# MORBI GALLICI CVRANDI RATIO EXquisitissima, à uarijs, ijsdemq; peritissimis medicis conscripta: nempe

PETRO Andrea Matthæolo Senensi.

IOANNE Almenar Hispano.

NICOLAO Massa Veneto.

NICOLAO Poll Cæsareæ Maiest. physico.

BENEDICTO de Victorijs, Fauentino.

HIS ACCESSIT
ANGELI Bolognini de vlcerum exteriorum medela opusculum perquam vtile.

EIVSDEM.
De vnguentis ad cuiusuis generis maligna vlcera conficiendis lucubratio.

*Cum Indice rerum omnium quæ in curationem cadere possunt copiosissimo.*

Lugdu.
M. D. XXXVI.

IOSEPHVS TECTANDER CRACOuiensis Adamo Bresinio Philosophiæ Medicinæq; peritissimo, S. D.

ADEO iucunda est mihi tuæ suauissimæ cōsuetudinis recordatio, Adā eruditissime, ut quotiescūq; mecū reputo qbus auspicijs nostra mutua necessitudo initiū cœperit, quóue pacto quasi gradibus qbusdā corroborata inter nos sit, dici nō potest, q̄ mihi uel hanc ob rē beatus felixq; esse uidear. Nam cū tu Patauij optimorū studiorū cohonestandorū causa degeres, et in hoc omni cura incūberes, ut medicā facultatē, in qua apud nostrates iam à multis annis felicissimo successu enitueras, ad plenū exornares, uidebare mihi nihil tā studiose conari, q̄ ut tui animi inclinationē, qua mirifice in me ꝓpēdebas, aliquo egregio argumēto aliquādo declarares. Atq etiāsi cū tecū adhuc agerē, fructus amicitiæ nostræ satis splēdidos ꝑceperim, tu tamē ne sic qdē cōquiescēdū tibi putasti: uerū postq̄ iam Italia relicta Cracouiā, deo duce, redieras, nunq̄ nō cessasti de me omnia amica & sentire & prædicare. Ego uero quia tuā tam insignem beneuolētiā hactenus nulla re cōpēsare possem, nec idoneā aliquā occasionē rursus de te bene merēdi inuenirē, uerererq; ne si hæc omnino silētio præterirē, ingratitudinis nota meritò aspergerer, scriptis saltē me optimæ tuæ uolūtatis nō immemorē, ostēdere tibi in animū induxi. Vt autē & cessatio isthæc mea æquorē locū apud te obtineret, inij rationē qua silentij damna nō intēpestiue resarcirē. Mitto itaq; ad te literas has, optimā in spē uenies, tum ꝑ se pro iure amicitiæ nostræ, tū qd' cū fœnore ueniūt, haud parui pōderis apud te futuras. Nam adferūt hæ secū selectissimos doctissimorū uirorum flores, exquisitaq; ad arcēdas morbi Gallici diras noxas alexipharmaca. Neq; eni qsq̄ est tā rudis, aut rerū imperitus, qui ignoret, q̄ uaria mala, ægritudo hæc mortalibus dederit, quāq; perniciose ac uirulēter ꝑ innumeros populos, regiōes ac urbes grassata fuerit, dum alij quidā ipsamet affectus malignitate cōficiūtur, alij uero nō minus cruciatuū magnitudine, q̄ medicorū uecordiū tuba cōcidunt: ut interim taceā peritissimos quosq; uiros sæpenumero sa

tis calamitosis successibus cũ exectra hac depugnasse, ac nõ sine ingẽti ægrorũ periculo, anteaquã certa huius mali medela inuẽta esset, ipsos quoq; periclitatos fuisse. Atqui nũc si quis præclarum hoc opus, quod nos à grauissimis rei medicæ professoribus cõscriptũ, tua sub tutela in publicũ emittimus, diligẽter euoluerit, sine ulla dubitatione opitulari huic morbo exacte poterit, sibiq; ac cæteris ab eodẽ perinde præcauebit, atq; Vlysses olim sese una cũ socijs suis μῶλυ Homerico aduersus oẽs Circes præstigias p̃muniuit. Cæterũ si qui erũt, qui forte aliqui erũt, qui rerũ dilucida disquisitiõe nõ cõtẽti, uerborũ ornatũ in hac tractatiõe requirẽt, his nõ aliter responsum uolo, q̃ ut illud audiãt, quod primo Methodi Galenus aduersus Thessalũ scribẽs his uerbis profert: κἂν εἰ σολοικίζων τις ὀνομάζοι πάντα, πρόσεστι τὴν ἀντίληψιν τοῦ πράγματος ὑπάρχειν, οὐδὲν τὸ βλάπτει. Quod latine sic sonat: Etenim si q̃s uel solœcismũ cõmittẽs alicui rei nomẽ indiderit, nihil id ad cõsequẽdã rerũ notitiã officere põt. Præterea uero quãdoquidẽ cõpertũ habeo te hæc ipsa opera, quæ nos denuo excudi curauimus, antea quoq; Venetijs publicata uidisse: ideo ne tibi nostri hi conatus superuacanei oĩno uideãtur, in primis p̃pẽdas uelim, quod Veneta æditio tot mẽdis scatebat, ut uel p̃rio obtutu Lectori quãtũuis perito, ĩ eruẽdis sẽsibus negotiũ nõ uulgare incũberet. Verũ nos solidã nauauimus opã ut oĩa castigata, & quãtũ eius fieri poterat emẽdata ĩ lucẽ prodirẽt: id quod cuiuis euidẽter patebit, qui præsentia hæc cũ prioribus cõferre nõ fuerit grauatus. Ad hæc quo æditio ista nõ sine accessiõe ad tuas manus perueniret, adiecimus eiusdẽ argumẽti Nicolai Massæ opus, quod & ipsum antea nõ sine mẽdis circunferrebatur. Vt aũt operi huic prorsus nihil deesset quod ad perfectã medẽdi tam horrẽdi morbi rationẽ spectaret, addidimus etiã tractatũ, quẽ Benedictus Victorius Fauentinus, uir ob eximiã eruditionẽ nũquã satis laudatus, nobis dictauerat. Proinde, Adã ornatissime, rẽ te dignissimã feceris, si mea in te obseruãtia, mutuaq; nostra cõsuetudine prouocatus, his lucubratiõibus te patronũ sis nõ grauatim exhibiturus, ac tua in relegẽdis ipsis alacritate, rei medicæ studiosos ad amplectãda tãtorũ uirorũ monimẽta excitaturus. Vale.

Basileæ, Idibus Martijs. Anno .M.D.XXXVI.

# PETRI ANDREAE MATTHAEOLI SENENSIS MEDICI præstantiss. in librum suum de morbi Gallici curandi ratione, præfatio.

CVM ualle quadam secreta, locisq; desertis ab omni sequestratum penitus medicorũ conuictu fato me continerem, censuissemq;, sicut olim Philoctetes, diutius in solitudine mihi permanendum, per hyemem nostre disciplinæ memoriam literis propagare non alienum putaui, ut & nobis solatium, & lectoris pro uirili utilitatem pararemus, ne quando non solum uitæ in obscuro transactæ, sed etiam temporis amissi reddenda ratio foret. Nam dum tempus ferebat, & herbæ, arbores, uirgulta, cæteraq; id genus in collibus, pratis, & conuallibus germinabant, quæ aliquid medicinæ conferre uidebantur, ea consectabar, solatijq; loco mihi tunc erat, hæc uacuum partim sub umbra, ut flaccesceret, collocare, partim æneis & uitreis organis igne subdito in purissimas aquas redigere: sicut ardente iam Syrio domi subtilissimæ naturæ liquorem, summoq; precio comparatos medicamentorum potus conficiebam. Longum esset antidota, collyria, cataplasmata, quibus tunc insudabam, sigillatim connumerare. Nec ab industria uacuus autumnus erat: per altissimos nanq; montes sedulo gradu radices utriusq; Veratri, quod Helleborum Græci dicunt, Dictamniq; Bezoardici perscrutabar, herbarũq; fermè oĩm, quarũ apud Medicos nomen est celebre, passim gramina radicitus extirpabã. Nec minus, prout occasio sese ingerebat, & abietis oleum summo odore præditum, uulneribusq; conglutinandis aptissimum, & ex larice cum Agaricum, tum gummi liquidum, ex quibus summa male habentibus medicina salutem promittit, colligebam. Nunc uero cũ hyems in autumni locum successerit, per brumam quid aliud agendum superest, quàm quæ à diuersis autoribus de medicina

tradita fuerint, memoriæ commendare, siue aliquid scribere? Sed cogitanti mihi aliunde mortuorum memoriã minime pendere, nisi ex monimentis literarum, dubius distrahebatur animus. Commentariũ ne conscribere in eminentissimos medicinæ professores, an aliquid meo Marte cudere deberẽ: nec sanè quid potius esset præstandũ suppetebat: nam primũ satis uulgare uidebatur, ab altero deterrebat negotij magnitudo. Quæ dum egomet mecũ disquiro, forte fortuna in manus inciderunt quædam de morbo, quẽ Gallicum dicunt, à neotericis conscripta, quibus cum multa mihi comperta adijci, & pleraq; meliora fieri posse uiderentur, accepissemq; iã calamum exaraturus opusculũ quod meo iudicio posset nõnihil laborantibus opis afferre, Franciscus Aliger præsto fuit, in quo præter fidem, mirificamq; in me animi inductionem, summa inerat comitas. Mutua igitur data acceptaq; salute, cõsedimusq; tribus aut quatuor spatijs in tepidario sedimus, ubi post familiarem sermonẽ friget, Franciscus huc euasit. FRANCISCVS. Et otium tuum, & hyemis solitudo hortantur, ut te pro summa inter nos beneuolentia, quod iandudum concupieram, sed pudore penè subrustico deterritus non audebam tot alioqui negotijs districtum diutius interpellare, nunc obtester, de morbo Gallico diligenter ut disseras. Nam hæc opuscula, quæ circunferuntur, potius aliquando infirmitatem, q̃ sanitatem patientibus exhibent, quæ quidem tãquam deterrima detestor, nec mulierculæ iniuria. Quid etenim præter suffitus illinitionesq; unius argenti (extinctum, quod uiuum est, dicunt) quibus mea sententia nihil est deterius, in se habent? A te uero imprimis originem, caussam, generationem, principium, qualitatem et exitum mali, deinde uictum, abstinentiam, quã sustinere debeat affectus, tum potiones, medicamenta, pharmaca, fomenta, quibus huiusmodi noxa fere plerunq; solet expugnari, desidero nulla alia de causa, nisi, ut, ubi primum talia fuero diligẽter explicatus, tanquam planus improbissimus secundarum partiũ, statim primarum fiam. Proinde uide quid agas. Hæc te prius scire uolui, ne postea dicas non prædictum. ANDREAS. Bene

profecto

*profecto & ex usu nostro id sermonis nunc incidit, quippe de his me percunctaris, quæ iandudum scribere conceperam animo: calcaria igitur equo sponte currenti (ut aiunt) addidisti: nam quod tu perplexe minitaris postea uidero: quamuis (uerè dicam) nimiũ oneris nobis imponis, quasi uero cæteros in hac cura medicos excellamus. Tu quidem mi Francisce, qui tantum mihi tribuis, quantum ego nec agnosco, nec postulo, facis amicè: tametsi uellem aliquando consore, quod credis esse, aut futurum breui speras: sed certe (ingenue dicam quod sentio) nihil in me uideo signi, quo possim quandoq; id futurum mihi promittere. Sed de his hactenus. Verum antea quàm hi sermones se altius efferant, ut uiua tantum ueritas cælestis spiritus gratia ore nostro proferatur in lucem, in primis Deo optimo maximo inuocato colloqui incipiamus.*

## ENARRATIO.

OMNIPOTENS pater (ut Hesiodus) *antiquorum peruicaciã perspiciens, Pandorã cum dolio malis referto terris immisit. Denuò memoria patrũ, ut irrefrenatã mortaliũ luxuriã debitis afficeret pœnis, aut ꝓpositis contineret supplicijs, morbo quẽ Gallicũ uocamus, Italiã bellorũ ꝓcellis concussam confecit, qui postea contagione uulgatus est. Quidã deo, cum sit summa bonitas, mala tribui non debere contendunt, proinde gentium colluuione aërem infectum producunt. Habes originẽ, nunc causam cognosce, de qua medicorũ præstantissimo cuiq; diuersa sententia est, ut nõ possis quis uero propius accesserit, facile conijcere: quippe quoniam philosophantes pleriq; in Saturni Martisq; aspectũ cũ retrograda Venere causam cõijciũt, cuius cõiunctionis tãta fuerit malitia, ut nõ immeritò morbus inde processisse sit uisus. Fuere qui corruptum cæli tractum sanguinem in atram bilem conuertentem causati fuerint. Nonnulli morbum Gallos, cum per montem Saluium iter facerent, à fœminis le-*

*prosis per coitum primitus contraxisse, eorum postea intempera-tia atram bilem pituitamq; procurante, memoriæ prodiderunt. In de putarunt medicinam plerique profitentes malum Elephantiæ nō absimile, qui Cornelij Celsi, Galeni, Paulique Aeginetæ sententijs uidebātur inniti. Nōnulli melācholicos uaros, quos etiā morbillos dicunt, aut malum mortuum dixerunt. Nos uero multis, eisdemq; potentioribus argumentis conuincemus hunc morbum ab Elephantia plurimum distare. Cæterum morbillos melancholicos, siue malum mortuum, quis sanæ mentis dixerit, qui nouerit morbū Gallicum sæuas neruorum distentiones, iuncturarum dolores, ossium putrescentium corruptiones, & ulcera sequi malignitatis supremæ? Quibus omnibus sanè conuincitur, nobis accessisse ægritudinem nouam.* FRANCISCVS. *Agis perplexe mecū, tardiusculus sum, quamobrem cum hæc abs te disseri uerbosius uellim, tum illud in primis, quod minus est triuiale, quibus scilicet signis Medicus ille, qui laborantem sit suscepturus, hunc morbum à sanguine, aut à bili, aut à pituita, aut ab atra bili cognoscet procedere, quoniā mihi satis compertum est à quatuor humoribus hunc foueri posse.* ANDREAS. *Recte tu quidem Francisce, & uere: neque enim ab isto morbo, ni ita esset, ut dixi, tanta contagio, tanta nobis impenderent mala: quoquo te uerteris, hæc noxa præstò est, nullo pacto excluditur, semper intēpestiua, semper molesta est. Verum tibi mos geratur. Nonnullos plerunq; uidimus pustulis, & tuberculis exilibus subrubeis totum corpus aspersum gerentes, quibus sub alis, & in inguinibus, abscessus corporis turbinati, quadā malignitate subitò emerserūt. Quod Galenus cū à sanguine, tū à bile fieri credidit his uerbis, sexto Aphor. lib. Sublimiores pustulæ, atq; tubercula, ab humore calidiore generantur. Hæc ille. Sed is morbus, cum à sanguine fouetur, humoris benignitate leuioribus curatur remedijs. Sunt qui maculas tantum rubeas, in luteum tendentes colorem monstrauerint, quibus & in faucibus, & circa pubem, nunc erisypela, nunc Persicus ignis, & Phthiriasis noua quadam specie se efferant: hi ferè biliosi circa frontem dolore consti-*

re conflictatur. Pituitæ uero, & atræ bilis signa sunt, dolor in occipite, distentio neruorum, crurum uexatio, liuentes, & uerrucosæ suppurationes, è gypso præterea concretis nodis affecti, nocte magis quàm die torquentur. Vnde non abnuerim morbum Gallicũ à quocunq; foueri humore, præsertim cum uiderimus omnes species apostematum, cutisq; exulcerationis, & malorum ulcerum, ab expertis chirurgis, eisdemq; doctissimis uiris, eorundem monimentis annotatæ, huic complicari, quibus rarius, aut nunquam fortasse remedia monumentis literarum prodita Gallica malignitate contulerunt. Omnia itaq; (ut uno uerbo dicam) morborum genera, quæ à medicis describuntur, possunt cum Gallico concurrere: tantum etenim inest uirus, & ubi primum iecur occupauerit, mortales illico in morbos paratos fieri detrudat. Si quod etiam corpus occupauerit, infecerit ue, aliqua ægritudine prius imbutum, in suã malitiam breui conuertit eam, ut scelerum multitudine nobis tam uirulentam pestem diris immissam non immeritò uidear dixisse.

*Oĩa morborũ genera cũ Gallico cõcurrunt.*

Sed nunc quod pollicitus sum. Nonnulli medicinæ interpretes non contemnendi tempestate nostra, pluribus priscorum monumentis innixi, morbum Gallicum esse Elephantiam omnino uoluerunt. Quorum sententiæ non accedentes, dicimus testimonio eorum, qui de Elephantia conscripserint, semper ex ea pedes ægrotantiũ intumescere. Celsus etenim his uerbis utitur: Summa eius cutis inæquabiliter crassa, tenuis, dura, mollisq;, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, & pedes intumescunt. Galenus etiam de medicis diffinitionibus sic autumat: Elephas est affectus, qui cutem crassam, & inæqualem reddit, tum colorem liuidum in albo oculorum facit, exeduntur pedum, manuumq; summæ partes, sanies defluit liuida, & male olens. Plinius etiam libro. XXVI. cap. primo naturalis historiæ sic: Diximus Elephantiasim ante Põpei Nagni ætatem non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpe incipientem, in nare primo ueluti lenticula, mox inualescente per totum corpus, maculosa, uarijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura ceu scabie aspera, ad postremum uero ni-

*Morbum Gallicũ nõ esse Elephãtiam.*

grescẽte, & ad ossa carnem apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusq;, Hæc equidẽ dicta si recte perpendimus, maximum discrimen inter hos innuũt, cum dicant, quod summa cutis est inæquabiliter crassa tenuisq;. Quod morbo Gallico laborantibus fere non euenit: nam quamuis sint tubercula, postulæ ue in corpore ferè toto, summa tamen cutis æqualis apparet. Addunt Elephantiam prope nares semper oriri, at Gallicus colem, testiculosq; quamprimum infestat. Postremo Elephantiaci maximos in pedibus patiuntur tumores, sicut etiam pedum manuumq; summæ partes exeduntur: at in Gallicis secus est. FRAN. Quid tu hæc mihi? quasi uero cum imperitissimis rerum omnium sermonẽ habeas: nam quotusquisq; est, qui tibi talia disserenti tacitus assentiatur? Verum ut ad me redeã, quod ex autoritatibus ueterum persuadere conaris, aliter esse experientia compertum habeo. Romæ dum essem, nonnullos uidi turbæ prætereuntium expositos in Aurelio põte, iuxta molem Hadriani, morbo Gallico male affectos, manibus exesis, naribusq;, tum detritis omnibus articulis, inæquali summa cute: quo fit, ut aut hunc morbum Gallicum non fuisse dicas, aut Elephantiam Gallicum morbum fatearis præter sententiam. ANDR. Noli tam superbe, ne dicam subabsurde, dicentem compellare, cum tu, si recte memoria teneo, superius, cum omnibus humoribus conglutinari, ego cum omnibus ægritudinibus habere cognationem dixerimus. Quod cum ita sit, qui fieri potest, ut annuat, Elephantiam pedum potius quàm aliarum corporis partium malum? Quod si superioribus uerbis parum credideris, adducam Galenũ ad Glauconẽ libro secundo cap. de cãcro, talia dicentem: Sæpius cancer ad uarices decurrit, & quandoq; ad cutim uniuersam expellitur, fitq; is morbus, quem Elephantem nominant. Quid igitur obstat, cur nõ iis Gallicis, quos adduxisti, tum humoris admistione melancholici, cum medicorum præterea negligentia Elephantia accesserit? Qui etiam Auicenna III. sui Canonis, Elephantia, ait, est additio in pedibus secundũ modũ, qui accidit in uenis uaricum. Item Rasis in libro diuisionum sic: Elephan-

Elephantia accidit in pede, & crure, ita quod quādo cōfirmatur non habet curationē. Subsequitur ijs Auenzoar, Dicitur Elephātia, quia taliter disponuntur pedes, ut aßimilentur pedibus uel tibijs Elephantis. Causas autem eiusmodi ægritudinis paucis VI. Aphor. lib. commen. XXI. aperuit Galenus, cum dicit, Varix autem est, cum uenæ latiores fiunt in coxis, & cruribus, quod ex crasso, & melancholico humore contingit. FRAN. Hoc me iudice nihil ad rem: nam Galenus de uaricibus tantum, non de Elephantia loquitur. ANDR. Sat tibi erit audire Auicennam, Galeni interpretē, asserentē III. Can Elephantiā esse in pedibus augmentū, secundū modū, qui accidit in uenis uaricum, quod non aliter à Galeno superius percipi uidetur, cū dicit, Fitq; is morbus, quē Elephantē nominant. Eiusdē sunt sentētiæ neotericorū pleriq; quorū rationes pluribus explicare longū foret. Elephātia igitur cū in cruribus, & pedibus plerūq; uersetur, & morbus Gallicus cū in pudibundis particulis, tū deinde p totū corpus emergat, idē esse nō possunt. Nō tamē inficias eo, Gallicum morbū Elephantæ accedere posse, sicut etiā contrà. Nā secundū Galenū Elephātiæ duæ sunt species, cum enim asserit cācrum ad uarices decurrere, pedum Elephantiā excitare comprehēdit: cum uerò ad cutim uniuersam, Elephantiam in toto corpore, quam ab Arabia autores Lepram appellant. Verum cum ab eisdem causis atq; humoribus non minus una, quàm alia eueniat, de his tecū indifferēter sum locutus: nam de ægritudinum nominibus parum curandū censemus (ut Galenus) cū aderit morborū bona curādi ratio. Isach enim in suo uiatico: Cōstātinus ac pleriq; alij excellētiores unā tātū lepræ speciem Elephantiā dixerunt: cū quatuor lepræ à quatuor humoribus ingruāt. Prima causatur ex sanguine cōbusto, quæ alopecia dicitur. Secūda à pituita corrupta, non absimilis Tiri serpentis, à quo nomē accepit, excoriationi. Tertia ex bile cōbusta fit leonina calidior alijs, oris distinctionem terribilem tanquam faciē leonis efficiēs. Quarta & ultima ab atra bili qua cum ægrotantiū crura ad Elephantum speciem tumeant, Elephantia dicitur. Quibus liquido

liquidò patet, Elephantiæ duas esse species. ægritudinem scilicet pedum peculiarem, tum etiam Lepram, de qua Plinius & Celsus dixerunt: quia cum ista complicantur, maculæ per totum corpus, ossa corrumpuntur, & articuli decidunt. Ideoq; bene Galenus: Exeduntur ex ea manuum, pedumq; summæ partes. Quamobrem liquidò patet, cum unaquaq; Elephantia, manuum, pedumq; tumorem, articulorumq; casum complicari, ac alteram in cruribus & pedibus, alteram prope nares oriri. Non igitur rectè morbum Gallicum Elephantiam dixerimus. FRAN. Cogor autoritatibus, rationibusq;, quas attulisti mihi, omnino assentiri: quo fit ut te facile patiar isto modo differentem. ANDR. Atqui res maxima agitur, quæ pluribus indigeat autoribus: neque mihi tantum tecum esse sermonem iudico: uolo igitur ut sese efferant ij sermones nostri: quamobrem me pluribus ratiocinantem feras. Nunc, ut ad rem redeam, Rasis libro diuisionum: Quando, ait, cum Elephantia magnificantur eminentiæ, non recipit curationem. Item Almansoris nono: Hæc paßio postquam inueterata fuerit, ad sanitatem omnino redigi non potest. Cui astipulatur Auic. inquiens Elephantiam malignam esse, quæ parum sanescit, & oportet ut dimittatur cum dispositione sua. Quibus omnibus cum sit comprobatum, inueteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere, liquidò patet Gallicum ab hoc plurimum discrepare, utpote qui tam uetus, quàm recens à nobis rectè curetur.

FRAN. Confundis, me iudice, orationem: neq; possum rectè conijcere, an de Elephantia Arabum, an Græcorum loquaris. ANDR. De utraq; profectò mi Francisce loquor: neque Arabum, neque Græcorum morbum Gallicum esse Elephantiam puto. FRAN. Cur igitur Galenus undecimo de simplici medicina, cap. de carne, quem Elephantia iandudum torserat, haustu uini, in quo fortefortuna uipera quædam uitam cum morte commutauerat, diebus caniculæ curatum fuisse memoriæ prodidit, cum tu inueteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere contendas? ANDR. Hoc totum nihil ad me: quippe

quippe quod asserit, prodigij loco habetur. Nam Galenus idem lib. secundo ad Glauconem uidetur aliter sentire, cum dicit: Viperas etiam decoctas ex oleo, sale aspersas modico, perinde ac anguillas in cibum recte dabis: quæ morbi initio omnia tētabis: quippe inueteratam Elephantiam, radicibusq; innixam, reprimes potius quàm curabis. Iterum VI. Aphoris. comment. XLVII. inquit, in altero Elephantem inchoantem, primo per uenæ sectionem, & purgatione se curasse, & singulis deinde annis hunc purgasse una tantum purgatione, qua tamen omissa statim morbum rediuiuum fuisse. Nos autem plerosq; à morbo Gallico, tum recenter contracto, tum cum malis perniciosisq; accidentibus inueterato curauimus, qui postquàm conualuerunt purgatiuam potionem nunquam acceperunt, & ijs tamen nequaquam morbi accidens aliquod rediuiuum fuit. Quo argumēto istorum morborum differentia aperte conijcitur. Nec hoc tantum dixisse sufficit: alia est addenda ratio, Galeni autoritate nixa, qui libro de tumoribus asserit, Elephantiam à melancholico sanguine in atram bilem temporis interuallo conuerti, cuius os fœtidum argumentum fuerit, & horribilitas in uultu. Morbus igitur Gallicus cum à quocunq; humore defluat, & Elephātia sit tantum sanguinis melancholici, longe ab eo diuersa comprobatur. Et quoniam præmisimus medicorum multorum sententia, morbum quem Gallicum dicunt, cum pituita, & atra bile tantum habere consortia: propterea multi ab eiusmodi morbo non emergunt: quippe quoniam sanguineus humor aliter quàm biliosus curatur, & discrepat in curatione pituita ab atra bili, ut inferius docebimus. Nam si biliosum & melancholicum iisdem medicamētis, quibus sanguineum, & quem pituita male habet curaueris, aggreßi fuerimus, magis mortem quàm ualetudinem promittemus. Quod nōnullorum Empericorum uno pharmaco omnes homines curantiū inscitia, siue dementia potius deprehenditur, teste Galeno, qui primo Aphorismorum sic ait: Quod si aliorum humorum fiat euacuatio, & non eorum qui corpora nostra molestant, contrarium euenit, neq; enim confert, & grauiter

grauiter ferunt, Quamobrem morborum causas altius inuestigandas recte patet. Quod asserit idem Galenus primo Aphor. libro: Morbos ait in primis maxima diligentia indagandos, quoniam si recte conijciantur, quæ sit adhibenda proprie medela, facile conijciemus. FRAN. Bene sanè, & ex sententia dixisti: quo fit, ut non possim istorum non detestari iudicium, qui nunquam se satis euasisse uim morbi ducunt, nisi in Empericorum manus inciderint, qui nullo discrimine ætatis, habitudinis, sexus, eodem medicamento mortales curant, siue potius urunt. AND. Quod minitaris, non est absurdum: nam & eiusmodi hominum genus, ea promittunt se præstaturos, quæ unquam ne somniarunt quidem, nedum præstiterint, paucis pecunijs conducti. Est etenim tanta morbi malitia, graueolentia, contagiosa uis, ut non iniuria medici, quorum existimationem plurimi faciunt, id Empericis condonent, id est, tonsoribus, Iudæis, & circumforaneis pharmacopolis, nihil omnino purgationis agnoscentibus, præter unam colocyntidam, quam ut filiolam semper amplexantur. Sed ad propositum reuertamur. Memoria teneo nonnullos me legisse, qui morbum Gallicum pituitæ tantum dixerint complicari, idq; astruere non dubitarunt hoc argumento: Hominem quendam defunctum membratim inciderant, cuius iuncturis magna uis pituitæ suberat. Quod quamuis dederim fuisse, nihil est tamen: nam præmisimus, cum quouis humorum Gallicum morbum conglutinari. Huic igitur cum multa laborasset pituita uiuens, quæ suapte natura ad iuncturas semper defluit, mortuo id euenisse non est mirum. Nam Galenus VI. Aphor. Semper, inquit, in articulis compagibusq; humor pituitosus aceruatur, quem mucorem appellant. Quod si dixissent, ex uiginti incisis eodem morbo confectis hæc omnibus apparuisse signa, satis apud me ponderis haberet. At ego dũ essem Romæ à Sancti spiritus diuersorio curationi ægrotantium conductus, mecumq; esset Bernardinus Hispanus, Bartholomeusq; quem noueras, ad Xenodochium incurabilium sancti Iacobi sæpius accessimus, ubi multos morbo Gallico iam defunctos

Morbum Gallicum cum sola pituita nõ cõplicari.

ctos articulatim obtruncauimus, ex quibus plerosq; nulla penitus inuenta pituita deprehendimus. Sed ut procedat oratio, sub idem ferè tempus ligno, quod Indicum dicunt, ijs prudentiores medici temere medebantur: quod meo iudicio, experientia magis quàm ratione procedebat. Nam lignum, ut inferius explanabimus, biliosis & melancholicis minime competit, cum sanguineis & phlegmaticis maxime conueniat, Galeno VI. Aphor. sic dicente: Carnes habentibus humidas famem adhibere conuenit, fames enim exiccat corpora. Vnde nec audiendi sunt à Germania medici, qui morborum generibus ferè cunctis, hoc ex aqua decocto medentur. Nam apud Germanos apprime uentri deditos, plerunque quod hoc curæ genus successerit, non est mirum, cum cuncti eorum morbi ferè uentris indulgentia eueniant. Verum quod super est uideamus. Hunc morbum ætate patrum, sicut diximus, irrepsisse constat: nec miremur, cum sæpe aliàs in alijs morbis idem usu euenerit. Nam Plin. XXVI. natur. historiæ cap. primo: Sensit, inquit, & facies hominum nouos omniq; æuo priore incognitos non Italiæ modo, uerum & ferè uniuersæ Europæ morbos, tunc quoq; nec tota Italia, nec per Illiricum, Gallias ue, aut Hispanias magnopere uagatos. Celsus etiam sæpe ait incidere genera morborum, quorum causæ & naturæ ignorantur. Cæterum fons huiusce mali ab hepate est, nanq; cum eò gradatim ascenderit, omnes inficit humores, sed magis atram bilem, & pituitam. Quod cum ita sit, nunc nomen eius unde primum defluxerit, disseramus. FRANC. Istud abs te tacitus desiderabam. Nam quamuis quæpiam suprà dixeris, pluribus tamen uerbis sigillatim nomen explanandum uidetur, ut cum uigilantiam patrum mirificam cognouerimus, qui nobis industria summa compararuerint hoc malum, quo nomine appellarint etiam non nesciamus. ANDR. Iocaris tu quidem: sed mehercule extra iocum hoc unum scias, ante Caroli Francorum regis aduentum, nec morbum nouisse Italiam, nec nomen audiuisse: tunc primum Gallorum intemperantia, uictorúmque temeritate coniuncta, su-

perbiæ

perbiæ, sacra propbana iuxtà habentium, hic morbus inuasit: præsertimq; cum per Campaniam populabundi uagarentur: nam (ut nosti à Sallustio dictum) uictoria non solum insolentes effert, uerumetiam sapientiores corrumpit. At eorum furor, uecordiaq; processit eò, ut non ab intactis, non à religiosis, non ab infectis iniuriæ uim abstinerēt, sanæ infectæq; mulierculæ iuxtà habebatur, nihil sibi officere posse ducentes: quæ est eius gētis mira superbia, innataq; uanitas. Forte fortuna dum mœchantur inciderunt in quasdam morbo confectas contagioso, quem (ut par erat) contrahentes, nec à meretricibus abstinentes, tum in deterius prolabebantur, tum sanas, quod deterius, inficiebāt: inde uulgari morbus cœpit, ut ueluti continens incendium prouincias totius orbis momento temporis inuaserit. A Gallis igitur quoniam primum emerserat, dici Gallicus iure is morbus ab omnibus est cœptus. præterquam, quod Galli nomen hoc patriæ infame non agnoscentes, Parthenopeum à loco dixerunt. Porrò quocunq; nomine appelletur, coitu in primis, & unius lecti consortio contagiosus, primum penè uiris inficit colem, scrotum, & inguina infestat. Os autem uuluæ fœminarū quibusdam crustis, & exulceratione, statim corrumpit, ex quo grauis odor, & pus uirulentum maxime defluit, ut nares sint propius accedentibus non immeritò continendæ. Nam sunt qui crediderint contrahi noxam non solum coitu, ac lectuli consortio, uerumetiam solo odore. Quibus refragatur Nicolaus Massa, nulla aliquando contagione Gallicum fieri ducens, sed euenire ex affectis humoribus, alijsq; causis nonnullis, ut febres, cæteræq; ægritudines indies eueniunt: unde nō immeritò sibi uidetur, quo magis suam astruat sententiam, exempla puerorū non lactentium, quos ipse curauerat, ne totum hoc scilicet lacti infecto ascribatur, apposuisse. Addidit etiam plerosque hoc morbo affectos, quorum colem & scrotum neque pustulæ, neq; exulcerationes unquam aggressæ sunt. Quam sententiam nos improbantes, asserimus duplici de causa fieri potuisse, tum quod materia non mordax primo iecur occulte serpens inuaserit, inde diffusa totum corpus

De morbi Gallici cōtagione.

sæuis

*sæuis accidentibus corripuerit, parua temporis intercapedine: nam ex subagitatione uerendorum pori laxantur, & commode ingrediens inde uirus hepar occupat, ut Conciliatori diffe.* CLXXVII. *de lepra differenti placuit: tum uero, fieri potuisset ut osculo complexuq́; dum uenerem exercerent, inhærentes, haud difficulter inficerentur. Nam mirũ non est ex anhelitu posse quempiã noxam cõtrahere, si Plinio credimus, qui libro* XXVI. *cap. primo sic scribit de morbo lichene: Grauißimum ex his lichenas appellauere græco nomine: latine, quoniam à mento ferè oriebatur, ioculari primum lasciuia, ut est procax natura multorum in alienis miserijs, mox & usurpato uocabulo Mentagram, occupantem in multis totos utiq; uultus, oculis tantum immunibus, descendentem uero & in colla, pectusq́; ac manus, fœdo cutis furfure. Nõ fuerat hæc lues apud maiores patresq; nostros, & primũ Tib. Claud. Cæsaris principatu medio irrepsit in Italia. quodam Persino equite Romano quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionem eius importante. Nec sensere id malum fœminæ, aut seruitia, plebesq; humilis, & media, sed proceres ueloci transitu osculi. Id si quis dederit paucis osculis fieri potuisse, tanto magis continuo complexu, iugiq; osculo dabit. Nam & pueros familiariter cognati deosculantur, ulnis gestant, secum habent: inde tenelli, delicatiq́; cum pituita multa imbuti, contagioni sunt obnoxij. Consentaneum fuerit igitur morbum Gallicum sola contagione per mortales grassari. Nam Astronomorum apud me iamdudum est explosa sententia, qui constellationibus hoc totum tribuunt: quippe quoniam si uera dicerent, cum magis atque magis indies inualescat hoc malum, necesse esset quoq; quotidie ferè cosdem fieri stellarum concursus. quod quàm consentaneum sit, ipsi uiderint. Certe sanctißimus ille uir Damascenus, quo cum libentius errauerim, quàm cum ijs uera dixerim, in Aphorismis, sic cõtra Mathematicorum sententiam superius enarratam testatur: Nulla res sub cælesti globo, uel circulo posita, quocunq; gradu mutetur circulus, ultra reuocatur in æternum ad illud qualitatis, &*

quantitatis, in quo fuerit in ipso circuli motu. Hæc ille. FRAN. Vere meo iudicio nonnulli morbum Gallicum nō esse ægritudinē nouam asserentes, a ueritatis uia penitus diuerterut. Nam diebus elapsis, Aggregatoris cuiusdam Lugdunensis de Medica materia opus ad manus meas deuenit, quod dum lego, quædam de morbo Gallico oculis meis sese offerunt. Quamobrem noui aliquid addiscere desiderans, quod de re ipsa ibi scriptum inueni diligēter excerpsi. Omnibus igitur deinde pscrutatis, maxime aberrare mihi uidebatur: nam & morbum Gallicum appellare Mētagram ausus est eadem Plinij autoritate, quam tu contra Massam adduxisti. Nam si Mentagra (quod morbi genus Græci lichenas appellant) fœminas, seruos, plebemq; humilem ac mediam non inuasit, uerum proceres tantum ueloci transitu osculi, Aggregator ipse uiderit, quomodo rectius dicatur Gallicus. Nam tempestate nostra nullis immunibus relictis, per mortales grassatur. ANDR. Ingenue tu quidem, quamuis etiam alia ratione eius opinio cōfutari possit. Præmisimus enim, Gallicum sæpius in uerendorum particulis oriri, at lichenas quoniam mentum inuaserat, Mentagræ nomen sibi uendicauerat FRAN. Laurentium quendam Phrisium diebus istis offendi, qui Augusto mense præterito de morbo Gallico suum opusculum omnibus aperuit: quo ferè tantum siderum aspectibus morbum euenisse fatetur, ac deinde digestiuis, solutiuisq; pharmacis non omissis, linimentis argento uiuo carentibus istum pellere morbum attestatur: quod quidem mihi perpulchrum uidetur, cum omnes ferè medici in Mercurium inuehant. AND. Hic etenim, quem affers, penitus ignorantia refertus potest, nec una tantum ueritas ab eo elici potest. Nam ea quæ scripsit potius somnia, quam experta dici possunt. Putat enim suis linimētis Gallicum morbū fugare, quo nihil est deterius, quibus quidē penè leuis scabies curari poterit. Semel eius tantum perlegi librum, qui mihi postmodum tantam nauseam euocauit, ut ipse è domo nostra perpetuò exulare decreuerim. Quod superest, sicut arbores plerunq; solent primo uere frōdescere, uarijsq; florū generibus ornari, ita

Gallicum morbū nō esse mentagram.

diuersico

*diuersicoloribus pustulis humanũ corpus fœdabatur: quas si medicorũ cura peruigil expulerat, denuò nihilominus repullulabãt, siue certo temporis interuallo, cõtinuis ulceribus diffundebãtur, aut glandulas stantes, & tubera ex se gignebant, aut ossa penetrãtes uitiabãt: quamquã sine his etiã superiora nõnunquam fiebant. Multi, quos morbus male habebat, noctu magis quàm interdiu intolerabili frontis dolore, neruorum, compagumq́; , ac tibiarum distentione torquebantur.* Nunc *omnia semitius habent, tum quod non ita morbus sit noxius, tum quod iam à medicis uera monstrentur huic excogitata remedia.* Nam, *ut in* Aphor. Damascenus, *ex mutatione stellarum in longitudinem & latitudinem uitia, & consuetudines mutantur.* FRAN. *Satis quæ abs te primo loco petieram, explicasti.* Superest, *ut de medicinis eius agamus. Attentum interea auditorem me præstabo.* ANDR. *Fiat ut uis.* Iandudum *morbum* Gallicum *ex quatuor humorum oriri aliquo tenes: aut enim in sanguine, aut bile uersatur, aut pituita, aut cum atra bile commiscetur. Quæ quatuor, quanquam inter se colligata, atque implicita sint genera, tamen ex singulis certe medicamentorum species nascuntur. Hæc omnia sigillatim cũ decreuerimus agere, latius declarabimus: tamen uidetur altius quædam prius repetere consentaneum.*

## Diuisio medicinæ.

D*iuiditur medicina in tres partes, cuius prima* διαιτητικὴ, *secunda* φαρμακευτικὴ, *tertia* χειρουργικὴ, *à Græcis recte dicitur, secundũ* Celsum, *ex* Dioclis, Caristij, Praxagoræ, Herophili, Chrisippiq́; *sentẽtia, ut esset quæ uictu, quæ medicamẽtis, quæ manu mederetur.* Hæc *in huiusmodi curatione nobis omnia necessaria sunt.* Nam *nequaquam, meo quidem iudicio, recte curatur is qui maxima abstinẽtia, longioribus medicamẽtis, & solerti manuũ cura morbo non oppugnauerit, quoniam uix supradicta sufficiunt.* Sed *quoniam quadrifariam, id est, per quatuor humores hunc diuisimus, sigillatim medicinas ijs applicabimus.*

## De morbo Gallico sanguineo.

MOrbus itaq; Gallicus cruori admixtus sine compaginum dolore, plerunq; exulceratis pudẽdis, abscessus corporis, quæ Græci apostemata dicunt, interdum in dextro, nonnunquam in sinistro inguine, aliquando utrinq; gignit: qui rubentes calidiq;, & nonnihil intumescentes, continuam febrem sæpius gignunt. Nonnunquam per totum ferè corpus, circa collum potissimum, frontem ue, pustulæ subtumidæ rubeo colore subfusæ solent emergere, oculi rubent, uenæ intenduntur, præter consuetudinem dulcescit os, cætera membra torpent, à nona noctis ad tertiam diei horam malum ingrauescit, arteriæ siue pulsus cõcitatius mouentur, urina uero subruffa, admodum spissa deprehenditur: præsertimq; cõsiderabis ætatem, corporis habitudinem, regionis tractum, anni tempestatẽ, præcedẽtem uictum, & ijs similia. Quæ si sanguinis dominium præ se tulerint, fies certior. Enimuero cum morbum misceri cum sanguine cognouerimus: triplici uia curationi insistemus, quippe diæta, potioneq; non omissa, per unctiones, suffitusq; primo loco tentabimus. Ligno uero ab Indis accersito, quod Guaiacum dicimus, deinde: postremo aqua nostra philosophica curationem perficiemus: qui tamen modus medendi uerbosius infra patebit, nunc alias curationes explanabimus. FRAN. Hoc abs te expeto. ANDR. Tacitus omnia citius audies. Aër primum omnium sit frigidus & siccus, hunc rosacea, plantaginis, acetosæ aquis, aceto commixtis, suffitu præterea sandalorum, cãphoræ, myrtillorum, rosarumq;, salubriorẽ reddes. Cibus sit boni succi, id est ex obsonijs bonum procreantibus, malum uero sanguinem puriorem facientibus. Similæ panis fermentatus, sale conditus, diligenter in clibano tostus. Carnes uitulinas affectus edat: hædos non aspernetur: pullos deniq; gallinaceos appetat: aucupij omne genus ex montibus, pratis, & syluis petitum, præter coturnices, quibus (si Plinio credimus) ex ueneno sumitur cibus. Horum carnes tum assas, tum elixas, prout eius appetit stomachus recte

Victus ratio.

recte dabis conditas amygdalis, medulla panis, acriq; uino. Orde, cremore, alica, tum pane intrito ex aqua, uel carnium iure frua-tur. Iis adijci potest lac amygdalinum, aqua ex ordeo, succoq; ma-lorum aureorum, quæ hodie Arancia dicimus, siue uino acri cō-fectum. Quandoq; pisces huic etiam conferunt parui, saxatiles, sa-bulosi, ex aceto elixi. Trunculi etiam, cum petiolis hœdorum, uitu lorumq;, ex uino punicorum malorum, & pusca decocti, congela tiq;, ut prouocetur appetitus, recte dantur. Ex oleribus, spinacia, borago, lactuca, intybus, lupulus, cicorea, scariola, acetosa, portu laca, cucurbita etiam ex uino acri, uel succo aranciorum condita. Legumina uero, lac, lacte confecta, bulborum omne genus, & ob-sonia pipere aspersa, ut piper linguam adurentia, uitanda sunt o-mnia. Fructus fermè omnes fugiat, præter pruna damascena. Pira etiam, & poma decocta, tollendæ nauseæ gratia sacchoro aspersa in cibum itidem non negauerim. Conferunt tamen cydonia prunis tosta, quippe quæ & stomachi exhalationes prohibeant, & con-coctionem adiuuēt. Quod si æger sine febre fuerit, oua sorbilia ex aqua decocta, cortice libera, cum acri succo dabis. Euenit plerum que, ut affectus oris exulceratione non mediocri cibum confice-re non possit: huic pullorum gallinaceorum intritum, medulla pa-nis addita, lac amygdalinum, & ius carnium imbecillarū, ex cya tho propinabis. Potio sit uinum album, siue rubeum, lene, decocta aqua dilutum, siue berberorum, siue punicorum malorum succus. Quod si post hanc siti male torquebitur, Recipe tamarindorum, prunorum damascenorum, sebestē, ordei, florum lupulorum, sem. quatuor frigidorum maiorum, singulorum unciam, florum uiola-rum manipulum. Hæc omnia in aquæ libris decem coquantur ad quartam, post hæc exprimantur, expressioniq; succi citri, uini gra natorum, uini berberorum singulorum unc. i. s. addantur, & fiat cum sacchoro potio longa. At si patientis innatant quæ confece-rit stomacho, tunc is illiniatur oleo cydoniorum malorum, nardi-no, ac etiam masticbino. Sex horis, aut ad summum septem, per no-ctem dormiat. Die uero, si fieri potest, somno abstineat. Pilæ ludus

ante prandium per horam hunc exerceat: deambulatio sit concitatior usq; ad sudorem, quippe quoniam curationi morbi Gallici exercitatio plurimum confert. Bis die cibum capiat: à prandio septem horarum decurso spatio, exilior sit cœna. Pro uirili tristitiã expuat ægrotus, & lætitiam complectatur. FRANCISC. Quid tandem causæ esse dicam, quamobrem medicamẽtorum põdera, etiam iuxta præscripta antiquorum, presertimq; Cornelij Celsi, quem semper in manibus habes, quem tantopere miraris, & pro uiribus æmularis alioqui, non dirigas? ANDREAS. Quasi uero è media Suburra sermones nostros expectes: non est ita. Hæc enim quamuis tecum agam, Consentiris tamen & Brutijs Luciliano more arbitramur eloqui. Pingui igitur (ut aiunt) Minerua: cum præsertim si uolueris nimis obsoleta, quæ tu requiris, denuò in lucem proferre, miræ, non obscuritas modò, sed tenebræ etiam sint secuturæ. Nam quibus uulgò medici nominibus ijs componendis utuntur, & nos uti quis uetat? Sed nos ad propositum. Iis ita se habentibus, urina si erit admixtione biliosa, non admodum spissa, ante uenæ incisionem, accipiat pro alui lenitione floris caßiæ drachmas X. siue electuarij lenitiui tãtundem. si fuerit spißior, & subruffa, uiolarum, maluarum, betæ, mercurialis, singulorum accipiatur manipulus, & ex aquæ tribus libris omnia decoquantur, & per clystere infundantur, quibus additæ prius fuerint cassiæ cribratæ drach. X. olei uiolacei unc. ij. sacchari rubei unciola, ouiq; uitellus. Clystere deinde reddito, ex uena hepatis quantum sufficit sanguinis extrahatur. FRANCISCVS. Quæso me interpellantẽ sustineas, quippe nunquam satis attendi, quis modus sit mittendo sanguini, quis cruor syncerus, quis infectus. Nam si Cornelio credimus, crassus & niger uitiosus, pellucens autẽ & rubeus est integer: idemq; præcipit tandiu sanguinẽ mittendũ, quoad is pellucere incipiat. Sed uereor ne nostrorũ corporũ imbecillitas ferre possit: quãobrem hæc abs te disseri latius uelim. ANDR. Mos geratur. Recte quidẽ Cornelius Celsus: nã si fuerit niger sanguis & crassus, donec colorẽ immutauerit,

recte mittetur. Quod si diutius idē perseuerauerit, supprimendus est, ne patientis deficiat anima. Nā dicit hæc Auerrois Vij. Colliget, cap. de cura synochæ: Ars imitatur naturam, sed ipsa nūquā in laudabili crisi usq; ad sincopim euacuat. Propterea Clinicus chirurgo mittēdo sanguini semper aßistat, ne hæsitatiōe timidius demittentis scalpellum fiat, ut summa cute tātum lacerata exiliat sanguis subtilior, subsidatq; craßior. Ad hæc illud accedit, quod si pelluceat, est statim supprimendus, etiā præter quod iusserit absens medicus. Nā operarij chirurgi non recte agunt, qui a mandatis ne transuersum quidē unguē nunquā audent aberrare, sua ignorantia haud sanguinē agnoscentes. Nā Hippocratem ij quidem nō attēdunt primo Aphor. dicentē: Et uasorum inanitio si talis fiat, qualis fieri debet, & confert, & bene tolerant: sin minus cōtrà. Hinc deterior habitudo, medicorū dedecus, & ægrotantiū mors. Si uero ætas, & uis corporis, eiusmodi uenarū incisionē tergiuersantur, cucurbitulas (cute prius incisa) scapulis, & clunibus admouebimus. Cæterū, ut materia digeratur, qua plerunq; sanguis putrescit, hic syrupus recte septies ppinetur, qui cōficitur ex rheubarbari electi drach. ij. florū uiolarum, boraginis, buglossæ, capillorū Veneris, lupulorū, radicum intybi, singulorum manipulo, ordei semūcia, seminū cōm. frigid. minorū sing. drach. ij. tamarindorū, prunorū, sebesten, singulorum drach. VI. Contundantur hæc oīa leuiter, macerenturq; ex aqua fumiterræ, lupulorum, & intybi, triduū: deinde bulliant ad decoctionem quartæ partis, tū colentur, & prælo diligenter exprimantur: cremori sacchari quantum sufficit addatur, postea defecentur, & fiant syrupi septē qui plurimū iecinori conferunt. Quod si impendio uolueritmus parcere, R. syrupi de cicorea compositi, de fumoterræ, rosati, singulorum unc. ij. s. aquarum lupulorum, intybi, fumiterræ, singulorū unc. V. & fiant syrupi septē. Qui etiā sic fieri possunt. R. syrupi de succo citri, de lupulis, de fumoterræ, de succo intybi, singulorum unc. ij. aquarū portulacæ, intybi, lupulorum, uiolarum, singularū unc. V. Digesta materia hoc potu securius euacuari poterit. Re. electua-

rij.lenitiui drach.iij.de succo rosarũ,de psyllio singulorũ drach. ij.syrupi rosati solutiui unc.i.s. & cum decocto florum, & fructuum cordialium fiat potus. Vel sic. Rec. Mannæ electæ unc.ij. dissoluantur ex decocto florum & fructuũ cordialium,& addantur diacatholiconis drach.iiij.s. electuarij rosati Mes.drac.iij.syrupi de cicorea compositi unciola,& fiat potus. Vel sic: Recipe Rheubarbari electi drach.ij.spicæ nardi dimidium scrupuli,nocte una macerẽtur ex aquis lupulorum,& intyborum,accedatq; pauxillum uini aromatici albi,deinde factæ uehementi expreßioni mannæ masthichinæ unc.ij.s. addantur,diacatholiconis præterea, electuarij de sebesten sol.sing.drach.iij.de psyllio drach.i.syrupi uiolati unc.ij.& fiat potus. Aegro sic perpurgato cucurbitulæ, quæ sanguinem inter cutem exhauriant,ferro prius scarificata cute conueniunt:iuxta illud Gal.cap.de hirudinum curatione,& cucurbitulis,Eæ,inquit,purgatis prius corporibus utiles quidẽ, sed in repletis(quæ plethorica Græci uocant) prætermittendæ sunt:debẽt itaq; scapulis apponi utrinq; prope spinam,natibus,& fœminibus. Postremo die cubiculo se cõtineat æger. FRAN. Quid tu? Quantum uideo,ægro pro ægroto pro libidine uteris quod si resciuerit Grammaticorum turba,tanquam Iudæi cogent te in uerba sua iurare:nanq; præcipiunt ac iubent, ægrotũ corpore affectum dici debere:ægrum uero,cuius animus sit perturbatus. ANDR. Quasi tu sis ex Grammaticis unus,ita uideris eorum partes suscipere. Quod si mihi stomachũ feceris,adducam uel sexcenta in te poëtarum testimonia,quibus si minus credideris,Ciceronẽ citabo. quid hoc? credis tibi cum imparatis rem esse? Sed uno ero contentus,ne tibi multitudine uerborũ sim molestior. Vir.libro III. Aeneid. Aut ægra trahebãtur corpora. Quem testem si tãquã poëtam repudiaueris, Cic.in familiarib.ad Pætum: Statui ne ægro tibi quidẽ parcere. cum is scilicet Pætus podagra laborasset. FRAN Perge quà cœpisti. ANDR. Quiescat igitur æger in lecto. Locus,quo cubat,eodẽ suffitu,quẽ superius exposuimus,foueatur,semelq; uel bis ad summum quotidie

tidie pro uiribus isto linimēto tibiæ, dorsum, & brachia inungan-
tur. Recipe unguenti rosacei Mes. unguenti triapharmaci in mor
tario plumbi ex oleo, & aceto rosato subacti, singulorū librā, mer
curij extincti unc. VI. sublimati drach. ij. camphoræ drach. s. &
fiat in mortario linimētum. Siue, Recipe adipis porcini, butyri re
centis, singul. lib. liquefiant omnia lento igne, ex aceto postmodum
& aqua rosarum cum plantaginis, spatula lignea unius horæ mo
mento subagitentur. Deinde iectis aquis, & aceto, addātur unguē
ti triapharmaci (ebullito prius lithargyro ex aceto) unc. VI. un-
guenti sandalini unc. iiij. mercurij extincti unc. Viij. camphoræ
scrup. ij. & fiat unctio. Quam si efficaciorē uolueris, sic efficies.
Recipe unguenti rosacei Mes. libræ pondo, butyri recentis unc.
VI. unguenti triapharmaci superioris unc. iiij. sandalini unc. ij. sa
ponis nigri unc. iij. olei amygdalini dulcis unc. ij. Mercurij extincti
unc. Vij. Sublimati drag. ij. succi braßicarū, scabiosæ, fumiterræ,
sing. drac. iiij. & cōficiatur in mortario linimētū. Porro haud sis
insciens, patientē tantisper superioribus unctionibus inūgi debere,
quoad putauerimus oīno materiā cōsumptā. Qđ cū' ita sit, dierū
numero diffinire qui possumus? Signa tñ certissima dabimus, qbus
certò scias, illinitū satis, cū denes dolēt, os exulceratur, lingua in-
tumescit, dolores medicamētis cedunt, distentio neruorū deficit,
& totū corpus lassatur, satis illiniuimus, quibus perceptis, cibo su
perius dicto, potuq; liberalius affectum fouebimus, quod tamen
ad peritioris medici assistentis sententiam reijcio. Interea si cor
ægri deficere uidebitur, hoc remedio obuiam ibis. Recipe aquæ
rosaceæ, uiolaceæ, buglossæ, boraginis, acetosæ, melissæ, singula
rū unciam, aceti rosati, uini malorum punicorū, singul. semunciā,
pulueris cordialis temperati drachmam, croci scrupulum, & fiat
cataplasma cordi applicandum. Sed euenit ex huiusmodi unctio-
nibus, propter humorem qui ex toto corpore ad os redundat, ut
fauces exasperentur, guttur exulceretur, & gingiuæ male ha-
beant, tametsi sanguineis minus id fiat. Primis igitur diebus id di-
ligenter per os eijciatur, nam si malignitatem peccantis materiæ

 retinuerit

*retinuerit æger, nũquã ſaneſcet. Colluat ergo os aqua ex ordeo, melle roſaceo admixto, ſiue aqua ordeacea, & diamorone, ſiue aqua intybi, & ſyrupo roſaceo, Sed ſi dolor cum rubore, & inflammatione nõ mediocri circa guttur ægrum male torſerit, lacte caprino, is quo ex igne candẽs chalybs deferbuerit, fiat gargariſſatio, nam mirifice dolorem ſedat, ac incẽdiũ extinguit. A ſeptima die ſyrupo roſaceo cum aqua plantaginis, lactucæq́;, totum os foueat. Mundabimus, & ad cicatricẽ perducemus exulcerationes, ex aqua plantaginis, admixto melle roſaceo, & alumine, Poſtremo poteris idem perficere gargariſſatione tali, Recipe aquæ fabrilis lib. Vij. plantaginis, uini cydoniorum malorum. ſing. unc. iij. balauſtiarum, myrtillorum, ſumach, roſarum, ſing. manipulum, caudæ equinæ manip. ij. aluminis unciã: & bulliant hæc ad tertiæ partis conſumptionem, pòſt colentur: & addantur diameronis, mellis roſacei, ſingulorum unc. ij. & fiat gargariſſatio. Quibus remedijs ſi morbi malignitas nequaquam parebit, ſcapulis & natibus, inciſa cute, per cucurbitulas materiã diuertes, quinetiã ſi neceſſitas compulerit, ex uena capitis, ſiue brachij: protinus ſanguis mittatur.* FRAN. *Bene ſanè: & ex uſu ægrotantium gargariſſationes addidiſti, quibus exulceratum guttur & os ſaneſceret. Empericorum etenim turba, cum ſibi traditum perunxerint, faucibus ilico morbos emergentes, nullis medicamentis diſcutiũt, quorum inſcitia plerunq; euenit, ut momento temporis edẽtuli penitus fiant.* ANDR. *Hoc nihil eſt: uidimus enim multos edẽtulos, inſuper lientericis, dyſentericis paſſionibus miris iugiter male torqueri, quibus etiam ſuccubuerint, quamuis nõ negauerimus, hæc ſi in corpore athletico fiant, corrigi ſtatim recte non debere, inde enim ſæpe ſequitur perfecta ſalus in ualidis, at exiliori cibos ualentes ſæpius unoquoq; die recte dabis, uinumq́; rubeum dilutum fabrili aqua propinabis, ſtomachum & aluum oleo cotonei mali, roſaceo, myrtillo, nardino, ſpinamq́; hyrcino ceruinoque adipe perũges, lac præterea chalybeatũ, ſiue ius capitis uerucceni: addito melle, & oleo roſaceo, adipeq́; hircino per clyſtere infundes,*

fundes. Quod si casus eiusmodi desperationi pximus fuerit, Athanasiam, uel Philonium affectus bibat. Somni præterea difficultas uim maxime deprimit. Sic igitur affectis ex semine papaueris contrito lactucæq; aqua cremorē in potū recte dabis. Accedet tēporibus & brachijs spōgia, ex collyrio eiusmodi. R. uini cretici cyathū mediū, succi hyoscyami unc. ij. croci elisci drach. quæ subigātur in unū corpus oīa, rectius tamē ex eo spongiā naribus apposueris. Cæterū donec laborauerit, nec culcitras, nec uestes in quibus cubuerit unq̄ mutaueris. At si nihil uēter excreuerit, per clysteres lenitiuos aluus ducatur. In pristinā sanitatē redactus æger, hac lotiōe calida totū sibi corpus lauet. Recipe uini albi odoriferi lib. x. lixiuij li. V. rosarū, myrtillorū, camomillæ, florū salicis, sing. m. ij. quæ decoquātur ad tertiā. Deinde strigilibus puris bene siccatū, p illā diē cōquiescere iubebis. Eidē gallinaceis pullis, & carnibus boni succi, uires pristinas paruo tēporis interuallo reuocabis. Solet plerūq; medēdi genus hoc, morbū Gallicū nō solū recēter cōtractū uerūetiā inueteratū discutere. Sed quoniā nōnunq̄ ulcera putrida, exesa, carcinomati proxima, quæq; serpunt more phthiriasis, morbū Gallicū sequūtur, cū eo etiā ut ossa uitientur, manus operā male affectus etiā desiderat, sine qua frustra remedia oīa tētabimus. Quā ne desideres, multis in calce tractabimus.

## De bilioso morbo Gallico.

IAM satis de morbo Gallico sanguineæ qualitatis dictum puto, reliquum est, ut agamus de bilioso, qui cum pudenda cuiuspiam inuaserit, ulcere statim uirulento, serpenti, carioso, cum rubore & inflāmatione nō mediocri debacchatur. Pustulæ se exterius ingerentes, citreū colorem referunt. Pus fertur ex his fœtidū, admixta sanie citrina, uirulentaq;. Accedit pruritus, dolorq;, qui nō mediocriter affectū pungit. Frōs à dextro tempore, magis quàm sinistro, à tertia potissimū ad nonā diei horā, summo tentatur dolore. Guttur ut plurimū tumet erisypela. Nōnunquam uetro is morbo in Phthiriasim commutato, adeò palatum male habet, ut cibus & potus per nares ascendendo defluat: macies totum inficit

ficit corpus, fiuntq; tabificis haud dissimiles: uultus, & oculorum album, croceum contrahunt colorem: accedit febricula, quæ tertianæ tenorem, siue ethicæ modum referens, solet affectos exercere: at urina ad citrinum tendit, Brachij uena pulsu ueloci frequentior, & dura deprehenditur. Amaror, & siccitas mira inest ori. Quod si corporis habitudo, præcedens uictus, ætas, regio & tempestas anni cōcurrerint, materiã biliosam facile conijcere poteris. Porrò curatio morbi prædicti ad frigidũ & humidũ tendẽtia postulat, quæ, ne tibi multitudine uerborũ sim molestior, prætermitto. FRAN. Non adeò simplicium medicinæ rerũ sum expers, ut quæ morbo isto bilioso in regimine uictus, ac sex rerum non naturalium cōueniant, facile nō agnoscam: nam & multa, imò ferè cuncta, quæ sanguineo conferre hodie mecum es allocutus, huic etiam adhiberi possunt. Perge igitur recto tramite. AND. Bene profecto. Igitur cum bilem deprehenderis, medicamentum quod leniat huiusmo[illegible] poteris conficere. Recipe floris cassiæ unciam, electuarij lenitiui, de sebesten sol. singulorum drach. i. addatur ijs saccharum, & in trochiscum redigantur, Vel si delicatius per potionem nolueris agere, R. syrupi rosacei solutiui unc. iij. mannæ electæ unc. i. s. aquæ uiolarum unc. ij. & fiat potio. At si urina spißior feretur, hepatica uena utiliter scindetur, eo modo quo suprà. At si tenuior, pro libidine sanguinis mißionem poteris prætermittere, quamuis per urinam non poßimus id recte iudicare. Nam quosdam biliosos curaui, quibus etsi subtilior urina, tamen craßior sanguis, & niger facta incisione ferebatur. Non igitur fuerit absurdum fortasse semper ijs sic affectis sanguinem mittere, cum, teste Auicenna, phlebotomia sit euacuatio uniuersalis. Nam sanguinẽ bonum statim supprimemus, infectum uero tandiu sinemus defluere, quandiu eundem retinuerit colorem. Quod attestatur Albucasis cap. de utilitate phlebotomiæ, dicens: Nam sanguis si est niger, tunc dimitte ipsum exire donec rubeat: & similiter si uides ipsum grossum, tunc dimitte eum, donec subtilietur: & similiter si est acutus, donec auferatur acuitas eius

*tas eius. Hæc ille. Post uenarum incisionem, ut materia concoqua tur, quinquies, uel potius septies syrupus is hauriatur. Recipe scariolæ, intybi, cicoreæ, lactucæ, portulacæ, acetosæ, florum uiolarum, sing. manip. i. s. seminum cõm. frigid. ma. unciam, rheubarbari electi scrup. ij. radicum centaureæ maioris scrup. ij. spicæ grana tria, seminis papaueris albi, floris nenufaris, sing. drach. ij. s. sandalorum omnium scrup. iiij. contundantur unà rheubarbarum, spica, radices, semina, sandaliq; in aqua libræ unius ponderis, intybi, & fumiterræ, & lupulorum, per dies continuos tres macerentur, postmodum ex libris tribus aquæ ordeaceæ, & libra una uini malorum punicorum, cum prædictis herbis, ad mediam concoquatur. Addantur ijs flores ad finem ferè decoctionis, postea colentur, & exprimantur prælo expreßioni sacchari unc. Viij. addantur, inde sint syrupi. Vij. Vel, R. syrupi acetosi simplicis, syrup. rosarum ex infusione, syrupi de fumoterræ, singulorum unc. ij. s. aquarum intybi, acetosæ, lupulorum fumiterræ, sing. unc. VI. misceãtur hæc omnia fiantq; syrupi Vij. Qui sic etiam fieri poßunt: R. syrupi de acetositate citri, de succo intybi, oxysaccharæ. sing. unc. iij. uiolati unc. ij. aquarum cicoreæ. intybi, portulacæ, fumiterræ, lactucæ, sing. unc. V. & fiant syrupi Vij. Enimuero cognoscens materiam iam digestam, R. seminum quatuor comm. frigidorum ma. singu. drach. ij. seminis papaueris albi drach. iij. Contusis deinde in mortario lapideo ex uncijs duabus aquæ egelidæ intybi, & fumiterræ, exprimas cremorẽ, cui syrupi rosacei solutiui unc. ij. electuarij ros. Mes. diacatholiconis, sing. drach. iij. addes, quam potionem affecto propinabis. Vel, R, diacatholiconis drach. iij. elec. de psyllio, confectionis Hamech, sing. drach. ij. s. & cum infusione drach. i. rheubarbari præparati ex aqua intybi, & fumiterræ: fiat potus. Sic aliter fieri potest. R. syrupi rosacei solutiui, sy. de cicorea compositi, mannæ electæ, singu. unciam, elect. lenitiui drach. iij. de succo rosarum drach. ij. s. rheubarbari subtiliter pulucrizati drach. mediam, spicæ gra. ij. & cum decoctione florum, & fructuum cordialium, fiat potio longa. Reliqua potetis*

ris superioribus recte conijcere. Caeterum tibiae, tum caeterae corporis compagines hoc unguento illiniantur: R. unguenti rosacei Mes. librã, ex aquis florum pomorum hesperidum, quae heauc arãcia uocant. siue florum myrti, rosarumq; damascenorum, sing. quantum sufficit. Haec spatula lignea per horam subagitabis. postremo proiectis aquis in mortario marmoreo, pomatae tum odoriferae, tum recentis unc. VI. saponis damasceni odoriferi minutim incisi unc. ij. unguenti triapharmaci ex oleo rosacco omphacino, & aceto rosato unc. iiij. musci ex aqua rosacea scrup. semis, camphorae scru. ij. pulueris cypri drac. iij. mercurij extincti unc. VI. sublimati drach. iij. sandalorum alborum drach. i. adiectis, in unguentum rediges. Si uero pauperibus consulere uolueris, R. aruinae porcinae libram, butyri recentis unc. ij. liquefiant simul ad ignem, ex aqua postea solatri, portulacae, semperuiuae, & aceto rosato, ex uase fictili ligneo baculo subagitentur. dehinc proiectis aquis, addantur unguẽti triapharmaci superius dicti unc. iiij. cerusae lotae uncia, mercurij extincti unc. V. sublimati drach. ij. & fiat diligenter linimentum. Reliqua superius diximus. Hoc etiam morbi Gallici contractam recenter noxam, sine unctionibus discuties. R. aquae rosarum lib. ij. plantaginis, solatri, singul. lib. i. s. uini granatorum, succi uuae acerbae, singulorum lib. s. aquarum scabiosae, fumiterrae, singul. uncias tres, mercurij sublimati unc. ij. Mercurius in puluerem tenuissimum redactus, praedictis aquis maceretur, haec deinde omnia ex uase uitreo, igni succenso, ferueant, non alio mehercule pacto, quam decocta aqua ex ordeo fieri solet. Hoc quidem egelido omnes corporis compages lauentur, brachiaq;, cum tibijs, à genu, & à cubito, donec dolores cum caeteris euanescant, Diebus lotionis è cubiculo pedem male affectus nõ efferat, sed caueat omnia perinde ac si inungeretur. Huic etiã quae praemisimus accidere solent, oris scilicet ulceratio, defectus animae, uentris deductio, somni difficultas, quibus omnibus quo pacto fuerit occurrendum: declarauimus. Enimuero non ab re fuisset ostendere, quantum hoc morbo affectis inuehat detrimenti

*menti curatio per lignum, quod superius declarauimus, præsertim si Gallicus is macie affectus fuerit, nisi id inferius asserere decreuissem.* F R A N. *Satis superq; te differẽtem de sanguinis, bilisq; qualitate, tulimus, quamobrem iam pituita se ingerat.*

## De morbo Gallico pituitoso.

A N D R. *Omnibus igitur ægrotantibus, quos pituita male habet, rarius pustulæ per totum corpus emergunt, nisi fortasse sanguinis aliquid adiectũ fuerit: quia pituitæ natura (ut dixit Gal.* VI. Aphor.) *ad iuncturas potißimum decurrit, unde omnium nõ solum iuncturarum, uerumetiam articulorum intolerandi dolores fiunt, qui occiput potißimum, tibiasq; male habent, noctu magis quàm interdiu, id est, à tertia hora noctis, ad nonam potissimum torquẽtur. Horror est in capite, cæterisq; membris, at cum materia salsior accedit, tota inguina, cum coleis, uultumq;, tum uolas manuum, pedumq;, impetigo arripit. Quod si cum sanguine complicatur, ut plerunq; uidimus, circa collum, gulamq;, sub alis, inguinibus, & pedum compagibus quædam glandulæ strumis haud dissimiles emergunt, os albescit, sensus obtunduntur, bucca multo fluore insulso, acri, nonnunquam salso redundat, nares mucosæ, stomachus male concoquit, urina alba, spissaq; fertur, uena subsidit. Quod si corpus, ætas, cæteraq; eiusmodi à pituita fuerint, morbum admixtum esse phlegmati conijcies. Requiritur huic ergo curationi primo loco sex rerum non naturalium regula ad siccum & calidum declinans. Cubiculum sit meridiano, siue exorienti soli expositum, cuius aër, præter æstatem, quotidie bonis odoribus suffiatur. Nec absurdum fuerit hæc omnia in pilam redacta per hyemen manibus affectum gestare. Rec. ladani electi unciam, ligni aloës. ℥. s. ambræ. ℈. s. galliæ muscatæ, styracis calamitæ, benzuim, sing. ℥. ij. s. serpylli, amaraci, satureiæ, sing. ℈. ij. quæ terantur omnia, & ex aqua lauendulæ in pilã subligẽtur. Cũ uero inediæ, teste Damasceno, Celsoq;, medicina potissimũ nitatur de ea primũ erit sermo. Nec diuersis cibis ꝑ libidine uti decet affectum,*

ctum, neq; nimia inedia torqueri: nam Auicenna primo Cap. fen. iij. cap. Vij. nihil deterius esse ait, quam diuersa nutrientia simul adiungere, & cibi sumendi tempus prorogare, nec cum sumpseris postremum, primus iam incipiat concoqui cibus. Hæc ille. Nos enim in primis precipimus famis tempus semper expectãdũ, cum eo tamen, ne desiderium cibi nimis urgeat, quoniam teste Principe, loco quo suprà, inedia nimia stomachum malis humoribus inficit, & imbuit. Panis sit ab omni mixtione, grauitate, humidiate, asperitate, graucolētia: ue sequestratus, ideo iubemus fieri ex farina pura boni tritici, & quod sit fermentatus, bene coctus, biduanus, triduanus, quatriduanus, & sale mediocriter conditus, neque recoctus ab re fuerit, quem cum de ligno Guaiaco tractabimus, paucis absoluemus, nisi fortasse uentris nimia subductio obstiterit. Carnes edat uitulinas, hædinas, ueruecinas, agninas fugiat, quod pituitosum sanguinem reddant. Nec à uenatione absti neat, utpote cum damæ, hinnuli, lepusculi, maxime sint ex usu. Nec aucupium spernat, nam perdices, porphyriones, attagenæ, phasianæ, turdi, ficedulæ, palumbuli, merulæ conferunt: quamuis grues, anates, anseres, querquedulæ, aucupijq; omne genus in stagnis, & paludibus degentis noceant. In cibis etiam caueat pisces, quoniam teste Principe comedendi non sunt, quod facillime corrumpantur, & humores corrumpant, & pituitam gignant, præsertim post exercitium. Oua etiam recētia ex iusculo sumpta proficiunt, sicut abhorrent eadem frixa, duraq;. Lac, lacteq; confecta fugiat. Ex leguminibus cicerum decocto tantum perfruatur, additis amaraci, mentæq; folijs. Ex oleribus petroselino, fœniculo, serpyllo, saluia, menta, roremarino, melissa, amaraco, tenaceto, satureia, arthemisia, origano, calamento, pulegio, & si qua alia calida fuerint. Ex radicibus baucia, pastinacæ, radices petroselini, fœniculi, recte in cibum sumuntur. Allium, cæpas, bulborum omne genus, radiculam, raphanum, erucam, sinapi, quod inflent & innatent stomacho, & sanguinem adurant, fugiat. Ex iusculis, amygdalarum, panem decoctum ex iure carnium conducentium,

dare

dare poteris. Ex fructibus conferunt palmulæ, ficus, nuclei pinei, pistacia, amygdala, cydonia decocta, additis fœniculo, & coriandro, sicuti poma, pira, chrysomela, cerasa, cum sint humididatis & frigiditatis maximæ, non mediocre his inferunt nocumentum. Ex conditis myrobalani chebuli, cortices citri, gingiber, hyringi, & acori radix: nux myristica, cubebe, carpobalsamum, crocus, lignum aloës. Vtatur in potu uino albo, siue subrubeo leni, iuxta illud Auicennæ primo Can. cap. de eo quod comeditur, & bibitur, qui sic, Scias etiam quod ex uinis illud est melius, quod inter uetustatem & nouitatem est æquale, & quod ad rubedinem trahit, bonum habens odorem, æqualis saporis: & quod nõ est acre, neq; dulce: dulcia enim ad faciendas oppilationes sunt uelocia, quoniam natura attrahit ea, antequam digerantur. Nec post cibum hoc bibendum est, quia est ex rebus magis impedientibus concoctionem, quoniam digeritur uelociter, & facit penetrare cibum indigestum, & facit hæreditare opilationes: & putrefactiones. Quod si Gallicum sitis male habuerit: is post cibum talem potionẽ pitisset. R. ligni aloës ℈. ij. cinnamomi ℈. i. coriandorum præparatorum ʒ. iij. iuiubarum. sebesten, singulorum ℥. liquiritiæ rasæ ʒ. i. florum cordialium. m. i. Hæc omnia ex aqua librarum decem ponderis, usq; ad tertiam concoquantur, inde colentur: & addantur sacchari ℥. VI. & fiat iuleb longum. Nec audiendi sunt nostrates Emperici, qui quoties ægrotis uisum fuerit, uinum rubeum, nec minus album subausterum iisdem propinant, sed suæ sententiæ rationem uiderint. Nobis uero qui traditus est æger, nec nimium cibo repleri debet, nec nimium fame torqueri, teste Hippoc. Aphor. II. sic asserente: Non satietas, non fames, nec aliquid quicquam quod modum naturæ excesserit. Galeno quoq; astipulante primo de regimine sanitatis, qui, Duæ, ait, sunt intẽtiones sanatiuæ diætæ, una scilicet repletio euacuatorum, altera uero euacuatio superfluitatis. Magna igitur cum diligentia horum affectibus succurrendum censeo, quamobrem si maior appetitus extiterit, quàm pro uiribus stomachi, adhuc etiam famescentibus

cibo finis est imponendus, ut intemperantia comedētis à cibo. neq; uenarum pulsus inualescat, neq; spiritus difficulter reddatur. Nec edendum prius, quam bene concoctum fuerit, id enim septem horarum interuallo plerunque fit. Porrò cibus nisi lenitas intestinorũ accesserit, sit liquidior. Si quis debilitate stomachi bis quotidie comedere sat non habet; pro portione tribus uicibus uoret. Prandium sit prolixius, quàm cœna. A somno surgentibus superfluitates corporis expellantur. Lauentur manus, & facies, ex aqua saluiæ, primulæ ueris, amaraci, lauendulæ, siue uino odorifero. Corrigatur alui nimia subductio, clysteribus lenientibus, & balanis ex melle cōfectis, aut æger aliquādo unc. ij. uuæ thyminiæ ex syrupo uiolaceo contritæ, addito nonnihil olei dulcium amygdalarũ, tribus ante cibum horis sumat. FRAN. Sol iam columnas Herculis spectans exhausta clepsydra, nos admonet, ut uela iam contrahamus, remos inhibeamus, & portum despiciamus, quæ sequuntur igitur in pauca conferas. ANDR. Libero te ista cura, nam quod times propulsabo facile, quippe abiturum detenturus, cubiculum, culcitras, uestesq; tibi iam parauimus. Sed ut redeam unde diuerteram, huic opus est pila, similibusq; corpus exercere, nam Galenus uno libro inde confecto, pilam summis laudibus extulit. Cornelius etiam Celsus non unquam prætermisit, cuius exercitij laudes si sigillatim coner conumerare, dies me profecto defecerit. Ad hoc illud accedit etiam, quod plurima non solum Galenus, uerumetiam pleriq; alij, multis in locis de pila monimentis literarum commendata non immerito reliquerunt. Nam per deos immortaleis quid dici potest conducibilius? hac superflua quæq; digeruntur, pila naturæ uim prouocat, eadem uirtutes amissas reficit, corpus exiccat, spiritus exhalationibus noxijs liberat, poros corporis aperit. Plurimos deniq; uidi morbosos, qui exercitio tantum sanitatem receptam referre merito possent. Morbosi igitur corpus pilæ, aut quouis alio tali ludo exercendum est, donec citra laßitudinem concalescat, & hoc eo tempore, quo mundius sit, quod teste Principe tum uidetur esse,

cum ieiunium ſit, ne mali ſubſidentes humores exercitio tali diffuſi, uenas, atq; inteſtina corrumpant. Qui ſi fortè eo tempore ſubſidere deprehendantur, euacuatione aliqua primitus depellantur. Poſteaquam ſe ſatis exercuerit æger cibum capiat, ſecundũ quem conquieſcat uſquequo ſatis concoxerit, ea tamen lege, ne poſt cœnam ſtatim cubitum ſe recipiat, quippe tres horas ad minus ægroto præſtolandum. Cum uero lecto ſe dederit, horis ſeptem, ſiue octo ad ſummum dormiendum. Somniculoſis etenim (ut inquit Princeps II. Cant.) ſequitur animæ torpor. At ſi ieiunus obdormiuerit, repletur fumo caput & uaporibus, à fecibus & superfluitatibus eleuatis. FRAN. Quid hoc? ergo nec saturo, nec ieiuno dormiendum? Nam quæ eſt hæc fabula? eò rediges me tuis ſermonibus, ut nunquam, aut ſaltem parum conquieſcam. Mori mehercule ſatius eſt, quàm ſomno toto illo tempore non conquieſcere. ANDR. Atqui ſomnum non prohibeo, niſi qui nimius. Nam cum dico, neq; ieiuno, neq; repleto dormiendum, perinde eſt ac ſi dicam, quieſcendũ quando id tempus poſtulat, ita præcipiente Cornelio Celſo. Et Auicenna tertia primi cap. VII. ſic inquit: Non ilico poſt comeſtionem eſt dormiendum. FRAN. Quid hoc monſtri eſt? Auicenna ſibiipſi diſsidet quantum uideo: ſecundo enim Canticæ dicit: poſt cibum eſt dormiendum immediate accumbendo, donec ad locum digeſtionis peruenerit cibus aſſumptus. ANDR. Recte tu quidem, nihilominus duobus modis hoc explanare non dubitabo. Primo quidem ſcias hoc Principis dictum (ſi recte ex Arabica in Romanam linguam tranſlatũ eſt) quadam lege intelligi debere: quippe quoniã, quando à ſomno abſtinere omnino non poſſumus, dicit accumbendo nobis dormitandum: quæ quidem fuit Auerrois ſententia. Secundo modo poteſt hæc contradictio tranſlatorum, aut impreſſorum errore euenire. Nam ſi legeris nouum Canticæ textum ab Andrea Bellunenſi recognitum, qui Arabicæ linguæ fidus fuit interpres, leges profecto, Non eſt quoque poſt cibum & comeſtionem dormiendum: quod unuſquiſque ſanæ mentis credere poteſt. Hinc

igitur est, ut pleriq; Auicennā exponentes in aliquibus locis maxime dubitauerint. Quod uero tu cauillaris neq; saturo, neq; ieiuno dormiendū, canones comprobant. Princeps tertia primi cap. ix. habet, quod super uacuitatem dormire, est malum, quia est deijciēs uirtutem: & super repletionem est malum anteaquam a superiori uentre fiat descēsio, quoniam replet caput uaporibus, & somnus erit cum frequenti reuolutione de latere ad latus. FRANCI. Assentior tibi tātum in presentia, uerum aliàs hoc totum uidero: tu dic hoc primum, quomodo sit corpus somno componendum. ANDR. Bis Auicēna quod quæris explanauit tertia primi, septimo capite ac nono. In septimo: Sic oportet prætcrea ut super dextrum latus dormiat pauxillo tēpore, deinde reuoluatur super sinistrum, & postea reuoluat se super dextrum. Nono uero: Sed quæ ex figuris somni est melior, est ut super dextrū incipiat latus, & deinde ad sinistrum reuoluatur: quod si eius inceptio super uētrem fiat, auxilium fert magnū in digerendo, propterea quod calorem retinet naturalem. FRAN. De die posteaq̄ concoxerit, poteritne somni tantillum capere? ANDR. Nihil minus: nam Princeps tertia primi: In die quoq; dormire est malum, generat enim ægritudines humectantes, & rheumatismos, & corrumpit colorem, & grauat splenem, laxat neruos, & generat pigritiam, debilitat desiderium, & generat apostemata, & febres. Quo fit ut dies uigilijs, nox quieti sit nata. Nam Paulus Aegineta in præceptis de tuenda ualetudine, capite XCVII dixit: Nocturno autem somno haud alius melior est: siquidem nox suapte natura, tum humore, tum tranquillitate somnum alliciēs, concoctionem perfectam efficit. Et Auerrois in commento Canticæ: Tempus matutinæ refectionis est totum tempus somni. Cornelius Cel. libro primo, nocte dormiendum, die uero uigilandum suadet. FRANC. Huius argumēti nihil reliquum mihi uidetur esse, nisi quæpiam de contingentibus animæ uolueris addere. ANDR. Haud inuitus mi Francisce. Gaudium igitur, angor, iracundia, odium, furor, mœstitia, solicitudo, metus, inuidia, luxuria, auaritia: quæ quidē omnia, affectus

affectus animæ ab autoribus recte dicuntur: ijs etenim cum mortales se intemperantius extulerint, in perniciosos corporis morbos penitus conuertuntur. Nam Galenus primo regiminis sanitatis dixit, oportere medicum qui sanitati mortaliũ studet, pro uirili operam dare, ne mores animi corrumpantur, quibus aditus ægritudinibus corporis pateat: quippe furor, fletus, solicitudo, cæteraq; id genus magis quam par est, febrium, morborumq; cæterorum sunt principia. Quinetiam Princeps tertia primi (si recte memoria teneo) dicit: Accidẽtia animi horribilia, & motus corporei fortes, digestionẽ fieri probibent, cum multi proficiscantur ex cruditate morbi. Galenus etiam libro artis medicinalis inscripto huic astipulatur dicens, omnes animi immoderatos affectus, iram, furorem, mœrorẽ, metum, inuidiam, à naturali gradu corpus deijcere. Deinde inferius: omnes animi motus, siue perturbatiões maluerimus dicere, corpus humanum exiccare. FRAN. Sed quid iram dicemus? ANDR. Aristoteles in primo problematum, iram nihil aliud esse ait, nisi accensio sanguinis circa cor. Quinetiam Cicero libro Tusculanarum quæstio. idem ex autoritate Homeri uidetur dicere: quod sic in latinum traduxit.

Corq; meum penitus turgescit tristibus iris:
Cum decore atq; animi me orbatum laude recordor.

Galenus etiam libro de differentijs febrium sic: Ira est æstuatio quædam, & motus uehementior uirtutis ad irascendum pronæ, quæ cordi insidet, cum calescit ipsa substantia. Et in secũdo quoq; de accidenti & morbo: Ira est furor caloris in corde propter motum animæ. Et in quinto: Ira est magnus ac fortissimus motus, & propterea ualde corpus perturbat, & permutat à naturali consistentia. FRAN. Apud Haliab. eandem penè sententiam uidimus, suæ Theor. lib. V. cum dicit: Ira est sanguinis cordis ebullitio, naturalisq; motus caloris, & eius ad exteriora exitus: semel subitoq; ad ulciscendum nocent. Sed heus tu, quidnam inter odiũ, & iram differentiæ esse dicemus? Nam differre ea inter se ex Valerio Maximo didici, qui libro nono cap. iij. memorabilium suorũ

sic: Ira quoq; aut odium in pectoribus humanis magnos fluctus excitant, pro cursu celerior illa nocendi cupidine, hoc autem pertinacius, ac nunquam sine tormento sui uiolentius. ANDREAS. Princeps libro de uiribus cordis sic: Est quidẽ sciendum, quod ira quando cessat uelociter, non perdurat in imaginatione, seu phantasia formæ nociui, sed citò deletur, & ideo nõ causat odium, siue rancorem: odium enim est perseuerantia formæ nociui in imaginatione seu phantasia, & perseuerantia siue imaginationis affectus ad uindictam sumendam ex eo. Dicemus ergo, quod ex odio accenditur ira: quod quidem odium post iram confirmatum rancor appellatur. Quod forsitan rectius nõ intellexit Valerius. Ex ira etiã nõnunquam, cum bilis concitatur, melancholicæ oriuntur passiones, sicut Haliab. V. Theo. Nam inquit: Qui omnibus irascũtur ex causis, soliciti fiunt & tristes. FRANCI. Quid autem timor? ANDR. Arist. x. problematum: Timor est infrigidatio exteriorum, & caloris contractio ad partes interiores sub corde. Et trigesima particula eorundem ait: Timor quidem infrigidat manifeste: & manifestant hoc terrefacti, tremunt enim. FRAN. Quid enim noxij in se habet? ANDRE. Galenus V. de acciden. & morb. Timor sanguinem, calorem, ac spiritum reportat ad interiora, scilicet ad suam originem, & ad cor, atq; exteriora corporis infrigidat: & in timore uirtus animæ non confortatur. Et lib. de typo. Timor est terror, qui turbat uirtutem, & debilitat ipsam nõ minus alijs causis. FRAN. Inde processit illud Auic. in Cant. dicentis: Timor incitat frigiditatem, qui quandoq; magnificatur in tantum, donec lædat in ultimo. ANDR. At mœror exitiosior, ex quo cõplures sibi necẽ cõsciuerint, Galeno de accid. & morb. sic asserente: Quibus accidit tristitia frequenter mortui sunt: & hoc pusillanimibus solet euenire: nã eorum anima debilis atq; defecta extinguitur. Princeps etiã decimatertia tertij sic ait: Tristitia est causa corruptionis digestionis. Et Gal. V. de methodo medendi: Tristitia, & iræ, & agoniæ, & solicitudines quolibet modo nocent dissoluentes uirtutem. FRAN. Frons semper igitur

est

est exporgēda, quoad eius fieri potest. ANDR. Modus omniū rerum est optimus: nam non minus nimia lætitia gestiens (si Ciceroni credimus) quàm mœror exitio est. Princ. iij. primi: Multum gaudium perniciosum, nam ex eo uentriculi cordis sanguine euacuantur. Et Auer. super Cant. Magnum gaudium est ex rebus impinguantibus corpus: quod si magnificetur ualde & contingat, subitò necat, & interficit & maxime ualde pingues. Monumenta literarum, Romaniq; cum primis annales id nos docent: Titus enim Liuius post illam Cannarum cladem memorandā, mulierculas duas, quibus falso nuntiata filiorū mors fuerat, statim sospitibus eisdem uisis, lætitia expirasse memoria prodidit. Animæ igitur affectibus temperandum, teste principe sic dicente tertia primi cap. iiij. In temperamento morum custodia sanitatis animæ & corporis simul consistit. Haliab. etiā in V. Theoricæ cap. ultimo sic: Gaudium naturalis est exitus caloris corporis ad exteriora, eiusq; diffusio, si quasi paulatim facta fuerit, animam habet confortare, caloremq; naturalem in omni corpore, & humores temperare, & sanguinem caloris naturalis temperantia, & calorem augere, nisi quod quādo semel, subitumq; fit, aliquando interficit naturalis dissolutione caloris. Et Galenus V. de accidenti & morbo: Ex ira nullus unquam mortuus est, ex gaudio autem quamplurimi pusillanimes. FRANCISCVS. Superest ut de inuidia disseramus. ANDREAS. Inuidia nihil aliud esse manifestum est quàm bonis alterius angi: Boni igitur hominis est inuidia omnino abstinere. Luxuriæ etiam tanta est fœditas, ut nihil suprà: quamuis aliquando aliquibus corporibus opem præstare uideatur: nam Cornelius Celsus neq; nimium indulgendum Veneri, neq; nimis abstinendum præcipit: sed nos qui morbosis consulimus, ne sibiipsis, ac fœmellis etiam maxime noceant, hac omnino abstinendum censemus. Nam Galenus Aphorismo. VI. ait: Coitus est fortis causa in generanda podagra. FRANCISCVS. Atqui trigesimo problematum Philosophus: Post Venerem, inquit, plurimi magis læti fiunt. Et Haliab. V. Theoricæ: Si spermatis superfluitas suis

*aucta in uasis coitu non purgatur, nec poterit eam expellere natura, in inguinibus fit & alis simul extensio omniq; in corpore grauitas, sæpeq; suis sperma calefit in uasis, fitq; febris, nonnunquam autem eius ascendunt ad cerebrum uapores, ubi & pessimos generant morbos.* Et *Haliab*. Rod. III. Techni: *Superfluitas aggregata in corpore ex spermate quod non egreditur per coitum, obarctatur in corpore, & generantur ex ea ægritudines malæ, & uapores mali, qui ascendentes ad cor, & cerebrum, & stomachum, corrumpunt sanitatem illorum membrorum, & generant ægritudinem.* ANDR. Sed hoc totum superfluitatis est retētæ, inde dicit Haliab. *superfluitas aggregata.* FRAN. Princeps in Canticis, commendauit etiam Venerem iuueni, dicens: *Coitus commendatur iuuenibus, quatenus per eum à nocumentis perniciosis liberantur.* ANDR. *Dixit ergo tantum iuuenibus conuenit, eò quod iuuenes exuberent spermate, sed de superflua uenere ne uerbum quidem ullum fecit, nam prima tertij sic: Quandoq; accidit homini, ut in uasis seminalibus aggregetur sperma plurimum, & corrumpatur, & infrigidetur, & conuertatur ad qualitatem uenenosam, & quia fit hoc pluries iuuenibus, eisdem dixit uenerem conuenire, nam cum quis appetit, nō nocet, ut Almansoris* IIII. *uoluit Rhasis dicens, Viri præterea ac mulieres cum appetunt, coire debēt, quod quidem faciant naturæ nō repugnantes.* FRAN. *Modo ais, modo negas ueneri indulgendum. Quousq; patiar te isto modo differentem? Quin tu uno uerbo dic: quid est, quod me præstare uelis?* ANDR. *Ita faciam. Primū in hac re illud edico tibi, mulierosi corpus in deterius semper labi, teste Conciliatore diff.* CXXIII. *sic asserente: Coitus superfluitas, & frequentia, omnem prauam corporis acquirit dispositionem. Arist. quoq;* IIII. *probl. Coēuntes exoluuntur, & infirmiores fiunt. Gal. secundo de spermate, Non solum à serosa humiditate priuari omēs animales particulas accidit ex superfluo coitu, sed & uitali spiritu.* Et *Princ.* XIII. *tertij: Coitus est ex rebus magis nocētibus stomacho, & dimissio eius est ex rebus maxime*

xime cōferētibus. Arist. etiam quarto probl. Plurimo coitu utentes manifeste in oculis, & anchis patiūtur. Et Princeps tertia tertij cap. V. Multiplicatio coitus est res nocibilior oculo. Et Almāsoris quarto, Qui coitu sæpe utitur, oculorum habet concauitatē. Post repletionem superflua est uenus. Halib. V. Theor. Si cibo bono repletus aut potu coitu utatur, debilitas eius fit corpori, eneruatio neruis, dolor in genibus, uiscerum oppilatio, generanturq; abinde humores grossi. Cuius usus si hoc fiat modo frequens, & assiduus, hydropisis sequitur, asma, & tremor. Nam nihil obstat quod Paulus Aegineta, libro de tuēda ualetudine, post cibum, & ante somnum præcipiat concumbendum, nam nonnullam uult esse inter eos distantiam, qua corpus neq; repletum, neq; uacuum dici possit. Idem etiam uoluit Galenus in arte medicinali, cum dicit. Tempus autem ad coitum opportunum est, cum in excessuum omnium mediocritate corpus fuerit constitutum. Cui assentitur Auicen. XX. tertij dicens: Et oportet etiam ne coitus fiat super repletionem, quia prohibet digestionem & debilitat: neque coëat aliquis cum adest uacuitas, hoc enim est nocibilius, & onerosius naturæ, & magis pernecans calorem innatum. FRAN. Sat habeo: sed dicas quæso, quanta temporis intercapedine inter coitus uti nobis par est, nec ab re te pecunctor, scimus etenim quosdam singulos noctis unius spacio fœmellas singulas iniisse decies, citra noxam. ANDR. Abeant ij, quos attulisti mihi, in malam crucem, cum hac sua intempestiua uenere, nam mihi consilium non placet, aliorum explere luxuriam, mihi dum noceam, cum creberrimam ægrotationes perniciosæ, senectusq; matura subsequantur. Vnde Cicero, Luxuriosa iuuentus maturam tradit senectutem. Item libro de senectute: Libidinosa etenim, & intemperans adolescentia affectum corpus tradit senectuti. Galenusq; in arte medicinali sic inquit, Venereorum uero, iuxta Epicuri sententiam, nullius est usus salubris, re autem uera confert, si tantum interualli in eorum usu adhibeatur, ut neq; resolutio aliqua sentiatur, & ipse se homo quodāmodo leuior factus melius spirare ui-

 deatur.

*deatur. Quod caput est tandem sic habeto, nullam capitaliorem pestem esse, quàm corporis insatiabilem uoluptatem. Sed ad curationem morbi Gallici redeamus. Seruatis igitur sex rebus non naturalibus, materia pituitosa digerenda uidetur hoc syrupo, Recipe amaraci, saluiæ, origani, mentæ, absinthij, eupatorij, fumiterræ, baccaris, lauendulæ, calamenti, pulegij, thymi, satureiæ, sticados, singul. m. i. calami aromatici, zedoariæ, dictamni albi, hermodactylorum, hellebori nigri, singulorum ℈. ij. Rheubarbari electi ʒ. ij. spicæ, sequinanti, singulorum ℈. s. ex aqua usq; ad medium decoquantur, inde colentur, addanturq; syrupi de fumoterræ, de sticados, mellis rof. singulorũ ℥. iij. & fiant syrupi Vij. Sunt qui errant, mea quidem sententia, nolentes haurire decoctionem, sed appetentes syrupos ex aquis elaboratis. Quippe maiorẽ decoctionis uim cõperi. Verum ut & illis morem geramus, R. syr. de sticados, oxymellis comp. mellis rosati, sing. ℥. ij. s. aquarum saluiæ, lauendulæ, amaraci, sing. ℥. ix. & fiant syr. Vij. Vel, R. oxymellis simp. syr. de sticados. de prapsio, de absinthio, sing. ℥. ij. s. aquarũ absinthij, prapsij, iuæ, melissæ, & fiant syrupi Vij. Facta digestione, ut ad extrahendã materiam procedamus, Recipe rheubarbari electi ʒ. ij. agarici præparati ʒ. i. aloës hepaticæ lotæ ʒ. i. s. turbit gra. x. hermodactylorũ grana VI. gingiberis grana iiij. spicæ grana iij. hæc simul ex aquæ saluiæ libra macerẽtur per noctẽ, deinde ad mediam concoquantur, postea colentur, & accipiantur decoctionis istius unc. V. uel VI. secundum uirtutem ægrotantis, dulcorenturq; cum uncia oxymellis simp. & fiat potio. Vel sic. R. rheubarbari electi, agarici præparati, turbit albi & gummosi, singul. ʒ. s. spicæ grana tria, gingiberis, hermodactylorũ, singulorũ scrupulum, contundantur hæc omnia leuiter, & infundãtur inde aquæ lauendulæ, uel amaraci ℥. VI. decẽ horarum spacio, inde comprimantur, expreßioni addantur, electuarij lenitiui ʒ. ij. diafiniconis, electuarij indi, singulorum ʒ. ij. s. & fiat potio, additis mellis rosacei ʒ. iiij. Tertius ijs etiã accedit modus. Recipe rheubarbari electi drach. i. squinanti grana V. redigantur hæc in puluerem, cui*

*addas*

addas agarici præparati ℈.ij. turbit grana V gingiberis gra. iij. aloës lotæ ℈.i. elect. lenitiui ʒ.ij. diafiniconis drachmam, & cum saccharo fiat pastillus. Ex quibus primum medicamētum ualidius cōperi, quamuis difficilius sua amaritudine hauriatur. FRAN. Quid autem de phlebotomia nobis faciendum uidetur? nunquid ijs etiā adhibebimus, Auicen. testimonio fulti, dicentis, Phlebotomia est euacuatio uniuersalis, quæ multitudinem euacuat humorum, multitudo uero est augmentum humorum super æqualitatē ipsorum in uenis. ANDR. Recte tu quidem ex Auicenna, nam subsequitur Vgo de Senis, quod ista euacuatio uniuersalis intelligi debet ex humore, qui continetur cum sanguine in ipsis uenis, & de his locutus est Princeps, quoniam humores extra uenas secus naturam procedentes, potione potius sunt elidendi, Morbus igitur Gallicus à pituita, cum magis in iuncturis, quàm in uenis existat, sanguinis mißio per incisionem uenæ uidetur superuacanea. Dicitur enim phlebotomia euacuatio uniuersalis, quod omnes uniuersaliter educat humores, & neq; aliquem eligat. Pharmacum uero à forma specifica euacuās eligit illum quē sibi propriū est euacuare. Cum enim pituita sit in mēbrorum compagibus coaceruata, & indigeat potione, particulariter eligi phlebotomiam penitus relinquam. FRAN. Sententiæ tuæ non accesserim, tametsi sexcētos adduxeris autores, quippe in teipsum hæc omnia militant, cum superius totius mali fomitem iecur dixeris. Iecur igitur, cum sit totius sanguinis purioris hospitium, utiliter in his morbis nimirum exhauritur. ANDR Nihil agis, nam hæc omnia minime (ut aiunt) digito prosternam, nam quod tu dicis recte fieret, si materia calida foret. Nam Rhasis sic VII. Alm. attestatur, Oportet autem cauere quantum possibile est, ne phlebotomia in tempore calidißimo, aut frigidissimo fiat, neque phlebotomentur ij, quorū stomachus & hepar in frigiditate distemperata existunt. Præterea multos offendimus, qui diutius morbum ignominiæ causa dißimulauerunt, quibus minime sanguis mittendus est. Nam princeps in corporibus, quæ prolixas perpessa sunt

ægri-

ægritudines, cauendum esse à phlebotomia affirmauit. FRAN. Quamuis mea te exagitem sentētia, assentior tamen: nam apud Galenum legitur, quod ij qui per totum corpus humorū multitudine grauantur, minime sanguinis mißionem pati debeant. ANDR. Vtiliter igitur si pustulæ per totum corpus emerserint, sanguinē inter cutem pituitosum poteris per cucurbitulas extrahere. Nūc autem ad linimēta, quæ huic cōferunt morbo. Recipe radicū ebuli, hederæ, dictamni, gētianæ, inulæ, bryoniæ, hermodactylorum, sing. manipulum: contundantur hæc omnia leuiter, & ex uini cretici lib. xij. ad tertiam decoquantur. Inde addantur amaraci, baccaris, camomillæ, absinthij, hypericonis, lauendulæ, origani, thymi, nepitæ, pulegij, calamenti, sing. m. i. s. iterum ferueant ad medium, inde accedat florū rorismarini, primulæueris, saluiæ, singu. ma. & bulliant leuiter unà paruo temporis interuallo, postmodū colentur, & prælo expreßis indantur, olei rosacei, camomillini, anethini, hypericonis, costini, singulorum ℥. i. s. olei terebenthini ℥. VI. resinæ pineæ ℥. iij. & bulliant usq; ad perfectam uini consumptionem, denuò addantur cū tolluntur ab igne, croci ʒ. ij. cinnamomi, calami aromatici, ligni aloës, styracis calamitæ, ladani, benzuin, singulorum drachma, cinnabaris uncia, mercurij extincti unc. VI. sublimati drach. iij. aruinæ porcinæ libra, ceræ quantum sufficiat, & fiat fortiter agitando linimentum. FRAN. Hæc tametsi cōgruant, tamen quidpiam breuius desiderarē. AND. Mos gerēdus est tibi. Igitur R. axungiæ porcinæ colliquatæ lib. i. butyri recentis ℥. VI. olei laurini ℥. iiij. olei uulpini, hypericonis, terebenthini, singulorum ℥. V. styracis liquidi eloti cum aqua camomillæ, & uino cretico ℥. ij. olei de sulphure. ʒ. iiij. cinnabaris ℥. i. s. mercurij extincti ℥. VI. sublimati, ʒ. i. ceræ quantum sufficiat, & fiat unctio. Quod si compendium magis affectas, R. axungiæ colliquatæ libram, unguenti agrippæ. marciatonis, olei laurini, terebenthini, singulorum ℥. iij. mercurij extincti ℥. VI. sublimati ʒ. ij. & fiat in mortario illinimentum: sed istorum primum laudabilius, meo quidem iudicio semper fuerit. FRAN. Memini quosdam

quosdam se dicentes suffitu,laconicoq; tantum sanatos. AND. Quamuis nonnullis id euenerit,multi tamen succubuerunt. Ideoq; nisi cum de ægroto desperatum fuerit,suffitus omnino sunt excludendi,teste Galeno,sic dicente: Aegritudo, quæ non habet nisi unam uiam ad curandũ,uelit nolit infirmus,oportet quod per eam transeat. Et primo Aphor. Hippocrates:Extremis morbis,extrema exquisite remedia optima sunt. Quamuis nõ negauerim suffitus me tẽtasse successu laudabili,in hominib.uidelicet athleticis: qui quidem suffitus fuerint huiusmodi: R.cinnabaris unc.iij.myrrhæ,thuris,sing.unciam,aloës hepaticæ,sandarachæ,styracis calamitæ,benzuin,sing.drach.iij.misce,& fiat puluis craßior.Item alioquin R.cinnabaris unc.iij. myrrhæ,thuris,aloës,ladani,sing. unc.i.contundantur in puluerem,& cum styrace liquido subigantur,inde fiant trochisci iuglandis magnitudine,qui singuli suo tempore sigillatim prunis subditi colliquescant.Item R.cinnabaris ℥. ij.s.auripigmenti,cadmiæ argenteæ,sing.ʒ.iij.thuris,aloës,myrrhæ,styracis calamitæ,ladani,singulorũ ℥.misceatur hæc omnia, & in puluerem crassum redigantur:erit enim hoc alijs potẽtius. Etsi superius in athleticis tantum hoc fieri debere affirmauimus, accidit mihi tamen aliquando hoc fecisse felici successu etiam in corporibus delicatis,& debilibus:& fuit eiusmodi: R.cinnabaris unc.ij.auripigmenti drach.ij.dictamni albi,tormentillæ,gẽtianæ, ben albi,& rubei,angelicæ,singulorum drach.iiij.sem.citri,sem. acetosæ,sem.ocimi,doronici,singu.drach.ij.cinnamomi, gariofilorum,calami aromatici,croci,singul.scrup.ij.thuris,sandaracæ, styracis calamitæ,benzuin,singulorum drach.s.aloës, drach.iiij. redigantur hæc omnia in puluerem,uel cum theriaca formentur trochisci.Posteaquam male se habẽtes perpurgati fuerint,cubiculo claudantur,& sub conopæo nudi carbonibus accensis incumbentes altius sedeant:quos semuncia pulueris prædicti,siue unius trochisci fumus, nisi uis ægroti difficilius patiatur,per horam torqueat:nec satis decidi potest, quoties id tentandum: ideo non alio mehercule pacto,quàm si eundem iunxeris,id obseruare poteris

teris. FRAN. Quid si anima defecerit? poterit ne æger è co-nopæo tantillum caput educere? ANDR. Recte quidem, modo ne sæpius id fiat. Sed pergamus quà cœpimus. Quoties suffitus per diem sit tentandus, corporis habitus, anni tempus, ætas decursa, sexusq; poterunt nos edocere. Sed ut fortius hoc ferant, initio cataplasma, quod superius enucleauimus, est applicandum cordi, horaq; ante suffitum oua bina recentia sorbeant affecti, aut cochlear unum syrupi de corticibus citri liguriant, aut trochiscum confectionis eiusmodi uorent. R. pulueris electuarij Conciliatoris, pulueris diamusci dulcis, diamargaritonis, singulorum scrup. ij. inde cum aqua melissæ, & saccharo fiant cum igne trochisci. Euenit etiam plerunq; ut tam suffitu, quàm unctionibus utentium bucca exulceretur, quibus ea poteris applicare remedia, quæ superius diximus: quamuis hoc addere non alienum putauerimus. R. rad. prunelorum syluestrium ma. ij. cymarum rubi, rosarum, myrtillorum, sumach, caudæ equinæ, sorbariæ, pilosellæ, gariofilatæ, millefolij, triniratis, foliorum oleastri, ordei, balaustiarum, sing. manipulum, ireos, rubiæ fullonum, consolidæ utriusq;, centaureæ maioris, sing. drach. iij. myrobalanorum citrinorum, conorũ cupreßi, singul. unciam. Contundenda leuiter contundantur, & bulliant ex libris x. aquæ ferrariorum fabrorum, uini granatorum, succi cotoneorum, aquæ plantaginis singul. libra, ad medium concoquantur, inde addantur cum iam penè concoxerint, aluminis rochæ unc. ij. nitri drach. ij. diamoronis, mellis rosacei, singul. unc. iiij. licij unc. ij. hæc colentur, inde expressum seruetur in uase uitreo, ex quo subinde sibi colluat os affectus. Verũenimuero plerosq; uidimus ægrotantes, quibus os totum adeò deprauatum Empericorum incuria erat, ut cancri speciem acceßisse unusquisq; sanæ mentis dixerit: illis etenim quamuis superior gargarissatio cõsentanea fuerit, hoc tamen conducibilius arbitramur. R. decoctionis prædictæ lib. iij. unguenti ægyptij ℥. ij. s. dissoluanturq; simul, inde frequentius os colluatur. At si gingiuarum accesserit exulceratio, unguento tanto prius ægyptio perungantur eædem, mundificat

dificat

dificat enim cumprimis, & ut sæpius experientia comperi, redundantem malitiam reprimit. Quod si materiæ superfluitas medicamentis superius enarratis, haud facile cesserit, cucurbitulis, clysteribus, lotionibus, frictionibus, fibulis non parum doloris ingerentibus, & cæteris id genus est ab ore diuertenda malitia. FR. Post oris exulcerationem accedunt dentibus gingiuarum mira discidia, ut ij parum à casu abesse uideantur. Adde spectaculum, quod etiam sputorũ fœditate contuentibus nauseam commouent, ut non immeritò tale spectaculum fugiant omnes. ANDR. Ita est: tunc hoc puluere non erit eis absurdũ succurrere. Recipe squillæ assatæ, pulueris leuißimi testacei, cornu ceruini usti, oßis sæpiæ, oßium dactylorum combustorum, consolidæ utriusq;, rosarũ, sumach, sing. drac. cinnami, thuris, masticis, sandarachæ, sing. drac. i. s. aluminis exusti scrup. ij. corallorũ rubeorũ, & alborũ, sing. drac. iiij. musci grana VI. Omnia redigantur in puluerẽ, ex quo frequentius cum gingiuæ, tum dentes fricentur. Superfluum fuerit de reliquis disserere, de quibus satis dictum superius.

## De morbo Gallico melancholico.

A pituitoso ad melancholicum nunc igitur deflectat oratio: quamobrem tibi persuadeas uelim, malum hoc atra bili commixtum, modo supercilia, modo craneum, necnon brachia pernásue, tuberibus durißimis, ab apostematibus, quæ Græci scirrhos appellant, non dißimilibus, infestare: quinetiam per totum corpus emergunt liuentes pustulæ uerrucarum speciem repræsentantes. Sinistrum tempus per noctem male habet, inde uigiliæ, color plumbeus, inflammatio thoracis, debilitas stomachi, splenis grauitas, aut dolor, aut durities urget: urina fertur alba, plumbea, siue subruffa, tendens ad nigrum colorem: uena brachij exilis, & tardior: nigra excrementa deijciuntur: excreatio plenior: ructus sunt accidi: crura uarices, tumor pedes inuadunt, ut elephãtiacos referant: quibus eadẽ ferè confert uiuendi formula, quam superius, cum de pituitoso dissereremus, explicauimus: ut tamen non sit alienum, quæ sequantur annectere.

Si per-

Si perſpexeris igitur à fece ſanguinis in melancholicum uerſi hoc fieri, ſiniſtræ manus uenam, quam ſaluatellam recentiores appellant, ſiue uaricum, ſiue quam ſaphenam uocant, recte ſcindes. Prodeſt etiam ſanguiſugarum ad ora uenarum, quas hæmorrhoidas Græci uocant, applicatio. Quod quidem ſi à bilioſa aduſtione pendere uideatur, ſanguinis miſſio penitus fugienda decernitur. Cucurbitulæ etiam cum balneo, quando eſt error ſanguinis craſſioris, conuenire poſſent: quanquam Princeps quarta primi dixerit, Cucurbitularum quidem iuuamentum in corporibus groſſum habentibus ſanguinem eſt paruum, quoniam ex iſtis nõ extrahitur ſanguis ſicut oportet: imò qui ex eo uehemẽter eſt ſubtilis: & hoc accidit quia reſoluuntur ſpiritus illius membri, & ſic calorem naturalem debilitando, reſoluendo etiam de humido ſubſtantifico, membra debilitant. Huic obſtat ſententiæ Haliabbas, cum nono Practicæ capite VIII. cucurbitulas melancholiæ conferre teſtetur. Hæc quidem ratio bifariam diſtrahitur, quippe & ſine ſcarificatione capitis humores deriuando, cucurbitulæ melancholiæ conferre poſſunt, & ex balneo cutis inciſione, ſubtiliatum ſanguinem, qui prius fuerat craſſior, recte exhauriunt, cum ægritudines melancholicæ per totum ferè corpus uerſantur. Vnde Germani ganeis confecti, proptereaq; uaricoſi, ac elephantiaci, hypocauſtis incluſi, quibus ſanguis craſſior plerunq; ſubtilior fit, ijs utiliter curantur. Quo fit, ut ex balneo non negauerim, melancholicis potiſſimum, (ſi tamen purgatis corporibus id fiet) ſcarificata prius cute, cucurbitulas. Optime ſic ergo eos purgabimus. Recipe epithymi cretenſis, foliculorum ſenæ, capillorum Veneris, florum boraginis, bugloſſæ, uiolarum, roriſmarini, meliſſæ, ſingulorum manipulum, radicum centaureæ maioris, polypodij, rheubarbari, ſing. drach. i. ſucci ſcabioſæ uncias iiij. radices contundantur, & ex aqua ad mediam decoctæ diligenter exprimantur, inſtillentur inde ſyrup. epithymi & fumiterræ quantum ſat eſt, fiantq; ſyrupi V. aut ſeptem. Vel, R. ſyrupi de fumoterræ, mellis roſacei, de lupulis, de epithymo, ſingulorum ℥. iij. aquarum fumiterræ bugloſſæ lu

*sæ,lupulorum,melissæ,singul. quantum sufficiat, & fiant syrupi v.uel septem. Quinetiam R.syrupi intybi compositi,de epithymo, de fumoterræ,singulorum ℥.ij.s.aquarum fumiterræ, capill. Veneris,buglossæ,lupulorum,melissæ,singulorum ℥.iiij.& fiant syrupi numero,v.* FRAN. *Recte tu quidem,uerum quod magis concupiscit animus meus,id retices.* ANDR. *An dicis syrupum,quo plerunque sine ullis unctionibus,aut alijs eiusmodi medicamentis ad sanitatem perduximus quosdam male affectos?* FRAN. *Istum ipsum.* ANDR. *Quamuis in gurgustio cordis mei delituerit hactenus,ut ita dicam,te tamen iubente protrahatur in lucem:nihil etenim meum tibi reconditum fuerit unquam. Viuētibus igitur adhuc anguibus,posteaquā extremitates utrinque quatuor digitos mensura à cætero corpore gladio secueris: permittes totum sanguinem defluere,mundatas inde carnes,lauatasque ter in aceto,tum liquore buglossæ,citrariæque, suscipies theriacæ optimæ unc.viij.succi fumiterræ,lupulorum, intyborum,buglossæ,singulorum lib.ij.polypodij recētis,corticum citri,singul.unc. ij.aloes hepaticæ unc.v.hæc omnia ex uitreo uase,per Balneum mariæ,in cuius fundo quantitas harenæ resideat, subdito uapore ignis,in aquas purißimas rediges,quarum tres uncias æger,addita uncia syrupi de corticibus citri,uel de epithymo, quotidie diluculo sumat. Iis syrupis a xl.die multos (ut prædiximus) deo duce curauimus.Est etiam,quod imprudens silentio penè præterieram,non prætermittendum,quo minus æger septimo quoque die catapotia uoret hellebori:quæ constabunt inferius, cum purgationes humoris melancholici te docuero.Rec.igitur myrob.indorum drach.ij.florum buglossæ,epithymi, singulorum manipulum,polypodij recentis semunciam,contundantur hæc prius deinde ex sero caprino decem horarum spacio macerētur:sedulò expressis omnibus,addātur expreßioni cōfectionis Hamech,drach. iiij. diacatholiconis, diasenæ, singul. drach. ij. succi fumiterræ unc.i.syrupi de epithymo unc.v.fiat potio.Secundo modo R.electuarij leniciui,conf.Hamech,singulorum drac.iij.pulueris senæ.*

drachmam, succi fumiterræ unciam, syrupi de buglossa unc. v. ex aqua fumiterræ fiat potio. Vel R. myrobalanorum indorum drach. i. s. epithymi Cretensis, rheubarbari, sing. drachmam, contundantur hæc leuiter, deinde die nocteq; in aqua fumiterræ, buglossæ macerentur, exprimantur, expreßioni addas electuarij lenitiui, diacatholiconis, singul. drach. ij. confect. Hamech. drach. iij. elect. indi drachmam, syrupi de epithymo unciam. hinc fiat potio. Nunc quoniam satis de potionibus est dictum, superest ut de catapotijs agamus quæ superius tibi pollicitus sum. R. igitur radicum nigri ueratri recentis drach. iij. dauci, anisorum, piperis, singul. drachmam, florum buglossæ drach. s. musci gra. vi. epithymi scrup. ij. contundantur hæc omnia leuiter, inde diem noctemq;, ex uini cretici lib. v. macerata, potenter exprimantur. Huius expreßionis ʒ. iij. pulueris pilularum fumiterræ, cochiarum, aurearum, singul. drach. ij. s. suscipias, subagitesq;, inde permittas exiccari, porrò siccas & iterum in puluerem redactas: ex eodem uino cretico macerabis, ut suprà, & hoc quater. Catapotia autē eiusmodi sigillatim sumēda sunt drachmæ pondere. Quinetiam potest ingeri catapotium, qđ ex præcipitato conflatur. FRAN. Quidnam hoc uerbi est? ANDR. Est quidam puluis mercurio conflatus hoc pacto. R. aquæ, qua aurum ab argento diuiditur, lib. iiij. argenti uiui lib. i. s. hæc uase uitreo: ore angusto, collo obtorto, undiq; argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponantur, compages inde uasorum luto figulino sedulo obturentur, ad hæc subdatur ignis ex carbonibus conflatus, ut semper ingrauescat, eousq; quo tota defluxerit aqua. Post hæc phialam frangas, in cuius fundo residentem placentulam rubeam, leuiter extrahens, quod album inhæserit proijcias, rubeum uero in puluerem redigas. Verumenimuero quoniam ex puluere isto plurimæ possent contingere noxæ assumentibus ipsum, nisi prius debita fieret præparatio, R. ℥. ij. prædicti pulueris: & macerentur per noctem in aqua plantaginis: & acetosæ, singularum unc. ij. inde summo mane aquas exhauriens, & nouas superinfundens, adignem

ad ignem in uase æneo, siue testaceo collodes, feruētes ferrea uel lignea spatula non cesses agitare, quousq; in puluerem non difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Gallicum tam pituitosum, quam melancholicum, catapotium tale componere. Recipe elect. Conciliatoris scrup. s. margaritarum, hyacinthorum, singulorum gran. v. pulueris præcipitati grana v. pulueris diamusci, diamargaritonis, sing. scrup. s. & fient catapotia quinq; numero, quæ hora ante diluculum sumantur, inde lecto se contineat æger horas quinq;, breui mihi crede Gallici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiam & atra bilis uomitu, necnon alui deiectione euanescent. Ad hæc sunt plurima morborum genera quæ curauimus tali puluere: nam non solum saniem carnemq; putridam delet aspersus, uerumetiam non difficulter ulcera ad cicatricem deducit: pestilentiam etiam pauxillo theriaces addito, succoq; tunecis herbæ, quam Cardum benedictum uocant, siue electuario de gemmis, ante eius confirmationem mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicos úe, quos à cacodæmonibus incursari uulgò credebant, eodem curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos sacchar o buglossato siue theriaca, mithridate úe additis, facta digestione aliqua, hora ante accessionem, quinq; uel septem granorum pōdere, pro ætate, & ui corporis affecti, hoc puluere liberauimus. Quinetiam ualet coli, & iliorū doloribus adhibitus, nam quosdam stercus per os eijcientes sanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait: Aliqui quidem medicorum argentum uiuum extinctum dederunt in ileo. Quam quidem autoritatem Princeps ij. Cant. cap. de argento uiuo annotauit. Fascino idem aduersatur: pluribus ad hæc uirtutibus est insignis, quas cum plus ocij nactus fuero, tibi sigillatim connumerabo: fortasse tunc iucundissimum fuerit etiam explicare, quonam pacto puluere cum auro, uiuoq; argento, sine aqua superius explanata possis conficere: nūc quoniam tempus urget, unctiones uirium maximarum differam. Recipe fumiterræ recentis manipul. iiij. radicis ebuli buglossæ, me-

lissæ, sing. m. ij. terantur omnia cum libris duabus aruinæ porcinæ, ℥. x. butyri recentis additis: inde in uase figulino uitreato loco uliginoso dies quindecim reseruentur, ut cóputrescant: inde liquefiant igne subdito: demū liquefacta colabis omnia ex linteolo: postmodum R. olei rosacei, camomillini, terebenthini, singul. ℥. ij. styracis liquidi, ex aqua fumiterræ eloti ℥. iij. lithargyri argentei ℥. v. resinæ albæ ℥. iij. mercurij extincti ℥. vij. sublimati ℥. iiij. & fiat ex mortario unguentum. Vel R. radicis hellebori nigri recentiū libram, hellebori albi unc. iij. radicis arthanitæ unc. vij. contundantur cum axungia & butyro, & ut suprà deniq; omnia fiant. Inde accipe huius adipis libram, olei rosacei, capparis, terebenthini, singu. unc. i. s. sulphurei drach. iiij. hellebori nigri redacti in puluerē drac. iij. lithargyri aurei unc. iiij. styracis calamitæ liquidi ex succo fumiterræ loti, ladani, singul. unc. i. s. resinæ pineæ unc. iij. mercurij extincti unc. viij. sublimati dra. iiij. inde fiat ut suprà. Vel R. quatuor aut quinq; nigros angues excoriatos, euisceratosq;, decisis utrinq; extremitatibus, minutim concisos, quos uas uitreum oris angusti capiat, quod postea obturato ore ponas in caldario aqua refertum, hoc sinas diem noctemq; feruere, postmodum repertum liquorē colabis: extractum qui fluxerit commisce libris. ij. illius adipis confecti ex radicibus hellebori, & arthanitæ, addas mercurij extincti unc. viij. cinnabaris unciam, sublimati drac. iiij. theriaces unc. vi. & fiat ut suprà. Seruabis hoc diligētissime: maioris etenim ponderis est, quàm tu fortasse reris. Propterea consentaneum omnino fuerit olei sulphurati, cum aqua melissæ. non nihil ægrum diluculo bibere: quippe quoniam, ut superius explicatum fuit, magnum ex eo percipitur iuuamentum. FRAN. Nimirum uolo ne oleum hoc, quod tantopere collaudasti, intactum relinquas: in hoc etenim in præsentia mihi sunt omnia. ANDR. Tibi nihil inuitus dixerim. Vitreum igitur uas tintinabulo (campanam hodie appellant) non absimile, illitum figulari luto, à terra unius cubiti mensura, æneo uel ferreo filo suspendes, sub quo metretam uitream maioris circunferentiæ, cuius medio inuersus

fuerit

fuerit cyathus, statues. Porrò cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne cãdentem sustineat, ex qua sulphur accendatur. Hoc dum comburitur, recentius superaddatur: inde fiet, ut ex fumo ascendente suspensum uas breui temporis interuallo guttatim in inferiorem paropsidẽ distillet oleum, quod diligenter collectum, uitrea conseruabis ampulla: nam plurimi semper apud me ponderis fuit: nec mehercule iniuria, quippe non solum confert huic morbo, sed haustum per hebdomadam, stomachi, intestinorumq; torminibus ex materia uentosa frigidiori ue prouenientibus medetur, splenis uitia corrigit, uuluæ, urinæq; difficultatibus succurrit ex aqua tamarisci, uel capil. Veneris quantitatis guttarum sex. Quinetiam tres uel quatuor guttæ ex aqua absinthij, lumbricos fugat. Item contra scabiem, impetiginem, lichenam, strumasq; illinitum ualet. Doloribus quidem podagricis frigidis mirum in modum fert opem. Preterea male curatis ex morbo Gallico, ad extrahẽdum uirus huiusmodi potum ut dicimus plurimum prodest. Nunc autem mercurij, quem uiuum argentum dicunt, uires tibi paucis absoluam. Auicenna secundo Can. frigidũ & humidum esse dixit in secundo gradu. Paulus uero Aegineta calidum & siccum asserit in quarto. Verum nos cum Gebere, qui de rebus metallicis optime conscripsit, dicemus mercurium humidum & frigidum palàm caliditatem siccitatemq; clandestinam in se habere. Probatur hoc ab eodem Gebere cap. de essentia mercurij, cum dicit: In argento uiuo similiter necesse est superflua demi, habet enim corruptionis causam terream. & adustibilem. Item libro secundo cap. de coagulatiõe mercurij: Habet similiter sulphuris partes naturaliter sibi mixtas, quas remouere per artificium non est possibile. Quam quidem sententiam nobilis etiam Arnaldus agnouit, libro qui dicitur Rosarius philosophorum, dicens: Manifestum est igitur quod argentum uiuum continet in se sulphur suum bonum fixum, ex quo coagulatur in aurum & argentum, secundum diuersum disponendi modum. Et Arist. in Meteoris: Argentum uiuum est aqua, quæ admiscetur cum terra nimis

*subtili sulphurea admixtione forti, donec non quiescat in superfi-cie plana, & hoc est ex siccitate magna quæ inest illi, & ideo non adhæret tangēti. Quibus omnibus satis constat, terram talē, siue sulphur, esse calidæ & siccæ complexionis. Cognoscitur etiā hoc sua dissolutione, incisione, penetratione, atq; corrosione, quæ quidem omnia caliditatem & siccitatem maximam ostendunt. Nā de eo Dioscorides proprio capite sic autumat: Virtus, inquit, ar-genti uiui est homicidialis corrodendo intestina. Et Aggregator: Argentum uiuum corrodit omnia cui obuiat ex membris intrinse cis. Quod autem sit frigidum, & humidum, licet per Auicennam comprobari possit, apparet hoc etiam experimento. Cognoscitur in primis mira eius frigiditas per tactum eius, deinde per opera-tiones, quibus agit in humano corpore: nam nō legitime extinctus maxime repercutit, ac neruis, ut Auicenna asseruit, dum tremo-rem, stuporem, conuulsionem atque paralysim causat, magnum affert discrimē: quæ quidem omnia à frigiditate maxima, quæ inest illi, eueniunt. Humiditatem uero eius ostendunt superiores autori tates cum dicant, quod est aqua uiscosa. Nam & hoc non sufficie-ret, nisi quotidie ipsum uideremus ossa corrumpere, carnemq; & neruos putrefacere, eorum scilicet ægrotantium quibus Emperi cus aliquis mercurium ipsum inunxit.* FRAN. *Hanc quidē sen-tentiam aliqui minime comprobant, & putrefactionem non tantū mercurio, uerum totum morbi uenenositati tribuūt.* ANDR. *Falsa quidem ratio ista mihi uidetur. Nam si mulieres inspexeris, quæ ex eo pigmenta conficiunt, ut pulchriores hominibus appa-reant, eis quidem dentes ferè omnes tum cariosos, tum denique pu trescentes inuenies. Concordia tamen hac Geberis autoritate in-ter discrepantes est de mercurio imponenda. Inquit enim ipse: Argētum uiuum manifestum est, quod mercurius appellatur: an-tiquorum usu est aqua uiscosa, substantiæ subtilis, albæ, tinctæ, per calorem temperatissimum: unita tali unione per minima, quousq; humidū contemperetur à sicco, & siccum æqualiter ab humido, & quousq; calidum contemperetur à frigido, & frigidum æqua-*

*liter*

liter à calido. Galenus tamen in viij. simpliciũ sibi nil de eo cognitum fuisse testatur, non alia mehercule de causa, nisi quod tanta in eo dissidia sibi comperta erat, ut non facile quid potissimum de eo scriberet inueniret. Inde sapientes Mercurio planetarum instabilissimo, propter uariam ipsius ostentationem, instabilemque, comparat. Vnde recte Plato: Dotauit res natura proprietatibus, omnino enim quodlibet secundum quod mouetur à specie sua, agit quod propriũ est: utiq; enim nullius rei est actio propria, nisi quã species regulat. Verum hoc totum certificare (Mesue sententia) non est medici, sed illius qui se altius agit. FRAN. Sat habeo, uerum quid ita in Mercurium omnes medicinæ professores ueluti coniurati styli acerbitatem distrinxerunt? ANDR. Nihil dictu facilius est: hunc nanq; doctores compertis noxijs uiribus, de quibus superius, meritò uidentur abdicasse: quamuis re uera sit innocens, modo recte extinguatur: nam qua superbiunt circumforanei, ac pleriq; alij, non extinctionem, sed occultationem recte dixeris: quippe cum horum unguentum, in quo erit admixtum mercurij nõnihil ex uase lento liquefeceris igne, in fundo coeuntem mercurium liquidò deprehẽdes. Inde fit, ut si quis unguẽto tali fuerit imbutus, ad interiora progressus rursus coeat: nã naturalis calor facile in priorem uiuacitatem ipsum restituit: quo fit, ut praua corporibus accidentia eueniant. FRAN. At uide quàm insolenter se iactitent isti pharmacopolæ, quanto molimine circunferantur: diceres in his sitam mortalium sanitatem: quorum inscitiã nuper chirurgus quidam summus meus aperuit: testatus est enim ex cruris osse corrupto, pumulionis cuiusdam, qui decies à diuersis Empericis inunctus fuerat, argentum uiuum non semel emanasse. ANDR. Hoc mihi nouum non est, nam & operanti mihi sæpius accidit. FRAN. Quonam igitur pacto extinguitur? ANDR. Quãuis satis superius quod petis insinuasse me tibi crediderim, tamen non erit commodum, hæc eadem uel uberius explicare. Tantum igitur tibi persuadeas uelim, ueram mercurij extinctionem non aliunde pendere, præterquàm à præcipi-

tatione, hac etenim uia frigiditatis & humiditatis fit expers, quarum causa, quas superius diximus ægritudines procedunt, nec fieri potest ut præcipitatione mortuus semel mercurius reuiuiscat. Hac etenim arte frigiditate & humiditate priuatus, in calce rubicundissimum uertitur. Ideo dicebat Rhasis Almansoris v. Argentum uiuum quando extinguitur ardens est & corrosiuum, & tale est cum præcipitatur, nam male olentia ulcera corrodit & mundificat sine dolore: quod si alioquin extinguatur, idem nõ efficit, sed potius repercutit. FRAN. Quid ergo? cum argenti uiui extincti memineris, utiq; de præcipitato intellgi uis. AND. Etenim, nõ enim repercutere morbos ad interiora melior, sed omnino purgationibus prius diducere, tum unguento mundare. Verum dum istis immoror, cataplasma sparadrappum imprudẽs præterieram, quod brachijs & tibijs decem diebus applicatum, sine ullis unctionibus morbum Gallicum delet. FRAN. Expecto quid hoc sibi uelit. ANDR. Recipe igitur emplastri de pelle arietina, quod inguinariæ herniæ doctores applicari præcipiunt, unc. iiij. emplastri triapharmaci ad ignem confecti: diachilonis maioris, singulorum unc. vi. resinæ pineæ unc. ij. liquefiãt hæc ad ignem, & cum infrigidari cœperint, mercurij extincti unc. v. cinnabaris unc. ij. sublimati unc. iij. addantur, & longo temporis interuallo spatula citra ignem cõmisceantur, & (ut mos est) ex linteolis fiat (ut ita dicã) sparadrappum: hoc tibijs à genu, brachijs uero à cubitu, donec signa remotionis aduenerint, applicetur.

## De morbo Gallico à quocunq; humore contracto.

FRAN. Et si diffusius hucusq; de huiusmodi morbo unicuiq; humorum admixto disseruisti, uellem tamen ut potum illum, quem tibi secretum adscribis, quo quidem etiam unumquenq; morbum Gallicum recenter contractum fugas, mihi propalare digneris. Hoc te tamen ægre ferre non permittas, cum ego tibi non solum corpus ipsum: uerum & uitam iandudum dicauerim. ANDR. Decreueram omnino mi Francisce nemini secretum hoc unquam aperire: tibi tamen uirtutum tuarum munere, etiam maiora dice-

re non ✱

✱ Vuelve atrás ocho hojas.

re non dubitabo. Cum igitur aliquem ab eiusmodi morbi iaculis re center uulneratum offenderis, ipsum eiusmodi pharmacum quadraginta dies absorbere iubebis. Assumitur enim calidum in aurora, pondere sex unciarum pro uice. R. igitur myrobalanorum emblicorum, belliricorum, indorum, singulorum unciam, florum boraginis, buglossæ radicis, ipsarum florum uiolarum, cicoreæ, camomillæ, sing. manipulum, succorum fumiterræ, boraginis, endiuiæ, buglossæ, lupulorum, singul. unc. iij. succi pomorum dulcium unc. viij. uuæ thyminiæ, iuiubarum, prunorum sebesten, sing. drach. x. liquiritiæ mūdæ unc. ij. polypodij quercini, sticados rad. acori, singu. manip. i. s. seminis fœniculi dulcis drach. iij. scolopendriæ, capillorum Veneris, cellitrici, polytrici. sing. manipulum, foliculorum senæ, epithymi, fumiterræ, singul. unc. s. agarici boni drach. xviij. hellebori nigri drach. xiiij. aquarum intybi, cap. Veneris, fumiterræ, buglossæ. sing. lib. iij. uini granatorum lib. s. radicum inulæ, hæderæ, fœniculi, apij, cicoreæ, sing. unc. i. s. chamepityos, sticados, chamedryos, sing. unciam, squinanti drac. ij. eupatorij drach. iij. rheubarbari drac. iiij. addita aqua pluuiali quantum sufficiat, arte & igne bulliant omnia, postmodum linteolo spißiori colentur, præloq; exprimantur, & addito sacchoro quantum sufficit, fiat potus longus. Vnaquaq; tamen decimo die dum pharmacum hoc assumpserit æger, accipiat ad materiam expellendam unc. s. istius conf. R. turbit, hermodactylorum, rutæ agrestis. sing. drac. iij. diagridij drac. iiij. gariof. gingiberis, cinnamomi, sing. drach. s. piperis gra. ij. squinanti spicæ, epithymi, salis gemmæ, singul. drach. s. sandalorum citrinorum, alb. rub. crocei, singul. scrup. i. mannæ electæ unc. s. rheubarbari, drach. ij. zedoariæ scrupu. ij. sacchari unc. viij. & cum aqua buglossæ ad ignem fiant trochisci. Scias enim pro certo, multos hoc remedio fuisse sanatos. Reliqua uero superius explicauimus.

## De curatione morbi Gallici per lignum Indicum.

SEd quoniam quemadmodum medelæ ducerentur ab extincto mercurio, atq; ab omni genere pharmacorum, satis explicatum


cum

tum arbitror uerbis superioribus, sequitur ut hæc ligni Indici medicamenta persequar, quæ pertinent ad nouos medicos, quibus utuntur homines nunc potissimum, se tutius curari sic arbitrãtes. Lignum igitur quod alij Indum, alij uero Guaiacum nominant: ex Taprobana, America, Indiaq; petitum nostratibus medicis interuallo locorum minus compertum est. Quidam putarunt Auicennam secundo Canonis in dictione caron. hoc lignum rememorare, dicentem, Caron est lignum Indum, cuius allatio ad terram nostram multiplicatur, & est magni iuuamenti in negocio fracturæ, torsionis, & dislocationis, non ab re fortasse. nam Princeps ex Arabia genti Indorum propior erat. Quamuis Romæ, mihi sub Hadriano VI. Pontifice Max. degenti. fratres ab India cucullati exulceratarum tibiarum remedium quærenti affirmarint iureiurando lignum duodecim cubitorum altitudinem explere, crassitudine ulnarum duarum, folia plantagini non dissimilia. corticem cum nigrum, tum subcineritium, flores luteos, fructus rotundos, acidos, quorum species oliuæ figuram redderet, habere. Præterea morbum Gallico similem, medicos illius oræ discutere uiridi ligno, ex quo, quod nigrum corticem gereret: palmum haberet. Nos quoniam uiridi caremus, cariosum dimittentes, id eligimus, quod aquæ non innatet, propinquius radicibus. Medicis ualentius compertum est, quod in superficie sandalorum citrinorum colorem medio nigrescente referat. Iidem croceum debilius admodum, fœminis & pueris reseruant, cuius naturam uimq; cum nemo satis recte descripserit, ad unguem cognosceue quis potest? quamuis ab usu caliditatem, siccitatemq;, manifestò deprehenderimus, cum eius decoctum bibentium, guttur & stomachus patiantur incendium. Superioribus etiam diebus siccioris habitudinis homines uidi morbo Gallico laborantes, ligni potatione cum ethicam febriculam: tum tabem incurrisse. Resinæ præterea gummi non absimile ab eo in igne proiecto, flammis obnoxium, emanare uidetur, necnon decoctio prima eius pinguis, & crassa colorem lactis referens, magnum corpori nutrimentum præstat, unde

bibentes

bibentes quamuis inedia torqueantur, rarius fame uexantur. Postremo per euaporationem ab eo non modicum manat oleum. Cum sit igitur omnibus persuasum, resinas omnes, oleumq; fundentes arbores caliditatis & siccitatis esse non expertes, idem de hac arbore possumus assignare. At hoc (utcunque sit) non laboro modo, nam à proprietate (ut asseruimus) in eiusmodi morbo uidetur agere. Noui enim medicum quendam, dicentem ægrotos potius medicinæ ediæ, quàm ligno sanitatem receptam referre debere. Qui tamen frustratus est, cum quercus decoctionem eadem inedia nullo successu cuidam dedisset. FRAN. Diebus istis, sicut iam prius, non uidetur huiusmodi lignum male habentibus conferre, nam pleriq; eius decoctum assumentes: non sanantur. ANDR. Euenit hoc exhibentium incuria: nam ferè omnes, ut male affecti inediam arduam abhorrentes decocto hoc perfruantur, quotidie carnes: citra canones eis exhibent. Peruerso igitur ordine ruunt omnia. FRAN. Ex eo olei conficiendi rationem, quam iandudum pollicitus es, expecto. AND. Hoc igitur ligno tesseratim conciso, nouum fictile refertum uas, operculo testaceo punctim pertuso obturetur: quod diligenter argilla circunlitū excipiat altera testa uacua, terra defossa ad os usq;, superiori desuper incumbente luto cōglutinata, ut per operculum flammarū ui circumcirca æstuante, in uacuam quatuor aut quinq; horarum spacio defluat oleum, & posteaquam deferbuerint, aperiens, offendes obrutam refertam aqua oleo innatante: quo si papulas, exulcerationes, tubera, compagum & neruorum doloribus inunxeris, iuuamentum non modicum præstabis. Aqua uero oleo subsidens, diluculo, uespereq; pota loco decoctionis unciarum quatuor ponderis, quatuor horis ante cibum, mirum in modum confert: magis tamen si syrupus accesserit eiusmodi. Recipe rheubarbari electi unc. s. radicum centaureæ maioris drach. ij. spicæ, squinanti, singul. scrup. s. ligni aloës, sandalorum rub. singul. drach. i. s. radicum hyringi unciam, herbæ tunecis manip. ij. seminis ebuli drach. iij. hellebori nigri drach.

Olei ex ligno Guaiaco cōficiendi ratio.

florum

*florum cordialiũ, sticados. sing. manip. ij. Omnia contũdantur leuiter, & ex uini cretici, aquarum intybi, & fumiterræ. sing. lib. iij. dies octo macerentur, postmodum decoquantur ad tertiam, inde prælo exprimantur, expreßioni sacchari quantum sufficiat addatur, & fiat syrupus cum quo prædictæ destilationis unc. iiij. siue ligni decoctionis de qua dicemus unc. v. bis in die, summo mane scilicet, & inclinato iam sole bibat affectus ante cibum quatuor horis. Quod si decoctionem uolueris audire, paucis absoluam. Recipe Guaiaci concisi lib. ij. s. aquæ pluuiæ lib. xxx. ex quibus frustula biduũ macerentur, quæ noua uitreata testa cooperculo prædita capiat ad bulliẽdum lento igni: spuma calida, quæ interea fit, patientis ulcera curantur: membrorum compagibus dolore percitis eadem utiliter adhibetur, ac etiam tuberibus, pustulisq́; opem afferre uidetur. Facta despumatione lignũ prædictum decoquas, quousq; supersit tertium. Cum autem tepuerit, linteolo spiciore coletur, conseruetur quod inde fluxerit urnula uitrea bene obturata, ne scilicet uis euanescat. Huius decocti pro syrupo xl. dies, diluculo quatuor horis ante prandium, nec minus inclinante iam sole quatuor horis ante cœnam, uncias quinq; sigillatim tepidas bibat. Ad hæc libræ triginta cælestis aquæ ligno primæ decoctionis accedant, ut ferueant eadem olla tecta cooperculo, quousque libræ uiginti tantum fiant, & ritu primæ decoctionis in uase oris obducti seruato, hanc poterit affectus, cum sitiuerit, siue tepidam siue frigidam sumere. Quod superest, si primam decoctionem cum syrupo rheubarbari prædicto biberit affectus, citius ualebit. At si uino lignum incoquere placuerit, maiori cum utilitate curam efficies: Nam in pituitosis felici successu, ego sæpius periculum feci.*

ANDR. *Quid hoc? Percepi à peritioribus medicis ligno isto curantibus, affectos in hac cura uinum bibentes nullo pacto sanitatem adipisci.* FRAN. *Recte tu quidem, at non minus ego, cum decoctionem ex aqua morbosi biberint. Verum enimuero uinum decoctionis eiusmodi nullo pacto obesse poterit, efficitur enim ex concoctione medicina ualentior, quod adhuc neminem*

tentasse

tentasse puto, at ego sæpius in frigido morbo felici successu periculum feci. FRANCI. Sequere igitur. ANDR. Recipe Guaiaci recentis concisi & electi, lib. ij. rheubarbari electi drac. ij. radicum centaureæ maioris drachmam, foliculorum senæ manipulum, squinanti scrup. s. contusa hæc omnia, ex libris xx. uini albi odoriferi, & eius aquæ dimidio biduum macerentur, inde decocta colentur, non alio mehercule pacto, quàm quo superius est dictum: hoc sine præcedenti syrupo uti poteris. Ad hoc R. Guaiaci recentis lib. i. quam ex uini albi leuioris lib. xv. per diem macerabis, ita ut postea bulliant omnia quousq; restent lib. x. tunc infundas desuper aquæ feruentis lib. xv. quæ simul cum uino bulliant, quousq; libræ uiginti tantum reliquæ sint. Postmodum colentur, seruenturq; in potum prandentis cœnantisq; affecti. Hoc modo curabis quos non solum uictus tenuitas, sed etiam aquæ austeritas terret: neq; absurdum fuerit autumni tempore concisum lignum quindecim diebus cum uuis ad bulliendum ponere, nam nonnullos ex eiusmodi potu sanatos percipies. Iis etiam optime consultū fuerit, si post decocti potionem ante prandium spatio unius horæ, cochlearis dimidium istius electuarij abligurierint. R. Ligni prædicti subtiliter pulverizati unciam, sand. rub. ligni aloës, thymi, florum buglossæ, boraginis, ocimi. sing. scrup. i. pulueris diarhodonis abbatis, diamusci dulcis, diambræ, singu. gra. x. & cum syrupo de corticibus citri in pituitosa materia, uel cum syrupo de cicorea composito in sanguinea, quantum sufficiat, ex arte tum fiat electuarium. Verum ut res quam tractamus ad calcem tandem decurrat, de regimine sex rerum non naturaliū summatim dicemus. Hos igitur oportet diebus uiginti bis die tantum comedere, nil aliud assumentes, quam panis recocti binas uncias, accedat uuæ thyminiæ præterea tantundem, bibant aquam, siue uinum decoctionis secundæ prædicti ligni. Transactis hisce diebus, panis albi bene fermentati sine sale clibano tosti unc. ij. tantumdemq; carnis aut assæ aut elixæ: pullorum gallinaceorum, siue aucupij ex syluis & montibus petiti prandeant, cœnent uero thyminias uuas, recoctumq; panē,

ad trige

ad trigesimum diem. Qua transacta duas uncias panis albi, carnesq; prædictas ponderis eiusmodi, & prandere, & cœnare recte poterint. Cubiculum quo se continet æger, per æstatem orienti sit expositum: per hyemem tepidarium, uel locus maxime clausus, ubi continue lignorum boni odoris fiat ignis. Nec inde egrediatur nisi a quadragesimo die: nocte dormiat horis sex, aut ad summum septem. Diluculo primam ligni decoctionē ex aqua cum illo syrupo, siue uini absq; syrupo bibat, statimq; lecto cubans peristromate, uestibusq; sudorem prouocet, quem calescentibus linteolis, posteaquam satis superq; desudauerit, abstergat. Inde subucula, uestibusq; pelliceis munitus, linteo capite obuoloto, præcedens horæ spacio prandium, surgat, tum lotis manibus, facieq; mundata, decoctione prima ligni, nares, & aures purget, deambulans per cubiculum: cui si aluus suppreßior fuerit, balano mellis, clystereue ex prima decoctione ligni, addito sale, oleoq; camomillino & uiolaceo poteris eandem ciere, quo reddito statim prandeat: pransus quiescat, legat, aut ludat, meridianum somnum pro uirili declinans: angorem, nec minus reliquos animi morbos fugiens exhilaretur. FRAN. Recoctum panem iandudum ingeßisti mihi, nec quis sit satis explicasti. ANDR. Imprudens præterieram. R. pollinis farinæ triticeæ quātum uolueris, nō sine fermento congruo, quam subactam quatuor digitorum craßitudinis quoquouersum, longitudinis duarum spithamarum in pastillos formabis, decoques in clibano usq; ad non completam coctionem, extrahes deinde, & posteaquam deferbuerint, acutißimo cultello poteris in tenuißimas partes secare, quas ex aqua rosacea, & sacch<aro prius maceratas, in tabula sigillatim collocabis, furnoq; iterum mandabis, ut legitime concoquantur. Porrò priusquam prædicti ligni decoctum sumant, pro morbo pharmacis & syrupis superius enarratis sunt muniendi: quinetiam si morbus expostulauerit, sanguis prius erit mittendus. Verum posteaquam ad quartumdecimum diem peruentum fuerit, sumat pituitosus, postridie eius diei, purgationem hanc: Recipe agarici præparati,

turbit

*turbit electi, hermodactylorum, singu. scrup. i. gingiberis scrup. s. hellebori nigri gran. v. contusa per noctem ex aqua absinthij, melissæ & fumiterræ, exprimantur: expreßioni socientur electuarij lenitiui drach. iiij. conf.* Hamech, *diasinic. sing. drach. i. & fiat potio addita rhodomellis unc.* Vel, R. *polypodij quercini drach. iij. sem. ebuli contriti drach. i. foliculorum senæ, epithymi, thymi, sticados, amaraci, assari, florum saluiæ, sing. pugillum, fiat decoctio in qua colliquescant electuarij lenitiui drach. iiij. confectionis* Hamech, *electuarij* Indi, *singulorum drach. i. s. agarici præparati scrup. s. triferæ persicæ scrup. i. syrupi de fumoterræ unc. s. fiat potio: quam trigesimo etiam die iterum dare tibi erit expediens.* Quod *si* Gallicus *adhæserit sanguini, hoc pharmaco poteris uti.* R. *rheubarbari electi drach. ij. s. ex aqua intybi & uino cretico, cum nardi spica: permaneant sex horas hæc omnia superioribus liquoribus infusa, deinde facta forti expreßione, diacatholiconis addantur drach. iij. elect. rof.* Mes. *drach. iiij. de succo rosarum drach. s. & cum decoctione florum, & fructuum cordialium fiat potus, addita syr. uiol. uncia, quem hauriant cum quintadecima, tum etiam trigesima luce.* Qua *die purgationes æger exhauserit, carnes elixas prandeat, eiusdem pōderis, eiusdemq; qualitatis: nec minus pane uescatur, ex iure carnium prædictarum: bibat ius tantum earundem, die uero sequenti iterum redeat ad ligni potationem, quam suprà sæpius meminimus.* Transacta *quadragesima luce liberalius poteris hunc habere.* Postridie *parū è cubiculo procedat.* Quæ *sequetur die domo pedem efferre poterit, statim cubiculo se tamen restituens.* In *sequentibus diebus, gradatim sic se habens, negocia sua breui peraget, cum eo tamen, ut diutius cibos sanguinem adurentes, in stomacho putrescentes, pituitamq; gignentes, auersetur.* Sed *quoniam cum his qui ligno curantur actum fuerit optime, si in ethicam, aut in tabem non inciderint, nō esset absurdum, diebus exactis quadraginta, restaurandarum uirium gratia per mensem quotidie duabus horis ante prandium cochlearis dimidium istius electuarij assumere.* Rec. *nucis indicæ*

*recentis*

recentis unc. vi. nucleorum pincorum præparatorum, amygdalarum dulcium, pistaciorum. singul. unc. i. seminis peponis mundati unc. v. sem. papaueris albi unc. i. s. uuæ thyminiæ ex aqua uiolacea unc. ij. pinidiorum, sacchari uiol. nenufarini, sing. unc. iij. hæc omnia terantur optime lapideo mortario, & ex syrupo uiolaceo composito fiat electuarium. At nonnunquam fit, ut non ita exacte curentur: ergo catapotium tale poterunt tribus uel quatuor mensibus post assumptionem ligni semel in hebdomada duabus horis ante crepusculum drach. i. pondere sumere. Rec. myrobalanorum omnium, troch. colocyntidæ, masticis, diagridij, hermodactylorũ, turbit, agarici præparati. singul. drach. i. origani, cymini. singul. drach. s. rheubarbari drach. i. s. spicæ nardi, gingiberis, singulo. scrup. i. salis gemmæ scrup. s. bellebori nigri scrup. ij. polypodij quercini drac. i. seminis ebuli singul. drach. ij. pulueris hieræ simp. diamusci dulcis, singul. scrup. ij. aloës elote unc. ij. theriaces drac. ij. Contusis contundendis, cum syrupo de fumoterræ fiat catapotiorum trochiscus. Verum ut mea consilia tibi credam omnia, si etiam per aliquot menses electuarium cum puluere ligni confectum quotidie, uel alternatim affecti assumerent, ab omni derelicta malignitate liberarentur.

## De curatione morbi Gallici per aquam philosophicam.

RELiquum est cognita ingenij tui mira facundia, cognitoq; amore, ac fidelitate, quibus me semper prosecutus es, ut ea quæ alicui nunquam dicere uolui, tibi condonare non derelinquã. Morbum igitur Gallicum sanguineum, cholericumq; recenter cõtractum, poteris hac aqua philosophica discutere. R. aloës hepaticæ lotæ ex succo intybi lib. i. rheubarbari electi, radicum centaureæ maioris (rheuponticum uulgus appellat) singulorũ unc. ij. sem. quatuor communium frig. ma. excoriatorum sing. unc. iiij. capillorum Veneris recentis manipul. iij. uuæ thyminiæ unc. vi. pulpæ sebesten, cassiæ extractæ, sing. unc. vij. pulueris trium santalorum, aromatici rosati, sing. unc. i. succi rosarum puri, intybi, cicoreæ, fumiterræ, lupulorum, scabiosæ, sing. unc. vi. liquoris malorum

malorum punicorum, berberorum, sing. libram unam, succi boragginis uncias octo, syr. de cicorea compositi, de buglossa, de fumoterræ, singul. libræ pondo: contundenda contundantur, & in uase sublimationis uitri conflato è succis uino & liquoribus prædictis, dies octo macerentur. Porrò per balneum feruentis aquæ, cui harenæ quantitas sit commixta, sublimetur aqua. Verum uas ipsum operculo rostrato sit tectum, cui phialam uitream diligenter, ne quid ex commissuris expiret, copulabis, accedente ex lignis seu potius carbonibus igne: ex quo cum clara tota defluxerit aqua, & rubentior appareat, phialam remouẽs, huic simile uacuam statue, quod fluxerit totum serua, nam sanguineo biliosoq; recenti malo plurimum liquores eiusmodi prosunt. At in morbum pituitosum, melancholicumq;, quo ualentius est nihil, accipe agarici præparati unc. iiij. aloës elotæ ex succo fumiterræ unc. ix. catapotij de aromatibus unc. iiij. myrobalanorum omnium singul. unc. i. senæ, epithymi, melissæ, recentis, florum cordialium, sing. unc. iij. hermodactylorũ, turbit, sing. unc. iiij. iuæ arthetica, baccaris, sticados, chamedryos, saluiæ, primulæ ueris, origani, satureiæ, sing. manip. iiij. radicum centaureæ maioris, rheubarbari, singul. unc. i. rad. hellebori nigri recẽtis unc. vi. gingiberis, nucis myristicæ, gariofilorum, cinnamomi, cubebæ, carpobalsami, calami aromatici, croci, sing. drach. i. succi rad. ebuli, succi radicum inulæ, succi arthanitæ, succi absinthij, succi eupatorij, succi buglossæ, succi fumiterræ, succi melissæ, aceti squillitici, sing. deunx. uini cretici libras. x. theriaces optimæ libras ij. pulpæ sebesten libræ pondo, contundẽda contundantur, & cũ succis & liquoribus in uase uitreo magno commisceantur, & sic dies octo permaneant, inde sublimentur, sicut superius diximus. Quod si efficacius in atram bilem desideraueris, tres aut quatuor angues, longos, nigros, excoriatos, exenteratosq;, tum multo sale, temporis aliquo spacio, tum aceto perfricatos, ut unà colliquescant, addere poteris. Nam hoc non solum morbo Gallico, sed lepræ, mutisq; alijs ægritudinibus, quas nunc prætermittendas duximus, maxime confert. FRAN.

Aueo scire quonam pacto sublimatio talis sit ægrotantibus exhibenda. ANDR. Cum recte cognoueris aliquẽ morbo Gallico calidiori confectum, sex rebus non naturalibus obseruatis, ut diximus, factaq; prius phlebotomia, si necesse fuerit, non minorẽ huic inediam imperabimus, quàm ijs quos illinimus. Post hæc æstate potest hanc assumens per domum deambulare: bruma uero urgente cubiculo se cõtinere: nec interdico quo minus pila unius horæ spacio ante cibum, loco clauso se exerceat. Sumat singula quaq; die luce apparente sanguineus siue biliosus, syrupi rosati, de succo citri. singul. unc. s. olei de sulphure grana x. quibus addantur primæ sublimationis limpidæ unc. ij. semis, rubentis uero drach. iij. quod eligendum bibat decẽ diebus: inde unoquoq; die prouocet sudorẽ. At si cognoueris humores nõ euocari potione hac, decimo die R. elec. lenitiui drach. iiij. rosacei Mes. dias. sing. drac. ij. & ex rheubarbari infusione drachmã, pauxilliq; syrupi de succo citri: fiat potio. Postridie uero rursus ad syrupos redeat, ad alios decẽ dies: quæ omnia si nihil eduxerint, uoret æger diluculo rheubarbari drachmã, addita thyminia uua: dehinc sublimationẽ prædictam bibat, extẽdatq; syruporũ haustũ in trigesimũ diẽ, ex quo denuò solutiua potione purgetur. Si uero sublimationi parẽre humores uidebũtur (quod in multis sæpe deprehendi) alterũ purgationis genus superuacaneũ fuerit. Idem præstare poteris in frigida quoq; materia, si prædictã aliã sublimationẽ cũ syr. de fumoterræ, & de sticados, nõ omisso tamẽ sulph. oleo, propinabis. Si autẽ res postulauerit, decimo quoq; die peculiaribus pharmacis euacuentur ab humoribus affecti. FRAN. Quid si ante trigesimum diem sanatus fuerit, debetne potionem ad præstitutam diem extendere? ANDR. Neutiquam: quippe quosdam decimo potu curaui: sed corruptiores ad eam diem possunt accedere: corruptiores autem dico, qui longiori tempore hoc morbo fuerunt affecti.

## De chirurgia.

QVoniam nunc de purgationibus his, quæ tum inedia, tum etiam potionibus fiunt, satis diximus: reliquum est ut de

chirurgia

chirurgia agamus. Manus etenim opera ab antiqs maxime culta. Homeri, Cornelijq; Celsi testimonio comprobatur, sine qua Gallici perpauci possunt sanescere. Nam corporis abscessus ab hoc morbo, qui uerendorum, inguinumq; partes infestant, duabus de causis minime sunt repellendi, nam inguem iecinoris & splenis emissarium recte diximus. Apostemata ergo inibi tumentia repercutere qui possumus? quum Auicenna quarta primi sic asserat. Si uero membrum apestomosum membri principalis emunctorium fuerit, sicut loca glandulosa in collo: quæ sunt emunctoria ceeebri, aut ascellæ, quæ sunt cordis, aut inguina, quæ sunt hepatis, nullo modo erit applicandum aliquod, quod refrenet: accedit materiæ malignitas, quam si nostratibus credimus, cataplasmatibus cohibere minime conari debemus. FRAN. Quid igitur erit præstandum? ANDR. Pro uirili laborandum, ut malagmatibus maturescentia secanti ferro, ac etiam aliquando actuali cauterio aperiamus: feci totius corporis tanquam fenestram patefacientes. Quod si prædictum malagma quæris, est eiusmodi, R. foliorum maluæ, brancæ ursinæ, uiolarum, singul. manip. radicum bryonæ recentis unc. ij. bulbos liliorum binos. Hæc aqua recte coquantur, terantur, incernanturq;, quibus accedant adipis porc. unc. ij. butyri recentis unc. s. olei de lilio hypericonis: uiol. sing. unc. i. s. fœnogræci unc. vi. & ex iure herbarum radicumq; prædictarum subactum cataplasma calidum applicetur, quod cum in calidis, tum etiam in frigidis corporis abscessibus ualere coniecimus. At si materia sclerotica esse uidebitur, eiusmodi alterum cōficies, R. radicum altheæ unc. ij. radicum bryoniæ recentiū unc. i. s. bulbos liliorum tres, chelidoniæ m. s. ficuum siccorum unc. ij. bulliant hæc omnia in aqua quantum sufficiat, postmodum cōterantur & incernātur: indantur deinde axūgiæ porcinæ, olei de lilio, butyri recentis, sing. unc. ij. frumenti triticei uel siliginei unc. iij. allij decocti sub prunis unc. i. s. farinæ frumēti, fœnogræci, seminis lini: sing. unc. iij. ammoniaci dissoluti in aceto unc. iij. & cōficiatur emplastrum, nec expectandū quousq;

cutis summa per se deducatur, tanta etenim est morbi malitia, ut affectum locum in carcinoma plerunq; sua malignitate praecipitet. Satius igitur fuerit scalpello iam nigrescens aperire, quod praeparabimus facta incisione prima die albumine oui, ac pulueribus cõducibilibus, inde per tres uel quatuor dies digestiuo de terebenthina, & ouorum uitellis, inde hoc utemur mundificatiuo: R. terebenthinae clarae ex aqua fumiterrae, unc. iiij. uitellos oui binos, mellis rosacei, syrupi de fumoterrae, sing. unc. ij. farinae orobi unc. iij. thuris, masticis, aloës hepaticae, sing. drach. ij. rad. peucedani drach. i. & fiat mundificatiuum. Si uolueris uiriũ maiorum mundificationem, accedat unguẽtum apostolicum: uel si adhuc maximã, Aegyptium. Attamen hoc unum scias, praecipitatum mercurium cum aequali pondere aluminis exusti commistum, mirifice mũdificare. FRAN. Quid ad cicatricẽ obducendã ualebit idẽ? ANDR. Non, sed triapharmacum ceratum opem praestabit: uel hoc, quo ualentius nihil est, administrabis. R. rosarum, myrtillorum, balaustiarum, caudae equinae, seminis plantaginis, singu. manip. i. myrobalanorum citrinorum, conorum cupressi, sing. unc. mediã, acaciae, hypocistidos, singu. drach. iij. Haec omnia prius contusa, tribus diebus macerentur in aceto fortissimo, postmodum in eo bulliant quousq; medietas euanescat, tunc quidem praelo exprimantur. expressum deinde cum oleis rosaceo & myrtino copulabis, lithargyrio minioq; additis, ceratum ad ignem conficies, addita tutiae semuncia. FRAN. Plerunq; fieri solet, ut à morbo Gallico exulcerationes sordidae, corrodẽtes, spongiosaeq;, saepius ossa corrumpant: his quibus remedijs obuiam eundum fuerit, explana mihi. ANDR. Bifariam procedit haec curatio: nam si ligno ab Indis petito curare fuerit consilium, pluribus diebus praecipitato puluere, mundificanda sunt ulcera. Nam quamuis ipsius potione materia peccans euertatur, tanta est tamẽ materiae ulceribus coniunctae malignitas, ut nisi quis optimus operarius accesserit, uix possint ad cicatricem deduci. At si per unctionẽ, suffitumue procedis, ea tamen prius, quae ossa penetrarint, curare oportet ulcera, corrosiua

ra, corrosiua quippe, cauernosa, quæq; his similia. Ad ossa non accedentia, unguento, suffitu ue delentur: sed os corruptum omnino abradatur, cauterioq; inuratur, iuxta illud Auicen. iiij. quarti, capitis de corruptione ossis sic dicentis, Necesse est fricare ipsum, & radere, aut cauterizare, perueniendo ad ultimū corruptionis eius, ut cadant cortices corupti, & remaneat sanum. Itaq; cum certissimis argumentis ossis uitium deprehenderis, aut incisione & cauterio poteris operari, aut cauterio tantum. Sanè in obductioris ulcere spongioso, corruptioriq;, nouacula penetrandum erit usq; ad os incidendo carnem affectam, quæ diligenter utrinq; postea diducta, linimentis ex albo ouorum, & pulueribus obducentibus cicatricem per uim infarciatur: inde fiet, ut postrie die eius diei subijciatur os totum nostris oculis uitiatum, quod cū uideris, bene secanti ferro putredinem cariosam diduces, & sanū à uitiato separes: inde candēti ferro, carne madidis stuppis præmunita, os ustulabis: si uero latius patebit ulcus, carnem prius incidere fuerit conueniens: nam cute deficiente, non poterit nisi frustulatim, idq; difficulter ab osse diduci, non sine maximo sanguinis fluxu. Sat erit igitur candenti ferro, quod minima fiet sanguinis missione, carnem ad os usq; uitiatam comburere, tunc enim ex linimentis eiusmodi medicamētum curabit, quod combustū fuerit. R. uernicis liquidi drach. iij. ex aqua solatri siue plantaginis, uitellos oui tres, butyri recentis unc. ij. olei rosacei omphacini, uiolati, nenupharini, sing. drach. ij. Misce simul omnia hæc, & fiat unguentum, quod locis ustulatis mirum in modum confert. At ulceris circunstantes particulas triapharmaco ex oleo aceoq; rosaceo, ac lithargyrio in mortario plumbeo subacto, ad restringendam cauterij uim illinies: quam operationem si quis reformidauerit, poteris quorundam sententia per euphorbij puluerem eodem peruenire: sed mihi quidem non fit uerisimile ut in profundo ulcere ualeat is, aut eiusmodi quippiam, præter cauterium, quod curans D. Angelum, Illustriss. reuerendissimiq; Cardinalis Tridentini ærarij Fiscalem, deprehendi, qui quamuis hoc morbo mi-

nime teneretur, ex calce tamen equi plurimo temporis ſpatio contracto, & inueterato ulcere laborabat ſiniſtro crure. Multa medicorum manus, ſatis honeſto conducta ſalario, ex circumuicinis ciuitatibus ad eum fruſtra confluebat: quo factum fuit, ut is ſalutē penè deſperans, mihi ſe curandum tandem tradiderit. Poſtridie eius diei, quoniam ulcus eiuſmodi à cute & carne ferè ſpoliatum erat, quinq; medicis aſtantibus, uitioſam carnem cum oſſe corrupto cauterio concremauimus. Difficile dictu eſt, inter curandum quanta fuerit uiri conſtantia cõiuncta prudētiæ: enimuero (quod dictum citra inuidiam fuerit) C. Mario præſtantiſſimo uiro æquauimus, nõ ſolum Angelum, uerumetiam meritò prætulimus: quippe qui non ſolum teneri ſe noluerit, ſed crus immotum nullo doloris argumento præbuerit. Sed ut ad rem redeamus, patuit quamobrem remedijs cæterorũ nunquam ceſſarat malum: ad medullam nanq; peruenerat uis morbi, circùm uicina quæq; corrumpens: quod tamen omne quicquid erat in eo noxij, deo dante, duorũ menſium ſpatio curauimus. FRAN. Huius etenim curæ argumento innixus, tantum mihi polliceor breui conſore, ut noſtrates non ſolum, uerumetiam præſtantiſſimos quoſq; medicos antecellas. ANDR. Agnoſco miram animi tui in me inductionem, qua fit, ut noſtra tibi maiora uideantur, quibus (ingenue dicam) laudari à laudato uiro, uirtuteſq;, quas ne agnoſcam quidem, mihi tribui facile patiar. FRAN. Sæpius fauces palatumq; uidimus affectorum malignis ulceribus, ſerpentibus, exeſiſq; teneri, quæ quo pacto ſint oppugnãda, uellem libentius abs te audire. ANDR. Fiat ut uis. Recipe igitur aquæ cuius uirtute aurum ab argento diuiditur, ℥.ij. roſatæq;, hyoſcyami, ſingulorum ʒ.iij. inde miſceas. Aut R. aquæ ſaponis ℥.ij. uitreoli romani ℥.iiij. ſalis ammoniaci ʒ.i. uitreolum & ſal diluantur optime, & fiat aqua. FRAN. Qui fieri poteſt ut aquæ quas dixiſti partes ulceribus circunſtantes non lædant? ANDR. Styli lignei ſummitatem tomento circunligabis, qua madefacta ex aquis ſuperius enarratis illinies ulcera, quæ cum cœperint mundari, os affecti ſibi colluant ex

aquis

aquis consolidantibus, quas superius tibi pluribus explicauimus. Quinetiam pustulis uerrucosis eiusdem morbi plurimum confert, nam decidunt statim, resoluunturq;. FRAN. Solent plerunque durissimæ stantes glandulæ ægrotos male habere, quibus quid appo-nendum sit scire desidero. ANDR. In primis illud scias, isto-rum tuberum duas esse species, quarum altera carni adhærescēs diaquilone magno de gummis, alijsq; discutiētibus emplastris cum per resolutionem, tum quidem per suppurationem curantur non-nunquam. Altera procedens ab osse difficillime sanescit, nisi cau-terium adhibueris: quam curationem cum pleriq; auersentur, cau-terium potentius adhibeas, quo quatuor horarum aut quinq; spa-tio dolore modico urgente macerabitur, ac destruetur caro. Reci-pe igitur aquæ primæ, qua fit sapo, lib. iij. uitreoli romani, nitri, sa-lis ammoniaci, sing. unciam: quæ diligenter unà dissoluta, ex testa decoquantur ad sordium crassitudinem, tunc adde oppij thebaici unc. i. s. deinde torreantur igne tandiu, ut lapidescāt: effracta au-la lapillos adhærentes obturato uase uitreo conseruato, quippe noxius est aër aduentitius, quo statim in aquam conuertuntur. FRAN. Apicem tuorum in me immortalium meritorum hoc addidistis quo fit, ut nihil aliud abs te nunc expetam, nisi ut sæpius ad te accedam, quo tempore omnes circa morbos ex uiridario tuo fructus colligere possim. ANDR. Libentissime quidē, ut prius cognouero auditorem attentum te præstasse. At nūc reliquū est tantū ut curan-di corporis necessitate: ad cœna-culum accedamus.

PETRI ANDREAE MATTHEOLI SENENSIS DE MORBI GAL-LICI CVRANDI RA-TIONE FINIS.

# IOAN. ALMENAR HISPANI MEDICI DE MORBO GALLICO LIBER.

## De morbi origine & diffinitione. Caput I.

CONVENERVNT *sapientes quidã, ut hic morbus qui apud Italos appellatur Gallicus, nũc dicatur Patursa, quod interpretatur paßio turpis saturnina: turpis enim morbus est, quia mulieres incastas ac irreligiosas reputari facit, & generaliter omnes deturpat. Et saturninus, quia à Saturno propter eius ingressum in ariete, alijs cæli dispositionib. coadiuuantibus originem traxit. Et si illi influxus cessauerint, nõ propter hoc morbum cessare necesse fuit, quoniam plura corpora infecta remanserunt, à quibus alia inficiuntur: ex quo comprehendi potest quod adhuc per multos annos hic morbus durabit, ideo caueant homines ut de alijs sumpto exẽplo de ipsis dici poßit,* Felix *quem faciunt aliena pericula cautum.* Fuit *autem dispositio à cælesti influxu tunc in corporibus impressa, humorum adustiua, ex parte signi arietis, quod calidum & siccum existit, & per adustionem, humorum frigidorum & siccorũ productiua, ex parte* Saturni, *qui frigidus & siccus natura existit, qui humores frigidi & sicci siue melãcholici, per adustionẽ geniti, pulsi ad uaria loca, uarios dolores infcrũt, & ad cutim uaria pustularũ genera pducunt. Definiatur ergo sic: Morbus Gallicus siue Patursa est mala epidemialis dispositio in mẽbris corporis, præcipue in hepate & uenis & eorũ humoribus existens, ex qua ueluti accidẽtia sequũtur dolores & pustulæ per uniuersum corpus. Tangitur causa efficiens quũ dicitur epidemialis, quia à cælesti influxu procedens.* Formalis, *quũ dicitur mala dispositio. Materialis, quũ dicitur in membris. Etiã tangitur differẽtia per hoc quod dicitur, ex qua sequuntur dolores &c. De finali autẽ causa morbi, medicus corporalis*

ralis non se intromittit. Spirituales tamē medici debent esse ꝓpter punitionē peccatorū: quare qui ab hoc liberari aut ipsum euitare procurant, à delictis caueant & mentem suā deo applicent. Solus enim deus languores sanat, ut inquit Mes. in de appropriatis. Ex qua diffinitione plura ac utilia sequūtur corrolaria. Primū, quod hic morbus est unus & nō plures, ut quidā insufficienter dixerūt, quoniā de ipso nō posset unica dari diffinitio, neq; unicam semper causam haberet efficientē, neq; unica illi cōpeteret cura, neq; unicum haberet nomē, quod incōueniēs esset, ut pro parte apparuit, & manifestius adhuc apparebit. Secundū corrolariū, quod male arbitrantur qui de hoc morbo capitulū inuenisse credūt siue capitula, ut de doloribus iuncturarū & de assafati, quoniā illis nō competit diffinitio superius aßignata. Præterea nō omēs dolores qui fiunt, sunt in iuncturis, neq; omnes pustulæ aßimilantur assafati, quare neq; id morbus inesse cū illis conuenit, neq; cura eius ad curam illorū reduci potest, ut inferius manifestabitur. Tertiū corrolarium, quod qui curant tantū pustulas, aut qui tantū dolores aduertunt, imperfecte curant. Quis enim perfecte potest curare capitis dolorem, aut nimiā linguæ ariditatem, uel sitim, quæ à febre proueniūt, nisi prius curetur febris? accidens enim sequitur morbum, sicut umbra corpus, ut Galenus iij. de accidēti. Et hoc pacto dolores ut pustulæ curari nō possunt, nisi prius hic morbus curetur, quoniā ista aut sunt accidētia, aut ægritudines associatæ, quæ sequūtur principalem, & curā illius præsupponunt, ut Auicen. in prima tertij, & plerisq; locis ostendit. Quartū corrolariū, quod si quis cōiungat curam Empericorū, & curam istorū qui regulariter operari credunt, ut Emperici unguēdo, & ut medici purgando, quod adhuc insufficiēs est cura, quoniā per illa medicamina nō remouetur illa mala cōplexio quæ in mēbris impressa est: & hæc fuit causa quare multi crediderūt se esse sanos & nō fuerūt: & si aliquis sanatus est, hoc fuit, quia per medicinas solutiuas & unctiones fuerunt humores perfecte euacuati, quibus euacuatis natura fuit potentior supra morbū, uel supra malam illā complexionē, &

ipsam expulit: hoc tamen nõ factũ esset, nisi uirtus esset fortis, & impressio fuisset modica: ubi autẽ uirtus fuit debilis & impressio fortis, nõ potuit hic morbus expelli. Propter hanc diuersitatem in uirtute & impressione quidã potuerũt sanari absq; medicinis, quidam cũ medicinis, & quidã nullo modo sanari potuerũt: nos autẽ ostẽdemus modũ quẽ experiẽtia & ratio docuit, ad sanãdũ omẽs, remouendo cũ medicinis nõ solum humorẽ actu facientẽ dolores & pustulas, & ipsum qui paratus est facere, uerum ipsam malam complexionem quæ humores inficit, ipsis tamẽ prius euacuatis, ut regulariter facere conuenit: & in hoc consistit thesaurus curæ. Plura alia corrolaria inferre possem, sed quia superfluũ est plongare sermonem in rebus quæ in medicatione nullium afferunt iuuamentum, ut ait Galenus primo regiminis acutorum, satis de hoc dictum puto. Superest modo de causis determinare.

## De causis morbi Gallici. Caput II.

CAusarum duplex est genus, quoniã quædã sunt primitiuæ, quædam corporales, & istæ duplices: quædam antecedẽns, & quædam coniuncta. Primitiua potest esse in hoc morbo duplex principaliter: quarũ prima est sola influentia, uel aëris corruptio, per quam causam euenisse pie credendũ est in religiosis. Secunda est conuersatio, ut per oscula, & lactis assumptionem, ut in pueris uisum est: aut per coitum, ut in plurlbus cõpertũ est & frequentissime euenisse: alijs autẽ modis, & præcipue à sola influentia, uel aëris corruptione, rarissime: & etiã per alios modos cõuersatiõis euenire potuit, quod tuæ considerationi derelinquo. Satis est ut scias hunc morbũ esse contagiosum, ut experientia docet, & ratione similitudinis, quam habet cum morbis cõtagiosis, non aliter credendũ est. Vnde Auicen. secũda primi, in cõplendo sermonem de dispositionibus ægritudinum: Quædã sunt quæ de uno ad aliud transeunt, sicut lepra, scabies, uariolæ, febres pestilentiales, & apostemata putrida. Causarum uero antecedentium quadruplex est genus, secũdum quod quatuor sunt humores qui in materia huius morbi transire parati sunt, propter eorum indispositionẽ, aut

qui ime

qui impreßionem morbi ſuſcipere apti ſunt, ut ſanguis, cholera, phlegma, melancholia. Cauſa uero cōiuncta eſt duplex, quia quædam eſt ipſius morbi, & eſt humor qui primo infectus aut alteratus à cauſis primitiuis inficit membra & alios humores, & hinc dicitur, Cauſæ primitiuæ mouent antecedentes. Sed cauſa coniuncta accidentium, eſt humor immediate cauſans dolores aut puſtulas. Sed hic poſſet quæri, an mala qualitas exiſtens in humore, qui eſt cauſa antecedens, poßit eſſe ægritudo: & uidetur quod non, cum ægritudo ſit paßio uiuentis, & humor non uiuat. Ad quod reſpondetur, quod humor exiſtens in hepate & uenis infectus iſta mala qualitate, poteſt eſſe ægritudinis ſubiectum, dato quod illa mala qualitas adhuc non ſit communicata membro, quoniam ipſa poteſt lædere operationem digeſtiuæ hepatis & uenarum, ut humores corruptos generet: ergo per diffinitionē ægritudinis patet ipſam eſſe ægritudinē. Ad argumētū autem dicitur, quod ſufficit quod uiuens ſit ſubiectum denominationis, ſiue illud quod denominatur ægrum: non autem oportet quod ſit ſubiectum inhæſionis, imò ſtat quod ipſe humor ſit ſubiectū, cui ipſa ægritudo inhæreat. Et ſi dicatur, Quomodo humor poterit eſſe antecedens, & in eo eſſe ſubiectiue ægritudinem? Dico, quod erit cauſa antecedens reſpectu dolorum & puſtularum, quia paratus fluere ad loca dolorum & puſtularum: & erit etiam cauſa coniuncta, pro quanto cauſat malam complexionem in membro: & erit ſubiectum ægritudinis, pro quanto habet diſpoſitionem per quam læditur operatio membri, & ipſum facit denominari ægrum. Hæc ſi bene conſideres, omnem difficultatem, quæ circa diffinitionem fieri aut conſiderari poßet, comprehendes.

## De ſignis morbi Gallici. Caput III.

Signa ſunt, læſio ſiue nocumētū in uirga, & præcipue corroſio ſiue nocumētū quod aßimilatur carolis, grauitas capitis, & colli dolor, quæ paulatine expādūtur uerſus humeros & ſpatulas uſq; ad iuncturas, primo brachiorū, deinde tibiarum, & aliquādo fit in muſculis & lacertis & alijs neruis quæ ſunt in iſtis

membris,

membris, & augetur dolor in nocte, & de die diminuitur. Cuius causa est, quia humores in nocte à natura mouentur, propter ipsam esse retractam & fortiorem, & etiam quia ratione humiditatis noctis materia augetur, aut ratione frigiditatis, de die autem natura diuertitur à sensibilibus & alijs, & non ita humores mouet, tum quia debilitata, tum quia circa alias operationes occupata, quia etiam signa causarum ex parte doloris & pustularum ostendam, ex alijs autem iam patebit in arbore signorum inferius declaranda. Si dolor est acutus, & non multum tarde eminens, & pustulæ sunt paruæ ad citrinitatem tendentes, uel ulcerantes & in cute asperitas appareat, à cholera sunt. Si autem dolor est extrinsecus paulatine eueniens. & pustulæ sunt latæ ad albedinem tendentes, à phlegmate sunt, & si ista apparent & sunt cum pruritu magnifico & aliquali ardore, à phlegmate salso sunt. Si uero ad nigredinem tendunt & paruæ etiam sunt, à melancholia, dolore maxime existente pauco. Si autem ad rubedinem tendunt, & dolor non est multus, à sanguine fiũt. Ista tamen signa confundi reperies, si alia aspexeris signa, quoniã quemadmodũ raro accidit corruptio in humore uno solo, teste Galeno primo regiminis acutorum: ita raro reperies quod solum appareant signa significantia super unũ humorẽ solũ, quia oportet omnia signa in mẽte colligere, & ea comparando ad se inuicem, comprehendere quod magis dominatur, & iuxta illius humoris dominium, ita curã ordinare.

## Prognostica.

Ad hunc morbum magis parati sunt melancholici, propter similitudinem, iuxta Aristotelem secundo de generatione: In habentibus symbolum facilior est transitus. Et Auicenna, Conuersio in genere proportionali facilior est quàm conuersio in contrarium. secunda primi. & maxime illi qui sunt melancholici per adustionem. Secundo illi qui sunt cholerici, tertio sanguinei, propter humorum abundantiam. Minus cæteris sunt phlegmatici; & horum omnium magis præparati sunt qui habent corpora rara, & adhuc omnium magis illi qui malis humoribus repleti sunt,

& qui

& qui utuntur cibis melancholicis, sicut leguminibus, carnibus antiquis, & huiusmodi. Et quando hic morbus est recens, est curabilis, cum autē antiquatur, difficilioris est curæ, & tanto magis quanto antiquior, quoniam illa mala complexio continue magis figitur, quare qui hunc morbum patiuntur, quàm citius possint liberari procurent. Item habentes pustulas eminentes multas, & dolores paucos, facilius curantur quàm qui opposito modo se habent, & qui nodos habent qui gumme uulgariter appellantur, difficilius cæteris curantur. Iuuenes enim, cæteris paribus, siue adolescentes facilius cæteris curantur. Vnde Galenus: Non est poßibile illos qui in ætate plus processerunt magis saluari quàm adolescentes. 2. prognosticorum. Superest modo ad curam deuenire.

## De cura morbi Gallici. Caput IIII.

CVram huius morbi per septem intentiones compleri arbitramur. Prima est uentris lenitio. Secunda, minoratiua euacuatio. Tertia, materiæ digestio. Quarta, ipsius euacuatio. Quinta, membrorum alteratio. Sexta, ipsorum confortatio. Septima, accidentium correctio. Sed quia plus nocet error in sex rebus nō naturalibus, quàm sit iuuamentum medicinarum, teste Serapione quinto practicæ, secundo cap. & Auicenna, amplius scire oportet quod non omnis complexionis malitia suo medicatur contrario &c. Imo multoties sufficit regiminis bonitas, ideo regimen in sex rebus non naturalibus præponendum est. Vnde licet sanis etiā debeatur regimen, illud appellatur conseruatiuū, istud autem curatiuum. Cum igitur omnis cura fit per contraria, ut Gal. tertio techni, & Auic. quarta primi, & hic morbus sit ualde siccus, regimen debet declinare ad humidum, & quia quo ad essentiam eius est calidus. quia adustiuus, & quo ad humores frigidus, quia humores sunt frigidi & sicci, oportet temperare regimē in actiuis, & in passiuis facere quod declinet ad humidum, licet propter apertionem & humorum subtiliationem ac digestionem necessarium sit administrare calida, ipsis tamen oportet admiscere aliqualiter frigida & confortantia, præcipue hepar & uenas.

Quare

Quare sit aër in actiuis parumper declinans ad calidum, in passiuis autem absolute declinat ad humidum, sit boni odoris & euentatus. & potest fieri in æstate artificialiter huiusmodi sternendo folia, cannæ, salicis, iunci, uitis, rosas, uiolas, eis miscendo laurum, & res boni odoris, & omnia ista irrorando cum aqua. Circa cibum & potum diæta non debet esse subtilis. Vnde Hippoc. Tenues & certæ diætæ in diurnis passionibus difficiles. quarto primæ particulæ. Sit ergo panis non calidus, nec pluris trium dierum, bene coctus & fermentatus. Vinum sit album, clarum, medij saporis inter dulce & ponticum, cum aqua cocta debite per mixtum, aut cum aqua buglossæ, boraginis, & similium, & hoc præcipue in declinatione, quia in alijs temporibus possent plures materiæ duci ad loca dolorum. Ideo si plures dolores adsint, bibatur rubeum usque in declinationem. Carnes sint ex caponibus iuuenibus carnosis, sed non pinguibus, & ex pullis & hœdis & uitulis lactentibus, & agni annualis. Carnes phasianorum, perdicum, & auicularum paruarum licet concedi possunt, tamen meliores sunt carnes domesticorum: quia magis de humido participantes. Ex piscibus conceduntur petrosi, squamosi, uiuentes in bonis aquis, & ex supradictis potest fieri ferculum: ut cum lacte amygdalarum, & seminum cõmunium, & ptisana ordeacea. Est ualde conueniens far etiam, & huiusmodi. Ex herbis melior est buglossa & borago ipsa. unde uersus. Borago bona quàm dulcia sunt tua dona. Semper uirescis, & in omni tempore crescis, Inquit borago, gaudia semper ago. Item conceduntur spinachiæ, & in processu fœniculus, petroselinum cum lactucis & spinachijs miscendo, & ex his herbis & ipsa cicorea potest fieri salatucium cum aceto passulato. Legumina omnia præter cicera fugienda sunt & caules. Lacticinia omnia fugienda sunt, sed lac fortasse concedi posset ubi non esset hepatis inflammatio: aut stomachi, ubi timeretur eius facilis corruptio. Vnde Auic. in de cura lepræ, Lac est de conuenientioribus medicinis. Ergo propter cõformitatem quam habet hic morbus cum illo: posset cõcedi. Qua cõueniunt

niunt

*niunt sorbilia, aut in aqua decocta.* Aromata *pro confortatione membrorum, & in pauco usu, & præcipue cinnamomum, concedi possunt, ideo in cibarijs potest poni talis puluis:* Recipe *carui, anisi, ameos, petroselini, apij, marathri, betonicæ, cimini, calamenti, pulegij, hysopi, spicæ nardi, piperis, ana ℨ.i. maioranæ, folij balsamitæ, ocimi, cardamomi, galangæ, liquiritiæ, ana ℨ.i. hic puluis maxime conueniens est habentibus stomachum debilem & celebrum frigidum, lætificat cor, exacuit sensus, & mirabiliter memoriam confortat.* Fru*ctus conuenientes sunt temperati. In actiuis aut parum ad calidum declinantes & humidi conueniunt, ergo mora matura & dulcia, uua matura poma dulcia, apia muscata, dactylina, & huiusmodi, quæ dari debet cocta sub prunis. Item cõueniũt amygdalæ, pruna damascena, persica exiccata & depilata, infusa in uino granatorum muzorum. Somnus sit tẽperatus, superfluus enim nocet, iuxta* Hippocratem. *Somnus & uigilia magis modo facta malum. secunda particula* Aphorismorum. *Minus tamen malum est declinare ad superfluum somnum, quàm ad superfluam uigiliam, semper tamen studeas facere quod somnus sit tẽperatus.* V*nde* A*ui. tertia primi cap. ix. Somnus temperatus uirtutẽ fortẽ efficit.* Meri*dianũ autẽ somnũ fugiat, nisi præ nimio dolore nõ potuisset dormire in nocte.* Motus *ante cibũ factus est cõueniens temperatus, pulsis tamen superfluitatibus primæ & secundæ digestionis, melius tamen est declinare ad superfluam quietem, quàm ad superfluum motum: imò quando utitur medicinis, necessaria est quies, & ideo isti* E*mperici cogũt in lecto stare, uirtus enim tunc totaliter attenta est ad morbi expulsionem.* Vi*tanda est ira, furor, tristitia, timor, solicitudo.* C*õfert lætari, gaudere, bene sperarẽ de salute sua, cõfidere, cum amicis & dilectis cõuersari.* Coitus *autem sit temperatus, & celebrata tertia digestione.* V*entrem habeat lubricum, & si non natura, arte, diebus interpolatis faciendo tale clystere,* R. *maluarum, fumiterræ, mercurialis, ana mani. i. boraginis m. s. fiat decoctio de qua accipiatur q. s & addantur olei ℥. iij. salis ʒ. ij. stomacho ieiuno imponatur.*

Pro prima igitur intentione, R. cassiæ nouiter extractæ, electuarij lenitiui, ana ʒ. v. cum saccharo fiat bolus, aut distemperentur ista cum aqua fumiterræ, aut aqua fructuū. Aut potes exhibere mannis, cassiæ, ana ʒ. vi. & cum prædictis distemperatur, pro diuitibus. Vel fiat tale clystere, R. Bliti, mercurialis, maluæ, florum camomillæ, ana m. i. fiat decoctio, cui addātur hieræ picræ ʒ. vi. cassiæ, sacchari rubei, ana ℥. i. olei communis ℥. iij. salis ʒ. ij. administretur ieiuno stomacho.

Pro secunda intentione, quæ est materiæ minoratio. R. florum uiolarum, florum boraginis ana ʒ. iij. liquiritiæ ras. passularum enucle. ana ʒ. ij. prunorum sebesten ana numero v. foliculorum senæ. epithymi ana ʒ. i. fiat omnium decoctio, de qua accipiatur quantum sufficit ad distemperandum, cassiæ nouiter extractæ, electuarij lenitiui ana ℥. i. electuarij Indi ʒ. i. s. uel tantundem confectionis Hamech, fiat bolus saccharo, aut distemperentur omnia &c. ut suprà. Vel, R. pilularum fœtidarum de fumoterræ ana ℈. i. fiant pilulæ iij. melle rosaceo, & dentur post cœnam electuaria, aut dentur de mane.

Pro tertia intentione, quæ est materiæ digestio. R. syrupi de fumoterræ, de buglossa, ana ʒ. vi. aquarū cicoreæ, endiuiæ, lupulorum, ana ℥. i. & continuetur per quinq; dies. Deinde detur solutiuum positum in sequenti intētione, postea iterum accipiat alium syrupum, ut gratia exempli: R. syrupi de sticados ℥. i. de fumoterræ ℥. s. aquarum boraginis, lupulorum & endiuiæ ana ℥. i. transactis autem sex diebus aut septem detur iterum solutiuum, & postea iterum accipiat syrupum adhuc fortiorē. puta de epithymo, cum aquis fœniculi, petroselini &c. & si infirmus fastiditur syrupum, fiat talis decoctio: R. Radicum apij, fœniculi, petroselini, buglosæ, brusci, sparagi, ab eis extracto meditullio ligneo, capillorum Veneris, florum boraginis & melissæ, epithymi, polypodij, thymi, passularum, ana partes æquales, fiat decoctio & coletur, & addito pauco aceti & modico sacchari, iterum una bulitione bulliat, & de ipsa accipiat patiens cyathum unum, modo & ordine cali

ne calidum ut supra, & si de hac decoctione iam fastiditur infir-
mus, dentur tales aquæ saccharo: R. aquarum scolopendriæ, fœ-
niculi, buglossæ, boraginis, fumiterræ, ana unc. i. cum modico sac-
chari detur ut supra. Sed quia materia est adeò rebellis, quod
non potest per intus suscepta digeri, oportet quod ad extra appli-
centur, quæ hanc materiam in digerendo iuuant, adeo ut quantum-
cunq; materia sit digestioni inobediens, hoc modo digeratur, appli-
cando scilicet per intus & per extra. Nec de hoc mireris, scilicet
de applicatione medicaminum ad extra ad digerendum, quoniam
Gilbertus in cura tertianæ compositæ ait. Oportet digerere ma-
te[redacted] per fometationes, emplastrationes, & huiusmodi. Talis er-
go seruetur ordo, ut prima & secunda die accipiat syrupum pa-
tiens, tertia autem die facias ungi cum unguento inferius descri-
bendo, omnes partes domesticas tibiarum & brachiorum, & plā-
tas pedum & palmas manuum, leniter tamen, & parum apponen-
do de unguento, & hoc quando uadit patiens dormitum: & de ma-
ne accipiat etiā suum syrupum, ita ut in sexta die sint accepti sex
syrupi: & sint factæ tres unctiones, & tunc dabis medicinam solu-
tiuam, & humores qui per os expelli deberent ad inferiora diuer-
tentur, & sic euitabitur nocumentum in ore. In diebus autem se-
quentibus simili modo utaris, fortificando tamen aliquantulum
digestiuum, & etiam unguentum, ponendo magis de theriaca &
argento uiuo. Potes etiam illa loca fomentare cum decoctione
melitoti, radicum altheæ, & similiū, & hoc faciendo de mane, &
sic erunt tria ingenia simul ad digerendum, scilicet syrupi, unctio-
nes, & fomentationes. Sequitur modo descriptio unguenti. R. bu-
tyri ℥. iij. axungiæ porci mediæ inter recentem & antiquam lib. i.
theriacæ ætatis decem annorum ℥. i. s. mithridiati ℥. i. argenti ui-
ui ℥. ij. s. lithargyri auri, salis communis, ana ℥. i. fiat unguentum ex
istis, incorporando tantum de aqua fumiterræ & scabiosæ quan-
tum poterit incorporari, & hoc unguentum est propria medici-
na huius morbi, & ultimum & maius secretum quod esse posset
circa ea quæ exterius applicantur. De his autem quæ interius ap-

F plican

plicatur, principalius & maius isto est aqua destillationis theriacæ, ut uidebitur.

Pro quarta intentione, quæ est ipsius materiæ digestæ euacuatio. In forma potabili primo, Rec. electuarij lenitiui, cassiæ nouiter extractæ, ana ʒ. iij. electuarij Indi minoris, confectionis Hamech, ana ʒ. cum aqua fructuum uel cum decoctione prius dicta. detur de mane dormiendo desuper per horam. Possunt etiam ista distemperari aqua buglossæ, & endiuiæ, de fumoterræ, & similibus q.s. uel loco cassiæ ponendo mannæ ʒ.vi. pro diuitibus. Vel pro ipsis diuitibus detur talis medicina: R. liquiritiæ ras. passularum, ana drach. ij. sebesten numero. iiij. florum boraginis, buglossæ, ana manip. s. foliculorum senæ numero iiij. tamarind. ʒ.i. bulliant in aqua buglossæ, fumiterræ, ana q.s. de qua decoctione sumantur ʒ.ij. in qua infundantur rheubarbari ℈. iiij. agarici ℈.ij. spicæ gra. iiij. stent per octo horas in infusione, & fiat expressio, cui addantur elect. lenitiui ʒ.vi. electuarij Indi minoris, confectionis Hamech, ana ʒ.i.s. & fiat potio quæ exhibeatur modo ut suprà. Hoc tamen gratia exempli dictum sit. Pilulæ conuenientes sunt pilulæ de hermodactylis, de fumoterræ, Indæ. Aggregatiui, ut gratia exempli: R. pilularum de hermodactylis, de fumoterræ, ana ℈.i. fœtidarum ℈.ij. cum syrupo de sticados fiant pilulæ pro una uice, quas accipiet patiens de mane, & dormiet desuper per horas tres aut quatuor. Omnia ista dicta gratia exempli, quoniam tua interest secundũ exigẽtiam particulariũ uariare, si opus erit. Ista solutiua sunt accipienda in sexta die, put dictum est in præcedenti intẽtione, & eo ordine procedendũ est.

Pro quinta intentione, fiat balneum siue stufa cum aqua dulci, in qua bulliant malua, bismalua, melitotũ, chamæmelum, rosæ, lapathium, fumus terræ, & hoc debet fieri post purgationem in die sequenti. Hoc enim pacto fit cõueniens alteratio, quia humectatio, quæ maxime requisita est, & quum incipit sudare accipiet infra scriptam aquam: R. radicis altheæ, fumiterræ, lapathij, inulæ, ana lib. s. & minutim incidantur & ponantur in quatuor libris

uini

*uini maluatici ad remolliendum per unum diem & unam noctem, postea addatur theriacæ ætatis decem annorum aut plus ℥.i.s. & ponatur in alembico, & destilletur aqua, de qua accipiantur ℥.iij. cum ℥.ij. aquæ bluglossæ, in principio, ut dictum est, & ista stufa reiteretur omnibus sex diebus transactis aut septem: bibēdo istam aquam, quæ est optima & singularis, & in hoc morbo magnum secretum, & ultimum est cauterium.*

Pro *sexta intentione, quæ est membrorum confortatio.* R. *lætificantis galeni* ℥.iij. *diamusci dulcis* ʒ.vi. *aromatici gariofil.* ʒ.s. *electuarij regum* ʒ.i. *conseruæ buglossæ, cidoniorum. boraginis, ana* ℥.i. *syrupi de pomis q.s. fiat electuarium, de quo accipiantur de mane* ʒ.ij. *uel cochlear unum.* Item: R. *theriacæ* Andromachi *habentis ætatem annorum x. ad minus,* ℥.i. *mithridati* ℥.s. *seminis citri, boli armeni, ana* ʒ.i. *incorporentur omnia ultimata contritione, & cum aqua ros. muscata fiat electuarium, de quo accipiat ad quantitatem auellanæ, uel* ʒ.i. Item *potest fieri talis confectio ad restituendum, si debilis ualde fuerit, ut sæpe accidit.* R. *amigdalarū dulcium, auellanarum, ana unc.i. fisticorum unc. s. seminum cōmunium frigidorum drach.vi. sacchari fini pinidiorum, pulpæ caponis, ana unc.iij. cum aqua rosata fiat confectio in morsellis.* Item *ad hoc ualent epithemata, sacculi cordiales, & huiusmodi, quæ narrare prolixum esset nimis.*

Pro *septima intentione, quæ est accidentium correctio pro doloribus, si nimium & intolerabiliter insistauerint.* R. *radicis lilij, seminis hyoscyami, ana drach.iij. cerussæ unciam.i. medullæ cerui & uituli ana unc.ij. olei antiqui & ceræ q.s. & fiat unguentum quo liniatur locus doloris.* Aut *potest poni modicum opij, si ultima necessitas fuerit.* Et *quoniam ista narcotica non debent applicari nisi urgente maxima necessitate: dicente* Auic. xvi. *tertij:* In *narcoticis timor.* Et Mes. *Si excusare potes non propinare melius est, dimittentur pro posse, & prius tententur anodina, & uere sedantia, sicut anethū, chamæmelum, melilotum, althea, uitellū oui, lac, maxime humanum, & huiusmodi.*

Pro postulis utere prædicto unguento, Vel, R. terebinthinæ, pinguedinis hirci ana unc. i. cerussæ, lithargyri auri, aluminis usti, ana unc. s. olei laurini unc. ij. ceræ q. s. fiat unguentum. Pro pustulis ulcerosis, fistulis & cancro: R. nitri, & fuliginis, lithargyri, tartari cocti sub cineribus in frondibus caulium, auripigmenti, piperis, olibani, uitellorum ouorum: ana unc. iiij. radicis inulæ, lapathi acuti in forti lixiuio cocti, ana drach. ij. succi fumiterræ, succi lapathi acuti & absinthij, chelidoniæ, inulæ, fabæ grecæ, abrotoni, de omnibus his succis ana unc. iij. helebori albi, saponis saraceni, sulphuris uiui, ana drach. s. omnes succi bulliant, depurentur & colentur, & postea radices lapathi, inulæ, tritæ ponantur, deinde sapo, postea puluis specierum, & tunc adde olei communis axungiæ porci, & ceræ ana drach. ij. argenti uiui cum axungia extincti unc. i. & fiat unguentum quod erit mirabile ad supradicta. Pro gummis uel nodis accipe radices altheæ, & in uino albo coque, & cum axungia gallinæ tere & superpone. Item: R. mucilaginis seminis lini, mucilaginis altheæ, ana drach. ij. olei de spica, amygdalarum dulcium, camomillæ, ana unc. s. butyri unc. i. gummi arabici, dragaganti, ana drach. i. cum cera fiat unguentum ad mollificandum & resoluendum mirabile. Ad idem ualet cerotum de mucilaginibus, hysopus humida, & similia. Item ad omnia ista ualet unguentum quod solet fieri ad scabiem, ut: R. terebinthinæ bene lotæ uncias quatuor, butyri loti unc. ij. salis drach. i. succi citrangulorum, uitellorũ ouorum, ana nu. iij. olei ros. unc. i. misceãtur omnia simul & fiat unguentũ. Multa alia possem hic conuenientia scribere, sed quia remoto morbo principali, ista omnia facillime remouẽtur, ista sufficiant. Sed pro nocumento oris, si acciderit, R. rosarum alb. & rub. ana m. s. chamæmeli, saluiæ, ana m. i. bulliãt in uino albo, & coletur, cui colaturæ addatur aluminis usti drach. ij. diamorõ, mellis ros. colati ana unc. s. uini granatorũ unc. ij. misceãtur, & lauetur os sæpe in die, & debet esse uinũ una mensura & media, & loco uini potest poni aqua plantaginis, solatri, & scabiosæ, uel semperuiuæ, & potest addi in decoctione cãphoræ grana

ræ grana.v.uel philonij drach.s.plus aut minus secundum doloris exigentiam:sed,ut dictum est,ab istis cauendum est narcoticis. Item ualent frusta cucurbitæ uiridia in ore retēta,ualet etiā lauare os lacte,miscendo cum eo aquam nenufaris & solatri:& multa alia hic ponere possem,sed quia in ore non accidet nocumentum, si bene & iuxta prædicta operatus fueris,satis dictū sit. Superest nunc de modo euitandi morbum loqui.

De cautela in euitando morbum Gallicum. Capvt V.

QVi Gallicum morbum euitare procurant,in primis à delictis caueant. Vnde dici solet,Propter peccata ueniunt aduersa:& maxime à peccato luxuriæ cauere debet: nā dicitur Iob tertio:Luxuria ignis est usq; ad consumptionem deuorans.Et spirituales medici dicunt,quod diuersæ ægritudines ueniūt propter diuersa peccata,ut febris quotidiana propter peccatū superbiæ, podagra propter pigritiam, lepra propter luxuriam, & sic de alijs.Quum ergo iste morbus lepræ assimilatur,luxuriæ attribuēdus est.Sed quia hæc ad alium medicum pertinent,satis dictū sit. Dicamus ergo quod nostra interest,scilicet ut caueat homo à nimia conuersatione cum infectis,& præcipue à coitu cum infecta muliere, est enim hic morbus contagiosus. Vnde Auic. secunda primi in completo sermone in ægritudinibus sic ait: De ægritudinibus,quædam est quæ ab uno ad aliud transit,sicut lepra, scabies,uariolæ,& febres pestilentiales,etiam apostemata putrida. Cum ergo hæc ægritudo aut lepræ,aut scabiei conformatur,contagiosam dicere conuenit. Item cauendum est ab his, quæ humores malos generant,& præcipue quæ multiplicant humorem melancholicum, ut ostensum fuit in regimine per sex res non naturales: & si contingat quod accidat nocumentum in uirga propter coitum, statim remediandum est cum sequenti lauanda. R. roris marini,saluiæ,chamæmeli, ana m.s.bulliant in uino albo, cui postea facta colatura addantur uini granatorum unc.ij. mellis rof.unc.s.madefiat uirga seu locus infectus cum hac decoctione, postea aspergatur desuper talis puluis: R. lithargyri auri, ce-

F 5 rusſæ,

russæ, ireos, tutiæ, nucũ cupressi, ana drach. i. pulverizẽtur optime & post lauandam ponatur: & si hic puluis erit nimis fortis, addatur thuris, masticis, myrrhæ ana drach. i. Pro maiori tamen securitate, cum coitum perfecerit homo uel mulier, se optime abstergat circa pudibunda, cum camisia aut alio panno lineo mũdo: & caueat à pannis ipsarum mulierum, quoniam infecti sunt: & postquam ita fecerit, pro maiori adhuc securitate abluet locum cum aqua calida aut uino albo. Cauendum enim est ab aqua frigida, quoniã ipsa materia compingit. Vnde in fricatione coitus adhæret aliqua limositas, siue humiditas in uirga, quæ est causa infectionis uirgæ & corporis. Igitur bonum erit hoc uti regimine, ut remoueatur illa infectio seu sordities.

## De solutione difficultatum quæ moueri possunt circa hunc morbum. Caput VI.

CLarificatio, si quæratur, quare hic morbus incipit à pudibundis? Dicunt quidam inepti, quod ideo est, quia ibi magis abundant humores corruptioni parati. Sed contrà si hæc ratio esset sufficiens, omnes ferè ægritudines ibi haberent initiũ: ideo dicatur quod inter membra illa & morbi qualitatem talis est conformitas, & hoc merito talis influxus: nõ enim quodlibet agit in quodlibet, sed determinatum in determinatum. physicorum primo. Sic hic morbus aptus est primo recipi in uirga, & deinde in collo, capite & humeris, & non in alijs locis: unde ille influxus qui fuit illis tẽporibus, capiti & uirgæ inimicabatur. Et si quæratur, quare terminatur per os? respondetur, quod hoc est merito argenti uiui à sua proprietate hoc faciens, scilicet trahendo humores uersus illas partes. Aut melius quod argentum uiuum sua caliditate humores subtiliat & calefacit, & hoc modo aptos reddit ut per superiora eos natura expellat, unde Paulus ponit ipsum calidum & humidum in quarto, cui magis adhæreo quàm Auicennæ, qui ponit frigidum in secundo.

Et si quæratur, quare os fœtet? dicendum, quod hoc est ab argento uiuo, cuius proprietas est ut faciat fœtere os fumus eius, ut Auic.

ut Auic. secundo canone, cap. suo: Et ab eo etiam prouenit dolor capitis, & nocumentum in ore, ut ex natura sua colligitur. Accedit ad hoc humor qui est adustus, putridus, & malus, qui habet facere eadem accidentia: ideo nil mirum si tantus dolor: quare summum remedium est, ut quum incipit humor expelli per os, diuertatur cum medicinis per superius & inferius exhibitis ad partes inferiores. Et si quæratur, quare aliqui quantumcunq; parati ad ægritudines melancholicas merito complexionis & mali regiminis, & coeuntes cum istis infectis, nō inficiuntur? Dico, quod hoc fortasse est, quia eorum corpora sunt magis densa, & ex consequenti difficulter impressionem recipientia magis quàm cætera, aut merito proprietatis indiuidualis, quæ diuersa in diuersis reperitur, ut Auic. prima primi. Et si quæratur, quare argentum uiuum iuuat magis quàm cæteræ medicinæ, præter distillationem theriacalem superius descriptam? Dicendum, hoc esse à proprietate, aut melius à qualitate manifesta, quia calidum & humidum in ultimo, & morbus frigidus & siccus. Quod autem sit morbus frigidus & siccus, persuadetur primo, quia saturninus, ut ostensum est. Secundo, quia compertum est humida iuuamentum præstare & calida. Item quia similitudinem habet cum lepra, quæ est morbus frigidus & siccus, & cum alijs melancholicis morbis. Itē quia ægritudo longa: unde Auic. prima tertij, tractatu secundo, cap. ultimo: Aegritudo cuius tempus prolongatum est, est frigida secundum omnem dispositionem. Et confirmatur, quia raro uidemus istam materiam putrefieri, & causare febrē: unde Galenus: Nullius rei proprietas est ut putrefiat ex frigido, neq; ex sicco. secundo de complexionibus. Quare dicēdum est, hoc esse propterea, quia frigida & sicca ægritudo. Et si quæratur, quare sæpe accidit, ut remedia aliqua uideantur in principio cōferre, sed postquam continuātur, non perseuerat iuuamentum? Dicendum, hoc esse duplici de causa, quarum una ex parte naturæ, alia ex parte ægritudinis. Ex parte naturæ, quia in continuatione fastiditur, & in renouatione gaudet. Alia est ex parte morbi, quia

etsi in principio remedium cōtrarietur morbo, in processu cessat contrarietas propter assuefactionem, & ideo ait Auicenna, ab ipso quod consuetum est non fit passio. quarta primi. Vnde uidemus aliqua animalia in prima obuiatione esse contraria & inimica, sed postquam assuefit eorum cōuersatio: cessat illa inimicitia, & tunc domesticantur, & cessat inter ipsa actio siue pugna. Pariter iudicandum est hoc inter qualitates esse. Et si dicatur contrà, quia agente debite approximato, & passo bene disposito &c. de necessitate sequitur actio. Respondetur, quod in hoc casu bene sequitur actio: sed adeò pauca quod nullius est momenti. Aut dicitur, quod propter assuefactionem cessat dispositio in patiente, ex quo sequitur, quod permutatio medicinarum, dummodo non egrediantur propositum, maximæ utilitatis est, ut Auicenna allegato loco. Et si quæratur, utrum phlebotomia sit conueniens? Dico, quod in principio, & antequam materia sit exparsa ad loca doloris, ex quo ipsa est in uenis & sanguini mixta, maxime si etiam neque fuerit exparsa ad cutim, ipsa est conueniens, si particularia conueniunt, in processu autem non conuenit, nisi factis uel applicatis unctionibus & alijs medicaminibus, quoniam cum natura tentauit expellere humores, adiuta à medicinis, permiscuit cum sanguine aliquid de ipsis: quare ad minus uentosæ non uituperantur: sed hoc cum cautela, ne humores frigidi magis incrudentur, aut calidi magis inflammentur, iuxta Auic. quarta primi, Caue ne ægrum ad unam duarum perducas rerum aut humorum cholericorum ebulitionem, aut frigidorum cruditatem. In hoc antem casu magis timetur cruditas quàm ebulitio, & ideo raro conueniens est, & expertum est multis nocuisse potius quàm iuuasse. Et si quæratur, dolores qui fiunt, qualiter appellari debent? Dico, quod ut plurimum extensiui. Vnde Auicenna, Doloris extensiui causa est uentositas, aut humor qui neruum aut musculum extendit, ac si ipsum ad suas trahat extremitates. secunda primi. Nec uerum est quod quidam existimant, quod hic dolor sit frangitiuus, quia iudicant hanc materiam esse inter ossa & panniculum, fundantes

se in

se in dicto Auicē. Causa doloris frangitiui est aut uentositas quæ interponitur inter os & panniculum qui tegit ipsum. Et non loquitur Auic. de panniculo immediate tegente os, quia ille insensibilis est, sed loquitur de illis qui non immediate adhærent oßi, sicut panniculus tegens costas, aut craneum, & huiusmodi, quare cum in illis locis non stat hic dolor, non debet sic appellari. Et si quæratur, pustulæ quæ fiunt in hoc morbo, quibus pustulis magis proportionantur? Dico quod illis quæ uocantur asafati ab Auic. qui sic ait: Asafati est summa bothor ulcerosarum, Fen. vij. quarti can. c. de asafati. Tamen sæpe accidunt pustulæ, quæ alijs aßimilantur ut quæ aßimilantur nodis, fistulis, cancris, essere formicæ, & alijs ferè omnibus, ut consideranti patet. Sed quia nominum disputatio non pertinet medico: ut Auicen. i. primi: doctrina sexta. v. c. in hoc sermonem prolongare non intendo, quemadmodum alij qui ignorantes essentiam morbi & causas ipsius, & ex consequenti curam, non nisi de nominibus fecerunt mentionem, quorum opus quare fuerit impressum, cōprehēdere nequeo.

Et si queratur, quare dolores augētur in secunda aut tertia die unctionis? Respondetur, quod tum humores mouentur, tum quia subtiliātur in sanatione seu digestiōe quæ fit merito unctionis, iuxta Aphorismum secundæ particulæ, In generatione saniei febres & dolores fiunt magis quàm facta sanie. Et ideo optimum & singulare secretum est, eo tunc administrare solutiuum, ut antequam humor per os expellatur, per deorsum euacuetur, & sic nocumētum in ore euitatur, ut ego sæpius expertus sum. Aut si pustulas seu plagas ulcerosas habuerit, ibi attrahentia ponantur, ut humor inde euacuetur, & ab ore diuertatur: Ex quo infertur, quod uerior est opinio quæ dicit argētum uiuum esse calidum, quàm quæ dicit esse frigidum. quum ratione ipsius humor subtilietur, & ponatur in motu, ut ostenditur. Sed contrà ait studiosus iuuenis Vincentius Aiax Siculus, Argentum uiuum causat ægritudines frigidas, ut epilepsiam, paralysim, & huiusmodi, ut Auic. secundo canon. & alij, ergo frigidum, quia simile non nisi a simili generatur: ut

tur, ut habetur in Physſ. Ad quod reſpondetur, quod uerum eſſet ſi de per ſe cauſaret has ægritudines, ſed has cauſat per accidens, ſcilicet debilitando, quum ſit contrarium cerebro & neruis ratione complexionis, quia calidum & humidum, & naturalis complexio iuuatur ſuo ſimili, & læditur contrario; iuxta tertio techni, Calidiora calidioribus indigent adiutorijs, Quare ob debilitatem humores frigidos generant, & eos faciliter recipiunt, cerebrum ipſum dico & nerui: & ſic clare patet ſolutio, quia non inconuenit quod aliquid generet ab eo diuerſum per accidens, ut frigidum calidum, & calidum frigidum, & ſic de alijs.

Item quæſitum fuit à quodam acutiſsimo iuuenè Franciſco de Carmino, utrum argentum uiuum ſit conueniens in hac ægritudine, quum ſecundum mentem omnium autorum inimicatur neruis, & hæc ægritudo pro maiori parte eſt in neruis. Item ait ipſe, Fama quam omnes famant non omnino uana. ſeptimo Ethicorum. Sed omnes ferè dicunt argentum uiuum eſſe contrarium, & unctiones propterea uituperant, igitur &c. Ad quæ per me reſponſum fuit, quod argentum uiuum eſt conueniens propter rationes ſuperius dictas. Sed ad primum argumentum dico, quod licet habeat in ſe aliquod nocumentum, tamen poſtquam corrigitur, ut oſtenditur ſuo loco, non eſt tantum quin ſit multo maius iuuamentum, uel poſſet dici, quod ideo argentum uiuum eſt contrarium neruis, quia eius complexio eſt contraria complexioni naturali neruorum, & ita in ſanitate noceret ipſis neruis: ſed quia nerui ſunt diſcraſiati ad frigidum & ſiccum, & per argentum uiuum remouetur illa diſcraſia, donec reuertantur ad ſuam eucraſiam, ideo poſſet dici quod abſolute eſt conueniens: unde aliqua in ægritudine conueniunt, quæ in ſanitate diſconuenirent, & traherent corpus ad lapſum præternaturalem. Ad ſecundam rationem dico, quod notanter ait Ariſt. non omnino uana, quia non uult quod nullo modo ſit uera, habet enim aliquid ueritatis. Pro quanto argentum uiuum, ut probatum eſt,

habet

habet aliquid nocumenti, non tamen propter hoc est prohibendum ex toto, & maxime correctum, ait enim Galenus xi. de ingenio sanitatis, difficillimum est inuenire aliquod auxiliorum, quod nihil nocens conferat. Item fuit quæsitum ab alio, quare dolores magis multiplicantur in iuncturis, quam in alijs alis locis, cum ex motu deberent magis resolui? & fuit subtilis iuuenis Iacobus Roger. Ad quod responsum est, quod magis facit uacuitas ad aggregandum, quàm motus ad resoluendum, unde Auicen. secunda Fen, primi canonis, Amplitudo quæ est apud iuncturam, est apta ut materia ad ipsam descendat.

## De explanatione arboris signorum. Caput VII.

OMne signum ægritudinis aut sumitur à re non naturali, aut à re naturali, aut à re præter naturam. A re non naturali, ut in quo äere stetit infirmus, quibus cibarijs, quo potu usus sit, quo exercitio, quo somno, qua uigilia, & sic de alijs. A re naturali, ut cuius ætatis sit infirmus, qualis sit eius consuetudo, qualis ars, qualis uirtus, qualis complexio, & huiusmodi, A re præter naturam tripliciter, ab operatione læsa, qualitate mutata, ab exeunte mutato. Ab operatiõe læsa tripliciter, aut animali, uitali, aut naturali. Ab animali dupliciter, motiua & sensitiua. Sensitiua dupliciter, interiori & exteriori. Exemplũ de motiua, ut qualiter poßit moueri secundũ totum & secundũ membra. Exemplũ de sensitiua exteriorĩ, ut qualiter uideat, audiat, olfaciat, tangat, utputa quem dolorem percipiat, quem saporem in ore sentiat. Exẽplum de sensitiua interiori, ut quales habeat imaginationes, quale iudicium, qualem memoriã, qualia somnia. Exemplum de uitali, ut qualem pulsum, qualem anhelitum habeat. De animæ paßionibus in sex rebus non naturalibus fiat inquisitio. Si sumitur à naturali operatione, hoc dupliciter: aut ab operatione uirtutum ministrantium, aut ministratarum. Exemplum primi, ut qualiter appetat, retineat, digerat, attrahat, atq; expellat, puta egerat, urinet, menstrua habeat, cocat, sub re non naturali comprehendatur.

Exemplum

*Exemplum de administratis, ut qualiter nutriatur, & de omnibus istis operationibus inuestigando an sit diminuta, an ablata, an corrupta operatio. A qualitate mutata, ut qualis sit odor anhelitus infirmi, qualis sudoris, qualis uulneris, ulceris, aut saniei: qualis sit etiam color linguæ, oculorum, & totius corporis, qualis humiditas, qualis siccitas &c. asperitas, lenitas durities, mollities linguæ, uentris, & totius corporis. Ab exeunte mutato, ut quantæ & quales sint superfluitas oculorum, narium, aurium palati: qualis sit uomitus, & quantus, ac etiam eructatio, qualis item urina, egestiones, capitis subasellarum pedumq; sordities, & totius corporis sudor. Halices, oscitationes, nausea, subuersio, ad naturales operationes expulsiuas reduci possunt, quia à natura tentante expellere fiunt: unde signo sanguinis ista sunt. A re non naturali, quia usus est regimine multiplicante sanguinem, ut quia utitur arte gaudiosa, sicut cãtator, aut histrio, uel quia utitur cibis multiplicantibus sanguinem & potibus, ut sunt oua sorbilia, testiculi gallorum, uinum optimum, & huiusmodi. A re naturali, quia carnosus, complexionis sanguineæ, adolescens seu iuuenis, & similia. A re præter naturam, & primo ab operatione læsa, grauitas in origine oculorum & capitis, & temporum pulsatio, halices, oscitationes, nausea, dormitatio multa, & profunda sensuum turbatio. tarditas in cogitando, laßitudo membrorum absq; labore, pulsus magnitudo, uelocitas & frequentia, repletio uasorum siue uenæ siue arteriæ fuerint. A qualitate mutata, rubedo in toto corpore, & maxime in uenis oculorum, repletio ipsarũ. bothor in ore. Ab exeunte mutato, urina rubea grossa, aut rubea obscura, aut rubea rossea. In egestionibus non apparet signum: sputum est dulce, aliquando sanguini mixtum: exitus sanguinis per nares, aliquando à gingiuis, aut menstrua uel hæmorrhoides, uel per alia loca: sudor fœtidus sicut hirci, etiam multus: pustulæ sanguineæ: & his additur, quia patiens somniat se uidere res rubeas, sanguinem fluere, natare in eo. Vnde quarto Colliget recitatur de Galeno, quod præceperat phlebotomari quendam qui somniarit in dolio sanguinis*

guinis balneari, alij uero nolentes iniunxerunt sibi exercitium, & mortuus est.

Signa cholerae à re non naturali, quia usus exercitio forti stetit in aëre calido, usus est cibarijs calidis & siccis choleram multiplicantibus &c. A re naturali, quia iuuenis, cholericus, & huiusmodi. A re praeter naturam, & primo ab operatiōe laesa, quia habet infirmus sitim multam, inquietudinem, dolorem in parte dextra frontis, & uehementia lucis ei nocet, & quandoq; habet famem sincopalem, debilitas appetitus, nausea, horripilatio ad modum puncturae acuum, furor, mordicatio uehemens in exitu fecum, similiter & urinae, pulsus uelocitas cum duritiae, & tensione. Hic potest consequenter poni de somnijs, quia potius attinet actioni laesae, ut quia uidet res citrinas igneas, quod facit rixas, & aliquando somniat se uolare. A qualitate mutata, ut citrinitas faciei, & totius corporis, oculorum citrinitas, sicut accidit in ictericitia, oris amaritudo, linguae siccitas & asperitas, narium ariditas. Ab exeunte mutato, urina rufa, citrangularis, ignea, crocea, egestiones croceae, sputum amarum, uomitus cholericus uiridis uel croceus & amarus, humiditas narium & oculorum acuta, cholerica & pauca, aurium uero multa.

Signa phlegmatis à re nō naturali, ut cibi repletio, ociū, somni prolixitas &c. A re naturali, ut quia cōplexionis phlegmaticae, piscator, pinguis, & huiusmodi. A re praeter naturam, & primo ab actione laesa, paucitas sitis, nisi ubi fuerit phlegma salsum, debilitas digestiuae etiā in tempore sanitatis, oxyregmia, somnus multus, pigritia, ociositas, membrorum laxitas, pōderositas oculorū, obliuio, dolor in posteriori parte capitis, uertigo, scotoma, casus appetitus, appetitus acutorū & acrium, nausea, eructatio, dolor grauatiuus, frigiditas, in capite & stomacho percepta eius notabilis laesio, ibi enim multum aggregatur de phlegmate, ut Auicen. decima tertia tertij, & Mes. in de appropriatis: raritas, tarditas, & lenitas pulsus. A qualitate mutate, frigiditas, percepta, color albus in facie & corpore, superfluēs albedo linguae, mollities eius

superflue

*supflua, squaliditas corporis, tumor etiã faciei cũ mollitie. Ab exeũte mutato, urina alba, discolorata, palearis uel subcitrina, egestiones phlegmaticæ, albæ, uiscosæ, seu mucosæ, aquosæ, & hmõi: sputũ uiscosum, aquosum, multiplicatio saliuæ nõ amaræ, sed põticæ, multitudo supfluitatis egressæ p nares & palatũ, & additur somniare aquas, niues, pluuias, & hmõi, q̃ ad opatiões læsas reduci possunt.*

*Signa melancholiæ, primo a re non naturali, ut quia usus est nimia cogitatione, solicitudine, timore, &c. puta cibis melãcholicis, & huiusmodi. A re naturali, quia complexionis melancholicæ, & consuetus incurrere ægritudines melancholicas, & similia. A re præter naturã, & primo ab actione læsa, quia in capite sentitur grauitas, & magis in parte sinistra, ardor oris, stomachi desideriũ corruptũ, & aliquando caninũ, uigiliæ multæ, solitudo multa, læsio seu ægritudo splenis, ut dolor, & grauitas seu durities, taciturnitas, cogitationes multæ, fletus seu uoluntas flendi, fixio aspectus, rugitus, pigritia, tensio hypochrondiorũ, paucitas somni, si nõ fuerit cũ phlegmate acredo, uel acetositas oris, prauitas pulsus cũ duritie, corporis extenuatio. A qualitate mutata, fuscedo in corpore apparẽs seu nigredo, corporis pilositas, morphæa nigra, & est fortissimũ signũ, ut Auerrois iiij. Col. in palpebra inferiori, oculi maxime nigredo, & limpitudo in eis. Ab exeũte mutato, urina nigra uel subnigra, ad obscuritatẽ tendẽs, uiridis, liuida, nigredo egestionũ seu fuscedo, paucitas sputi, acredo eius, eructationes acetosæ, sanguis niger & coagulatus si exiuerit. Sõnia sunt multũ terrorem infrẽtia. Etiã potest addi à iuuantibus & nocẽtibus. Notandũ tamen quod ea tria quæ Galenus ponit genera signorũ, scilicet à substãtialiter inhærẽtibus, à casibus & operationibus, ad ista tria reduci possunt, uel ista tria ad illa: & si hic ponatur, ut in arbore apparet, à re naturali & nõ naturali, à iuuantibus etiã & nocentibus quod poni posset. Omnia tamen ad illa tria Galeni reduci possunt ut patet recte consideranti.*

IOANNIS ALMENAR HISPANI MEDICI, DE CVRA MORBI GALLICI FINIS.

# NICOLAI MASSAE MEDICI VENETI DE MORBO NEAPOLITANO LIBER PRIMVS.

## Procemium libri primi, in quo nomē morbi Neapolitani declaratur. Caput I.

ADiutor meus & protector meus eſto domine, Scripturus de morbo Neapolitano, pro bono uniuerſali, in quo proximorū ſalus continetur, rogo fratres, ut benigne uerba mea audiant, ex eis enim multa bona accipiēt, quæ & ego ab alijs accepi, & diu laborans in ſanādis ægris, legendisq; antiquis & modernis autoribus, experiētia & ratione didici, tam de morbi huius eſſentia, quàm de curatione. Et quoniam, ut inquit Galenus vij. de morbis curandis, in principio apud uulgum fama non paruum impedimentum doctis eſt, non alia de cauſa hoc opuſculum compoſui, niſi charitate erga ægros, & nouos medētes motus non cupiditate gloriæ, quæ Deo optimo maximo attribuatur. Ideoq; iterum rogo fratres poſt me ſcribentes, ſi quid melius in hac ægritudine inuenerint, ſcribant & addant: quoniam ſi hoc nō fuerit complementum, erit tamen materia complendi.

Et quia apud Ariſt. poſteriorum primo, cognitio quid nominis præcedit cognitionem quid rei, idcirco in primis talis ſit nominis morbi Neapolitani declaratio. Morbus Neapolitanus eſt ægritudo nobis noua, in qua ſepiſſime apparent puſtulæ diuerſæ, & aliæ infectiōes cutaneæ, & dolores membrorum, & apoſtemata dura, & ulcera maligna, & in aliquibus ſunt omnia, & in aliquibus non, ſed ſunt, puſtulæ tantum, aut infectiones, aut dolores tantum, aut apoſtemata tantum: uel ſunt puſtulæ cum doloribus, aut dolores cum apoſtematibus, uel tum ulceribus, quæ fiunt a puſtulis, aut apoſtematibus, ut dixit Auic. quarta quarti. Cauſam autem diuerſitatis iſtorum dicam poſt.

Nomen

*Nomen tamen hoc, est nomen uulgi, cò, quia quando priores homines paßi sunt hanc in Italia ægritudinem, rex Gallorum Neapolim Italiæ urbem occupabat. Et fuit anno domini M CCCC XCIIII. Et cum consuetudo iam inualuit sic nominare hanc ægritudinē, ego sub hoc nomine ipsam declarabo, ut nobis sic nominare assuetis nihil ignotū sit. Sed antequam eius completam ponam descriptionē, ad eius declarationem quæ sequentur audies.*

## Quod non solum per contactum coitus, sed per alios contactus, & per intrinsecam alterationem fit morbus Neapolitanus. Caput II.

*QVoniam scribentes doctißimi, & etiam medentes, in tam mala & difficili ægritudine diuersa afferunt, & in essentia morbi, & in minera, longe inter se dißentientes: ideo utilißimum fore duxi, si aliquid de minera & basi istius morbi dixero. Et in primis uisum est aliquibus, quod omnes qui tali morbo laborant, per contagionem coitus infecti sic ægrotarūt. Sed hoc est contra experimentum: bene tamen conceditur, quod ægritudo est contagiosa, & multi per tontagionem coitus inficiuntur, non tamen est dicendum quod omnes qui sunt infecti, per pudendas partes, tam maris quam fœmellæ, infecti sint, & ibi sit basis & minera istius ægritudinis, cum multi laborent & laborarunt tali ægritudine, qui nunquam in uirili membro, aut in uulua quicquam paßi sunt, & nihilominus omnes ferè ægrotabant partes corporis, ut in multis uidi qui erant infecti ulceribus, doloribus, apostematibus, & pustulis, quorum pudendum nihil patiebatur. Quod si uerum esset quod dicunt, cum in pudendis putrescant magis humores, ut ipsi dicunt, & est ueritas ob loci dispositionem, quoniā sunt membra humida, & uia ducens superfluitates, ut ait Galenus V. therapeutices, ipsa pudenda magis læderentur. Neq; ualet dicere, quod iste humor dum est mordax, ulcerat, & quando nō est, occulte procedit: & sic inficit totum corpus, obscœnum non inficiens, quoniam si inficit loca alia corporis minus præparata ad putredinem, deberet etiā inficere & locum magis præparatum.*

*Sedes & pudenda duabus potißimū rationibus putredini obnoxia.*

Sed

Sed quid dicemus de pueris non lactentibus? Tres hoc anno curaui pueros: unum ætate trium annorum, alterum ætate sex annorum, & erat puella, tertium undecim annorum, isti non sumpserunt lac infectum: quod (ut dicunt) fit ex sanguine infecto: à matrice ad mamillas à natura transmisso &c. neq; coiuerunt, cum nõ sint potentes ad coitum: & multa alia exempla, quæ breuitatis gratia dimitto. Dico ergo, quod ut in alijs euenit ægritudinibus contagiosis, aliquando fit ista ægritudo ab intrinseca alteratione, & sæpißime ab extrinseca contagione, quæ quidem contagio est per exhalationem malorum uaporum, ab una enim quaq; ægritudine materiali malus uapor exhalat, ut dixit Galenus, & scribitur à Conciliatore septima particula probl. Et cum ægritudo ista sit materialis toti corpori communicata, inde est quod uapores eleuati à quacunq; parte corporis possunt inficere alium, maxime si ille sit præparatus ad talem infectionem, quoniam, ut inquit Aristoteles .ij. de anima, actus actiuorum fit in patiente bene disposito, & etiam per aërem per os inspiratum, & aliquos alios contactus, aut cibi & potus: aut uestimentorum, ut uidi multos, & curaui inter alios amicum meum qui per contactum linteaminis, in quo dormierat quidam, qui habebat ulcus Neapolitanum in crure, & dormiuit in illis per noctem unam, captus fuit, & multi alij &c. Habet etiam morbus iste duo quæ sunt requisita in contagione, & sunt uiscositas adhærẽs, & fixio propter malam qualitatem materiæ &c. Quomodo autem corpus intrinsece alteretur, medicis notum est. & ex dicendis apparebit: quare ne istis plus quàm par sit immorer, pro modo contagionis hæc sufficiant: & de morbi minera dicam.

## De minera morbi & modo contagionis. Caput III.

MElius est dicere cum illis qui dicunt, quod minera morbi Neapolitani est hepar, cum hepar, ut dicit Princeps prima primi, cap. de generatione humorum, sit membrũ generatiuum massæ humoralis, & per bonum temperamentum boni humores generantur, & per non bonum, mali. Præterea ab

ipso hepate procedunt uirtutes omnes naturales pro nutricatione, & per omnes corporis partes demandantur, ut scribitur ab ipso Auic. summa de uirtutibus, cap. ij. in qua ponit defectus uirtutis naturalis, dando exemplum de atrophia, & hydropisi carnosa, & albaras, & morphea, qui quidem defectus sunt secundũ trium operationũ defectus ipsius uirtutis, quod facile potest adaptari ad propositum, & maxime ultimum exemplum de albaras & morphea, cum sint ægritudines cutaneæ diuersæ, secundum diuersitatem admixtionis, ut dixit Princeps, septima quarti, cap. de morphea, quamuis non est idem cum morbo isto, tamen minera morpheæ est hepar, hoc etiam attestante Auenzoar, secundo theysir, cap. de morphea, dicit ibi: Causa huius est debilitas mutatiua hepatis, ex qua corrũpitur mutatio in alijs membris. Et quãuis hepar taliter sit infectum ut generet materiam morbi Neapolitani, non propter hoc est necessarium in alijs operationibus deficere, cum operationes non nisi à diuersis prodeant temperamentis, ut dixit Galenus sexto de accidenti & morbo, cap. iij. Sed fortè si quis quærat, quomodo per contagionem, puta potus, aut uestimentorum, uel quouis aliorum modorum, fiat in hepate ista mala dispositio, hoc facile est declarare, si quis scorpionis exemplum à Galeno iij. de interioribus, capite vij. legat: quia particula aliqua corporis infecta, potest aliam particulã inficere, & alia aliam, usq; ad hepar, quod postea sic infectum per generationem nouæ materiæ fouet ægritudinem, & diuturnam siue chronicam ipsam facit. Et notare oportet quod causa recidiuatiõis in his qui fuerunt curati, sæpißime est, quia aliqua minima, aut notabilis particula, quæ non fuit euacuata, aut à uirtute rectificata, de nouo serpit, & propinquas partes inficit, & illæ alias partes inficiunt, usque ad suam mineram, quæ est hepar, & isti in deteriorẽ cadunt dispositionẽ, ut experientia docet, & ab Auicenna habetur, prima quarti cap. ultimo, ubi inquit, Recidiua est deterior sua radice, & secundum plurimum est sæua. Sic etiam causatur egritudo ista ab alteratione intrinseca, cũ poßibilitas sit res ampla, ut testatur idem

idem Auicenna, concurrentibus aliquibus dispositionibus corporis, & regimine in cibo & potu, & alijs rebus non naturalibus, ducentibus corpus ad talem infrigidationem. Concurrentibusq; causis terrestribus & supercælestibus fiunt ægritudines, ut idem attestatur quarta primi, de febre pestilentiali. Et cur sæpißime & magis in coitu hoc fiat sensus declarat, cum pudenda sint porosa, mollia, in quibus facile imprimitur & etiam defertur talis contagio usq; ad hepar, & in aliquibus fit cito, in aliquibus cũ lõgitudine temporis secundum maiorem & minorem uirtutem inficientis, & resistentiam suscipientis talem infectionem. Fouet etiam aliquãdo malam istam hepatis qualitatem membrum aliquod debile, aut plura membra non naturaliter disposita, ut puta stomachus debilis non debite præparatus, aut splen non mundificans, aut renes, uel etiam cerebrum, quod membrum sæpe fouet ægritudinẽ. Et hinc est quod aliqui decipiuntur, credentes quod origo morbi sit mẽbrum aliud ab hepate debilitatũ. Sed ista dicta pro mineræ morbi declaratiõe satis sint. De humore qui basis huius est ægritudinis audies.

## De humore prædominante, siue de basi morbi & modo generationis ipsius, Caput IIII.

NOn minores ac difficiliores de humore q basis dicitur huius ægritudinis, quãplurimorum doctißimorum doctorũ sunt opiniones, quas ne nimis prolixus sit sermo iste, dimitto. Et dico, qd basis morbi Neapolitani est humor phlegmaticus nõ naturalis, à tali mala qualitate frigida, cũ aliquali siccitate cõdensante ipsam materiam, & hoc est clarum, cum uirtutes per operationes cognoscantur, ut dicit Auicen. summa de uirtutibus, generatur enĩ phlegma naturale à frigiditate hepatis, ut idẽ attestatur Auic. prima primi, sed nõ à frigiditate simpliciter, sed à diminuta caliditate, & sic phlegma dicitur sanguis diminute decoctus, & hoc, ut ipse dicit, est aptũ aliquãdo cõuerti in sanguinẽ, & facere nutrimentum, & transit etiã cum sanguine ad nutrienda membra phlegmatica, & iuncturas humectãdas. Et cum hoc phlegma sit naturale

non causat ægritudinem istam, ut quidam dicunt, nisi quantitate sua faceret aliquam similitudinem pinguedinis, ut contingit in senibus & mulieribus: uel putrescendo faceret febrem, uel apostema non putrescendo: quod si fiunt, non sunt ita maligna ut est morbus iste. Melius est ergo dicere, stante fundamento Principis, quod uirtutes per operationes cognoscuntur, & effectus arguit causam: neq; decipior in hoc de effectu accidentali à contraria causa. Et ideo ab intrinseca alteratione concurrentibus causis superius dictis, uel à contagione coitus, uel quouis alio modo fit aliqualis caloris hepatis diminutio, quæ non tollit generationem sanguinis, cum diuersæ operationes diuersis indigeant temperamentis, ut dixit Galenus loco allegato: & ita multiplicat phlegma cum gradu frigiditatis ultra naturalem cursum, & aliquali siccitate condensante, addita à tali forma qualitate occulta. Et cum phlegma demandatum per totum corpus sit aliquantisper infrigidatũ, infrigidat et inficit etiam sanguinẽ, & spiritus ab ipso hepate genitos, ita quod non sufficit pro totali appositione, & similatione nutrimenti, ut clarissime apparet in patientibus morbum Neapolitanum, qui in dies macrescũt, & male nutriuntur, & hoc propter multitudinem phlegmatis non naturalis, & diuersam quãdam admixtionem quæ uix cognosci potest, & aliqualem spiritus infrigidationem, sanguinisq; alterationem, ut dixi. Non tamen propter hoc quod aliquis humor, siue sit simplex, siue mixtus, sit frigidus respectu suiipsius naturaliter dispositi, tollitur, quin habeãt partes calidas, cum sit mixtum ex quatuor elemẽtis, eo quod corpus: & etiam euaporando secum ducat talem frigidam qualitatem cũ corpore aliquo uaporoso, & sic inficiat alias partes usque ad principale membrum. Et ideo recidiuantes, aut male se habentes in regimine sex rerum non naturalium, ob longitudinem ægritudinis cum totius corporis debilitate non solum inficiunt hepar, sed etiam spiritus cordis, ita quod qui taliter cordis spiritus habent infectos, aut nunquam sanantur, aut cum maxima difficultate, qui pati uidentur ethicam senectutis ob pulsus debilitatem cum

duritie,

duritie, & alijs conditionibus, aut marasmum, siue consumptionẽ Marasmũ
totius corporis, ut sensu apparet in multis quos uidi, & omnes ui- id est, seni
derunt. Et aliquãdo propter additam corruptionem hepatis, uir- lem aridi
tutis & membrorum, in tali ægritudine isti fiunt cacetici & hy- tatem.
dropici: & ratio huius patet. Neque propter hoc potest dici,
quod basis sit humor melancholicus, nisi accipiendo melancho-
liam largo modo pro humore alterato, alteratione mala diuersa.
Quod autem materia siue basis dicta sit phlegmaticus humor, sen
sus qui non decipitur in proprio obiecto, ut dicit Aristoteles .ij.
de anima declarat. Ego sæpe studiose aperui pustulas dicti morbi,
& quamuis extra apparebant rubicundæ, uel alterius coloris,
apertis tamen basis & fundus quædam materia alba, densa, uisco
sa, quæ nil aliud quàm phlegma ex quatuor humoribus dici potest.
Hanc eandem materiam uidimus quotidie in apostematibus duris,
quas uulgares grumas appellant: nam quando inciduntur, aut ex
se rumpuntur, sunt plena materiæ albæ, uiscosæ, & aliquando cũ
liuiditate, quandoq; uero cũ rubedine aliqua, secundum diuersam
admixtionem. Vidi etiam sæpissime in anatomijs corporũ mor-
tuorum, patientium dum uiuerent morbum Neapolitanum cum
doloribus, multam qualitatem materiæ albæ uiscosæ, in locis ubi
erant dolores: quæ quandoque uidi ipsam duram, & aliquando
molliorem: Vt in anatomizato M. D. XXIIII. qui labo-
rabat tali morbo cum doloribus crurum, ut affirmabant eorum
uicini: & hoc in locis dolorum quando fuerunt incisa, inuenta
est ista materia alba, uiscosa, quæ adhærebat panniculo coope-
rienti crus, & in multis alijs iũcturis, & prope ipsas reperi quã-
titatem maximam istius materiæ albæ uiscosæ: quare secundum
materiam & colorem & alia consequentia, oportet dicere, ueli-
mus nolimus, istam esse materiam phlegmaticam, secundum ipsius
basim. Dico hoc propter alterationes, & diuersas admixtiones
in tali morbo repertas, quæ sæpe mutant aliquantisper multum
colorem & substãtiam materiæ. Contingit quandoq; particulam
aliquam aut istius materiæ notabilem quantitatem putrefieri, &

*hoc secundum dispositionem patientis & regimen, ex qua putrefactione febricula quædam istis accidit quæ ephemera dici potest. Et maior & minor, uel alia erit febris secundum quantitatem materiæ, & aliqualẽ admixtionem aliorum humorum cũ isto. Quod si cum admixtione choleræ, exasperatur de tertio in tertium diẽ. Et si cum admixtione aliorum humorum, secundum naturam humoris erit periodicatio & diuersitas febris: & sic à caliditate febrili contingit istam materiam alterari, & exiccari, & aliquando à caliditate innata membri que non potest eam ex toto resoluere, exiccat ipsam, & sic fit durior siue terrestrior. Et diuersæ aliæ possunt accidere mutationes secundum diuersas causas, quod erit ex diuersitate admixtionum & membrorũ & totius corporis alterationum. Ex quibus apparet, quod materia quæ basis dicitur, accidentaliter tamẽ potest dici & calida, & frigida, & etiã melancholica, ut patet &c. His ergo declaratis, ne nimis sit tædiosus sermo iste, unde discessi reuertar, & definitionem istius morbi describam.*

## De morbi Neapolitani definitione, vnà cum resolutione nonnullorum problematum.

## Caput V.

*MOrbus itaq; Neapolitanus est dispositio mala hepatis ad frigiditatem & aliqualem siccitatem, cũ qualitate occulta per uenas & porositates toti corpori communicata: & est contagiosa, cum qua fiunt sæpissime pustulæ malæ per totũ corpus, uel in aliquibus membris, & in quampluribus apparent, in primis in capite & fronte circa originem capillorum, & in uirga, & in uulua, in illis qui per coitum inficiuntur, & hoc fit si materia mala fuerit subtilis, & uirtus expulsiua fortis. Quæ quidem pustulæ sunt diuersæ, secundum humorum diuersorum admixtionem: nam purus humor raro datur, ut sæpe dixit Auicẽna, & Galenus primo de accidenti & morbo cap. xij. imò tãta est diuersitas mixtionis ut occulta ferè dici potest, semper tamẽ de aliquo prædominante humore in mixto est iudicium. Quare cum pustulis materia admixta*

admixta est sanguinea, apparent rubeæ, eleuatæ, magnæ, tumidæ, & humidæ. qđ si cũ admixtione choleræ fuerint, sunt rubicundiores, sine magno tumore, cum pruritu & siccitate. quod si cũ admixtione fuerint humoris melancholici, erunt pustulæ prauæ, liuidæ, ostracosæ, sine sanie ad modum essare, quæ non occultantur. Quod si materia fuerit simplex phlegmatica, uel simplicitati propinqua, secundum tamen alterationem dictam genita, erunt pustulæ albiores, latiores, sparsæ, molles, sine pruritu. Et omnes istæ diuersificantur secundum diuersas admixtiones, ita quod aliquando sunt corrosiuæ, si cum humore bautachiali erit admixtio: & ambulatiuæ, si cum humore acuto calido, Et secundum diuersas qualitates etiam fiunt diuersæ: aliqñ enim ad impetiginis & inserpiginis modum apparent: & quandoq; in modum scabiei, & aliarũ diuersarum cutanearum infectionum. Fiuntq; ante apparitionẽ pustularum sæpe dolores in capite, & aliquando in alijs membris in aduentu talis ægritudinis, qui dolores fiunt mitiores apparẽtibus pustulis, & quandoq; non cessant, sed sparguntur uel stant ibi, si materia est grossa & pauca: quod si est multa, procedunt ad alia membra, & sæpe dolor est in fronte, & quandoq; per totum caput: & sunt diuersi, extensiui, pungitiui, secundum diuersas mixtiones. Fiunt uero aut quia materia est multa non regulata, uel quia uirtus expulsiua est debilis, aũt quia materia est diuersa maligna: quare cum retinetur, sua mala qualitate & extensione soluendo continuum causat dolorem: nam dolor fit, ut inquit Auicen. secũda primi, de causis doloris, à mala complexione diuersa, & à soluta continuitate. Quod si materia subtilietur, & a uirtute expellatur, fiunt pustulæ, & cessant dolores, & aliquando non cessant si materia est plurima. Et in processu multiplicãtur dolores mẽbrorum, puta spatularũ, brachiorũ, & crurum, & aliorum membrorum, materia multiplicata: & sunt mali, diuersi etiam secundum diuersa tempora, & diuersitatem membrorum, & locorum sentientium, ut sunt nerui, chordæ, & membra sensibilia. Et pulsatiui fiunt si in loco sunt uenæ aut arteriæ, & sunt mali clamosi in

cruribus maxime propter membrorum debilitatem & receptibilitatem cum sint prona, longinqua à fonte caloris qui est cor, & incipiunt affligere in sero, & in occasu solis, & procedunt usq; post mediam noctem, postea declinant. Et raro aliter affligunt: & affligunt magis in nocte, quoniam humiditates plus multiplicantur in nocte, & faciunt extensionem aut aliud, & in aduentu diei resoluuntur. Et quandoq; perlongantur cum materia est multa aut grossa. Quod si uirtus expulsiua est fortis, tunc post diuturnos dolores fiunt tuberositates siue apostemata dura mala, quas uulgares grumas appellant, quoniam expellitur materia quæ retinebatur. quæ quidem grumæ sæpe apparēt à principio nullo præcedente dolore, sed raro: & aliquando eueniunt cum paruo dolore si non sit in loco sensibili materia neque profunda, quæ apostemata quandoq; adhærent panniculis & ossibus, & corrumpunt ossa corruptione mala: fiunt etiam in gutture & sæpe ulcerātur, & sunt maligna ualde: & quandoq; fiūt in membris intrinsecis & sequuntur accidentia mala, ut asthma, & fluxus uentris. Apostemata præterea ista in quocunq; membro fuerint, sunt mala & inobedientia digestioni, resolutioni & maturationi, propter eius uiscositatem & qualitatem malam occultam, quæ hanc concomitatur ægritudinē, cum uirtutis membrorū debilitate. Similiter sunt ulcera quæ ab huiusmodi apostematibus fiūt, & sunt mala, & inobedientia. Fiunt etiā ab istis pustulis & apostematibus cum rumpuntur ulcera diuersorum generum in malignitate secundum causas dictas, in quibus reperiuntur materiæ albæ, uiscosæ adhærentes cum tenacitate. & maxime in apostematibus, quæ quidem materiæ in alijs ulceribus non reperiuntur, quæ materia ita alba est cum pauco sensu, dura ad incidendum & frangendum, quæ sæpe adhæret membro. Et ulcera ista cum perlongantur fiunt profunda, uirulenta, liuida, corrosiua, sordida, cum duritie labiorum & carne ostracosa, & aliquando fiunt ambulatiua, & aliquando omnia ferè genera malorum ulcerum inueniuntur, in quibus sæpe sunt ossa corrupta denigrata, & aliquando sunt alba, sed

sunt

sunt sicca sine humiditate rorida, propter nutrimenti defectum, & aliquando sunt perforata multis perforationibus cum corruptione maligna, propter malam materiæ qualitatem. Et patientes talem ægritudinem ante dictorum accidentium apparitionẽ macrescunt indies, uertuntq; colorem à naturali sua dispositione ad pallorem, & sunt pauci qui non mutantur. Et sunt sanguinei habentes pustulas rubeas ualde, & isti fiunt rubicũdiores cum horribilitate quadam. Et aliquando accidit febricula ante aduentum, cum aliquo dolore capitis uel frontis, quæ fit ab aliqua materia putrescente, & cum expanditur materia, fiunt grauiores & pigri non prompti. Et aliquando apparet aliqua dictarum infectionum in aliquo membro, reliquis membris apparentibus sanis, maxime si uirtus est fortis, aut materia pauca, & hoc aliquando à debilitate talis membri non potentis regulare aut resoluere materiam illam, accidere sæpe potest: nam uirtus fortis cui nihil resistit, (ut dicit Gal.) corrigit malignitatem humoris, & cum est debilis sequuntur ægritudines. Et cum ista ægritudo perlongatur, apparent in aliquibus fixuræ, & squammæ in uolis manuum & plantis pedum, & sunt albæ, duræ, sine humiditate, & aliquando in alias partes corporis. Et hoc fit sæpe à natura post sanationem à natura uel ab arte factam, quoniam materia non fuit ex toto resoluta: quæ reliquiæ cum sint paucæ, ad tales partes expelluntur. Dixit nanq; Galenus in libello de cholera nigra: Semper natura sanguinem mundificare, tentat &c. Quandoq; uero propter materiæ malignitatem & humiditatem ad neruos transmissæ, & dolorem resoluentem spiritus, accidit paralysis aut spasmus, siue contractio membrorum, qui aliquando fiunt usq; ad iuncturarum dislocationem, & ossium plicaturã siue incuruationẽ. Fitq; sæpe in inueteratis asthma, & est malum, & mortale, & tussis mala propter siccitatem, & materiam descendentem ad pectus, & quandoq; fit à principio, quamuis sit raro. Et in pluribus undecunq; fit, iste humor, est rebellis & inobediens medicaminibus. Et sæpe post curationem hæc ægritudo recidiuat, & recidiua quãdoq; est cita, &

Ista siccitas curationem nõ recipit, si ꝑrsus sit cõsummata. Gale. lib. 7. Methodi.

sæpe

*sæpe stat per annos, quæ in multis est deterior, ut inquit* Auicen. *loco præallegato: & causa huius est, quoniam materia ista ob diuturnam hepatis dispositionem fit grossior, & uirtus mēbri redditur debilior, coadiuuante maxime malo regimine sex rerum non naturalium: & etiam propter malum regimen curæ sepissime, & cum ad ultimam deueniunt malignitatem hepatis, ad hydropicam deueniūt dispositionem.* Ex *quibus omnibus luce meridiana clarius apparet unitas istius ægritudinis, à qua diuersa prodeunt accidētia, quæ non perfecte curantur, nisi tollatur prima hepatis & totius dispositio, à qua ista pendent.* Dixit Galenus *iij. de accidenti & morbo, quod quæ sequuntur morbum sicuti umbra corpus, accidētia dicuntur, & non morbus.* Et *ideo qui morbum* Neapolitanum *in plures ægritudines posuere, decipiuntur, & in maximo uersantur errore, multiplicantes entia sine necessitate contra philosophi regulam.* Ea *quæ ab aliqua prima prodeunt dispositione, illius dispositionis accidentia uocantur, ut testatur idem* Gal. *loco prealle gato, &* Auic. *ij. primi, cap. i. in fine cap. in exemplo de phthisi & febre ethica.* Neq; *huic positioni obstāt argumenta, ex dictis enim responsio patet.* Nec *etiam propter hoc negarem quod aliquando aliquod accidens unius ægritudinis fiat per aliquam ultimam malignitatem per se, quæ postea non curatur cura primæ ægritudinis, ut de corruptione mala oßis apparet &c.* Quare *ut negotiū istud expediam, paucula ad clariorem doctrinam in epilogi modum scribam, quæ de causis & signis erunt, nam decies repetita placebunt.* Et Gal. *ij. de simplici medicina autoritate* Platonis *inquit, in principio & radice plurimum oportet esse sermonis.*

## De causis morbi Neapolitani. Caput VI.

CAusas *ex dictis collige, quæ secundum medicos sunt tres, uidelicet primitiuæ, antecedentes, & coniunctæ.* Primitiuæ *quidem sunt, sicut dispositio aliqua aëris, uel corporum superiorum, ut dicunt* Astronomi, *cum coniunctione illa* Saturni, Martis & Veneris *in* Scorpione *&c. anno illo in quo populatim grassari cœpit ista ægritudo, aut cibi generantis malum chymum,*

præpa-

præparantis & mouentis intrinsecam alterationem, aut contagio coitus, uel cibi & potus, uel aliqua mora cum hominibus infectis, uel contactus uestimentorum, ut dixit Auicen. ij. primi, capit. vi. Antecedentes uero sunt humores intrinseci ab alteratione extrinseca, uel intrinseca mala, ad talem malignitatem. Coniunctæ autem sunt humores ita dispositi, ab hepate geniti, qui postea impediunt debitas actiones corporis. Et etiam sunt accidentium causæ, ut pustularum, dolorum, & aliarum &c. Materialis, efficiēs, formalis & finalis, & aliæ accidentales sapientibus ex dictis apparent. Dicam igitur de signis.

## De signis morbi Neapolitani & accidentibus. Caput VII.

SIgna quæ ex dictis eliguntur sunt in duplici differentia, quoniam quædam sunt demonstratiua, & quædam prognostica. Demonstratiua sunt pustulæ cum quadam duritiæ, aut eminentia & malo calore in capite toto uel fronte circa originem capillorum, uel in alijs corporis partibus, & maxime in angulis oris, & hoc sæpe in infantibus accidit, & in adultis quandoq; , qui naturæ sunt humidæ, quibus pustulis apparentibus non est ambigendum de esse ægritudinis, maxime si post expergefactionē membrorum percipiunt grauitatem, cum dolore grauatiuo, uel confractiuo. Antecediti; dolor capitis, qui incipit in occasu solis. & declinat ante ortum solis, qui sæpe ad spatulas & aliarum iuncturarum partes extenditur. Et patientes fiunt pigri, somnolenti, & mutatur color ad pallorem. Et aliquando est febricula, & sæpissime apparēt ulcera uirgæ, quæ sunt mala cū duritie callosa, quæ tarde sanantur: & pustulæ fiunt circa pectinem, quæ sæpe à principio in his qui per coitū inficiuntur, sunt signa demōstratiua huiusce morbi Neapolitani sine fallacia. Et sequuntur apostemata inguinum, quæ si suppurantur, remouent ægritudinem, maxime à principio, quoniam inguina sunt emunctoria hepatis, per quæ expurgantur uitiosæ qualitates ab ipso in cruore generatæ. Quandoque à principio apparent in gutture mollificatio uuæ, & apostemata scir-

rhosa

*rhosa male, quæ non maturantur nisi raro, & ulcerantur ulceratione maligna, quæ apostemata in recidiua sæpe apparent, & in ægritudinne antiqua, & à principio raro. Sunt etiam dolores articulorum, capitis & crurum, & aliquando in omnibus, & sæpe in aliquibus membris, & maxime in cruribus. Præterea sunt apostemata dura adhærentia panniculis & ossibus, ut sunt ossa furculæ, pectoris, crurum & frontis, quæ à uulgaribus grumæ appellantur. Sequuntur præterea ulcera maligna cum maximo dolore dum de nouo fiunt, & corrosio mala ossis. Apparent etiam fixuræ in uolis manuum, & plantis pedum, cum squamis siccis. Et aliquando in aliquibus partibus corporis alijs fiunt crustæ, siue infectiones, in modum impetiginis & serpiginis. Fitq; durities iuncturarum cum tumore in morbo inueterato. Et qui malo utuntur regimine, sæpe in processu fiunt asthmatici, & aliquando à principio, sed rarissime.*

*Signa autem prognostica sunt in primis, si aliqua præcesserit mora cum infectis, aut aliter. Et in hoc prodest considerare causas primitiuas, unde fugiamus talem infectionem euitando coitum cum mulieribus infectis, aut in quibus sit suspicio de infectione: similiter euitando contactus, moram, aut dormitionem cum infectis, aut in locis infectis, quoniam causæ primitiuæ mouent antecedentes &c. Præterea morbus Neapolitanus cum paucis pustulis sine doloribus, aut cum paucis in iuuene bonæ complexionis citò sanatur, si debita adhibeatur cura. Quod si cum multis pustulis, & doloribus, & aliorum malorum accidentium, tarde & difficulter sanatur. Et si in pustulis aut apostematibus fiat color malus in toto corpore ultra dispositionem morbi Neapolitani, corpus habet sanguinem totum infectum humore melancholico & isti raro sanantur: adhuc pustulosi tantum facillime sanantur, Sed patientes dolores & apostemata dura cum difficultate maxima, & quanto cum pluribus doloribus, aut grumis, erit difficilior cura, & magis si tempus perlongatum fuerit. Etiam post dolorem in aliqua parte apostema durum expectatur, si uirtus fortis est.*

*tis est. Praeterea ulcera maligna & acutißimi dolores arguunt maximam materiae malignitatem, uel multitudinem, & uirtutis debilitatem, aut impedimentum. Pustulae, apostemata, dolores, aut ulcera, nisi principale membrum cum totius corporis communitate curetur, per intrinseca siue extrinseca medicamina si quis sanauerit, ad deteriorem recidiuāt aegritudinem, maxime si sunt inueterata. In duritie apostemosa si fiant pustulae, saepe resoluitur apostema, quoniam materia subtiliatur, & sic melius expellitur. Infecti infectione mala, in qua spiritui cordi communicatur infectio, non sanantur, aut cum maxima difficultate. Similiter habentes apostemata magna, quae sunt unita oßibus, quoniam in istis uidetur ferè tota materia nutrimenti corrupta, & uirtus debilitata. Praeterea gulosi, bibuli, & multum coeuntes, & sine regula omnia comedentes, & male se habentes in regimine reliquarum rerum non naturalium, non sanantur nisi raro: etsi sint bonae complexionis iuuenes, & exercitentur exercitio forti &c. Praeterea qui marasmum natura patiuntur, si incidant in talem dispositionē, rarißime euadunt, & similiter qui asthmatici ex hac aegritudine fiunt. Mulieres uero facilius à tali morbo occupantur propter simboleitatem materiae cum sint phlegmaticae. Dixit Auic. ij. primi. quod conuersio in genere proportionali est facilior &c. Si multa apparent accidentia, ut sunt pustulae, dolores, & alia, multitudinem materiae significant, sin secus, contrarium significent. Non tamen omnia signa aut accidentia sunt necessaria, sed sufficit quod sint aliqua, ut dolores, & pustulae: aut unum tantum, ut pustulae, aut ulcus in uirga tantum, uel in aliquo alio membro, uel apostema, uel squammae in uolis &c. & ideo quando plura, aut omnia signa apparent, audacter aegritudinis essentiam praenuncia. Luxuriosi cum sint infrigidati infrigidatione per spirituum resolutionem: sunt magis ad hanc aegritudinem parati: similiter male se habentes in regimine sex rerum non naturalium, ob diuersitatem & malam humorum mixtionem. Cura huius aegritudinis est difficilis, quoniam est chronica, & cum malignitate occulta. Et*

Acutißimi dolores quid significent.

Raro sanātur qb. spiritus uitalis inficitur.

ta. Et qui euadunt sæpe fiunt pingues cum ante fuerant macri, & hoc quia sanguis redditur purior ab euacuationibus siue medicamentis. Multi etiam post sanationem fiunt rauci aut contracti in aliquo mēbro. Et remanent uestigia ulcerum profunda & turpia. Quibus omnibus finem ponam, ne sermo prolixior magisquam debeat esse uideatur. Igitur tempus est ut de cura aliquid dicamus.

## PROOEMIVM LIBRI SEcundi in quo ordo futuri processus declaratur, & est pars practica. Cap. I.

LAborauere fessiq; laborant adhuc doctissimi ac experti medici in uasto fluctuosoq; pelago huius morbi, de modo quo quis canonice hanc ægritudinē curare possit. Et hoc ob diuersam malamq; mixtionem humorum in ipsa ægritudine repertam, nam talis est quod uix comprehendi possit, nisi ab expertissimo in hac re medico, unde ortæ sunt diuersæ de modo curandi opiniones, ut nostra tempestate omnibus notum est. Sunt quidam blasphemantes illinitiones, & alia quæ in usu sunt auxilia, ut sunt potiones & alia, nullū tamen nouum aut antiquum afferentes remedium, neq; aliquem cum doloribus, grumis aut ulceribus sanant, siue sanare possunt quæ res ægris nihil ꝓdest, qui quotidie afflicti auxilium a medicis postulant. Sed ne cum istis in suis fluctibus naufrager, quonam pacto hæc ægritudo curari possit, remedijs quibus usq; nunc utūtur medici, infra scribam, diuino in primis postulato auxilio. Neq; me ab antiquorum canonibus, Galeni uidelicet & Auic. aliorunq; doctorum elongare uidebis, sed suis semper rationibus & autoritatib. ueluti clypeo, lumineq; quodam utar tam in ordine, quam in medicaminibus, Inquit Auic. iiij. primi, quod medicationis res ex una trium rerum completur, quarum una est regimen & nutrientia, alia est medicinarum exhibitio, & tertia est manualis operatio. Quare cum sanitas, quæ finis est medicinæ, ut testatur Aliabas primo practicæ cap. i. quæ in amissæ sanitatis reassumptione, & habitæ conseruatione

uatione consistit, in ipsis totam ægritudinis curam ponam. Et quoniam ut ait Galenus .vi. de accidenti & morbo, impoßibile est comprehendere ea quæ actionibus sunt contraria, nisi prius intelligamus, quæ sunt actiones pertinentes sanitati, ideo considerátis in primis rebus naturalibus, ut sunt complexiones, per membrorum principalium graduationem, ut docuit Gal. ij. techni, & ætatem, sexum, regionem, tempus, & consuetudinem, ut idem Galenus dixit primo ad Glauconem cap. i. sic regimen sex rerum non naturalium modo quodam uniuersali dispones: quoniam particularem modum secundum diuersitatem actualis curæ habebis.

De regimine aëris naturalis & artificialis. Capur III.

PRimum ex rebus non naturalibus occurrens, cum sit aër, si quis igitur ægrum aut conualescentem cura præseruatiua, aut curatiua regere intendat, aërem in primis moderare oportet, qui secundum hominis naturam & morbi qualitatem declinet ad caliditatem temperatam: sine superflua uel corruptibili humiditate, quare aër autumni, hyemis & principij ueris non est conueniens: nam inquit Auer. ij. Colliget cap. ultimo: Conueniens est medico cognoscere naturam quatuor temporum, quoniam propter ipsa stat magis sanitas quam per alias causas. Præterea ex sententia Pauli Æginetæ in libello de regimine sanitatis: Regiones, domus, & habitationes, quæ sunt frigidæ & pluuiosæ, in quibus sunt fontes mali, stagna, lacus, flumina inundantia, & paludes, maxime illæ in quibus caligine, radij solares obumbrantur, ut contingit Venetijs sæpe, Ferrariæ, & alijs locis, tẽpore autumni & hyemis fugienda sunt, nam ex malis uaporibus humidis putridis inficitur aër, & ab ipso aëre, qui semper nos circundat, causantur ægritudines diuersæ, teste Hippocrate in libello de aëre & aqua. Inquit ipse, Ex uaria nõ solum temporum inter se, sed ex alteratione diuersa fiunt ægritudines & sanitas, contrario tamen modo. Et hoc affirmat ipse tertia particula Aphorismorum, Et ideo Leonicenus doctißimus non sine

sine ratione dixit ægritudinem istam ab inundatione aquarum & pluuiæ contractam fuisse, ueluti à causa primitiua &c. Si ergo aër à tempore anni, uel aliquo accidenti alteretur & fiat disproportionalis, artificiose rectificetur, ut exiccando ipsum cum igne in cubili, uel cum stufis, aut humectando cum decoctionibus & suffumigijs bene redolentibus, quæ fiunt ex camomilla, rosis, saluia, & alijs, secundum indigentiam loci & temporis & hominum: & est doctrina Galeni ix. de ingenio sanitatis siue de morbis curandis, cap. xiiij. Nota tamen quod frigiditas simpliciter nocet causæ, ægritudini & accidentibus. Contrariatur etiam nimia caliditas, quoniam resoluendo calorem innatum infrigidat, & debilitat uirtutes quæ sunt principia omnium operationum: quare qui timent istam malam dispositionem, fugiant loca putrida & clausa, plena malis uaporibus, & maxime ubi sunt patientes talem ægritudinem: & tactum ipsarum pustularum siue ulcerum, & lotionem in aquis ubi isti lauantur, uel abstersionem cum eodē sudario, deosculatiōes, & reliquos cōtractus &c. & regātur ægri uel conualescentes per aërem temperatum cum uestimentis & cooperimentis super lectum cum dormiunt, & custodiantur à uentis malis, ut sunt australes & frigidi frigiditate congelatiua, quoniam ex nimio frigore non solum ingroßatur materia, uerumetiam congelantur spiritus. Et cum dico conualescentem, intelligo non solum illū qui passus est istā ægritudinem, sed & illū qui timet incidere in ipsam. Tu uero ex dictis collige & intellige alia quæ consequuntur, quoniam de aëre hic satis dictum est.

## De regimine per cibum & potum. Caput I II.

NOn minori cura in cibi & potus exhibitione utimur quàm in aëris recta præparatione, cum cibus & potus secundum qualitatem & quantitatem sit de causis maximis sanitatis & ægritudinis. Inquit Hali Rodoham. iij. techni, Cibus & potus mutant corpus multis speciebus mutationis &c. Quare sint cibi declinantes per caliditatem: siue superfluam, siue corruptibilem, siue indigestibilem, boni nutrimenti & facilis digestionis, & paucarum

*carum superfluitatum, dixit namq; Damascenus, diæta est primum instrumentorum curæ, cum quo si curari potest prospera euenient. Igitur in primis, sicut docet Auic. cap. de eo quod comeditur & bibitur, sit panis ex bono tritico, ab extraneis rebus purgato, bene fermentatus: non multum salitus, & mediocriter coctus, qui saltem per diem coctus quieuerit, nisi sit aliqua particularis intentio, ut in loco ubi de cura per assumptionem decoctionis ligni Indici dicam. Carnes etiam eodem casu incedant, sint recentes & iuuenes, non multum humidæ, maxime humiditate indigestibili, ut sunt porci, & agni, neq; multum siccæ siccitate terrestri, ut sunt boues antiqui: & cerui &c.*

*Sint ergo carnes uitulinæ, hœdinæ, & castratorũ duorum annorum, pascentium pascua sicca, ut sunt montes, & loca non paludosa, leporinæ iuuenes, capreolinæ similiter iuuenes, gallinarum, caponum, aut pullorum paruorum secũdum tempus, aut sint perdicum, turturum, phasianorum, turdorum, & auium nemoralium quæ capiuntur uisco uel aliquo alio ingenio, quæ carnes sint conditæ secundum indigentiã, assæ uidelicet uel elixæ, uel alio quouis modo cum saporibus temperatis, ut sunt pruna agrestia, & parum cinnamomi. Nota tamen quod melius digeruntur cibaria elixata quàm assata. & maxime carnes &c.*

*Reliqua uero genera carnium sunt dimittenda, ut carnes porcinæ, quæ sunt malæ semper, bouinæ, caprarum, hircorum, & aliorum animalium terrestrium: quoniam nocent tam recentes quàm salitæ. Omnia genera præterea auium degentium in aquis sunt mala, ut sunt anseres, & anates, & aliæ. Palumbes, ut experientia compertum est, in habentibus dolores multum nocent: auget palumbarum comestio dolores sua ebulitione dum digerũtur, & materiam subtiliando, quæ postea facilius penetrat loca illa, aliamq; secum ducit materiam. Præterea pisces omnes non sunt boni, quia sunt frigidi cum humiditate indigestibili, & etiam saliti sunt mali, quoniam salita omnia nocent hepati. Quod si aliquando comedantur pisces, sint squamosi, degentes in aquis claris: ut sunt*

luci, trutæ aquarum dulcium, Ex aquis marinis sint auratæ, dentales, scarpenæ, & alij huiusmodi pisces. Et melior modus coctionis est elixatio. Lacticinia non sunt laudata, ut caseus propter suã uiscositatem, sunt enim duræ digestionis. Oua uero quocunque modo: præter indurata, sunt bona, ut oua sorbilia, & in brodio contusa, quod à uulgaribus dicitur broctum, & fit cum parum agrestæ, uel etiam sint cocta in aqua integra, & desuper ponatur parum agrestæ & zuccari. Nota tamen quod carnis quantitas minus nocet si repleatur, quàm aliorum cibariorum. Dicit Auic. cap. de eo quod comeditur & bibitur: Carnis nocumentum est minus nocumento panis cum non digeritur &c. Fercula quæ conueniunt, sunt, ut far decoctum in brodio carnis, uel conditum cum amygdalis tritis, nisi adsit dolor capitis (quoniam amygdalæ euaporãt ad caput) & panatella, aut panis infusus in brodio, & melissa, & spinachia iuuenis, & borago, buglossa, endiuia, lupulus, & cicorea. Omnia uero ferè alia olera & legumina sunt mala, ut sunt caules cuiuscunque generis, siue uirides siue rubei siue albi sint, quoniam generant malum sanguinem: & corrumpunt massam humoralem, & excitant dolores, ut experientia patet & ratione, dicant antiqui quicquid de eius usu uelint. Et legumina sunt mala, quoniam inflant & generant sanguinem melãcholicum. uiscosum & non bonum. Dantur aliquando cappares non saliti, & si sint saliti, extrahatur salsedo per infusionem aquæ dulcis, & melius per ebulitionem, sintq; conditi cum agresta & zuccaro, quoniam acetum nocet neruis magnifice, & causæ ægritudinis. Sapores conuenientes sint facti ex amygdalis, menta, cinnamomo, agresta, & alijs equiualentibus, nam cinnamomum secundum omnem modum administrationis confert stomacho uigorando digestiuam uirtute, prodest frigiditati & oppilationibus hepatis, Sed alij sapores, ut facti ex sinapi, uel alijs &c. non sunt boni, quoniam faciunt ebulitionem humorum &c. Confectiones & condita quæ sunt bona, erunt ut amygdalæ, & pineæ, coriandri, anisi, myrobalani chebuli, & de alijs secundum diuersas intentiones, Fructus omnes sunt

Amygdalæ uaporosæ, ideoq; uitari debẽt, ubi adest profunditas somni, & grauitas capitis.

Cinnamomi uirtutes.

mali,

mali, quoniam generant sanguinem aquosum, aptum corruptioni: Fructus sed meliores sunt ut amygdalæ, auellanæ aliquando & recentes omnes ma fisci, uua matura: pruna damascena, cerasa acetosa, mala granata li, dulcia & mitia, passulæ, & alij iuxta tempus & indigentiam. Comedendi autem tempus fructus est ante cibum, quoniam facile digeruntur &c. Sed alij fructus sunt dimittendi, & maxime poma, quoniam ut testatur Auer. autoritate Auenzoar, possunt generare ethicam & phthisim. Et Auic. ij. canonis dicit quod generant malos humores, & febres malas, & assiduatio eorum comestionis facit incidere in dolores neruorum: quare sunt dimittẽda. Vsus uero aliorum fructuum secundum iudicium necessitatis eligantur. Huic dispositioni potus conueniens est uinum mediocre, non uinosum, neq; aquosum multum, medij coloris, quod uulgares aurelum appellant. Sic etiam, ut docet Auic. primo canonis cap. de regimine aquæ & uini, medium inter antiquum & nouum, clarum, non album, boni odoris & saporis, non multum dulce neq; ponticum, & hoc quoniam dulce generat opilationem: nouum perducit ad ebulitionem humorum, & dysenteriam, uetus uero est pauci nutrimenti, quod si non posset haberi, ut contingit in regionibus in quibus omnia uina sunt magna, limphetur cum aqua dulci non paludosa, sed sit à flumine claro, aut ex bono puteo, & si sit suspicio de aliqua mala cõditione aquæ, coquatur ad ignem, quoniam ignis consumet eam. Vel fiat sibi uinum tempore uindemiarium cum medietate aquæ. Neq; audiendi sunt Emperici & sine ratione loquentes, & dantes uina uinosa quantitate maxima, quoniam sunt cæci, & ideo parcendum est ipsis, quia nesciunt quid faciunt. Et ne credas uerba mea sine ratione & autoritate prolata, audi Galenum libello de phlebotomia, summa ij. cap. ij. inquientẽ, Intemperatos uini potatores & gulosos, nullo iuuabis ministerio pharmacans uel phlebotomans, aceruant enim confestim multitudinẽ humorum ob intemperantẽ diætam &c. Hora uero comedẽdi est electiua pro aliqua causa, aut pro regimine uniuersali. De prima hora dico, detur cibus secũdũ indigẽtiã, anticipando

Poma q̃d efficere possint.

Hora comedendi.

*uel postponendo, quod sic non est impediens.* Dixit Auicē. *cap. de eo quod comeditur & bibitur, quod tunc est hora comedendi cum appetitus insurgit. Sed si esset mala aliqua dispositio stomachi, ita quod aut nihil, aut multum appeteret, eligatur hora tertiarū, quoniam tunc est iudicium quod stomachus sit à superfluitatibus hesterni cibi emundatus, & satis ad nouum recipiendum dispositus, quia in nocte uirtus unitur & melius digerit, & cum in mane nōdum sit sparsa, fit melior digestio, quàm si tardetur: tamen in hoc etiam attendendum est cōsuetudini, docente* Hippocrate *&* Auicen. *primo canonis: quod affirmat* Auer. *i. physic. quia consuetudo est altera natura.* Ordinate *prætereà comedendum est, ut quæ sunt facilis digestionis præcedant, & quæ duræ, ultimo comedantur.* Et *potus non sit ante cibum, neq; pòst, sed comedendo bibat, ut cibus reddatur aptior ad digerendū.* Dixit Auicen. *Potus post cibum facit oppilationem, quoniā facit cibum indigestum penetrare.* Et *post comestionē comedatur aliquod sigillans & confortans stomachum, ut sunt coriandri, & similia. & omnia comesta bene masticentur, suauiterq; & paulatine potus sugatur. Sint etiā cibaria uniformia quantum potest: quoniam ut dixit* Princ. *loco prællegato, nihil tam contrarium digestioni, ut sunt cibaria simul sumpta, quæ sunt diuersarum uirtutum pugnantium inter se, quoniam ut ipse attestatur, à duabus impediuntur partibus: una est diuersitas in digerendo, quia quod ex eis est indigestū, admiscetur ei quod est digestum.* Altera, *cum sit diuersa comedendo plus comeditur quàm par sit. Quare cibaria unius uirtutis laudat* Auicen. *& hoc tam in mane quàm in sero.* Præterea *cœna sit breuior prādio: & spatium inter prandium & cœnam est octo uel decem horarum.* Et *cœna sit simplicior.* Sed *comestio cum patientibus talē morbū est fugienda, & potus in eodem cyatho, & maxime reliquiæ quæ relinquuntur ab infirmis.*

## De repletione & inanitione. Caput IIII.

Apho. 10 18, & 21. SVmmopere *repletio & inanitio fugiendæ sunt, tam cibi quàm potus, docente* Hippoc. *ij. par.* Aphor. Et Auic. *secūda primi,*

mi, cap. de his quæ proueniunt ex his quæ comedũtur & bibũtur:
Nutriens mutat corpus & qualitate & quantitate, sed ex quanti-
tate proueniunt oppilationes & putrefactiones & fastidium, &
si diminuantur, prouenit ex eo ad phthisim. Ratio horum clarissi-
ma est, cum ex nimia repletione occupetur uirtus, quæ est instru-
mentum naturæ, sine quo uana essent alia instrumenta medicina-
lia. Et ex nimia etiam abstinentia fit consumptio radicalis humidi-
tatis, & per consequens caloris innati, & ducit ad marasmũ siue
ad phthisim: tamẽ cũ ægritudo sit materialis & de repletione, de-
bemus potius minus cibare q̃ superflue, nisi esset aliquod ita postu-
lans. Quomodo autem inedia subtilissima in assumptiõe aquæ ligni
sit conueniens, sine isto timore in regula assumptionis ligni intelli-
ges. Sint ergo diligentes infirmi & cõualescentes in qualitatibus
& quantitatibus, & horis cibariorũ & potus tã uini quàm aquæ.
Dico aquæ, quoniã si aqua sola sumatur, huic dispositioni multum
nocet, & hoc secundũ omnem modũ administrationis, maxime in
balneis, & potione nimia nocet stomacho & neruis, infrigidat he-
par, sanguinẽ & spiritum: quare nimius aquæ solius usus est dimit-
tendus. Et ut breuiter me ab istis expediã, à nimia quouis modo re-
pletione & inordinata cibatione, qui timent hanc dispositionẽ ca-
ueant, quoniam ex causis prolongantibus ipsam sunt cibaria nimia
& malus ordo. Dixit Galenus ij. de accidẽti & morbo: Causa fri-
gidi morbi est plenitudo cibi & potus. Studere oportet etiam in le-
nitione quotidiana uentris, & si non est naturaliter, fiat artificio-
se cũ suppositorijs, uel clystere communi, aut cum pilulis mastichi-
nis, de fumoterræ, uel aliquo alio ingenio medicinali &c. Et ego
cognosco multos homines & mulieres qui in hanc inciderunt dis-
positionem, qui à malis accidẽtibus dictæ ægritudinis ex bono re-
gimine cibariorum, & per assumptionem quarundam pilularum,
aut aliarum rerum lenientium & euacuantium uentrem, secundũ
naturam morbi & complexionem & sexum præseruati sunt usq;
in hodiernum diem: uerbi gratia, cũ pilulis de fumoterræ, uel fœti-
dis, aut mastichinis, aut nostris infrascribendis, uel ex infusione

*senæ, & de alijs secundum necessitatem.*

## De somno & vigilia, motu & quiete. Caput V.

*SOmnus cū sit pro restauratione defatigationis necessarius, ex sentētia Aristotelis de somno & uigilia, ut melius post somnum uigilemus, ideo eum regulare oportet. Et cū Gal. iij. techni, & Hali in commento, somnum & uigiliam cōtraria priuatiua esse dixerint, & idem de uigilia facere docuerunt: nam ut ab ipso Gal. iij. interiorum colligitur, superfluus somnus humiditatem generat, & nimia uigilia exiccat corpus. Sit igitur somnus temperatus, non minus octo horarum, nam uirtutes per somnum acquirūt fortitudinem, ut dixit Auic. tertia primi: neq; nimis prolixus, quoniam ex nimio somno fiunt humiditates malæ catarrhales, humectatur & infrigidatur corpus: quæ res ualde contrariatur huic ægritudini: neq; sit somnus immediate post cibum, sed sit per duas horas pōst: diuturnus etiam somnus & maxime meridianus nocet magnifice, quoniā generat reumatismos & ægritudines frigidas, ut dixit Auic. loco præallegato. Tamen si à doloribus nocturna quies impediatur, siue somnus, ut ferè in omnibus istis contingit, dormiat in die, uerbi gratia, in mane usq; ad horam sextam, uel in alia hora secundum necessitatem: & in alijs obseruetur regula medicorū. Notabis tamen quod laudauit Auic. summopere inceptionem somni super uentrem, & in ista ægritudine multū confert, quoniam digestio siue cibi in stomacho præparatio fit melior. Fugienda est etiam dormitio cū laborantibus tali morbo, aut in lecto ubi ipsi dormierunt, quoniam multi sic infecti sunt. Et quamuis somnus qui quodammodo quies est, conferret patientibus, non tamē quies simpliciter prodesse uidetur, sed magis uidimus laborem & exercitationes conferre: quare patientes talem ægritudinem uel timētes nullo pacto sint otiosi, sed ambulēt, uel ludo paruæ sphera exercitentur. si sunt diuites & iuuenes, nam laudatur à Galeno mirū in modum, quoniam in ipso totius corporis partes mouētur. & sic fit resolutio & rectificatio humorum crudorū malorum. Et multi solo exercitio, qui fuerunt robusti, liberati sunt perfecte ab ista*

*ægri-*

*ægritudine, cum bono tamen regimine in alijs rebus non naturalibus: & ideo tales sunt exercitandi aut domestice ambulando, siue laborando, uel ludo aliquo ludendo quo corpus exercitetur, ut excitata uirtute ab istis expellatur, aut morbi materia rectificetur.* N*eq; balneis aut fricatiōibus, loco exercitij, in ista ægritudine cū malis accidentibus utendum est; quoniam fit prouocatio materiæ ad mēbra exteriora, & sic redditur ægritudo difficilioris curæ, tum sit materia ista inobediens, ad membra longinqua sparsa.*

## De animi passionibus & coitu. Caput VI.

P*Aßiones animi postremo loco regulare docens secundū Galeni doctrinam loco suprà allegato, causam aßignans ipsius, nam ex malis sæpenumero animi accidentibus fiunt ægritudines chronicæ malæ ob mortificationem siue infrigidationem spirituum, uel suffocationem caloris innati, qui est naturæ instrumentum.* E*t idem tertio techni dixit:* O*portet ab animi paßionibus abstinere, quoniam mutant corpora ab ea quæ est secundum naturā consistentia: & sunt ut ipse enumerat, ira, tristitia, furor, inuidia, & timor.* E*t* A*uic. cap. de eo quod comeditur & bibitur.* Q*uando sunt animi accidentia horribilia, impediunt digestionem &c.* L*ætentur igitur & sint iucundi, fugiant plorātes & loca tristia, sint in iocis, cantilenis & fabulis, quæ sint delectabiles & iucundæ, audiāt sonos & uoces suaues, & stent in uiridarijs, & cū amicis charis, & si sunt studiosi, legant historias iucundas, neq; multū studeant, maxime materiæ difficili.* M*edicus uero ægris certam salutem infirmo promittat, astantibus uero ueritatem dicat.* P*rodest multum uideri à medico graui, famoso, docto cum ueritate, de quo infirmi confidant, non ut sunt deceptores sine arte, dicatq; medicus quot sint sanitati restituti, deterius qui se habebant.* Q*uantum uero confidentia de medico in mala ægritudine conferat, testis est* C*onciliator differentia cxxxv.* A*utoritate ferè omnium antiquorum non prætermittendam considerationem coitus in tali dispositione esse putaui, cum patiētibus talem ægritudinem*

de facto nullo pacto conueniat, cum ex nimia materiæ repletione per totum corpus, & ex defectu uirtutis hepatis, non nisi à coitu noua quædam debilitas membrorũ & infrigidatio expectetur, & ideo est dimittendus. Et quamuis Galenus dixerit quod coitus tẽperatus confert, dicendum tamen est, non quibus deficiunt conditiones sanitatis: fugiant etiam ipsum conualescentes, & qui timent talem ægritudinem, & maxime coitum cum mulieribus menstruatis de nouo, & infectis ista ægritudine. Quod si forte quis cũ muliere infecta coiuerit, lauentur partes illæ post coitum cum uino albo calido, uel cum aceto, quod magis mihi placet, ut fiat confortatio membri & prohibitio corruptionis ad illam malam qualitatẽ, & sic stet in suo robore membrum confortatum. Si uero quis cum infecta muliere coire uoluerit, quod fatuum est, lauetur uulua cũ uino aut aceto, & membrum uirile cum aceto, quoniam non sinit imprimere malam illam qualitatẽ, & nõ moretur in coitu, & pòst lauetur membrum uirile ut suprà: & econtra, si mulier cum uiro infecto coiuerit, lauet uiri membrum & uuluam ante & post coitum: & non morentur in coitu. Et quomodocunq; sit coitus, non sit super repletionem, neq; corpore resoluto à quacunq; causa, nã extenuatis semper est malus, & causa recidiuationis, ut experientia patet. Et præparat si est superfluus, ad nouam receptionem talis dispositionis, quare nimius dimittendus est à quocunq;, tanquã quid nociuum & mortiferum, quia corpus infrigidat, & resoluit uirtutes cordis, hepatis & cerebri: quare de regimine in rebus nõ naturalibus satis dictum sit.

## De modo euacuandi secundũ diuersitatẽ ægritudinis qui modus est vna sanandi regula. Caput VII.

SEcunda & tertia res, cum quibus actus medicationis complentur, est medicinarũ exhibitio, & manualis operatio, ut suprà dictum est. Hac in parte igitur de pharmacijs quæ faciunt ad curam istius morbi tractabo. Sed quoniam multi sunt modi quibus medici hanc ægritudinem curant, ut quotidie in modis curationũ apparet: nam quidam hanc ægritudinem solis euacuationibus sanant,

*nant, maxime si ægritudo est noua, & uirtus ægri fortis. Non sa-nant quidem si antiqua est, aut noua cum multa materia & debili-tate uirtutis, quoniam cum materia sit admixta per totum corpus in tota massa humorali, non potest eam euacuatio per pharmaciã eradicare. Neq; cum sit uiscosa uirtus digestiuorum, ut sunt syru-pi, potest eam digerere, & ideo indiget fortiorib. medicaminibus, de quibus dicam infra. Nunc uero de illis quæ faciunt quando ma-teria pustulosa aut dolorosa pauca est, cum admixtione humorum subtilium, qui sunt faciles ad euacuandum. Neq; propter hoc dico quod istæ euacuationes non sint etiam necessariæ ante usum alia-rum medicinarum fortium, quoniam quacunq; utimur curatione, semper necesse est corpus in primis purgationibus conuenĩetibus inanire, & etiam aliquando phlebotomia. Sermo itaq; iste erit de curatioue quæ fit per euacuationem pharmaciæ, phlebotomiæ, & uentosarũ. Neq; alicui sit graue si syruporũ, decoctionũ, electua-riorum, & aliarũ medicinarum uirtutes, & descriptiones parti-culares, ab alijs etiam doctoribus scriptas hic ponã, quoniam mea est intentio nouos edocere medentes qui carent cognitione uirtu-tum medicaminum. His uero qui sciunt & cognoscunt. nil nocere putaui. Rem ipsam igitur aggrediar. Sed quia expedit digesta me-dicari, & mouere non cruda, ut dixit Hippoc. i. part. Aphoris. & digestio in calido est ingrossare, & in frigido est subtiliare, digera-tur ergo siue præparetur materia ĩ primis istius morbi si est pustu-losa uel cum multa admixtione humorũ subtilium, ut haberi potest ex signis dictis, cum syrupo de fumoterræ, uel de endiuia, siue de lu-pulis, addito syrupo rosato zuccarino uel mellino, aut de sticados, si materia fuerit grossa, & dolor capitis, humerorum, & iunctura-rum, qui sæpe fit à principio, & lymphentur syrupi cum aquis ap-propriatis, ut est aqua de fumoterræ, de endiuia, de boragine, de buglossa, de solatro, de andacocha quæ est trifolium, si adsunt do-lores, uel cum aqua iuæ, si non, & est idem cum andacocha, uel cũ decoctione epithymi Mesue, aut cum decoctione nostra magistra-li infra scribenda, uel cum decoctione senæ in aqua lactis, modus*

quarum infra ponetur. Et in huiusmodi digestiuis addatur plus de uno syrupo, & minus uel æqualiter secundum necessitatem, quæ cognoscitur per fortitudinem accidentium. Hoc idem dico de admixtione aquarum cum syrupis, ut faciunt practici: & ut melius uerba mea apprehendantur, ordinetur syrupus, uerbi gratia, sic: Reci. syrupi de fumoterræ ℥.i. de endiuia ℥.s. aquarum lupulorũ, boraginis, solatri, ana ℥.i. misce, & sumatur in aurora actu calidus, & sit spatium quinq; horarum usq; ad prandium. Quod si fuerit dolor capitis, aut aliorum membrorum, fiat digestiuum cũ syrupo rosato, de sticados: aut de epithymo si apparent pustulæ cum liuore, & sic etiam adde aquas, ut aquam iuæ, trifolij, fumiterræ, & decoctiones secundum indigentiam. Verbi gratia, si sunt dolores neruorum, Reci. syrupi de fumoterræ, de sticados, rosati, ana ℥.s. aquarum buglossæ, lupulorum, iuæ, ana ℥.i. misce. Vel potes loco aquarum ponere decoctionis epithymi ℥.iij. uel decoctionis nostræ, & sic de alijs secundum accidentia huius aut alterius morbi, & hoc non solum cum medicaminibus hic a me positis, sed cum alijs etiam in libris medicorum scriptis. Sed ut processus tuus in curatione sit rationalis, scribam syrupos, aquas, & decoctiones cum suis uirtutibus & proprietatibus. Et primo, syrupus de fumoterræ maior describitur à diuo Mesue, in suo antidotario, distinctio. vi. & eius uirtus est, ut ipse refert, confortare stomachum, & hepar, & curare morbos cutaneos, ut sunt scabies, lepra, impetigo, & alia quæ pendent a materia salsa. Aperit etiam oppilationes membrorum nutritiuorum, & summopere confert pustulis & ulceribus morbi Neapolitani, si ponatur in medicinis & digestiuis &c. Syrupi autem de endiuia descriptiones sunt multæ, sed mea quidem sententia confert in hoc casu syrupus de succo endiuiæ, & est magistralis: descriptio uero est ista: Reci. succi endiuiæ depurati libras viij. zuccari fini lib. v. s. fiat ex eis syrupus secundum artem, uirtutes cuius sunt istæ: confert stomacho calido, confortat hepar, & febrilem caliditatem extinguit: & ideo quando cum ista ægritudine est febris complicata, esto memor syru-

rupi

rupi de endiuia. Hoc idem dico de aqua endiuiæ, ut colligitur ab Auicen.secundo canonis,cap.de endiuia. Descriptio syrup.de lupulis, credo quod sit magistralis, nunquam tamen memini me legisse apud ueteres ipsam: sed descriptio posita ab autore luminaris maioris est ista: Reci.succi lupulorum lib.ij. succi fumiterræ.lib.i. zucca.lib.iij.purificentur succi, & cum zucca. fiat syrupus. Et uirtus est mundare sanguinem & choleram, & sic extinguit calliditatem hepatis, & remouet icteritiam, & cutaneas ægritudines, confert asthmati, & aperit oppilationes splenis, ut colligitur ab Auicen.ij.canonis, & à Mesue cap.de uolubili, quare multum cõfert huic dispositioni. Syrupus rosatus mellinus, & dicitur à Nicolao mel rosatum, siue rhodomel: uel syru.rosatus & dicitur iceleniabin, & est etiam syru.ex infusione rosarum, & describitur à diuo Mesue loco dicto, sunt ferè eiusdem uirtutis: nam mel rosatũ confert stomacho debili, digerit materiam phlegmaticam grossam tam in stomacho quàm in hepate, & rectificat membra nutrientia, auget calorem digestiuum, & confortat cerebrum. Consimiles sunt uirtutes syrupi rosati de zuccaro, nisi quod sunt debiliores: quare confert, materia non ita grossa existente. Syrupus de sticados, descriptus loco ut suprà, confert ægritudinibus frigidis neruorum, confortat stomachum & caput, digerit materiam phlegmaticam & melancholicam, & ualet ad omnes ægritudines neruorum frigidas. Syrupi de epithymo descriptio etiam ponitur à Mesue vi.distinctio. antidotarij, & confert scabiei, & saphati, ulceribus malis melancholicis, in quibus sunt humores mali adusti, & digerit materiam grossam, in qua diuersa est mixtio melancholica & maligna, & ideo confert multum huic dispositioni &c. Virtutes autem aquarum endiuiæ: fumiterræ, & lupulorum, ex uirtutibus in suis syrupis dictis habere potes. Sed uirtus buglosse & boraginis, est confortare cor & rectificare spiritus, qui est instrumentum naturæ, cum quo expellitur nocitiuum &c.

Solatrum confert huic ægritudini, probibendo ebullititionem humorum, & ubi materia mouetur: facta ebullitione, ad mem-

bra siue sint iuncturæ siue partes cutaneæ, si solatri aquam cum alijs conferentibus huic ægritudini dederis, erit notabile præsidium. Trifolilium sua proprietate confert doloribus neruorum, confortando uirtutem naturalem membri, & ideo dixit Mesue: summa secunda sui Crabadin, autoritate Dioscoridis, quod secundum omnē modum administrationis confert ægritudinibus neruorum, & appellat ipsum ziniam, ut quidam expositor sentit: sed de hoc nō facio uim cum illis qui dicūt quod est iua, nam iua confert doloribus neruorum à materia frigida, & aperit oppilationes hepatis à materia cruda, & ipsam digerit, ut dicit Auicen. ij. canonis, cap. de camepity: & ideo si cum dictis aquis lymphentur syrupi, erunt digestiua conuenientia. Nota tamen quod sunt multi alij syrupi & aquæ conuenientes huic ægritudini, tam primariæ quàm correctiuæ: sed isti dicti sunt usuales. Tu uero secundum indigentiam utere istis & alijs: adde in quamcunq; , quoniam particulares proprietates indiuiduorum particulari indigent iudicio. Possumus etiam in digerendo materiam istam dare decoctiones doctorum & magistrales, inter quas summopere laudo decoctionem epithymi Mesue, in suo antidotario distinct. vij. & ponere ℥. iij. dictæ decoctionis cum ℥. i. s. syruporum, aut ℥. ij. secundum necessitatem, ut dixi suprà: quoniam mirabiliter confert, hepar confortando, sanguinem mundificando, & ipsum rectificando. Et sic erit digestiuum nobilius præ alijs in tali ægritudine, & maxime quando est cum multis pustulis, in quibus prædominium humoris melancholici apparet. Sed aliquando possumus dictam decoctionem tribuere in maiori qnantitate, utputa ℥. vi. uel plus, & erit solutiuum satis domesticum, euacuans ab hepate & uenis materiā malam permixtam, quæ basis istius ægritudinis est. Et ego multos sanaui in principio istius ægritudinis, ex potu quotidiano istius decoctionis digerendo ut suprà, & euacuādo, & quando uolebam augere uirtutē solutiuam, admiscebam electuarium aliquod, utputa confectionis Hamech ʒ. vij. & sic mihi & ægrotantibus bene fuit, & aliquando ego addo & minuo res ingredientes secundum

indigentiam. Sæpe usus sum decoctione epithymi sine agarico, & sæpe addo in ultimo pulverem hermodactylatum, existentibus doloribus iuncturarum: descriptionem cuius ponam infrà, & bene fuit cum bono regimine dicto, & phlebotomia bis & ter facta, interuallo unius hebdomadæ inter unam & aliam interposito. Et ubi multa quantitas pustularum malarum apparet: cum uentosis scarificatis sæpe appositis procedo, & aliquibus interpositis diebus reitero ipsas. Sic enim in materiam grossam paulatim digerendo & paulatim euacuando iubent antiqui procedere, maxime Auic. prima quarti, cap. de febre phlegmatica. Sed quoniam hic sermo de digestiuis est, dicta ista incidentaliter sufficiant. Ad digestiua alia deuenio, & est decoctio ex inuentione nostra mirabiliter conferens huic ægritudini nouæ, & antiquæ, digerit & euacuat materiam heterogeneam ex diuersitate malignam existentem in hepate & alijs membris, rectificat uirtutem membrorum nutritiuorum & deseruientium, mundificat sanguinem à phlegmate crudo, & ipsum rectificat. remouet defædationes cutaneas, & exiccat materiam frigidam in membris exterioribus longinquis, confortat cerebrum, & corroborat omnes uirtutes corporis. Cuius hæc est descriptio, R. foliorum senæ ℥. i. s. fumiterræ ℥. i. capillorum Veneris ℥. s. scolopendriæ ℥. s. pithymi, thymi, ana ʒ. vij. polypodij ℥. iiij. florum buglossæ, boraginis ana ʒ. vi. liquiritiæ rasæ ʒ. iij. colocynthidis ℥. ij. hellebori nigri ℥. i. s. myrobalanorum Indorum ʒ. vij. prunorum damascenorum numero xij. sebesten numero x. tamarindorum ℥. i. succi fumiterræ libram unam, aquæ fumiterræ q. s. misce, & fiat decoctio secundum artem, & facta diligenti colatura cum expreßione, sumatur pro digestiuo cum syrupis iam dictis, quæ etiam est domesticum euacuatiuum. Vel cum ipsa dissoluantur electuaria ad soluendum, & eius dosis pro digestiuo cum syrupis ℥. iij. & sola pro euacuatiuo ℥. v. & plus & minus secundum dispositionem patientis & uirtutem & tempus, & cum electuarijs quantum pro dissolutione sufficit &c. Multos etiam cum ista decoctione sanaui, dando ipsam pro digesti-

gestiuo in pauca dosi, cum syrupo rosato uel alio secundum necessitatem, & pro solutiuo in maiori dosi: & tu esto prudens, & nunquam errabis dando secundum indigentiam. Alia etiam utor decoctione quae digerit materiam grossam, & soluit uentrem leniendo, & confert iuuamento notabili huic aegritudini, & est ista: R. senae ℥.ij. aquae lactis libras ij.s. infundantur per diem & noctem, deinde bulliant bullitione una & colentur, quae colatura est in pauca quantitate puta ℥.iij. digestiuum bonum, & in maiori quantitate soluit uentrem solutione leni, & potes in istam etiam ponere syrupos & dissoluere electuaria, ut dictum fuit in alijs. Valet etiam multum, & est experta decoctio facta cum polypodij, epithymi, & ordei ana partibus aequalibus, & decoquantur in quantitate sufficienti aquae lactis, uel cum iam dictis decoquantur secundum diuersas inuentiones. Et sic ex dictis habebis medicamina diuersa digestiua tam materiae antecedentis quam coniunctae, experta in ista aegritudine: quae si conuenienter administrentur, proculdubio praeparabunt corpus ad resolutionē eradicatiuā, cum qua fit perfecta morbi sanatio, ut etiā per simplicia in dictis ingredientia facilime persuaderi potest. Facta igitur aliquali subtiliatione, digestione, siue praeparatione, cum aegritudo sit materialis, & de repletione, quod euacuare oportet nulli dubium est, quamuis plenitudo nō sit causa primaria. Quod autem aegritudo repletionalis indigeat euacuatione, testatur Galenus commento illius Aphor. Quecūq; aegritudines fiunt de repletione &c. Sed quoniam euacuationes aliquando minoratiuae, & aliquando eradicatiuae fiunt, in ista igitur aegritudine conuenit prima euacuatio minoratiua, cum nō sit aegritudo seruans materiam ad unam creticam siue eradicatiuam expulsionem sed chronica, in qua de nouo regenerantur materiae, & ideo paulatine digerendo, & paulatine euacuando alleuiat naturam, & prohibet multitudinem istius humoris facientis diuersa accidentia, ut sunt pustulae, dolores &c. Sed nota quod qui fortiter euacuant in ista aegritudine, saepe exterminant calorem naturalem, & euacuant materiam subtilem & grossae remanent, & sic

Aphor. 2 par. 2.

aegritudo

ægritudo deterior redditur. Quare minoratiua euacuatio erit in primis cum aliquo electuario benedicto, uerbi gratia, cum electuario lenitiuo de sebesten: confexione Hamech, electuario de dactylis, de psillio Montagnanæ, de succo rosarum, & alijs, aut cum uno istorum, aut cum pluribus simul miscendo, secundum necessitatem & uirtutes eorum de quibus dicam infra, & hoc si materia fuerit cum dominio humorum subtiliũ: & pustulosa &c. quæ electuaria possunt dari in forma boli cũ zuc. uel dissoluta cum aquis appropriatis iam dictis: uel cum decoctionibus secundum ægri uoluntatem. Vel loco eorum utere pilulis, si aliqua causa ipsas postulet, aut ægri uel morbi. Et sunt pilulæ de fumoterræ, uel Aggregatiuæ, uel pilulæ Indæ, cum aureis: aut cum pilulis fœtidis. uel cochijs, uel cum agarico trochiscato, secundum diuersas intentiones dando de ipsis solis & mixtis duabus aut pluribus, secundum earum uirtutes. uel fiat cum aliquo alio pharmaco æquiualente, quod sit secundum naturam morbi, & uirtutem patientis. Sed ne te decipiant nonnullorum euacuationes fortissimæ, quæ non solum sunt horribiles, sed in ueritate sunt causa augmenti istius morbi, quoniã debilitant stomachum & hepar, ex qua debilitate sequũtur maiora accidentia, & causæ istius ægritudinis corroboratio. Et ideo debemus cum euacuãtibus benedictis correctis ꝓcedere. Quod si quis dicat materiã istã uiscosam esse & grossam, ideo indigere fortibus euacuantibus: hoc respondeo esse uerum, sed debemus facere ut docet Auic. prima quarti, secundum necessitatẽ medicinã debilẽ fortem, & fortem debilẽ, ut si demus electuariũ de succo rosarũ, quod est medicina fortis, debemus dare in pauca quãtitate, ita quod educat bis aut ter ad plus, & dare cũ ipso electuarium lenitiuum, uel aliud nõ laboriose euacuans, sicuti est hiera picra. Inquit Auenzoar primo theisir, cap. de scissuris labiorum, omnia laxatiua quæ uiolenter & impetuose laxant trahũt humorem à toto corpore ad stomachum, & purgãt totũ corpus stomacho repleto remanente, & cum hoc etiã talis medicina habet totum corpus desiccare: quare humor malus in substãtia stomachi

machi habet remanere. Quod si ita est, uides quantus sit error illorum, qui accipiunt pilulas a quibusdam aromatarijs quæ laxãt usq; ad sanguinem: & isti aromatarij male faciunt, dantes huiusmodi medicinas laboriosas sine consilio medicorum, in quacunq; ætate, in quocunq; sexu, & tẽpore, & sic sunt in causa quod multi toto tẽpore suæ uitæ cum ista peßima ægritudine remanent. Non minor error illorum est qui decoctionẽ colocyntidæ, & aliarum rerum quæ naturã ueneni habẽt, sine aliquo correctorio tribuũt, addentes super causam primam ægritudinis, quæ est hepatis debilitas quare ne sim nimis prolixus dimitto hoc, & sufficiat me medentes excitasse, ut ab istis fugiant, & mitiora sequantur medicamina. Et ut clarius me intelligas, modus euacuandi à principio sit talis medicinæ ordinatio, uerbi gratia, R. elect. lenitiui ℥. i. confectionis Hamech ℥. s. misce, & cum zuccaro fiat bolus, uel cum aquis endiuiæ, fumiterræ, & lupulorum, q. s. fiat potio. Vel fiat cũ decoctione epithymi, uel cum decoctionibus nostris, ut melius tibi uidebitur, & sumatur in aurora per quinq; horas ante prãdium: uel loco istius, si necessitas aliqua te cogit, aut propter melius, uel materia sic postulante, potes dare pilulas: uerbi gratia R. pilularum aggregatiuarum, de fumoterræ, ana ℈. ij. fiant pilulæ quinq; & sumantur in aurora: & tempus comedendi sit per spacium quinq; horarum ut suprà ad minus. Quod si æger fuerit stipticiuentris, adde dosim electuariorum, uel pilularum, & augeatur uirtus pilularum cum diagridij granis duobus uel tribus, & plus. Et si quæratur maior penetratio, cum tantundem salis gemmæ, & sic procede & euacua ut dixi. Quod si aliquando contingerit, quod pharmacum non educat, adiuuabis cum clysterio communi. Facta ista prima euacuatione cum materia non sit una uice eradicabis, iterum dentur digestiua, siue syrupi per tres aut quatuor dies uel sex, secundum tolerantiam infirmi, & iterum dentur medicamina solutiua dicta, in forma potionis uel boli, uel dentur pilulæ, & sic procede ad sanitatem perfectam, dico, quando ægritudo est noua & pustulosa. Sed nota, quod si æger est cum pu-

stulis

*stulis multis, semel in hebdomada apponere decem uel plus uentosas est singulare præsidium, quoniam ex documento Hippoc. undecunq; natura repit, inde educere oportet, & cum natura ad cutaneas partes hoc facit, apponantur sæpe, utputa quater aut quinquies antequam perfecta sit pharmacorum purgatio, & ego isto regimine multos sanaui. Verum si corpus est plethoricum, ego facio phlebotomiam post primam euacuationem cum pharmaco, à uena basilica dextri lateris. Et quantitas sit secundum dispositionem ægri, puta quinq; unciarum, & sex & plus & minus. Et aliquando reitero ipsam post decem dies, neq; hoc est inconueniens, quoniam multi fuerunt sanitati restituti qui nouiter ægrotarunt, ex sola phlebotomia cum bono regimine, & duos iuuenes uidi qui ex apertione uenæ saphenæ tantum usq; ad sincopim fuerunt liberati. Sed esto prudens, quia non competit omnibus, & tutior uia est media. An phlebotomia conferat disputabimus post, reuertamur unde discessimus, & describamus electuaria & pilulas cum suis uirtutibus, ut canonica semper sit cura & exhibitio cuiuscunq; medicinæ &c. & primo descriptio electuarij lenitiui est magistralis, & est ista, R. passularum ℥.ij. capillorum Ven. uiolarum, ordei, ana manip. s. iniubarum, sebesten, ana numero xx. liquiritiæ ℥.s. prunorum tamarindorũ ana ʒ.vi. foliculorũ senæ, polypodij ana ℥.ij. misce, fiat decoctio in aqua fontis ad cõsumptionẽ tertiæ partis, deinde addatur mercurialis manip. i.s. bulliãt bullitione una, & coletur, & dissoluatur pulpæ cassiæ, tamarindorũ, prunorum, zuccari fini, zuccari uiolati ana ℥.vi. coquendo lento igne, & agitando semper cum baculo, & in fine adde pro qualibet libra electuarij ℥.i. & ʒ.iij. foliculorum senæ puluerizati, & fiat electuarium secundũ artem, dosis est usq; ad ℥.ij. & est medicina benedicta, educens utranq; materiam, leniẽdo & confortando membra naturalia, & ducit etiam choleram minoris famæ, confertq; multum ægritudinibus cutaneis, quare cum est febris, cum ista ægritudine da electuarium lenitiuum cum alijs, quoniã multum cõfert. Electuarium de sebesten describitur à domino*

Aphor. 1 part. 2.

Bartholomæo Mõtagnana in suis cõsilijs, in antidotario, & dosis eius est usq; ad unc.i. cõfert febribus, & leniendo educit utranq; materiam, & aliquando melancholiam, mundificat stomachum, hepar & renes à materijs uiscosis grossis, mundificatq; sanguinẽ, & ideo huic ægritudini multum confert &c. Confectio Hamech describitur à D. Mesue distinc.iij. sui antidotarij, & est prima: eius dosis est usq; ad unc.s. ualet ad ægritudines ex cholera & phlegmate salso, & maxime cutaneas, ut sunt scabies, & aliæ infectiones, mundificat sanguinem, & educit materiam grossam heterogeneam, cum qua multos sanaui qui à pustulis & ulceribus malis uexabantur: quare semper in ista ægritudine cum cæteris in euacuatione adde aliquid de confectione Hamech. Electuarium de dactylis describitur à Mesue loco allegato, & dicitur medicina securitatis, dosis eius est usque ad unc.i. euacuat materiam phlegmaticam grossam & putridam non à remotis, ob uiscositatẽ dactylorum, sed à uijs communibus, ut est stomachus, hepar, & intestina: quare est cõueniẽs à principio electuarium de psillio, cuius descriptio ponitur à D. Rartholomæo Montagnana in suo antidotario: eius dosis est usq; ad drac.vij. euacuat leniẽdo materias omnes: & cuiuscunq; permixtionis, extinguit calorem febrilem, mundificat sanguinẽ, & confortat omnes uirtutes corporis maxime naturales. Electuarium de succo rosarũ describitur à Nicolao in suo antidotario, & eius dosis est usque ad drach.iij. & confert doloribus juncturarum, euacuat utranq; materiam phlegmaticam uidelicet & cholericam, & maxime à remotis, quare est conueniens dare quando sunt dolores neruorum & iuncturarum. Ex dictis collige secundum necessitatem ponendo unum cum alio in forma boli, uel fiat potio cum aquis in cap. de digestione, uel cum decoctionibus, secundum quod tibi melius apparebit. Et crede mihi, quod si materia est pustulosa, & in principio ægritudinis, cum bono regimine, & cum phlebotomia, & uentosis sæpe positis cum scarificatione, sanabis absq; dubio domino auxiliãte. Sed ut pilulas etiã canonicè des, earum uirtutes scribam. Descriptio pilularum de fumo-

*fumoterræ ponitur ab Auic. quarto canonis, Fen septima, cap. vij. tertij tractatus, dosis eius est drach. i. s. euacuant materiam corruptam heterogeneam cum admixtione humoris adusti & phlegmatis salsi, & sanant infectiones cutaneas, aperiunt oppilationes splenis & hepatis, conferunt multum huic ægritudini, & est medicina siue solutiuum forte. Pilularum aggregatiuarum descriptio ponitur à Mesue distinct. x. sui antidotarij, & earũ dosis est usque drach. i. s. uirtutes quarum sunt euacuare utranq; choleram & phlegma, mundificando hepar & stomachum, & educere istas materias à capite & alijs membris. Pilulæ Indæ describuntur à Mesue loco dicto, & dosis earum est usq; ad drach. ij. ualent ad ægritudines cutaneas, ut est lepra, saphati, & morphea, & ad ægritudines melancholicas, & euacuant humores corruptos malæ permixtionis, & sunt mirabiles huic ægritudini, quas multoties sum expertus, & maxime nouissime in quodam iuuene ætatis xxv. annorum, cholericæ complexionis satis adustæ, qui ex contagione mulieris patiebatur hanc ægritudinem, cum ulceribus in uirga profundis & corrosiuis, cũ doloribus iuncturarũ, & aliquibus pustulis in capite, & hinc inde p corpus sparsis, quæ ex colore ad nigredinem ostendebant adustionem humorum, & permixtionem humoris melancholici, cum quibus patiebatur in occasu solis dolorem intensissimum capitis, qui non solum extrinsecus ipsum infestabat, uerum etiam communicabatur uentriculis ipsius cerebri, ita quod in augmento ipsius doloris deueniebat ad insaniam & maniam: furebatq;, ita quod ab omnibus maniacus dicebatur, & uulgares dicebant quod uexabatur à dæmonibus, unde uocatus ad ipsum statim uisis dictis accidẽtibus iudicaui materiam malam melãcholicã ex cholera admixta cum materia morbi istius, quæ uaporabat tempore paroxysmi ad cerebrum (nam ægritudo ista in dolorib. est paroxysmalis, ut patet) esse causam horum accidentiũ: quare his uisis, in primis facta aliquali digestione cum syrupo de fumoterræ, endiuiæ, & rosato, ana unc. s. cum aquis boraginis, fumiterræ, solatri, ana unc. i. dedi euacuationem*

istam minoratiuam. R. electuarij lenitiui, & de sebesten ana drach. vij. confectionis Hamech drach. ij. s. succi rosarum puri unc. s. aquarum buglossæ, boraginis, fumiterræ, ana quantum sufficit, misce, & fiat potio quam iussi sumere in aurora, & quinq; horis pòst accipere prandium: & iterum sequenti mane dedi digestiuum magis appropriatum, & fuit tale: R. syrupi de endiuia, de fumoterræ, de sticados ana unc. s. aquarum lupulorũ, fumiterræ, iuæ, ana unc. i. misce. quod sumpsit per duos dies: tertia die feci ipsum phlebotomare à uena basilica dextri lateris, & extrahere unc. vi. sanguinis: in sequenti mane iussi dare digestiuum dictum, & sic feci per tres alios dies: postea dedi sibi in sero hora xxij. in aduentu paroxysmi has pilulas: R. pilularum Indarum ʒ. i. aurearum ℈. ij. fiãt pilulæ v. & ordinaui dare cœnam transacta hora tertia noctis, & in mane dedi digestiuũ per tres dies, quarta die feci apponere uentosas xij. scarificas hoc pacto, sex super spatulas & dorsum, quatuor super nates, & duas inter coxas propter ulcera uirgæ: sequenti mane accepit suum syrupum, & in sero iterum accepit hora dicta pilulas dictas: postea iterum per quatuor dies accepit syrupos, postea quinta die pilulas, & sic perseuerauit usque ad uigintiquinq; dies. & iterum feci apponere uentosas ut suprà, postea iterum accipere pilulas, in uespere tertij diei post uentosas. Et sic fuit ab ista ægritudine & accidentibus malis & omnia liberatus. Vlcus uero fuit curatum cura ulcerum malorum, cum unguento nostro masticbino, infrà scribendo, quod ualet ad ulcera mala uirgæ & aliorum locorum: uerum est tamẽ quod ipse accepit dictas pilulas in aurora per duos menses, interposito spacio quindecim dierum inter unam & aliam acceptionem. Ista incidentaliter uolui dixisse, ad clariorem doctrinam istius partis, quæ est cura per pharmacias & phlebotomiam & uentosas, ut scias uirtutem pilularum Indarum multum conferre huic ægritudini: & ego utor ipsis quando est opus, & ægrotantibus bene conferunt. Sed nunc de alijs dicam, & sunt pilulæ aureæ, quæ ponuntur à Nicolao in suo antidotario, & eius dosis est usque ad drachmas duas, & sunt

nobilio-

nobiliores præ alijs in sua operatione, purgant phlegma & chole ram. & ducunt à capite, mundificant stomachum & hepar. Pilu læ fœtidæ describuntur à Mesue in decima distinctione antidota rij, & dosis usque ad drach. ij. euacuant materiam grossam & cru dam in stomacho, hepate & intestinis existentem, & educunt à membris longinquis, ut sunt iuncturæ, musculi, & nerui: cōferūtq; ægritudinibus cutaneis, ut sunt albaras, morphea, lepra. Pilulæ co chiæ describūtur à Rasi: in nono ad Almansorē, cap. de cephalæa & hemicranea, & dosis est usque ad drach. i. s. euacuant materiā phlegmaticam grossam & crudam à capite & stomacho & inte stinis, & conferunt ægritudinibus neruorum frigidis. Modus con ficiendi agaricum præparatum elicitur ex dictis à Mesue capite de agarico: dosis eius est usq; ad drach. iij. & est medicina benedi cta familiaris purgās materiam grossam & subtilem ab hepate & splene mundificando sanguinem, & aperit eorum oppilationes, mundificat renes, pectus, matricem, & cerebrum à superfluitati bus uiscosis, putridis, malis. confert omnibus ægritudinibus neruo rum & defœdationibus cutaneis, febribusq;, quare huic ægritudi ni mirabiliter conuenit &c. Et sic habes medicamina, tam digerē tia quàm euacuantia cum suis uirtutibus, cum quibus potes in ista ægritudine procedere. Verum quoniā multa est diuersitas in ægri tudine ista, & in accidentibus proprijs & communibus aliarum ægritudinum, ideo tuum erit ultra dicta medicamina secūdū quod necessitas postulabit, cum alijs etiam additis uel solis procedere: hæc autem dicta sunt ut ualeas per ipsa ultra procedere, secure & moderate, semper tamen habendo oculum ad prædominium humo ris: & ideo ex dictis iam infero, quod uomitus multum confert fa cta aliquali digestione, & hoc tam ratione materiæ antecedentis, quàm materiæ coniunctæ, & mirabiliter accidentibus prodest, nā diuertit & euacuat, & ideo opitulatur doloribus, ulceribus & pustulis. Sed quia dictum fuit quod aliquando sunt membra alia ab hepate fouentia istam ægritudinem propter aliquam malam quali tatem uel ægritudinem, ut puta stomachus, renes, splen, cerebrum,

*uel alia membra quæ possunt inficere massam sanguineam: quare rectificare ultra id quod dictum est, & cōfortare dicta membra, erit uera & completa cura. De confortatione quæ post curam conuenit, in cap. de præseruatione à recidiua dicam.*

## De conuenientia phlebotomiæ, uentosarum, & sanguisugarum. Caput VIII.

*Sed quoniam dictum fuit, quod phlebotomia in cura istius morbi conuenit, & sunt alij dicentes, quod nullo pacto conuenit, ideo rationes ipsorum primo gratia indagandæ ueritatis audies: quarum prima est ista: Phlebotomia non conuenit in ægritudinibus frigidis, quoniam est sanguinis euacuatio, qui sanguis habet sua caliditate digerere, & regulare humores frigidos, ergo &c. Præterea ista ægritudo non cognoscitur nisi ex signis. Signa autē sunt dolores, pustulæ, apostemata dura, ulcera &c. Sed quādo ista apparent, iam materia est sparsa: sed si quis faceret phlebomiam sparsa materia, operaretur cōtra operationē naturæ, ergo &c. Adhuc autoritate Auic. capite de phlebotomia, primo canonis, Fen quarta. Nemo est phlebotomandus nisi ꝓpter malitiā sanguinis, aut propter quantitatem, uel propter utrunq;, modo cum basis sit materia phlegmatica, quæ sapit quoquo modo melancholiæ naturam: non conuenit phlebotomia &c. Præterea ut accipitur ex uerbis Galeni in libello de phlebotomia. summa secunda. c. i. non sunt phlebotomandi qui à multitudine humorum per corpus totum grauantur, quando timetur de eorum cruditate: & cum iste humor sit frigidus: & per totum corpus, ergo &c. Vltimo arguunt quidam, experientia sibi compertum esse quod semper phlebotomia in ista ægritudine nocet, quare &c. Ad solutionem quorū primo est sciēdum, quod phlebotomia est euacuatio uniuersalis, quæ multitudinem euacuat. & multitudo est augmentum humorum super qualitatē ipsorum in uenis: & hæc sunt uerba Auicen. Fen quarta primi, cap. de phlebotomia. Quare quādo ægritudines sunt materiales ex diuersitate humorum: & maxime in massa*

*Huic sententiæ aduersatur Galenus libro 4. Method.*

massa sanguinea cõmunicatæ p uenas toti corpori, cõuenientissima euacuatio est phlebotomia, cõsiderata cõplexione, ætate, & regimine: & ista est doctrina Galeni in libello de phlebotomia. Sed ne nimis hic sermo noster prolixus sit, ad rationes respondeo, & primo ad primam dico, quod ægritudo ista non est simpliciter frigida: sed est ab aliquali diminuta caliditate tanquam à causa agente causata. Neq; ualet dicere quod à superabundanti fit denominatio, quoniam quid nominis cognitio, est uulgarium cognitio, sed considerata admixtionẽ cum quantitate aliorum humorum erit denominatio secundum quid, & non simpliciter. Præterea locus generationis qui est hepar & uenæ, sunt de illis quæ nos omnino cogunt ad apertionem uenarum, cum per phlebotomiam facilius fiat hepatis & uenarum euacuatio. Præterea iubet Auicẽ. cap. de cura febris phlegmaticæ, prima quarti, ex solo rubedinis urinæ signo phlebotomare, quanto magis in ista cum sint alia signa à dicto. Et hoc idem in alijs frigidis ægritudinibus, ut in cura scrofularum, tertia quarti, & in quampluribus locis &c. Ad secundum dico, quod non operatur contra operationem naturæ, quoniã per phlebotomiam non euacuatur materia pustularum & aliorum accidentiũ, sed euacuatur ab ipso hepate & uenis materia, quæ stat sub causa antecedente & coniuncta, & sic est conueniens: quoniam est cura per remotionẽ causæ. Ad tertium dico, quod autoritas Auicennæ est pro illis qui faciunt phlebotomiam, quia in ista ægritudine est talis malitia in massa sanguinea. Ad quartum dico, quod Galenus loquitur de illis, quorum uirtus non sustinet phlebotomiam, nam eodẽ capite, & in sequentibus quãdo materia est in uenis quãuis sit cruda, iubet phlebotomare, & quãdo est ægritudo fortis præsens, aut futura, & si nullũ apparuerit accidẽs: sed tantum sit suspicio. Quod autem ista sit fortis ægritudo, sciunt qui passi sunt, & qui patiuntur, & etiam qui curat ipsos. Ad ultimũ dico, quod experimentum sine ratione est fallax autoritate Hippocratis: & ideo dicebat Galen. libello de phlebotomia, cap. iij. prooemij, quod organa inuentionis sunt duo, uidelicet

*experientia & ratio: quare iste non est expertus cū ratione &c. Sed ne decipiatur quis in phlebotomando, audi conditiones phlebotomandi à Galeno in dicto libello: & sunt istæ: ætas iuuentutis, & per iuuentutem remouetur pueritia, & senectus: cōplexio calida cum amplitudine uenarum, ægritudo timorosa facta uel fienda, malitia in massa sanguinis, regio calida non resoluēs uirtutem, & tempus anni non frigidum, neq; in diebus canicularibus &c. Et nono de morbis curandis, cap. xi. dicit: Phlebotomia fit, quando sanguis est inutilis: & est dupliciter, uel quia non habet propriam qualitatem, & nutrire impotens est ut prius nutriebat, uel quia sua quātitate occupat uirtutem, & causat oppilationes &c. De quantitate uero phlebotomiæ non datur mensura, quoniam est in bono iudicio medici, secundum tolerantiam, & necessitatem ægritudinis. Et ideo non est mirum si aliqui cum euacuatione & phlebotomia usque ad sincopim, qui sunt fortissimæ uirtutis iuuenes, in principio ægritudinis, in bono tempore anni fuerunt liberati, quoniam fuit facta eradicalis illius sanguinis euacuatio in quo erat mala qualitas, cum qua non erat aptus nutrire: sed isti fuerunt pallidi & macilenti per multos menses, & postea facti sunt cum bono colore, & hoc fuit, quoniam per euacuationem phlebotomiæ uel aliam tota materia contagiosa remota fuit, & hepar ad aliam qualitatem mutatum &c. Tamen hoc non est tutum nisi in fortissima uirtute cum alijs conditionibus &c. Ventosæ quoniam sunt uicariæ phlebotomiæ, cum euacuatione per phlebotomiā coincidūt: & etiā sanguisugarū applicatio si aliqua necessitate apponantur, puta super hæmorrhoidas, uel in alio loco &c. Sed uentosæ ut dicit Auicen. mundificant magis partes cutaneas quàm phlebotomia, & extrahunt plus de subtili quàm de grosso sanguine, & minus debilitant. Et ideo conferunt quando sunt infectiones cutaneæ dicti morbi. Idem est dicendum de operatione sanguisugarum, nisi quod operatio est profundior &c. Possem & alia quamplurima argumenta adducere, sed quoniam non militant, breuitatis gratia dimittantur.*

# PROOEMIVM LIBRI TERtij, & est secunda pars practicæ, in qua de medicina ligni Indici sermo est. Caput I.

ALIAM *sanandi hanc ægritudinem uiam postremo medentes laudauerunt, quæ est per assumptionem decoctionis cuiusdam ligni quod fertur* ex *India: & hac de causa uocant uulgares hoc lignum, lignum* Indicum*: quæ ligni medicina, cum sit quædam species pharmaci, in secũdo isto loco non sine ratione scribere eam decreui. Sed quoniam maximam obseruantiam in tali potione, & ligni quouis modo assumptione, & ratio suadet, & experientia comprobat, ideo omnia quæ necessaria sunt ad curam per assumptionem dictæ decoctionis uel medicaminis, hac in parte scribam: & ne quid medentibus ad medelam deficiat, in primis descriptionem huius ligni ponam, ut à fide dignis scribentibus, & ratione, & experientia comprobata habere potui.*

## De ligni Indici conditionibus. Caput II.

EST *igitur lignum* Indicum *arbor, quæ in insulis ultramarinis nascitur, & uocantur insulæ illæ aut continens à modernis* Colecut. E*t magnitudo arboris est sicut magnitudo arboris quam fraxinum appellamus, habens folia ad similitudinem plantaginis in uenis, quæ non sunt ita magna, sed parua, rotunda & fortiora. Fructus istius arboris est castaneis in forma similis: cortex arboris est cineritius tendens ad nigredinem: sed illa quæ est cineritij corticis tantum, non est ita bona siue uirtuosa in ista cura. Grossitudo istius arboris ad plus est hominis siue humani corporis grossitudinis: sed non omnes, quoniam quædam est ad instar tantum cruris hominis grossitudinis, & aliæ minus.* Color *exterius post corticem est albus tendens ad citrinitatem: & in medio ligni est nigri coloris: & lignum quod plus habet de substantia intrinseca nigra est melius: & quæ sunt ad pallorem, non sunt ita bona: estq; durissimæ substantiæ, ita quod uix incidi põtest: est etiam ponderosum ualde, sed habens pinguedinem maiorem siue*

*plus de humiditate, est melius: & eius odor est satis suauis, tam in ebullitione quam super ignem lignum ponendo, quam etiam ipsum odorando quando de nouo inciditur: & ad gustum est cum aliquali amaritudine, sed nõ manifesta multũ. Et dicũt quidã, quod fructus eius est solutiuus &c. Sed ne te nomina decipiãt, nota qđ Hispani appellãt ipsum* Guaiacũ: *alij uero appellãt ipsum lignum sanctũ: sed maior pars appellat lignũ* Indicũ. *Et est difficultas nõ parua, an de ipso antiqui aliquã fecerint mentionẽ: & multi tenẽt quod non: tamen ego reperio apud* Auicen. *secundo canonis, in litera* K *de* Karon, *dicit quod est lignum quod fertur ex* India, *& confert iuncturis & neruis: & lignum hoc similatur multum ebeno in substantia, duritie & colore. & fortè quod est aliqua species ebeni.* Decoctio *eius quando decoquitur, est similis sero lactis & iunctura ipsius est lazuli coloris.* Electio *eius melius est lignum nouum à tempore incisionis, & uetus ab eius ortu: grossum in substantia, & in colore nigrum, cum gumma siue pinguedine; & ponderosum, boni odoris, coloris corticis subnigri, & cum maxima medullari parte nigra, sine alteratione aliqua, aut corruptione tarmarum siue uermium, uel ab humiditate corruptum, aut tempore: neque sit nimis exiccatum, ut post incisionem supernatet in aqua.* Verum *si quis haberet ipsum uiride, esset longe melius, neque esset cum ipso tantus labor in sanando.* Et *dicunt qui ab illis insulis reuersi sunt, quod nulla est memoria apud ipsos aliquam fuisse ægritudinem quam nos morbum* Neapolitanum *appellamus: & ita omnibus ferè accidit sicut apud nos uariolæ accidunt: & omnes ex medicamine istius ligni solius liberantur, nullusq; unquam fuit, qui ab isto ligno non liberaretur.* Ex *quibus elici potest, quod ægritudo non est noua simpliciter, sed nobis tantum, & fortè nec nobis, si quis recte cap. de olibano ab* Auic. *ij. canonis intelligat.*

*Et Hippoc. lib. iij. epid.*

De qualitatibus, virtutibus, & proprietatibus ligni Indici. Capur III.

Non

NOn mediocrem utilitatem fore putaui, si huius ligni qualitatem & naturam rationibus antiquorum medicorum, & experimento dilucidauero, cum nondum ab aliquo à me lecto id factum sit, quibus postea operationes & uirtutes facilius cognoscere poterimus, ut docet Gal. v. de simplicibus, distinct. prima, cap. iij. & sit etiam rectius in de morbo & accidentibus, isto medicamine succurrere. Notum est igitur medicis omnibus in qualitatibus medicinarum, quod medicina non dicitur calida aut frigida, humida uel sicca, nisi quia talem qualitatem potest imprimere in corpore nostro: & cum hoc sit, ut docuit Gal. in libello de simplicibus, istæ qualitates non tantum experimento, sed etiam ratione inueniendæ sunt: ideo iuxta Galeni doctrinam in dicto libello, ut ipse aperte declarat per experimentum, quod medicina quæ procedit calefaciendo semper dum occurrit corpori usq; in finem, & semper addit in caliditatem dum permanet, ipsa est calida per se, & non per accidens. Et quod dico de caliditate, de alijs qualitatibus etiam intelligendum est. Quare ab experimento incipiens, lignum hoc semper procedit alterando per caliditatem, ut patet si quis lignum in ore ponat, percipit manifestam caliditatem: percipiũt etiam qui decoctionem dicti ligni bibunt, dum manet in stomacho, inflammationem non incensiuam, sed satis manifestam. Et hoc non tantum intrinsecus percipitur, sed etiam extrinsecus: si quis lauet ulcera, aut membrum sanum, dicit se percipere caliditatem satis notabilẽ, quæ remanet in substantia membri post lotionem: & etiam bibendo in gutture sentiunt inflãmationẽ per aliquod spacium. Et hoc non debile est signum uirtutis calidæ istius ligni. Hoc idem attestantur accidentales qualitates, ut est sapor & odor, quamuis nõ sit necessarium experiri per istas, ut est sententia ipsius Galeni secundo de simplicibus, distinctione secunda, cap. iiij. attamen est utile, ut in alijs dixi: & ipse etiam docet in dicto libello cũ dicit, res quibus sunt odores proculdubio esse calidas. Nã odores fiũt à fumali euaporatione siue exhalatione, quæ arguũt caliditatẽ, ut dicit Arist. ij. de anima. Neq; huic rõni argu

mentum

mentum de camphora obstat. Sapor, ut dixi, est cum aliquali amaritudine, & ideo, testante Galeno eodem libello, debemus caliditatem per amaritudinem arguere, neq; decipior de rebus frigidis quæ sunt amaræ. Et cum omnes istæ conditiones non sint excessiuæ, declarant caliditatem non excessiuam: sed temperatam cum aliquo excessu, ita quod omnino transcendit secundum gradum, non enim accedit ad tertium. Et cum ex dictis siccitas aliqua ibi inesse appareat, non transit multum gradum primum, ut colligitur à Galeno quinto de simplicibus, cap. ultimo, in quo de gradibus medicinarum agit. Inquit ibi, Medicina secundi gradus est illa quæ manifeste imprimit suam qualitatem, scilicet caliditatem & frigiditatem &c. & medicina quæ est primi gradus, sensibilis aliqualiter, sed non manifeste, sed eget demonstratione &c. Quare cum caliditas istius ligni sit manifestißima, secũdum gradum transit. Et siccitas cum non sit manifesta ex toto, propter hoc dico esse uersus secundum gradum in siccitate. Neque propter hoc spoliatur lignum ab alijs qualitatibus, & maxime ab humiditate, per partes pingues, & uiscosas, per quas soluit leniendo, quoniam, ut inquit Galenus in dicto libello, apertio fit per caliditatẽ. & lenitio per humiditatem. Quapropter ut summatim uerba dicta colligam, uirtus istius ligni est calida in secundo uersus tertium: & sicca in primo uersus secundum, cum humiditate temperata. Et ne me à medicorum doctrina aberrare putes, audi Galenum libro tertio de simplicibus, distinctione tertia, capite primo. Vnaqueq; medicinarum, quamuis in speculo oculi sit una, simplex, singularis, tamen in natura sui secundum plurimum est composita, & fortasse sunt in ea uirtutes contrariæ ualde. Et paulò post dicit: Non est in hoc aliquid admirationis in una & eadem medicina propter aggregationem earum uirtutum, in eis uirtutem inuenisse quæ calefacit, & quæ infrigidat, & quæ humectat, & exiccat, & uirtutem subtilem & grossam. Et si uirtutes actiuæ propriæ non essent permixtæ hac permixtione, nõ permiscerentur uirtutes secũdæ quæ sunt post eas. hæc Galenus. Est igitur ut

Ligni Indici efficacia.

docuit

docuit experiẽtia, calidũ, aperitiuũ, diureticum, & sudoris prouocatiuum, estq; malarum humiditatũ diuersarum resolutiuum, & exiccatiuum, & est lenitiuum & abstersiuum, & uentris solutiuũ si ex puluere ipsius unc. iiij. quis sumpserit, & sæpissime est constrictiuum, maxime cum multum sudoris aut urinæ ex ipso quis emiserit, uel si cum rebus stipticis sumpserit, uel torrefacto, & confert stomacho ex multo phlegmate læso, corrigit uitia hepatis & splenis, mundificat sanguinem, & per uentrem educit materias diuersæ corruptionis, & maxime frigidas, & credunt quidam ipsum esse singulare præsidium calculosis: & quod etiam frangat lapidem, prodest podagricis à materia frigida, & est leprosis magnum præsidium, cõfertq; omnibus cutaneis infectionibus doloribus, & alijs egritudinibus neruorum, & aliorum mẽbrorum, & fistulis, ulceribusq; malis cum qualitate occulta, & sanat dispositionem morbi Neapolitani antiquam & nouam cum omnibus accidentibus: nam remouet pustulas & uestigia earum: dolores in quacũq; parte sanat, resoluit apostemata dura, & si ad exiturã deuenerint, maturat, & aperit, digerit, & mũdificat, & cicatrizat ulcera, & simul corruptionẽ oßis rectificat, neruos cõtractos & exiccatos mollificat, & paralysim sanat. Infrigidatos & stupidos ab isto morbo calefacit, & marasmũ impugnat, malaq; olentia corpora ad bonũ odorem dirigit: oris malũ odorẽ tollit, asthmaticos sanat, squinãtiã malignã resoluit, cerebri & aliorũ mẽbrorũ uitia omnia ab isto morbo sanat. Et ut cũcta unica dictione perstringã, quæcunq; uitia & accidẽtia ab ista siue noua, siue antiqua ægritudine euenire poßibilia, paulatine sanat. Quare bene dicunt qui lignũ sanctũ appellãt. Et uere sancta est eius operatio, si quis cõsideratis uiribus & reliquis, ipsum ægris propinet, mirabilis sequitur affectus. Sileant igitur maledici. Hæc satis de natura & uirtutibus ligni dicta sint, & nunc de modo administrationis audies.

## Morbo Neapolitano per lignum Indicum curando, quæ sunt obseruanda. Caput IIII.

Regimen, si quis cũ ligno Indico uult curari à morbo Neapolitano, in sex rebus non naturalibus, & medicinarum sit tale: In primis caueat ab aëre frigido, à uẽtis malis, et locis ubi sunt uapores humidi & putrescibiles, ut sunt paludes & aquæ mortuæ, & loca decliuia, & alia quæ in regimine sex rerũ non naturalium dicta sunt ante. & si non aliter, saltem alterando locum habitationis secundũ tempora anni. Et primo ante omnia oportet purgare corpus ægrum conuenientibus purgationibus, & non ut mulierculæ & imprudentes faciunt, sed canonicè procedendum, ut dictũ est in regimine uniuersali, in primis digerendo, considerata conditione ægritudinis & alijs, & hoc cum syrupis: postea facta aliquali digestione euacuare non laboriose, sed suauiter cũ solutiuis & lenitiuis appropriatis: & cum apparuerit aliquid uel plura ex signis de emissione sanguinis, extrahatur iuxta uirtutẽ patiẽtis, & ægritudinis qualitatem: dicant in hoc garruli quicquid sibi placuerit. Scio, & nemo doctus medicus ignorat, quod sanatio fit à uirtute intrinseca, remoto impedimento à medicamine: sæpe etiam natura fortis sine aliquo auxilio expellit quodcunq; nocumentũ. Nec propter hoc, cũ homo sit distinctus à belluis, debet dimittere propriũ hominis, quod est ratio: quare si medicus ante assumptionẽ decoctionis istius ligni cognoscit per signa corpus plethoricũ, & maxime in uijs cõmunibus, nullo pacto debet hanc medicinã diureticã dare, nisi prius uias istas cõmunes à superfluitatibus emũdauerit. Et ego uidi aliquos ex crapulosis, qui nullo accepto medicamine euacuatiuo, acceperũt istam decoctionẽ ligni, qui in deteriorẽ deuenerunt ægritudinem, licet moderate regerentur: & pauidos in pharmacis sumendis, qui decoctionẽ sumpserunt pluries, & tamen adhuc laborãt: quare sileat qui aliter credit, & rationi & experimẽto si est rationalis credat. Digeratur igitur materia secundum quod per accidẽtia & signa diuersa cognoueris mixtionẽ: ut si est ægritudo noua pustulosa cũ rubedine &c. cũ syrupo de endiuia, rosa. & de fumoterræ, ana ℥.s. lymphentur, cum aquis puta buglossæ, lupulorum, & solatri, ana ℥.i. uel si est signum quod materia sit magis

magis grossa, lymphentur cum decoctione epithymi Mesue, uel decoctione senæ, uel cum alijs infra scribendis, & hoc uariando secũdum diuersa signa, tam in ægritudine, quàm in patiente, in complexione & alijs, utputa si æger fuerit mulier, & habuerit aliquod uitiũ matricis, ut sæpe mulieribus accidit, pone syrupum de matricaria: uel si patiatur dolores intestinorũ, addatur aqua camomillæ: & sic in alijs iuxta indigentiã. Quod si ægritudo fuerit antiqua cum doloribus iuncturarũ, & apostematibus, & ulceribus, addatur syrupus de sticados, uel de epithymo, & lymphetur cũ aqua iuæ, uel de andacocha, aut cum decoctionibus nostris. Et sic secũdum iudicium boni medici digeratur per quatuor aut quinq; dies, sumendo in mane calidum: & tempus prandij sit per quinq; horas post assumptionẽ. Nota tamen quod quando est dolor capitis, utilissimum est sumere syrupum post cœnam per tres horas ad minus: quoniam ultra hoc quod digerit & reprimit, confortat cerebrum sua euaporatione, & sic fit alleuiatio doloris. Assumptis syrupis, euacuetur pharmaco, aut phlebotomia. Quod si phlebotomare uis, à basilica in primis incipiendũ est, & sit dexteri lateris, extrahanturq; ℥.v. minus & plus, ut postulabit necessitas, cõsideratis dictis in cap. de phlebotomia: quiescat postea æger ꝑ duos aut tres dies, & accipiat pharmacũ ex benedictis ut dictũ est: quod pharmacũ si fortè debile, uerbigratia, si ægritudo est noua & materia pauca subtilis, ut suprà dictum fuit, cũ electuario lenitiuo ℥.i. cõfectione Hamech ʒ.v. dissolutis cũ aquis dictis, uel cum decoctione epithymi Mes. & si ægritudo fuerit cũ doloribus, addatur electuariũ Indũ, aut de psyllio Mõtagnanæ, uel de succo rosarum &c. Quod si magis diligis pilulas, procede cũ pilulis de fumoterræ uel aggregatiuis, & alijs &c. Et si non indiges phlebotomia, post digestionem euacuabis uias cõmunes necessarijs euacuationibus: & cũ ægritudo est cum pustulis, pone uentosas scarificatas in locis ubi plus apparent, præterquam in capite & locis ubi non ponuntur: & hoc fiat semel uel bis secundum quod ratio & res ipsa dictat. Corpore sic euacuato semel bis aut ter secundum prædicta, æger præparet sibi

*sibi cubile, in quo si fuerit hyems, ignis accendatur ex bonis lignis non putridis, neq; ex carbonibus: possumus etiam cum stupha ipsum calefacere, & fenestre claudantur, non dico à lumine solis, sed ne frigus ingrediatur, aut malus uapor: quod si æstas fuerit, temperare aërem oportet aperiendo fenestras bis aut ter in die, uel cum sparsione foliorum temperatorum, quæ sint boni odoris, ut sunt camomilla, menta, folia salicis & uitis uua, & spargantur per cubile: & si fuerit necessarium propter nimium calorem aspergatur aqua. Nota tamen quod frigus huic ægritudini nocet magnifice, & nihil prodest, neq; tutum est cum frigidis procedere, sed semper cum temperatis. Inquit Galenus. Caliditas temperata confert omni rei: & hoc est clarum, cum anima utatur calido temperato pro instrumēto ad omnia quæ sunt corpori necessaria. Cubili itaq; sic præparato lignum modo infra scribendo præparetur.*

## Lignum Indicum in curatione morbi Neapolitani qua ratione præparandum. Caput V.

LIgnum Indicum cum sit durißimum, per limam aut raspam, siue cum aliquo alio instrumento, in subtilißimum puluerem conuertatur. Et de isto puluere accipe libras duas, & pone in olla noua nitida & uitreata, & desuper pone aquam fontis, siue fluminis, uel putei libras xvi. & aqua sit clara sine malo odore & sapore, & dimittātur sic in infusione per diem & noctem, uel per duos dies postea facta infusione, ponatur ad ignem, qui ignis sit lentus, & bulliant olla cooperta usq; ad consumptionem medietatis, ollaq; sit magna, ita quod remaneat quarta pars uacua ut possit libere bullire, paulatineq; bulliat cum parua flamma, sine fumo & inūdatione, & bulliendo oportet assidue despumare, spumamq; serua, quoniam est medicamē iuuatiuum quando ebibitur aqua, si cum ipsa spuma circa ulcera, & tumores, & dolores, & pustulas inungantur: & quando non potes habere spumam, aqua prima hoc idem facit, si cum ipsa ulcera laueris. Consumpta igitur medietate aque per ebullitionem dictam remoue ipsam ab igne, & dimitte sic quiescere per diem: deinde diligēter coletur per colatoriū,

& in uase uitreo seruetur. Et ista est aqua siue decoctio prima. de qua sumere oportet bis in die, uidelicet mane & serò, & dicitur decoctio prima, siue maioris uirtutis & efficaciæ: postea super idem lignum quod prius ebullierit, pone totidem libras aquæ sicut prius, uidelicet XVI. & iterum cooperta olla ponatur ad ignem, & bulliat ut suprà ad consumptionem tertiæ partis, & cola ut dictum est, seruaq; in alio uase uitreo, de qua detur ægro ad libitum semper quando bibere uoluerit, uidelicet quando comedit, quoniam si poßibile est uinum dimittere, oportet bibatur etiam de ista secunda inter diem & noctē, si opus fuerit, ut quando adest sitis. & ista appellatur aqua siue decoctio secunda pro potu diurno. Nota tamen quod non esset bonum sine potu istius aquæ, diem aliquem transire, quoniam operatio ista est continua, successiua, & paulatina, ut ne sit tempus regenerādi nouam materiam. Ideo antequam prima decoctio epota sit duæ aliæ libræ dicti' pulueris ligni cum quantitate supradicta aquæ infundantur, & bulliat ut suprà, primam & secundam serua, ut quando prior bibita fuerit, aliam habeas preparatam, & procede usq; ad finem curæ, quod erit ad minus, ut experiētia docet, spaciū quadraginta dierū. Et qui maiorem habent ægritudinem & antiquiorem, per spacium maioris temporis hanc decoctionem bibāt: uerbi gratia, per duos menses uel per tres: si ultimam malignitatem ægritudinis habent. Neq; unum prætermittam, hoc est, quod quantum plus hæc decoctio ebullierit, decoctionem uirtuosiorem & excellentiorem in operatione habebis, & citius ægros liberabis. Tamen omnia sint moderata, & modo quodā medio parata. Sic etiam scies qđ quāto plus de ista decoctione: siue prima siue secunda biberint, tanto citius euadent. Multum etiam cōfert, si non habent beneficium uentris, facere clystere cum dicta decoctione secunda uel prima.

## Ligni indici sumendi modus, itidemq; uictus ratio. Caput VI.

FActis euacuationibus dictis, præparatoq; cubili æger sumat mane in aurora ciathum unum primæ decoctionis maioris

uirtutis. et sit pōdus dictæ decoctiōis ℥. vi. & minus, si nō tolera dispositio, & plus puta ℥. xij. secundū ægri uirtutem & tolerantiam, & ipsam bibat calidā, & postea cooperiatur bene cū pannis siue coopertorijs in lecto, & stet sic per duas horas, & sudet si est possibile: quod si sudauerit, abstergatur pannis calidis, & subtrahātur panni, & sic quiescat usq; ad horam prādij, quod dare oportet per quinque ad minus uel sex horas post assumptionem decoctionis: & eius prandium sit unciæ quatuor panis bene fermentati nō saliti, & unciæ tres carnis uitulinæ: uel hœdinæ, siue pullorū gallinarum paruarū, aut perdicis, aut sint duæ merulæ, uel turdi, uel sint quatuor aues nemorales: ex illis quæ capiuntur uisco: & sint cōditæ istæ carnes sine sale siue elixatæ fuerint siue assatæ, & bibat aquam, siue decoctionem secundam quantum sibi libet, & quamuis non sitiat, bibat, ut cibus admixtus cum dicta aqua efficiatur nutrimentū medicinale: & sic quiescat per septem aut octo horas post prandium, & iterum accipiat cyathum unum primæ decoctionis calidæ ut suprà, & cooperiatur in lecto per duas horas, & sudet si potest, & nihil comedat, & sic dormiat. Qđ si sitis adest tam in nocte quàm in die bibat aquam, siue decoctionem secūdā ad libitum, & sic facere oportet omni die mane & serò usq; ad uigesimum diem, & plus si uirtus ægri tolerauerit. Transactis uiginti diebus, si uirtus ægri nō sustinet cum unica comestione inter diem & noctē: spargatur cibus, & non multum augmentetur, sed dabis tres uncias panis in prandio, & duas carnis, in sero uero ad cœnam unciā unam & mediam panis uel duas, & unciam unam carnis, uel unā & semis: & cœna sit per spacium ad minus quinq; horarum post assumptionē decoctionis in sero. Quidā tamē aliter etiā dant aquam, quoniam incipiūt dare prima die duos cyathos, & secunda tres, & tertia quatuor: & procedunt usq; ad decem, omni mane usq; ad integram curam, & præcipiūt sudare in lecto, ut dictum est, & obseruant inediā in alijs: sed hoc nō debet fieri nisi in robustißimo homine, quoniam ex nimo sudore fit maxima uirtutis resolutio. Sed modus sumendi decoctionem sit iste, uel ille,

quoniam multos alios rationales possumus docere modos: semper tamen si possibile est, uinum dimittere oportet, & nullo pacto bibere, nisi aliqua complicata fuerit ægritudo, cum qua potus nimius aquæ esset ultimum nocumentũ, uel quod non toleraret æger sine potu uini, & in tali casu dandum est uinum cum cibo, lymphatum cum secũda aqua, ut ego feci in quodam sene quem liberaui ab ista ægritudine per potum dictæ decoctionis: sed quoniam erat cachecticus, quæ est præuia dispositio ad hydropisim, dabam uinum lymphatum cum aqua secundæ decoctionis quando comedebat tantũ. Nota tamen quod regula est mensuranda ægris. Dico hoc ne aliquando decipiaris: sunt enim multi homines non tolerantes famem stomachi, propter consuetudinem ipsam: quare esto prudens, quia istis dandum plus panis & etiam carnis, utputa uncias sex panis, & quatuor carnis. Et potes etiã aliquid non ualentibus sine cibo dormire, dare: aut aliqua alia de causa sine cibo in sero quiescere, quoniam sunt multi qui ex fame in sincopim cadunt, & ideo istis in sero aliquid dabis, uerbi gratia, duos aut tres bolos panis, & pòst bibant de secunda coctione &c. Et sic unumquenq; secundum iudicium extimatiuum regulabis, quoniam in omnibus certa regula dari nõ potest. Semper tamen siue semel comederit, siue bis in die, mane & serò accipiat decoctionẽ primam, ut dictum est suprà, ad minus usq; ad quadragesimũ diem: neq; dies aliqua sine potione dictæ decoctionis sit, & obseruetur regula in alijs, in regimine uniuersali dicta, quoniã multi qui male se habuerũt in coitu & in alijs, & dimiserũt hoc medicamen ante perfectã mundificationẽ membrorũ, & sanguinis ab ista materia, & ante perfectã hepatis rectificationẽ, ad deteriorẽ dispositionẽ deuenerunt. Quare est necessarium procedere, & post sanationem etiam quæ cognoscitur per remotionem accidentium, & quod æger melius indies se habet, & hoc per duos mẽses ad minus cum bono regimine in omnibus, & maxime in cibo & potu & in coitu: nam coitus in conualescentibus debilibus, est causa deterioris recidiuationis, non solum in ista, sed in omni ægritudine. Et hæc de modo assumptionis

*ptionis dictæ decoctionis, quæ maxime est in usu.* Verum, *ut dicũt qui ad nos modum istum medendi attulerunt, possumus etiam cum isto ligno aliter curare istam ægritudinem, & facere ex puluere subtilissimo, & bene per setonem cribellato, electuarium: utputa, accipe pulueris ligni Indici subtilissime pulverizati libram unam, syrupi de fumoterræ. q. s. uel cum passulis fiat electuarium, de quo sumatur ab ℥. s. usq; ad ℥. i. in mane & aurora, & cooperiatur ut su det, & in omnibus seruetur regimẽ ut in assumptione decoctionis, & sic in sero accipiat etiam eandem quantitatem, & sudet: sed in potu sumat aquã decoctionis, quando sitit: & potest etiam pro po tu facere sic:* R. *pulueris ligni* Indici *librã. i. aquæ fontis libras xij. infundantur per diem & noctẽ, & postea bulliant ad consumptio nem tertiæ partis, & coletur ut suprà dictum: & serua lignum se mel decoctũ pro alia decoctione, cum tantundem aquæ ut suprà, & in reliquis seruabis ordinem suprà scriptum.* Potes etiam con *ficere pilulas ex dicto puluere cum syrupo appropriato, utputa si sunt dolores iuncturarum, cum syrupo de sticados: quas pilulas da bis patienti mane & uespere, cum regimine dicto: quantitas sit ad minus ʒ. iij.* Hoc *idem dico de conficiendo electuario, quoniã secũ dum diuersas dispositiones ultra syrupum de fumoterræ potes ad dere alios, ut si est ulcus, cum syrupo de epithymo, & cum alijs ut necessitas postulat.* Hoc *etiam scito, quod quãdo corpus est stypti cum, debes uti clystere communi, uel ex istamet decoctione, aut da re aliquod medicamen ex dictis, aut aliquas pilulas semel in hebdo mada: aliqui uero dant pro solutiuo ʒ. iij. uel iiij. & plus pulueris dicti ligni cũ sua decoctione, & est bonum.* Nota *quod possumus etiam per alembicum posito in ipso de puluere dicti ligni extrahe re aquam, & ipsam propinare eo modo, quo decoctionẽ, uidelicet mane & sero: sed erit medicamen ualde debile: tu uero cõpone di uersa medicamina cum isto, & serua ordinem comedendi & bibẽ di in omnibus, & aliarum rerum iam dictarum.* Dico *hoc, quoniã sunt qui sine carne dant decoctionem istam, & pro cibo panis bis cocti, uncias quatuor semel in die porrigunt, cum uncia una passu*

*larum,*

*larum, quod non est extra ratione͂: tu uero iudicio estimatiuo, secundum diuersas regiones & tempora potes uariare cibaria, non uariata tamen qualitate uel quantitate: & erit laudabile semper, si ultra experimentum rationibus procedas.*

## Quod præfata, hoc est subtilis victus ratio huic ægritudini in primis conueniat, cũ cæteris ad curam necessarijs. Caput VII.

*QVoniam in regimine uniuersali dictum est, quod non debemus in ista ægritudine cum sit chronica subtiliare multũ diætam cibi & potus, & hoc docente Hippocrate. Et tamen hic suprà dictum fuit, quod in curà per istã decoctionem, oportet subtilissima uel saltem multum uicina subtilitate inedia uti, ut ex dictis liquet: & hoc non solum uidetur contrarietas in sermone, uerum etiam antiquorum medicorum regularum destructio: nam stat regula Hippocratis in multis locis Aphorismorum, quod tenuis diæta in lõgis ægritudinibus à uirtute non toleratur: estq; Galeni etiã dicentis: Oportet medicum habere duos oculos, dextrum ad uirtutem, sinistrum ad ægritudinem. Et Auicenna dixit: Oportet ad id quod magis suspectum est redire, & est uirtus. & mille sunt autoritates: quapropter dicunt aduersarij quod iste modus curæ in ista parte est irregularis: quare ut ueritas clarius appareat, nota in primis quod aduersantes bene dicunt, sed male applicant postea dicta autorum in actu practico, & hoc quoniam ista non est ultima, neq; multum tenuis diæta: qui enim bibunt istam decoctionem, sumũt in die librã unã aquæ decoctionis primæ, quæ aqua est spissa, corpulenta, & similatur quando lignũ est bonum sero lactis à quo non extractum fuit butyrum, neq; partes illæ casei, quæ remanẽt: quare cum sit ita, ista potio est nutritiua, & facilis digestionis propter suam subtilitatem: & potius dicẽda est medicina cibalis quàm aliter. Deinde isti bibunt per diem & noctem de secunda decoctione ad libitum, quæ etsi non sit ita pinguis, est tamen corpulenta & nutritiua &c. & hoc docet experientia: neq; propter hoc dico, quod diæta non sit mediocris, quam diætam laudant medici: nam* Apho. 4. part. 1.

Galenus in commento secundo quartæ particulæ Aphorismorũ dixit, quod abstinentia totum corpus æqualiter purgat: & in prima particula Aphor. commento nono dixit: Taliter diætandus est infirmus, ut uirtus conseruetur, & non nutriatur morbus. & in alio loco: Infirmis non debet uirtus augeri, sed conseruari: sed diæta mediocris conseruat uirtutem. Et tu adde, quod cum medicamẽ istud sit leue, & paulatine per uenas trãsiens, rectificat, resoluit, & omnes dictas operationes facit: quare si multa quãtitas cibi cũ dicta decoctione admisceretur, extinguerettur eius uis, & sic aut multum debiliter operaretur, aut nihil: & multa alia dicẽda sunt, quæ omnia si quis recte inspiciat, nihil contra dicta prius, uel antiquorũ inuenerit. igitur considerata uirtute & alijs audacter diætabis. Nota etiam quoniam propter sudoris aut urinæ à dicta potione emissionem, sæpe fit constipatio uentris, quam rem secundũ maiorem partem non timent medici, sed bene succurrunt dando quando cõstipatio uentris accidit pilulas de fumoterræ uel aggregatiuas, & de alijs secundum quod necessitas exiget: uel cum electuarijs dictis, puta cum electuario lenitiuo, de sebesten, de dactylis, & de reliquis, ut dictum fuit in cura per pharmaciam: nam ibi uirtutes eorum scripsi, ut recte secundum opportunitatem ipsis uti possis. Potes etiam cum clystere communi & alijs, uel cum istamet decoctiõe facere clystere, ut in alio cap. dixi. & sic lenire uentrẽ: uel cum puluere dicti ligni mouere uentrem sumendo ut suprà, dando ʒ. iij. aut iiij. uel plus cum dicta decoctione, uel parũ brodij dissoluto, & hoc fiat in mane, per quinq; horas ante prandium: & in die quo accipitur pharmacum solutiuum, aqua primæ decoctionis nõ debet sumi, bene sumatur in sero. Et sic oportet procedere usquequo signa perfrctæ curæ appareant: sed communiter hoc fit in quadraginta diebus, & plus, ut dictum est, si ægritudo est antiqua, aut uirtus debilis. Quod si aliquando ægrum citius restaurare sine cibo uelis, potus citò restaurat, sed citißime boni odores restaurant, & hoc affirmat Galenus secundo Aphorismorum, commento xi.

Quod lignũ hoc facultate sua morbũ sanet, & non inedia: quo etiã pacto accidẽtia quæuis curãda sint. Caput VIII.

MVlti qui ad pauca respiciunt ausi sunt dicere, quod sanitas quæ sequitur per potionem dictam non est ab ipsa uirtute ligni, sed a tenuitate inediæ: qui etsi sine ratiõe & experimento hoc dicant, non tamen sine autoritatibus antiquorum, una quarum est Galeni iam dicta quarta particula Aphorismorũ commento secundo: Quia, inquit ibi, abstinentia totũ corpus æqualiter purgat: & confirmatur hoc autoritatibus alijs quãplurimis. Auerrois Colliget septimo cap. primo dicit: Abstinentia est species euacuationis. & multæ aliæ sunt autoritates: quare ne in istis nimis sit prolixus sermo, sciendum est quod etsi inedia æqualiter corpus purget, non tamen omnes humores corporis purgat, ut bene declarat Auer. loco allegato, quoniam unusquisq; humor per propriam uiam euacuatur, & per propria medicamina: non enim quodlibet agit in quodlibet &c. Imo dico quod nimia tolerantia cibi sola est mala, quoniam exterminat uirtutem & auget materias frigidas, quæ est basis istius ægritudinis. Sed quid opus est rationibus? Nonne ego pluries hoc expertus sum, uidelicet regere patientes morbum Neapolitanum subtilissima inedia per mensem, & per duos menses, & abstinui multos à uino, & tamen potius deterius se habuerunt quàm melius? Virtus igitur ligni sanat cum cibarijs admixta, quoniam assidua dictæ decoctionis assumptio paulatine massam sanguineam rectificat & chylum, ex quo sanguine ita rectificato & per uenas transeunte, habet infectum rectificare, & superfluitates expellere, & alia facere, ut dixi: quare &c.

Transacta ergo quadragesima die, uel plus in ægritudine antiqua, ut dictum est, & æger nõ amplius biberit decoctionem istam, uel si etiam biberit, incipiat paulatine grossius diætari, id est, cum maiori quantitate carnis & panis, sumatq; ouum sorbile, & bibat uinum pausiferum lymphatum aqua cocta simplici, uel cũ re aliqua confortatiua stomachi, ut sunt coriandri: & sic paulatine procedat in dies, & reuertatur ad naturalem usum. Dico hoc,

quoniam si prima die post tempus potionis, comederet quantitatem magnam cibi & biberet, sequeretur omnino nocumentū propter duo, quorum unum est debilitas stomachi: secūdum, quoniam natura non tolerat repentinas mutationes, ut dicit Aristoteles. Et quoniam hanc ægritudinem patientes non omnes semper manent in lecto, sed maior pars ambulat, & exercentur: ideo dum bibunt istam decoctionem, si non possunt manere in lecto, stent in camera, ambulent, uel sedeant, postquam per tres horas sumpserint decoctionem: neq; oportet multum corpus laborando defatigare, sed ludant ludis domesticis, & gaudeant cum amicis, & in die non dormiant, nisi in nocte, propter dolores uel aliquid aliud. Conceditur etiam somnus diurnus ad prouocandum sudorem, uel si haberet stomachum debilem, ad reuocandum calorem post cibum: sed non sit nimis longus. Et hæc satis de regula uniuersali sint. Pustulæ uero, dolores, apostemata, & ulcera, ungantur circùm cum spuma dictæ decoctionis primæ, nam confortat membra, digerit materiam & rectificat: & spuma sit calida, unganturq; bis aut ter in die, etiam loca dolorosa, quoniam mitigat dolorem. Verum quia medicus est adiutor naturæ, si aliquādo esset ulcus cum corrosione, alteratione, uel corruptione oßis, procurandum est partem corruptam remouere cum instrumētis aptis, uidelicet scalpro uel fricatorio, si corruptio fuerit superficialis: uel cum melle rosato, si tantummodo esset minima alteratio, uel denigratio. Hoc idem etiam in sanandis ulceribus fiat: nam sæpe ulcera sunt mala, non obedientia, plena grumis siue duriciebus albis: quæ dum corrumpuntur, partes sanas etiam corrumpunt, & ideo procurandum est de abstractione & mundificatione cum instrumentis siue unguentis appropriatis, de quibus dicam in cura particulariū accidentium, ubi de ulceribus & unguentis dicam: & ibi docebo modum succurrendi omnibus accidentibus, uidelicet pustulis, doloribus, apostematibus, & ulceribus: & scribam etiā de cōfortatione post curam perfectam. Expedit tamen post sanationē per quindecim aut plures dies cōfortare stomachū, puta cū aromatico rosato uel

*to, uel aliquo alio. Postea sumere pilulas secundũ accidentia praeterita, uel aliquod electuariũ cum syrupis digestiuis, sicut uidebitur prudenti medico. Et sic ego multos sanaui per istã decoctionẽ, & ulcera aliquãdo cũ unguentis in cura per unctionem dictis: & aliquando cũ spuma curaui, imò post assumptionẽ dictae decoctionis per aliquos dies, quoniã non fuerunt ex toto à materia ista mũdati, cum unctionibus iuncturarũ processi, & sanati fuerũt: quare tuum erit cum sis medicus, secundum necessitatem omnia moderare cum temperamento & ratione. & haec sufficiant.*

## LIBER QVARTVS.

Iuncturas morbo Neapolitano laborãtium, unctionibus argentum viuum recipientibus vtiliter illiniri: inibiq; de calida eiusdem argẽti uiui complexione, & argumentorum ex aduerso pugnantium subuersione.

### Caput I.

HIS *uisis tempus est ad aliam sanandi hanc aegritudinem uiam descendere, quae etsi multis ingrata sit, profecto si cum obseruatione ipsa & conditionibus dicendis quis utatur, est infallibilis, & securissima uia sanandi hanc aegritudinem: & est cum iuncturarum unctionibus, in quibus argentum uiuum ingreditur: quae unctiones siue unguenta non sunt (ut multi credunt à modernis) ab Empericis inuenta, sed ab antiquis in suis libris scripta & laudata: & nos posteris secundum etiam necessitatem aliquid addendo, & alia consimilia conficiendo ipsa extollimus, & laudamus: quoniam uirtutes ipsorum sunt laudibus dignae in ista ultima & praua aegritudinae. Neq; audiendi sunt qui dicunt, quia unguenta ista nocet neruis, ideo nõ debemus cũ ipsis pcedere, & aegros ungere. Et ratio est, quoniam ipsi fortè non sciunt, quod in unoquoq; medicamine hoc principale attendendũ est (quãdo medicamen melius non inuenitur) an sit maius nocumentum iuuamento: quod si iuuamentum fuerit maius, debemus procedere &*

applicare medicamen, factis aliquibus correctiuis & præparationibus ad expellendum nocumentum, ut faciũt boni doctores in istis unguentis, in quibus ponũtur correctoria, ut est axungia, theriaca in aliquo, & ponitur sticados in aliquo, uel saluia, et in aliquo oleũ de iunipero, uel de terebẽthina, & de alijs: quæ omnia habet cõfortare neruos, & extinguunt malignitatẽ argẽti uiui: & ut breuiter me expediam, apud omnes medentes est, & recitatur à Gentili in expositione quinti canonis, quod medicina quarti gradus efficitur secundi gradus per admixtionẽ aliarum medicinarum: remittitur etiam malignitas uenenosa per ea bezoar quæ sunt sibi cõtraria. Quare cum à doctoribus diuersa ponantur ad extinguendã malignitatem argenti uiui, diuersa essent dicenda: sed cum hoc de facto rationales practicantes faciant, & succurrendo. si aliquod uident nocumentum ab istis unctionibus, dicendum est quod nullum est in applicando inconueniens: & quoniam maius est iuuamentum nocumento, ideo recte procedimus cum istis correctis, usquequo aliquis melius inueniat. Alij uero aliter improbant istam uiam, & dicunt quod est fortis, & quod cum unctionibus istis sequuntur mala accidentia, & ulcerationes oris, & gingiuarum cum fluxu continuo materiæ phlegmaticæ die noctuq; fluentis, & ob hoc sequitur uigilia laboriosa & impotentia comedendi, dolores maxillarũ & alia, ut sunt fluxus uentris, paralysis &c. Quare cum ista sint accidentia & ægritudines malæ, non debet medicus sanitatẽ istius ægritudinis cum introductione istarum malarum dispositionum
Part.1. quærere. Quibus facile respondeo: dixit nanq; Hippoc. quod ad
Aph.6. ultimas ægritudines ultimæ curationes sunt potentes: & quamuis Gal. in commento de india exposuerit, & in alio loco de phleboto-
Lib.5. mia, tamẽ Aphor. ampliatur ad alias ægritudines, utputa ad ulce-
Meth. ra maligna. Cũ corruptione ossis procedimus cũ cauterio actuali, quod est fortissimũ medicamen. Quis enim ignorat cõbustionem ignis esse corpori humano crudelissimũ medicamen? tamen omnes medici iubent procedere cũ ipso: ita quod Princeps quarta primi laudes cauterij eminẽtes dixerit: inquit, Cauterium est medicamen

valde

ualde nobile &c. Et phlebotomia nonne fit per incisionem uenarum? & purgatio cum belleboro, scamonea, & elaterio, quæ nocent stomacho, & alijs membris: quare sæpe medici etiam curant ægritudinem unā introducendo aliam, ut paralysim introducēdo febrem, & scabiem malam Auic. cum euacuatione usq; ad dysenteriam: postea curāt febrem, & sanāt dysenteriam: & sic nō sine ratione & autoritate faciūt qui utuntur unctionibus, facta euacuatione sensibili, uel insensibili illius materiæ ultimæ in malignitate, sanant postea ulcera oris, & succurrūt alijs accidētibus, secundum necessitatē: & cū iste uel cōsimilis processus fiat in alijs, non est malum etiā in ista facere. Sunt etiam dicētes, quod cura nō est uera cum nō sit per cōtrarium, imò cum istis unguentis fit potius cōstipatio, & quædā stupefactio. Et dicūt autoritate Auic. secundo canonis, quod argētum uiuū est frigidæ cōplexiōis: & ad confirmandū adducūt exemplū de simia mortua ex assumptione argenti uiui, & de quodā aromatario qui credēs potare aquam, casu argētum uiuum bibit, & sic mortuus est: quæ res non est credibilis cum sit pōderosum, & nō potabile &c. quibus apertis siue anatomizatis, inuenta fuit prope cor maxima quantitas sanguinis coagulati: quare dicūt hoc à frigiditate argēti uiui prouenire, & confirmāt istā non esse ueram curā, quia ex eius fumo sequuntur paralysis, & aliæ ægritudines frigidæ &c. Quibus respōdeo, dimisso Consiliatore differētia. cli. & dico quod argentum uiuū est calidæ & humidæ cōplexiōis, ut bene notauit doctissimus Platearius, in suo de simplicib. lib. & hoc cōfirmāt uerba Haliabbatis secūdo practicæ. c. xlviij. & Rasis tertio ad Almāsorē, ca. xxxiiij. & Galeni lib. iiij. de simplicib. dicentis quod uirtus argēti uiui est calida, quāuis in nono de simplicibus fatetur se nullam habere experientiam. Hoc idē attestātur operationes & uirtutes, quas ponit Auic. dicens quod est subtiliatiuū: nam subtiliatio fit à calido. Neq; propter hoc negarem diuersitates partium: quoniam, ut dixi in tractatu de ligno Indico, autoritate Galeni, una medicina singularis cum sit ex quatuor elementis, habet plures partes à quibus

diuersi

diuersi procedunt effectus: neque uerba Auic. qui fuit tantus uir in medicina, superficialiter intelligenda sunt: quia cum dixit, quod est frigidæ complexionis, oportet intelligere quod operationes causant effectus frigiditatis, & ultimo infrigidat, & est resoluendo spiritus, & sic reddit corpus infrigidatum, quoniam sua caliditate subtili, penetratiua & eliquatiua, habet dissoluere membra quæ sunt subiecta detinentia sanguinem. Et sic fit inanitio spirituum, & mollificatio neruorum: & sanguis redditur frigidus: & ita coagulatus fuit in simia: & aromatario concessa potatione argenti uiui, quia sua caliditate nimium resoluit, & sanguis ita exinanitus conuersus ad principale membrum intētione naturæ quærebat fortè calefieri a corde: & sic fuit facta suffocatio, fortè residui caloris, uel etiam à malignitate specifica illius argenti ad intra occidente, quare &c. Quod cum sit ita, boni medici quia administrant argentum uiuum, in ista cura corrigunt cum temperatis, ut est axungia, oleum liliorum cum saluia, olibano, myrrha, & theriaca, ut dictū est, & paulatine applicāt iuncturis tantum, utputa semel in die, & quantitas est parua, quia duæ unciæ unguēti sufficiunt ungere pro uice, in quibus non sunt ʒ. iij. argenti uiui. Ex his patet responsio breuis ad hoc. Nocumentum, ut dixi, est minimum quid, & iuuamentum est maximum, & eius uirtus est calida, ut dictum est, & ideo nō reprimit, sed digerit, & euacuat causam ægritudinis sensibiliter sæpe, ut apparet: & aliquando insensibiliter, quæ causa est materia illa uiscosa. Quod si à medicamine isto aliquod nocumentum imprimitur, natura & medicus prudens corrigit, & confortat membra &c. Et ad omnes istas rationes adde, quod nō semper res quæ nocent corpori siue membro sano, nocēt etiam ægro: ut quotidiana experiētia testatur in febriētibus, & in ægritudine particulari: uerbi gratia, erysipelatibus conferunt, quæ sunt notabiliter frigida, & sanant, tamen frigida nocēt, & deducunt corpus sanum, & membrum extra temperamentum proprium. Quare applicando dico, quod si argētum uiuum nocet corporibus sanis, uel neruis nocumento magno, nō tamen nocet quando sunt

*do sunt infecti infectione ista.* Et *si aliquando noceat, magis & magnifice iuuat, & nocumenta sunt corrigibilia, ut experientia patet: multaq; alia possem adducere de causie compositionis medicinæ, sed quia sunt nota, medicis dimitto, & summatim reuertendo dico:* Si *quis habuerit ægrum patientem morbum istum, siue nouum, siue antiquum, secure procedat cum unctionibus infra dicendis, obseruato regimine infra scribendo, & dicto in sex rebus non naturalibus.*

## De modo administrandarum vnctionum in quacunque morbi Neapolitani dispositione: & qua uti dięta debent qui per vnctiones sanantur. Caput II.

IN *primis corpus cum medicationibus conuenientibus euacuare oportet, ut puta, si ægritudo est noua, & æger multas habuerit pustulas, & paucos dolores, digeratur materia, uerbi gratia, cum syrupo de endiuia, de lupulis, & de fumoterræ, & aquæ cum quibus lymphentur sint aquæ endiuiæ, scabiosæ, lupulorum uel solatri, aut cum alijs dictis.* Sed *si ægritudo fuerit antiqua cum doloribus, apostematibus, siue ulceribus, digeratur cum syrupo, uerbi gratia, de fumoterræ, de sticados, melle rosato: ana ℥.s. uel cum alijs syrupis iam dictis, & lymphentur cum aquis fumiterræ, iuæ, andacochæ, ana ℥.i. uel cũ decoctiõe epithymi* Mesue, *uel cum decoctione nostra, uel senæ: & sic digeratur per aliquos dies puta quinq; uel sex, sumendo in aurora, & si quæratur reprimere materiam, propter dolorem capitis, sumat ipsum post cœnam, per tres aut quatuor horas.* Et *facta aliquali digestione, purgetur pharmaco lenitiuo, cum aliquali electione ad materiam dominantem, ut in ægritudine noua cum electuario lenitiuo de sebesten, ana ʒ.vi. confectione* Hamech *ʒ.ij. uel plus, secundum necessitatẽ infirmi, & fiat bolus cum zuccaro, uel potio cum aquis dictis: uel cum decoctionibus.* Aut *dentur pilulæ de fumoterræ, & aggregatiuæ ana ℈.ij.s. uel minus secundũ indigẽtiam, & fiant quinq;: quæ euacuationes sumantur in aurora, nisi sit aliqua particularis intẽtio: aut aliquod impediẽs, ut febris principiũ, uel aliud quid, & in tali*

in tali casu eligant horā magis quietam, & cibus sit ad minus per quinq; horas pòst, tam in digestione, quàm in euacuatione: & semper adde & minue, secundū diuersitatē ægritudinis in accidētibus & complicatiōibus &c. quod si ægritudo fuerit antiqua cū doloribus & reliquis, euacuabis cum aliquo ex dictis puta lenitiuo, addito electuario de psyllio Mōtagnanæ uel agarico præparato, & de alijs, quorū uirtutes dictæ sunt. Et facta prima euacuatiōe, si æger est fortis cum alijs cōditionibus in cap. de phlebotomia dictis, phlebotoma eum à uena basilica quantitate conuenienti in mane, nisi sit aliqua res impediēs: factaq; phlebotomia, iterum digerendo cum syrupis appropriatis procede, & iterum cum pharmaco benedicto euacua quod sit electiuum, & si fuerint pustulæ, appone uentosas scarificatas super spatulas, nates, & alia membra, ubi plus sunt de pustulis, & reitera ipsas bis uel ter, secundum necessitatem, & iudicium ex plenitudine sumptum, & etiam ex multitudine pustularum: interponaturq; inter unam & aliam applicationem spacium quatuor aut quinq; dierum, & sumat quotidie digestiuum, uacuantiaq; reiterentur, siue sint potiones, siue pilulæ. Et facta diligenti ac canonica euacuatione minoratiua, residuum materiæ remanentis digeratur unctionibus infrà scribendis, ut natura adiuta residuum posit per os, ut in pluribus contingit, uel per secessum, aut per sudorem, uel per urinam, aut insensibilem euacuationem, ut sæpe uidi, euacuare & expellere. Et hoc fiat, uerbi gratia, cum isto unguēto, uel cum alio eiusdem uirtutis. R. axungiæ porcinæ libram unam, pinguedinis gallinæ ℥. iij. olei liliorum alborum ℥. i. s. mercurij ℥. v. & plus si liceat, olibani, masticis pulverizati, saluiæ, sticados, lithargyrij, cerusæ, ana ℥. i. aquæ uitæ ℥. ij. misce. & in mortario lapideo tandiu ducantur, donec ad perfectam formam unguenti reddantur &c. Modus autem istius compositionis est iste, in primis axungiæ nō sint ad ignem colatæ, sed à pelliculis emundatæ, & per setonem eo modo, quo extrahitur flos cassiæ colatæ, postea pone argentum uiuum in mortario cum dicta axungia, & ducantur pistillo, & iste erit modus mortificandi

ficādi & incorporandi argētum uiuum, quibus incorporatis addantur aliæ res successiuæ: tamē semper cum pistillo ducātur usq; ad perfectā omnium rerum dictarum admixtionē: & dimittatur per duos dies ut fermentetur, uel plus: postea æger, ut supra purgationib. purgatus, ungat seipsum, si potest, iuncturas post cœnam per tres horas: & sit ante focū, & cubile sit clausum, & incipiat à iūcturis cauillarum pedum, postea ad genua deueniat, deinde cubitos ungat, postremo iuncturas manus, & si uirtus est fortis, & ægritudo magna, unge etiam iuncturas inguinum, ancharum, & spatularum. Postea iuncturæ stupa canapina calida cooperiātur. & ligentur, & ingrediatur lectum, cooperiaturq; coopertorijs, ut sudet per duas horas, quod si per sudorem nimiam patiatur lassitudinem, detur cyathus unus brodij gallinæ, uel carnis. Et sic procedere oportet ungendo singulo sero, usquequo medicus uideat exitum manifestum materiæ phlegmaticæ ab ore, aut fluxum uentris notabilem, uel sudorem, & ultra hoc uideat diminutionem manifestam. si sunt pustulæ, pustularum, & si sunt dolores, dolorum mitigationem, & si apostemata, solutionem ipsorum: & si ulcera, digestionem, mundificationem, incarnationem, & circatrizationem. Et quoniam sæpissime accidit quod in aliquibus nullus apparet fluxus materiei ab ore, neque aliqua alteratio, siue dolor dētium, neq; fluxus uentris, aut aliquod signum euacuationis manifestæ: & cū ægritudo sit materialis, quæ sanatur euacuatione, dubitat medicus, nesciens se regulare, de quantitate unctionis, & dierum numero sufficientium in cura, ut sanetur æger. Et ego multos annos in hac ambiguitate fui, usquequo cognoui, quod in istis ungendo procedere oportet usq; ad aliquam manifestam pustularum, dolorum, apostematum, & ulcerum sanationē, & uirtutis tolerantiam, quod signum est mihi infallibile, & maxime quādo accidunt lassitudines quædam sincopales ultra dicta, & tunc est indicium quod uirtus agit circa materiam, siue humiditatē bonam, in qua reseruatur calor naturalis, & cū hoc apparet, dimitte unctiones, & conforta uirtutem cum cibarijs bonis, ut sunt oua sorbilia,

contusiones

*contusiones ex pulpis gallinarum & caponum, & cum uino aromatico, & alijs bene nutriētibus. Et ita ego multos sanaui, qui ab alijs sæpe inuncti non fuerunt sanati, eo quia nullam alterationem oris cum euacuatione faciebant unctiones, & medentes nō cognoscebant quando perfecta erat eradicatio materiæ, quæ quoniam non fuerunt eradicatæ, iterum morbus deterior priore recidiuabat. Sed ut melius me intelligas, ego procedo in istis cum unctione usq; ad laßitudinem dictam semisincopalem. Sanaui inter alios unum, qui à pluribus iam inunctus & non sanatus, quem per triginta septem dies inunxi, & liberatus fuit, & nunquam recidiuauit, & ab omnibus incurabilis dicebatur, & sanus adhuc uiuit: & multos alios, ut dixi: signumq; fuit mihi ut suprà: quare dico, quod non potest dari certa regula de numero dierū unctionis, & quantitate: sed oportet procedere secundum fortitudinem patientis cū iudicio bono extimatiuo. Sanaui etiam multos marasmo de laborātes debiles cū ægritudine magna per plures reiterationes unctionum, & ungebam per quatuor dies omni sero: deinde dimittebam ipsos per hebdomadam quiescere, sine unctione, sed cum bono regimine, & postea iterum ungebam per quinq; dies in sero secundū eorum uirtutes, iterumq; dimittebam quiescere, & sic sanitati restituti sunt. Vidi etiam in aliquo uirtutem debilem, & dolores acutißimos indigentes maxima unctione, & feci ungere per quatuor aut quinq; dies usquequo dolores fuerunt mitigati: postea per mensem feci ipsum bonis cibarijs nutrire, & iterum inunxi per multos dies, & sic sanatus fuit. Tua ergo erit secundum ægritudinem & uirtutem cum istis mitius & fortius ungere continue & interpolatim: caue tamen ne pectoris partes inungas, ut docet Auic. &c. Aeger tamen cum bonis cibarijs semper nutriatur, & cum uino optimo, non uinoso, sed mediocri: & inter prādium & cœnam da scutellam brodij, semperq; attēde uirtuti, & ægritudini, & omnino à uentis & ab äere frigido abstineat, læteturq;. Et quando apparet fluxus humiditatum manifestus ab ore, cum dolore & inflatione gingiuarum, & accidentia morbi remittantur, ab unctionibus*

*bus*

*bus cessare oportet, & remouere stupas cooperientes iuncturas. Neque lauare oportet loca inũcta, nisi ex nimia resolutione ægro sincopis accidat, aut subita & magna oris ulceratio præfocatiua, uel fluxus uentris cum excoriatione intestinorum, uel aliquod aliud accidens: quæ si accidunt, remoue unguenta & stupas, quod si ex toto quæris abscindere uirtutem ungenti ne ultra procedat, iuncturas lauabis, locaq; alia ubi cum dicto unguento illinitum fuit, cum uino calido simplici, uel in quo camomillam ebullire feceris, aut saluiam: & de alijs, succurreq; accidentibus cum remedijs infra scribendis.*

De diuersis unguentis, eorumq; uario & mirabili effectu. Cap. III.

Quoniam multa sunt unguenta & diuersificata secundum diuersitatem accidentium in tali ægritudine, ideo utilissimum fore iudico, si descriptiones diuersas dictorum unguentorum, cum suis uirtutibus scripsero. Et primo unguentum ad scabiem domini Mesue in suo antidotario dist. xi. quod confert scabiei malæ, & pustulis morbi Neapolitani, si factis purgationibus, & alijs dictis: iuncturæ ungantur cum ipso in sero per aliquos dies, usquequo appareant signa dicta, quo aliquando usus sum, cuius hæc est descriptio: R. olei laurini ℥. iij. thuris albi, ceræ mundæ, ana ℥. ij. argenti uiui mortificati cum saluia ℥. ij. pinguedinis porcinæ mundæ à suis pelliculis ℥. v. salis communis ʒ. viij. succi plantaginis & fumiterræ ad libitum. misce, & fiat unguentum. Aliud unguentum quod dicitur Saracenicum, in cura scabiei, in additionibus D. Arnaldi de uilla noua descriptum, & ab antiquis etiam: sanat scabiem malam, & cancrum, & pustulas morbi Neapolitani, dolores, apostemata, & ulcera mala, educẽdo materiam phlegmaticã, & curat etiam leprosos in principio: & cõfert arthetica & podagræ à materia grossa descriptio cuius est ista, R. salis nitri, salis puri, plumbi usti, euforbij, ana drach. ij. panici marini, chamæleontæ, ana drac. i. s. cerusæ, argẽti uiui, ana unc. ij. cõfice cum axungia ueteri & oleo antiquo & post addatur puluis, & fiat*

unguentum: & modus administratiõis est iste: Sedeat infirmus inter duos ignes, & iungatur à genibus inferius usq; ad pedes: & supra genua per tres digitos, caueatq; à frigiditate. Et cum phlegma incipit dissolui, recedat ab unctionibus, & si per multa sputa & nimiam asperitatem dolor in gutture & ore sentiatur, lauetur os aqua ordei simplici, & in processu cũ melle rosato. Possem & multa alia unguenta in libris antiquorum scripta, hic etiam scribere, sed ne sermo nimis sit tædiosus, uide Auic. & alios antiquos, de cura scabiei, quoniam multa ponuntur ab ipsis. ista duo ab antiquis scripta posui: ut sint testimonia dictorum meorum, uidelicet quod ista unguenta non sunt ab Empericis inuenta, ut multi credũt, neq; modum usus ipsius, cum ex dictis iam appareat etiam quod antiqui antequã ad nos uenisset morbus iste, ungebant etiã ipsi iuncturas ex qua unctione fluxus materiæ phlegmaticæ eueniebat, &c. Sed quoniã unusquisq; sua libẽtius utitur sententia, ideo multa unguẽta à modernis usitata & probata, infra notare decreui. Et primum unguentum meum à me benedictũ completũ dictum in ista ægritudine, qđ sanat pustulas morbi Neapolitani, doloresq;, & resoluit apostemata dura, siue grumas, & ulcera mala sanat, si cum eo ungantur iũcturæ, & pustulæ, ut dictũ est suprà. Esto tamen memor documentorũ Auic. de scabie & pruritu, quod elongare oportet à partibus pectoris & stomachi, cuius unguẽti ista est descriptio: R. axungiæ porcinæ mundatæ à suis pelliculis, & per setonem colatæ sine igne lib. ij. argẽti uiui li. i. lithargyrij unc. iij. cerusæ unc. ij. olibani unc. i. misce, & fiat unguentum in mortario lapideo, extinguendo in primis argentum uiuum cum axũgia, postea adde res alias semper pistillo bene agitando. Et apud me istud unguentum est materia siue instrumentum omnium curationum, quoniam ego addo in ipsam diuersas medicinas, secundum diuersitatem ægritudinis & patientis, uerbi gratia, si ægritudo est cum tumoribus, addo pinguedinẽ gallinæ, uel anatis, uel anseris, & quãdoq; omnes & aliquando unam, quoniam istæ multum sua caliditate & humiditate resoluunt duritiem, cõfortantq; membra læsa, & aliquando

si cum

*si cum tumoribus sunt dolores, in ipso oleum de lilio, de terebenthina, de bacci lauri pono, & unum ipsorum uel plura, ponoq́; ad uigorandam eius operationem, ubi uirtus est fortis, & ægritudo maligna: si patiens non alteratur à leui unctione, plus de quantitate argenti uiui, & addo aquam uitæ, & saluiam, & sticados, & theriacã pro correctiuis, siue myrrham & mastichem: & in istis procedo, ungendo etiam iuncturas spatularum & ancharum, ut dixi suprà. Quod si timeo excoriationẽ à uirtute calida corrosiua argenti uiui, corrigo unguentum cum lithargyrio & cerusa, ut in unguentorum receptis uidere est. Et sic cum isto unguento diuersis rebus in ipsis additis, diuersificatam in suis accidentibus ægritudinem remoueo. Aliud unguentum sanans morbum Neapolitanum cum pustulis, doloribus, apostematibus, & ulceribus, iuncturis in sero iniunctis cum ipso ad ignem. R. axungiæ porcinæ ℥. vi. anatis ℥. iij. gallinæ ℥. ij. olei rosati, liliorum alborum ana ℥. i. argenti uiui ℥. v. lithargyrij aurei, olibani, ana ℥. i. myrrhæ ℥. s. misce, & fiat unguentum in mortario lapideo, ut dictum est suprà. Aliud eiusdem uirtutis & intẽtionis. R. axungiæ porcinæ lib. i. s. mercurij unc. viij. olei laurini unc. i. theriacæ, mastichis, olibani, myrrhæ, ana unc. i. succi fumiterræ ℥. i. s. lithargyrij, cerusæ, ana unc. ij. misce & fiat unguentũ in mortario ut suprà. Aliud eiusdẽ uirtutis. R. axungiæ porcinæ unc. iiij. argenti uiui unc. ij. olibani unc. i. olei de iunipero unc. x. aquæ uitæ unc. i. misce, & fiat unguẽtum in mortario ut suprà. Aliud eiusdẽ uirtutis. R. axungiæ porcinæ, gallinæ, anatis ana unc. vi. olei liliorũ alborũ, rosati, laurini, ana unc. i. olibani, mastichis, myrrhæ, ana unc. s. saluiæ, sticados, ana drac. vij. lithargyrij aurei un. i. unguẽti dialtheæ unc. ij. aquæ uitæ unc. i. misce, & fiat unguentum ut suprà: & istud ualet quãdo tumores sunt antiqui schirrosi: ultra unctionem iuncturarum tumores etiã ungas, & stupa cooperias canabina, ut dictũ est. Aliud eiusdem uirtutis pro diuitibus & delicatis, & est odoriferum. R. macis, cinnamomi, gariofilorũ ana ʒ. iiij. gran. paradisi ʒ. iij. rosarum rubearũ, corticum citri, ana ʒ. v. nucis muscatæ numero iij.*

contundantur omnia, & infundantur in aqua fontis per diem naturalem, postea in dicta aqua pone libras v. axungiæ porcinæ recẽtis, & bulliant ad consumptionẽ aquæ, & coletur: deinde R. dictæ axungiæ sic bullitæ libras ij. argenti uiui ℥. vij. olibani ℥. ij. cerusæ, lithargyrij ana ℥. i. s. sticados, myrrhæ, ana ℥. s. & in fine musci resoluti in oleo rosato ℈. s. & semp miscẽdo fiat unguentũ in mortario ut suprà, & est odoriferũ & mirabilis opatiõis. Possem multa plura & nõ probata hic scribere unguẽta, quæ omĩa essent eiusdẽ intẽtiõis cũ istis: ne ergo sermo noster nugatorius sit, dimittãtur: medentesq; admoneo quod tota materia essentialis est axungia, et argẽtũ uiuum. Quare ex dictis, alia secundũ diuersas intentiones, cum ista tamẽ basi, componere possunt: uirtutes quorum cum sint mirabiles, & supra alia medicamina in hac ægritudine nobiliores, non ipsas silentio pertransire decreui, sed quantum in me erit, & quantum ingenium meum ualebit cum ueritate eas extollere intendo, cum per talia unguenta gentem plurimam, quæ ab alijs medicaminibus nunquam sanati fuerint, & postea ab unctione unguentorum dictorum sanitati restitutam uiderim &c. Sunt igitur unguẽta ex argento uiuo, axungia & alijs facta: medicina digestiua materie phlegmaticæ diuersæ admixtionis per totum corpus sparsæ & inobedientis, multis medicaminibus: estq; euacuationi sensibili uel insensibili præparatiua, malignitatis dictorum humorum contemperatiua, dolorum mitigatiua, pustularum sanatiua, apostematum resolutiua, & maturatiua, ulcerum saniei digestiua & mundificatiua, & malarum qualitatum remotiua, aliorumq; quouis modo accidentium correctiua, & ultimo omnium solutionum continuitatis sanatiua: est etiam uirtutis expulsiuæ expergefactiua & uigoratiua, ita quod isto adminiculo, ab omnibus superfluitatibus inobedientibus membra mundantur, & ad naturalem dispositionẽ redeunt, sanguinemq; ab isto humore infectum mundificant per totum corpus, & materiam ad conuenientes regiones expulsioni dirigunt, indesinenter euacuando, die noctuq; per uias notas naturæ, donec totum corpus mundum ab istis superfluitatibus remaneat,

neat, quæ ab antiquorum euacuationum uirtute minime euacuabã tur: confortatq; uirtutem interiorum membrorum deseruientium naturalibus, & alijs quæ membra exteriora illinita communicant uirtutem linimenti cæteris membris. Et hoc clarissime apparet ab effectibus, cum per extremitatum illinitiones consolidantur ulcera, resoluuntur apostemata & reliqua, in quacunq; parte intrinseca uel extrinseca, ut experientia testatur. Nam ista illinitione natura adiuta, phlegma per os indigestum successiue expellit, & etiam per secessum diuersas materias corruptas, in quibus mala uirtus hepatis & stomachi elaborauit: per sudorem quoq; superfluitates quartæ digestionis, & aquositatem sanguinis per urinam, & ultimo per insensibilem euacuationem quæ in uaporem conuertuntur expellit. Quare nisi calor siue anima ab ipso actuaretur, uel incitaretur, aut coadiuuaretur, non tot & tanta bona sequi uideremus. Sileant ergo qui corpus siue uirtutes exterminari ab istis dicunt, experientia & ratione contra ipsos pugnantibus. Quod si multos se errores uidisse dicant, ignauorum applicationem malam & irregulatam accusent, & non medicaminum, cui nulla in tali morbo sibi æquatur, cuius basis est argẽtum uiuum: sua correctoria sunt axungia, myrrha, saluia, & alia &c. operatio cuius est per calidítatem suam, quæ materiam phlegmaticam purã uel mixtam, in quacunq; parte corporis dissoluit, & ideo curat scabiem malam & ulcera maligna, ut dicit Serapio de simplicibus, & Auicẽ. & Haliab. & Rasis xxxvij. continentis, cap. lxxv. & omnes antiqui, ut omnia unico uerbo complectar. Modum autem operationis istius unguenti si quis scire desiderat, hoc facile est soluere cum colligãtiæ corporis declaratione. Nam cor per arterias, hepar per uenas, cerebrum per neruos toti corpori colligantur: & ex putredine aliquando in ulcere, ubi arteriæ ramus notabilis fuerit, causatur sincopis, & in neruo spasmus, & in uena febris, si fuerit quãtitas magna, aut probibita trãspiratio: sic etiam uirtus calefactoria unguenti quæ maxime actiua est inunctis iuncturis. Et cum ibi arteriæ, uenæ, & nerui manifestentur, & loca sint excarnata,

*uirtus transit ad alia membra: & sic in ista ægritudine curantur diuersa (ut ego uidi) accidentia, ut est tussis ex ulcere Neapolitano, in pectore, & squinantia, & tenasmon, & aliæ intrinsecæ passiones ab eadem causa. Sanat sæpe illinitio ista etiam alias frigidas & chronicas ægritudines, quæ pendent à materia phlegmatica à prædominio, ut sunt dolores podagrici, nodi, & cutaneæ infectiones, & alia: quæ omnia si diligenter applicaueris, considerata ægritudine, ut suprà dictum est, & uirtute, domino auxiliante sanitatem introduces. Caue ne te diminuta illinitio decipiat, uel nimia audacia in hoc, & non solum in ungẽdo, sed in regimine aëris, & cibi, & potus, & alijs: quoniam ex hoc multi non fuerunt sanati, sed post aliquos dies in eandem ægritudinẽ reuersi sunt, & etiã in deteriorem &c. Hæc satis de unguentorum uirtute. Sed notare oportet quod in aliquibus possumus loco unctionis componere unguentum in forma solida in modum ceroti, & extendere super corium, aut pannum lini, & ponere super iuncturas omnes, & de tertio in tertium diem ipsa cerota remouere, & perseuerare usquequo appareat alteratio gingiuarum, uel aliquod ex signis dictis in superioribus, & tunc erunt remouenda, ut dictum est suprà. Quod si oris ulcera, & fluxus phlegmatæ ab ore, uel alia accidentia uideris, remedijs iam dictis corrigere oportet. Et finaliter omnia quæ dicta sunt ante unctionem digerendo & euacuando obseruabis tam cum pharmaco, quàm cum phlebotomia & uentosis, regimineq; toto rerum non naturalium. Modus compositionis istius ceroti est iste: R. pinguedinis porcinæ mundatæ à pelliculis, & per setonem colatæ, mercurij, ana lib. i. s. incorporentur cum pistillo in mortario, & in fine adde thuris puluerizati ℥. vi. lithargyrij, cerusæ, ana ℥. i. s. & fiat in mortario dicto pfcta incorporatio: deinde R. serapini, armoniaci, ana ℥. viij. resinæ pini, terebinthinæ ana ℥. x. dissoluantur in aqua ardenti ad ignem ut fiat solidum, ita quod ponendo unam guttam super lapidem frigidum sit frangibilis: & tunc dimitte infrigidari semper agitando cum baculo, & cũ fuerit usq; ad tepiditatem, adde suprascriptum unguentum factum*

*in mor-*

*in mortario, semper agitando donec perfecte incorporetur: post-ea adde in fine ceræ albæ ℥.iiij. paulatine & semper agitando, & in fine pulueriza lithargyrij desuper ℥.v. bene agitando & incorporando, & fac magdaleones & serua. Quod cerotum ualet ad remouendum dolores, & resoluendum apostemata dura, sanatque ulcera maligna duritiem resoluendo, incarnat & sigillat maxime si à principio positum fuerit, præmissis euacuationibus. Et si super iuncturas omnes applicatum fuerit, ut dictum est, liberat totaliter ab ista ægritudine cum est noua, & in corpore bonæ complexionis, & est medicina satis secura & delectabilis respectu unctionis. Quod si fortius cerotum componere uolueris, adde plus de mercurio, puta usque ad libras duas, & plus, secundum necessitatem, & reliqua sint ut dictum est &c. Sed unde discessi reuertendi tempus est, ut tibi completam huius morbi curam tradam.*

De modo succurrendi oris, gingiuarum. & aliarum partiũ gutturis alterationibus, alijsque accidẽtibus malis ab vnctionib9 factis.

Caput IIII.

*DIxi suprà quod ex illinitione unguentorum diuersa sequuntur accidentia, quæ sunt ista: ulcera oris, & gingiuarum excarnatio, cum caliditate maxima, & inflatione gutturis, linguæ, & faucium, sincopis cum totius corporis laxitudine, fluxus uentris aliquando diarius, & aliquando cum excoriatione, siue dysentericus, uentris etiam nimia constipatio, nimia uigilia, cum dolore maximo illarum partium, que omnia indigent cura & moderatione quando superfluunt. Igitur si ex nimio fluxu materiæ phlegmaticæ, uel a caliditate medicaminis oris sequatur excoriatio, cum dolore & inflatione, uel sine inflatione, in primis fiat assidua oris ablutio, & gargarizatio cum aqua ordei mediocris ebullitionis, & hoc per aliquos dies. Quod si fuerint ulcerationes cum caliditate, adde in dicta aqua parum diamoronis, uel syrupi uiolati, quoniam extinguit caliditatem, & confortat locum: Deinde procede cum aqua plantaginis, &*

melle rosato, ad mundificandum hoc modo: R. aquæ plantaginis lib. i. mellis rosati ℥. iij. misce, & cum isto sæpe os abluatur. Potes etiam à principio & in augmento facere gargarismum. R. aquarum buglossæ, uiolarum, endiuiæ, ana ℥. x. zuccari fini ℥. xv. fiat in modum iuleb ad ignem, cum quo sæpe lauetur os. Quod si in aliquo tempore maximus fuerit dolor, utere lacte ouino uel uaccino, ab eo non extracto butyro: & duc ipsum per os calidum: quod si hoc non remouet dolorem, unge genas & partes circunstantes cum oleo rosato: & da butyrum patienti ut teneat in ore, quoniam mirabiliter mitigat dolorem, quod si hoc non remouet, & materiæ fluant incessanter, ita quod dolor sit magnus, appone uentosas super spatulas & nates ad diuertendum, & sint in primis sine scarificatione: postea, si opus fuerit, cum scarificatione: quod si dolor augeatur, & magnam oris timueris apostemationem, & fortè esthiomenationem, ut uidi in quodam quem Empericus quidã inunxerat, qui ad miserabilẽ totius faciei putrefactionẽ, & ultimo ad mortem deuenit: ne ergo ista tibi accidant, phlebotomiã administrabis si uirtus est cõstans ad diuertendũ, & hoc à uena cephalica, uel mediana, uel à basilica si hoc à nimia caliditate hepatis prouenire cognoueris, & sic remoto dolore, in fine in dictis gargarismis adde mel rosatum, ut dictum est: cũ aqua plantaginis, quoniam oris ulcera mundificat & sanat. Possumus etiã cum ista decoctione lauare os R. ordei, rosarũ, myrtillorũ, saluiæ, ana manip. i. decoquãtur in uino stiptico &c. uel etiam cum uino solo, quoniam cõfert & sanat ulcera &c. Sed quia dictum fuit de phlebotomia, nota quod quando uirtus tolerat & reliqua, factis inunctionibus per aliquot dies, ita inter ungendum antequam fluxus manifestus ex ore appareat, utilissimum est phlebotomare uenam medianam dextri brachij, uel basilicam, secundum diuersas intentiones, ut dictum est in cap. de phlebotomia. Quod si uideris lassitudinem, & debilitatem, succurre cum brodijs caponum, ouis sorbilibus contusis: & uino aromatico, quod si sincopis sequatur, auxiliaberis cum bonis odoribus, ut est uinum maluaticum cum

aqua

aqua rosata: & acetum rosatum: & cum epithematibus cordis, uel cum mixtura cordiali & alijs dicendis: uerbi gratia: R. zuccari buglossati, boraginati, uiolati, rosati, ana ℥. i. fragmentorum de gemmis ʒ. i. s. margaritarum praeparatarum ʒ. s. fiat mixtura cum syrupo de pomis, de qua detur saepe patienti, & aliquando dabis uinum maluaticum ad bibendum, quoniam mirabiliter succurrit uirtuti resolutae. Sed epithema pro cordis confortatione sit tale: R. aquae buglossae, melissae, boraginis, ana ℥. v. rosatae ℥. iij. uini maluatici ℥. i. s. specierum cordialium temperatarum ʒ. ij. croci ℈. s. misce, & cum panno infuso sub mamilla sinistra saepe applicabis. Et nota quod boni odores citò restaurant uirtutem ut dicit Galenus commento undecimo secundi Aphorismorum autoritate Hippocratis. Quod si fluxus fuerit, cum quo si nimia uirtutis resolutio, aegro dabis cibaria dicta boni nutrimenti, & uinum rubeum lymphatum cum aqua chalybeata, uel decoctionis berberorum, uel seminis sumach: & si fuerit cum excoriatione, inunge uentrem cum oleo rosato siue myrtino, & utere clysteri lauatiuo, in quo utilissimum est ponere oleum rosatum & pinguedinē hirci, uel caprae, & ouū cum suo albumine, & brodiū intestinorum castrati &c. Non est tamē stringēdus fluxus si uirtus ipsum tolerat, quoniā liberat ab ista aegrtudine absq; dubio. Si nimia uero uigilia aegrum infestat, succurrendum est, maxime si resoluit uirtutem, cum unctione temporum cum unguento populeonis, uel cum odoramentis, ut est odorare spongiā madefactam in decoctione papaueris albi & nigri, corticū mandragorae, seminis iusquiami, nenupharis, uiolarum, lactucae, & de consimilibus in aqua dulci. Quod si ista non conferunt, possumus cum emulsione seminum papaueris albi in panatella: siue in suo cōtuso imposita succurrere, uel cū uncia una, uel una & semis syrupi de papauere, & ʒ. ij. aquae lactucae post coenam per duas horas. Et quia ob dentium & gingiuarū dolorem, & inflationem oris non possunt aegri comedere masticando, ideo ciba ipsos panatella, siue contuso, uel iusculo ordaceo, uel ouo in brodio agitato, & uino boni odoris, aut cum aequiualētibus.

bus. Constipatio uero uentris si acciderit, clysteri communi ei aliquando succurres, addita ℥.i.s. benedictæ, uel hieræ picræ: uel purgetur cum pilulis appropriatis, ut sunt de fumoterræ, fœtidis, aggregatiuis, & de hermodactylis, uel cum electuarijs secundum quod diuersa exigit dispositio. Laudo etiam multū inter ungēdum accipere aliquam euacuationem appropriatā, quoniam non sinit materias omnes currere per os, & ego sæpe hoc pacto procedo, & mihi bene succedit. Sunt quidam aliter in hoc sentientes, uidelicet, quod nō oportet inter ungendū euacuare: sed male: medicus enim est adiutor naturæ, & ipsi ubi necessariū est succurrere debet, ut in multa repletione minorando &c. Quod si uis oris fluxui nimio infestāti singulare præsidium apponere, pilulæ cochiæ post cœnā sumptæ hoc suauiter faciunt. Et sic procedere oportet usq; ad oris perfectam suauitatem, nō mutatis linteaminibus tamen, & camisia, usquequo signū aliquod materiæ ægritudinem causantis euacuationis notabilis apparuerit, quæ ex dictis nota sunt. Relinquitur modo ne æger ita sanitati restitutus in recidiuam redeat, & hoc est tota uirtus medici, & ut Virgiliano utar sermone, Hoc opus hic labor est. Ideo diligenter attende, quoniā sunt quidā qui omnes indifferenter post unctionem cum balneo, in quo præcipiūt ægro sudare, totū corpus lauant: quæ res: ut ostēdam, est penitus contra intentionem dictæ curæ, quoniā per unctionem dirigūtur humores, qui sparsi per totū corpus natura regulare nō poterat, ad uias proprias euacuationis, naturæ notas, ut dixi: quæ quidem euacuatio cū sit successiua, & cū accidentibus satis malis, resoluit uirtutem propter spirituum inanitionem, ut dixi. Et balnei operationes sunt in primis humores qui in profundo totius corporis cōsistunt per totum corpus liquefacere, & residuum caloris ex euacuatione depopulati sua caliditate resoluere, aut spargere, qui postea sunt minus potentes ad corporis operationem, testante Arist. qui dixit, quod uirtus unita est fortior seipsa dispersa: & sic ab eadem ægritudine iterū ad deteriorem deueniūt. Ego uero istis rationibus ductus, nullum post unctionem patienti balneum facio

De balneis Gal. lib. x. therap.

facio, sed ipsum cum linteamine, siue sudarij abstergere præcipio, & sic non fit apertio porositatum, neq; sparsio, aut resolutio uirtutis, siue spiritus debilis à qua sæpe recidiua sequitur.

## An balnea artificialia uel naturalia morbum Neapolitanum patientibus cõferant, & de quibusdã qui per diuersa medicamina fuere sanati. Caput V.

NOn ingrata hic cadit speculatio, uidelicet, an balnea, termarum, uel artificialia, in ista cura sanent istam ægritudinem, uel aliquid conferant. Cui dubio respondeo in primis, quod experientia sæpe hoc nobis notum fecit, paucos aut nullum ex toto per assumptionem aquarum, termarum, aut per lauacrum sanitatem recepisse. Quod si aliqui per alicuius temporis spacium à balneis sanati uisi sunt, non tamen diu permanserunt, sed de nouo in eandem ægritudinem, & etiam aliquando in deteriorem deuenerunt. Et ratio clarissima huius non latet: quoniam termarum aquæ non sunt operatiuæ per unam qualitatem, aut duas, sed quandoq; per plures, & primæ & secundæ: nam sulphureæ non carent nitrositate, humiditate ratione aquæ succitate ratione terræ &c. Quare dico quod istæ uirtutes in termis non sunt multum actiuæ & dissolutiuæ, imò imprimunt primo siccitatem, quæ huius curæ est contraria: deinde sua caliditate debili, si agit, non ex toto dissoluit: & ideo facta clausura ab aqua, quãdo calor fortificatur, iterum sparguntur materiæ, & sic causant nouam ægritudinem deteriorem prima. Hoc idem dico de artificiali, cum aqua primo de se noceat neruis, & basi huius materiæ, ut suprà. Adde etiam ut dictum est quod uirtus resoluitur à frequenti & longa mora in balneo: quare dico non conferre: quod si confert aliquod, est sulphureum. Et multi sulphuris usu liberati sunt, & maxime quidam amicus noster, qui ex potu sulphuris puluerizati bis in die tres aut quatuor drachmas pro uice sumpsit serò & mane uidelicet, per multos menses, tandem à doloribus & ulceribus cum grumis ab antiqua ægritudine liberatus fuit, sine aliquo alio medicamine ulceribus apposito. Scio etiam quosdam qui ex

qui ex diuturna potione decoctionis aloës, hoc modo liberati fuerunt: R. aloës boni unc. s. mellis unc. vi. aquæ fontis siue putei lib. v. bulliant bullitione bona ad ignẽ lentum. spumãdo semper, ita ut fiat quartæ partis consumptio, & quantitas sumenda pro uice sit unc. vi. calida in aurora, & sumatur ter in hebdomada. Scio etiã quod ex potu decoctionis absinthij quotidiano per plures menses alij euaserũt. Etiam ex assumptiõe glutinis albotoim. siue olei abietis, multi ab ista ægritudine cum doloribus, tumoribus, & ulceribus fuerũt liberati. Et cũ possibilitas sit res ampla, possibile est cum aliquo alio medicamine talem ægritudinem sanare: sed adhuc non inuentũ uel nõ diuulgatum. Qui uero de cura per comestionẽ serpentum dixit, cum sine ratione & experimento hoc credit, nõ laudatur. De sanitate uero quæ ab intrinseco fit, nihil dico, cũ mea sit intentio p medicinalia instrumenta quo pacto quis ab ista ægritudine euadere possit, docere. Ego plures uidi sine aliquo medicamine liberatos: & hoc non repugnat, cum uirtus teste Galeno, sit contraria morbo tanquam antagonista. Virtute igitur existente forti, & ægritudine noua & parua, dictis non contrariatur.

## De conuenientiori vnctionis hora. Caput VI.

VNum præterire nolo, an cõueniens sit ungere post cœnã, ut dixi: & dico quod sic: & ratio est, quia inunctio ista est multum resolutiua, cum qua resolutione etiam aliquid caloris innati resoluitur, nocetq; membris neruosis, ut est stomachus &c. quare cum per cibum & potum uirtus confortetur, & fortificata restauretur, ideo melius est uirtute restaurata, ut est per duas aut tres horas post cibum, inungere, quàm resoluta, ut est in mane stomacho ieiuno. Est etiã melius in sero post cibum quàm in mane: quoniam in nocte uirtus contrahitur intra & unitur, quæ est fortior ad omnes naturales operationes, & etiam tempore somni fit fortior, & est magis prona ad sudoris prouocationem, urinæ, & aliarum superfluitatum. Quod si cui magis in mane hoc facere libuerit, accipiat per duas horas antè quatuor buccellas panis in uino optimo, uel duo oua sorbilia, & per quinq; horas pòst accipiat

suum

*ſuum prandium: & ſic natura confortata uirtus melius contra morbum inſurgit, meliusq; digerit, & euacuat materiam coniunctam & ſparſam in membris: quare &c. Verum quia oportet confortare ne in recidiuam quis incidat, cõfortentur membra omnia ſecundum neceſſitatem, ut ſtomachus & hepar cum diarbodone abbatis, uel aromatico roſato, de quibus ſumat rotulam unam in mane: caput confortetur cũ coriandro uel cum diacori &c. pectus cum iuſculo ordeaceo, uel pinidio, uel ſyrupo uiolato ſimplici, & compoſito &c. membra exteriora cum ſaluia & abſinthio decoctis in uino, cum quo lauando confortabis iuncturas, & non multum ipſas humectare oportet, in quo potes etiam ponere cortices granatorum & ſticados, & de alijs ſecundum neceſſitatem: & ultimo utatur aliquibus euacuationibus, ut ſunt pilulæ maſtichinæ, uel de fumoterræ &c. ut dicam pòſt.*

## LIBER QVINTVS.

Suffumigiorum conficiendorum ratio, quibus non ſolũ morbus Neapolitanus iam inueteratus ad perfectum emẽdatur, uerumetiam illa quæ cæteris medicamentis reſtitui non poterãt, exquiſite curantur.

### Caput I.

POSTREMA *cum ſuffumigijs cura, qua etiã in hac ægritudine medentes utuntur, etſi non ſit ita tuta & uerax, tamen quia multi robuſti & inueterati cum iſta cura euadunt, ideo de modo curandi cũ ſuffumigijs ex cinabrio factis ſermo iſte erit. Qui quidem modus, ut de unctionibus dictum eſt, non eſt à modernis inuentus, ſed quidam antiquorum in ſcabie mala utebantur ipſo. Verum eſt quod moderni ſuffumigia iſta diuerſificarunt, quidam addentes correctoria, alij odoramenta ad confortandũ cerebrũ, & alia membra principalia, quæ odoramenta ſunt aliquãdõ myrrha belzuin, ſtorax, olibanum, lignũ aloës, gallia muſcata, & ambra in diuitibus, & alia confortantia bona: ſunt etiam addentes*

coadiu-

*coadiuuantia, ut sunt auripigmentum, marchasita & c. tamen eadem est intentio, & laudabile est simul correctoria & illa odoramenta bona ponere, & hoc quoniam hæc membra principalia confortata resistunt malignitati suffumigij & morbi. Sed antequam ad declarationem modi huius suffumigij accedam, oportet in primis medentes admonere, quod iste modus non est sine timore nocumenti membrorum principalium, imò sæpe recidiuant, & ad malas ægritudines complicatas cum ista deueniunt, quæ sunt ut asthma, tussis, hydropisis, & marasmus, quare non administrandum nisi in inueteratis & in uirtute forti cum ægritudine mala, in qua alia remedia non conferunt, & cum maxima obseruantia aëris & aliarum rerum non naturalium. Caue etiam ipsum in corporibus quæ asthma patiuntur, aut cōsumptionem ethicam, aut febrem cum acuitate uel prædominio humoris calidi: aut in his qui debilitatam naturam habent, uel alio quouis modo. Scias etiam quod omnes uirtutes unctionis possumus suffumigijs attribuere, præmissa securitate ut suprà: & ratio est nota, cum basis sit uirtus argenti uiui operans: quapropter dico quod digerit & præparat ad omnia sicut unctiones. Et cum sint administranda cum maiori timore, ideo si quis ipsis pro cura uti uoluerit, præparet in primis ægrum præparationibus superius dictis in cura per unctionem purgando corpus diligenter & paulatine, confortandoq; stomachum: & si opus fuerit phlebotomabis, uel appone uentosas: & reliquis utatur quæ cordi opitulantur ad intra & extra, ut sunt confectiones cum gemmis, & epithemata unctionesq; infra dicendæ in cura accidentium.*

### Suffumigia qua ratione usurpanda, quóue uictu dum illa administrantur, utendū sit. Caput II.

*AEgro purgato, & in cubilli clauso cum igne, uel stupha calefacto, si frigus aut aër multum humidus fuerit, accipiat in mane in aurora oua duo sorbilia, & bibat parū uini aromatici boni, uel accipiat bucellam panis infusi in uino optimo, & bibat, uel cyathum unum brodij caponis cum rotula una trageæ perlarum,*

perlarum, aut atomatici rosati, uel cum ℥. una zuccari rosati &c. & quiescat per duas horas aut unam cum dimidia, deinde præparato coopertorio, uel pauione, uel aliquod tale, in quo æger possit ingredi, & se totũ cooperire sine respiratione. Aeger ingressus sedeat super scamnum, aut cathedram, & ponatur intra pauionem catinum plenum ignis, in quo igne hoc suffumigium pone: R. cinaprij pulnerizati ℥. s. olibani ʒ. ij. misce, & pone ut dictum est super prunas ignis dicti, & æger sit nudus, et recipiat suffumigiũ per totum corpus, & stet secundum dispositionem uirtutis usq; ad sudorem, quod si æger fortis tolerat, plus temporis moretur: si debilis, minus, quod si odorem non tolerat suffumigij, nares & partẽ anteriorẽ faciei extra pauionẽ teneat, & claudatur undiq; ne fumus respiret, & cõsumpto suffumigio exeat, cũq; exierit ingrediatur lectulum, & cooperiat se pannis, ita ut compleat sudorem per horam si uirtus tolerat. Et attendatur uirtuti: quoniam suffumigia ista dissoluunt calorem naturalẽ, quare si æger indiget quãdo sudat in lecto da sibi cyathũ brodij caponis cũ rotula trageæ perlarũ, uel bucellam panis in bono uino, uel oua sorbilia: & sic per quatuor horas stet: accipiatq; prandium in aurora. uel bonum est si accipiat syrupum unũ pro stomachi & cordis cõfortatiõe. Et accepto brodio uel aliqđ aliud, ut dictũ est suprà, suffumigiũ ingrediatur siue pauionũ, & moretur ut dictũ est. Syrupusq; accipiendus in mane sit talis: R. syrupi rosati ℥. i. de buglossa ℥. s. aquarum bublossæ, fumiterræ, melissæ, ana ℥. i. misce, & quiescat p duas horas, & in alijs ꝓcedatur sicut in unctiõe dictũ fuit quotidie, uidelicet cum appareat fluxus materiæ phlegmaticæ ab ore, uel alia signa dicta ibi, apparentibus uero signis, ab suffumigijs cessandum est, & attendatur uirtuti, & malis accidentibus, ut est ulceratio oris, sincopis &c. quod fit cum rebus & remedijs in cura unctionis dictis, & dicentur etiã ubi de accidentibus in fine loquar. Quod si æger nõ tolerat quotidianam suffumigij administrationẽ, fiat alternatim, uidelicet de tertio uel de quarto in quartũ diem, ut ego sæpe facio, ubi uirtus non tolerat: uel fiat cũ minore quantitate

*quantitate suffumigij. Quod si ægritudo fuerit antiqua mala, & æger robustus, & alia medicamina non conferant, & cũ ista dosi non alteretur, duplicetur dosis supradicta, uidelicet postquam prima ab igne cõsumpta est, iterum aliam eiusdem ponderis pone, & sic continuabis. Quod si ab ore nihil egrediatur, procedendum est usq; dum signa alia consumptionis materiæ appareant. Ego uero inter alios cum suffumigijs duos curaui qui nunquam ab alijs medicaminibus sanati fuerunt, qui inuncti fuerunt pluries, sed nunquam ab ore aliquid miserunt, & erant iuuenes, & ego cum suffumigijs processi usq; ad resolutionem omniũ apostematum, habita ratione uirtutis: & ita fortis fuit resolutio, quod ad neruorũ mollitiem & paralysim deuenerunt, & sic sanati ab isto morbo fuerunt: postea per aliquos menses etiam à paralysi liberati fuerunt: & hoc non est malum, cum minus sit nocumentum in tanta morbi malignitate paralysis, quàm ulcerum, & dolorum nocumẽtum, ut fuit in istis, qui corrosione ossium &c. & perforatione palati, & totius gulæ ulceratione manebant: quare &c. Et ut possis diuersis diuersa auxilia applicare, in sequenti cap. multas alias descriptiones suffumigiorum scribam.*

## Quæ doloribus opitulari in primis possint. Caput III.

*SVprà posita fuit una descriptio suffumigij exemplariter loquendo: hic uero diuersas alias descriptiones suffumigiorum quæ eiusdem sunt uirtutis, fortiora tamen ponam: & primo, R. cinabrij puluerizati unc. vi. auripigmenti unc. ij. thuris, myrrhæ, sandalorum rubeorum, ana unc. s. misce, & puluerizentur subtilissime, & quantitas ponẽda pro qualibet uice in igne est unc. i. Aliud suffumigium: R. cinabrij unc. iij. auripigmenti unc. i. marchasitæ unc. s. olibani, myrrhæ, ligni aloẽs, ana unc. s. puluerizentur ut suprà, & quantitas ponenda in igne est ab unc. semis usque ad unc. i. Aliud suffumigium eiusdem uirtutis quod est magis confortatiuum. R. cinabrij unc. ij. olibani unc. i. galliæ muscatæ drac. ij. misce, & puluerizentur ut suprà & ista quantitas est pro tribus uicibus ponẽda in igne. Possumus etiã ex dictis rebus formare troc*

retro

re trochiſos,hoc pacto: R.zinabrij ℥.ij.olibani,myrrhæ,belzuin, ana drach.iiij.galliæ muſcatæ drach.i.s.theriacæ unc.s.aquæ melissæ quantum ſufficit,miſce,& fiant trochiſci, & utere ipſis ut dictum eſt ponendo ſuper ignem pro uice uſque unc.i. pro quolibet mane,quando fit ſuffumigium. Poſſumus etiam multa alia componere addendo & minuendo ſecundum ægri uirtutem, & morbi malignitatem,& cum adminiſtraueris dicta, cibetur æger bonis cibarijs, & cuſtodiatur ab aëre frigido,poſtea in fine conforte tur ſtomachus & hepar cum rebus dictis & dicendis ubi de cura cuiuſcunq; accidentium tractabo, quæ huius opuſculi ultima pars erit. Sed ut audacter in cura accedas,audi quod mihi pluries euenit. Ego ſæpe aliquos patientes morbum Neapolitanum cum unctionibus non potui ſanare, quoniam non erat ſufficiens euacuare ſiue dirigere naturam ad euacuationem totalem huius humoris: & hoc uidens ultra unctionem dictam ſuffumigia ſuperius feci. Inter quos fuit quidam iuuenis ætate uiginti annorum,nomine Dominicus de Confinio S.Petri,qui à multis Empericis,& barbitonſoribus, & mulieribus ſæpiſsime unctus, nunquam ſanatus eſt, ſed ad tantam malignitatem iſtius ægritudinis deuenit, quod tota gulæ pars, & palatum ulceribus malis infecta,neque loqui poterat,& uix comedere, & cum maxima difficultate bibere poterat,brachijſq; & cruribus ſpaſmatis & contractis in lecto iacebat,ita quod ad beneficiũ corporis duo ipſum ferebant.& quando comedere uolebat, neceſſe erat quod aliquis ſibi cibum in ore poneret, & ultra hoc ulcera hinc inde per corpus erant,& grumæ ſiue apoſtemata dura cum doloribus tũ ćturarum,qui ipſum uel parum aut nihil dormire permittebãt cũ maxima conſumptione totius corporis:profecto caſus maximus erat,quoniam cum iſtis omnibus ſemper febricitabat &c. Et cum rogaret me ſæpe mater mea,ut uellem ipſum ſanare,ſi eſſet poſsibile, ad iſpum acceſsi,& quamuis omnes dictæ cõditiones ſic erant malæ,ut nullam ſpem ex eis haberem,tamen pulſus erat cum aliquali fortitudine, de quo confiſus, facta aliquali digeſtione & parua

euacuatione, cœpi ipsum inungere cum unguento quarto in ordine, scripto in tractatu de cura per unctionem, additis olei rosati unc. ij. & sic processi ungendo per decem dies, interpolatis diebus: ita quod ex tali unctione dolores remissi fuerunt, qui cœpit dormire in nocte, & ego cessaui ab unctione, cibauiq; ipsum bonis cibarijs bene nutrientibus, ut sunt oua sorbilia contusa, & uinum bonum. Virtute sic confortata per xx. dies, iterum cœpi inungere ipsi iuncturas crurium & brachiorum, & factis tamen multis unctionibus ulcera non consolidabantur, neq; apostemata resoluebantur: quare cũ suffumigijs decreui residuum materiæ resoluere: & sic processi, uidelicet in sero ungẽbam iuncturas cum unctione, & in mane ipso sub pauione posito, cum suffumigio primo in ordine in isto cap. scripto ipsum suffumigaui, & sic per multos dies processi, & ulcera erant ferè consolidata: sed prostrata erat uirtus: & ideo dimisi per mensem cum dimidio ipsum cum bonis cibarijs, bonoq; regimine quiescere: postea iterum cœpi ipsum inungere, & suffumigare, ut suprà dixi, & istis factis per quindecim dies continuos liberatus fuit. Sed quia erat in ultima consumptione, ideo post sanationem cibaui ipsum iusculo ordaceo in mane loco syrupi, & semper ultra alias res comestibiles in prandio & cœna dabam iusculum ordaceum, qui adhuc uiuit & est sanus. Sic dico quod aliquando oportet procedere, quando medicamen debile non potest: cum fortiori, ut si non potest purgationibus, fac cum potione decoctionis ligni Indici, uel cum unctionibus: quod si unctione non sanatur, fortißimum medicamen est suffumigium &c. Sit igitur benedictus deus trinus & unus. Et tu sic cure procede habita uirtutis & ægritudinis cognitione: quoniã, ut dixit Galenus, uirtuti forti nihil resistit. Neque sic faciendo errabis &c. Et hæc de cura per suffumigia satis, deq; cura particularium accidentium dicam.

## LIBER SEXTVS.

### Præfatio, in qua manifestantur quæ de cura accidentium in sequentibus dicenda sunt, Caput I.

Visis

DICTIS & declaratis modis dictis eradicatis curationis istius morbi, ad completam doctrinã hic particularium accidentiũ curam describere non inutile erit, quoniam particularia accidentia applicatione particulari indigent, si quis ipsis solis intendat, uel etiamsi ad primariam ægritudinis curam fiat intentio: quæ accidentia ut dictum fuit superius, fuerunt pustulæ, dolores, apostemata dura, ulcera maligna. Sermo igitur iste erit de modo succurrendi pustulis, doloribus, apostematibus, & ulceribus morbi Neapolitani cum medicinis particulariter applicatis, secundum diuersitatem eorum, cum sigillatione istius sermonis per modum confortationis membrorum, & præseruationis à recidiua.

## Pustularũ tum per unguẽta, tum per alia præsentanea remedia curandi methodus. Caput II.

A Pustularum igitur curatione particulari incipiam: quæ cura diuersis medicaminibus perficitur, quorum primum est unguentum benedictum meum completum, in cura per unctionem scriptum, cum quo pustulæ unguantur sigillatim mane & serò, uel cũ alio ex dictis, & sic sanabis unamquanq; pustulam in quacunq; parte corporis. Quod si, contigerit ex dicta pustularum unctione, quod gingiuæ alterentur, & phlegma ab ore fluere incipiat, desistendum ab unctione ipsarum erit, & succurratur modo dicto in cura nocumenti oris per unctionem. Et nota quod aqua ordei in hoc est multum proficua cum diamorone, & melle rosato, ut dictum est. Quod si sine unguento pustulas remouere siue sanare uolueris, Recipe aquæ ardentis, aquæ rosatæ, ana unc. vi. sublimati drach. ij. bulliant lento igne usque ad dissolutionem sublimati in uase uitreo siue uitreato, & serua: cum qua aqua postea tange unamquanq; pustulam sero & mane, quoniam sanat ipsas in quacunq; corporis parte fuerint. Alia aqua eiusdem uirtutis, delens uidelicet pustulas dicti morbi. R. aquæ cum qua fit sapo, ℥. iiij. aquæ rosatæ ℥. ij. salis armoniaci, aluminis rochæ, ana

℥.ij.bulliant parum lento igne, & serua, cũ qua aqua bis in die pustulas tangas. Alia aqua eiusdem uirtutis. ℞.aquæ maris, aquæ rosatæ, ana unc.iij.sublimati, uiridi æris, ana unc.i.s.bulliant ad consumptionem quartæ partis, & cum ista aqua pustulæ bis in die tangantur. Alia aqua sanans pustulas ut suprà. ℞.aquæ rosatæ ℥.vi. arsenici albi ℈.i.s.salis armoniaci, salis gemmæ, ana, ℈.iiij.aluminis rochæ ℈.ij.bulliant ut suprà, & tange pustulas. Alia aqua delens & sanans pustulas morbi Neapolitani, cum qua etiam mulieres quæ habent cutem grossam: nigram & squamosam, subtiliant, dealbant & mundificant ipsam, & est bona ad remouendum uestigia pustularum & aliorum ulcerum. ℞.argenti uiui ℥.iiij. dequoquantur in ouo hoc pacto: facto foramine in ouo crudo, pone intus argentum uiuum, postea obturabis foramen cera, siue aliqua alia re: deinde sub cinere, uel in aqua ad ignem usq; ad oui indurationem coque: deinde accipe dictum argentum uiuum, & argenti sublimati ℥.i.aluminis rochæ ℥.ij.incorporentur simul in mortario lapideo cum baculo ligneo nitido semper agitãdo & ponendo parũ aquæ rosatæ, uel uiolarum, aut cucurbitæ: & fiat hoc in mane per multos dies, in sero uero dimittatur quiescere, & sic fiat donec albescat sicut nix, & hoc totum pone in phiala uitrea, & desuper pone aquæ pluuialis claræ libras duas, & coque lẽto igne ad consumptionem medietatis, & quiescat donec resideat in fundo ad minus per noctem, & abiecta aqua iterum pone totidem aquæ, & iterũ bulliat ut suprà, dimitte quiescere & residere, & postea cola per colatorium, istamq; colaturam serua pro usu ad pustulas sanandas, quæ est mirabilis crede mihi. Alia aqua fortior, quæ non solum ualet pustulis exterioribus, sed sanat ulcera mala intrinseca oris, palati, & gulæ, sanatq; ulcera uirgæ & uuluæ, si cum ea tangentur discrete, cuius hæc est descriptio: ℞.aquæ separationis auri ab argento, descriptionem cuius ponã, ubi modum conficiendi puluerẽ rubeum, à me angelicum dictum, docebo, unc.ij.aquæ rosatæ unc. i.misce, & utere tangendo, ut dictum est in alijs: quod si fuerit nimis acuta, adde aquam rosatam, & erit mitior. Ego isto medicamine

mine ulcera mala oris & gutturis multa sanaui, & est mirabile praesidium. Quod si contingat aliqua oris inflammatio, uel ingignatio, utere aqua ordei tepida, uel lacte ouino siue uaccino. Potes etiam alias lotiones componere, & aquas pro pustulis fortiores & mitiores secundum necessitatem: & quando uis maiorem stipticitatem, pone plus de alumine rochino. Quod si propter acuitatem sublimati accidat dolor, aut excoriatio, uel tumor, unge pustulas cum butyro, uel laua cum aqua ordei, aut cum alijs extinguētibus, & mitigantibus dolorem. Nota tamen quod istae aquae & unguenta dicta ualent ad manuum & pedum fixuras, & ad alia ulcera callosa istius morbi, si quis cum ipsis tangat ulcera & fissuras, uel suauiter lauet. Et haec de remedijs pustularum sufficiant. Sed quoniam aliquando apparet in cruribus, & circa ulcera etiā aliquae paruissimae pustulae, à materia acuta istius morbi, quae excoriant, & maximum causant dolorem, quas cum isto linimento si inunxeris sanabis. R. unguenti de tutia, populeonis, rosati Mesue, ana unc. i. lithargyrij argentei, chimoleae, acaciae, ana drach. ij. succi plantaginis, solatri ana q. s. misce, & ducantur in mortario plumbeo donec perfecte incorporentur, cum quo unge excoriationem, & parua ulcera, & sanabis. Et haec satis de pustulis.

## De his quae opitulantur doloribus. Caput III.

CVm dolores fiant in omnibus partibus corporis, ut experiētia ipsa testatur, & de eorum causis iam dixerim, succurratur secūdum diuersitatem dolorum & membrorum: qui uero sunt intensi, cum fortioribus, & quando sunt remissiores, cum mitioribus medicaminibus ab intra & extra applicatis. Et quoniam uerior cura est remouēdo causam, ideo in primis de his quae ab intra sumuntur dicam, quae etsi non tollunt totalem causam, tamen remouent secundum partem, & sic mitigant dolores per aliquod tempus: de quibus sunt electuaria iam dicta in cura per pharmaciam, & etiam sunt pilulae ibi dictae; ad quam partem oportet redire. Sed ultra illa scribā remedia alia per me saepissime experta in multis, & in primis pilulas ex inuentione nostra, quae euacuant mate-

riam antecedentem & coniunctam accidentium morbi Neapolitani inueterati, & sic mitigant dolores per tẽpus in quacunq; parte corporis existentes, quarum hæc est descriptio: Rec. satirionis drac. i. hermodactilorum drach. ij. myrobalanorum chebularum, citrinarum indarum, ana drach. i. s. agarici, masticbis ana drach. ij. s. zinziberis drach. i. specierum bieræ picræ unc. s. aloës boni, unc. i. s. diagridij scrup. ij. fiat massa cum succo cucumeris asinini, & succo rosarum, dosis quarum est usque ad drachmam unam. Aliæ pilulæ expertæ, ut supra ualentes, & sunt fortiores, quæ mirabiliter tollunt dolores. R. specierum bieræ picræ, mastichis, myrobalanorum citrinarum, chebularum, indarum, ana drach. ij. interioris coloquintidæ, elaterij, hermodactylorum, satirionis, zinziberis, ana drach. i. s. serapini drach. iij. s. salis Indi drach. ij. fiant pilulæ cum succo cucumeris asinini, & succo rosarũ, & dosis earum est usq; ad drach. i. Educunt materias crudas à quacunq; parte corporis, & maxime a iuncturis, & capite. Aliæ pilulæ quæ anodinæ dicuntur, mitigantes dolorem euacuando ut suprà. R. pilularum cochiarum Almansoris drach. viij. aloës boni ʒ. vij. hermodactilorum ʒ. iij. diagridij ʒ. i. rosarum rubearum ʒ. i. s. fiant pilulæ cum succo rosarum, & dosis est ʒ. i. Aliqui uero sedant dolores euacuando cum puluere hermodactylorum, sumendo ʒ. i. s. descriptionem cuius nullibi me legisse memini, sed credo eam esse magistralem ab aliquo innominato: & ideo ponam eius descriptionem, etsi aromatarij ferè omnes eam componant: & confert doloribus podagricis a materia frigida & aliorũ mẽbrorum, & maxime doloribus morbi Neapolitani: cuius hæc est descriptio: R. Hermodactilorum, turbit, ana ʒ. iij. diagridij ʒ. ij. s. zinziberis drach. i. mastichis drach. s. zuccari fini drac. vi. misce, & fiat puluis subtilissimus, dosis est usq; ad drach. ij. Et quoniam sunt quidam abhorrentes electuaria, pilulas, & pulueres, ideo ego sæpe iubeo hoc solutiuum in forma solida siue in rotulis sumere. R. diadraganti frigidi, succi citoniorum, ana unc. ij. hermodactylorum, zinziberis, ana unc. s. turbit electi unc. i. diagridij drach. iij. tereniabin, succi

rosarum

rosarum, ana unc.i. mucilaginis seminum carthami unc.s. zuccari fini unc.xvi. misce, & fiat confectio in rotulis, & dosis est unc.s. usque ad drach.vi. Et nota quod hora conuenientior assumptionis solutiui pro doloribus est in sero ante tẽpus siue aduentum paroxysmi, siue ante tempus principij doloris, & est circa horam xxij. & hoc quoniã materia ista uiscosa melius educitur per pharmacum, quando mouetur à natura, & etiam cum minori molestia, ut in multis experientia mihi notum fecit, & ista sufficiant per intrinsecas applicationes. Et ad ea quæ extrinsecus applicata conferunt deuenio, quæ cum sint diuersa, dolorem diuersimode mitigãt. Stupefactiua uero etsi dolorem mitigant, non tamen in isto morbo applicanda sunt, quoniam augent malignitatem frigiditatis materiæ sua frigiditate, destruuntq; calorem innatum membri, & materiam ingrossant, & ipsam difficilioris resolutionis reddunt: quare nullo pacto applicanda sunt, nisi in casu mortis &c. Anodina medicamina, quæ & sine dolore dicuntur, applicata aliquantisper cõferunt, quoniam sunt satis similia calori naturali, aut parum excedentia, ut omnes medici docent, quæ sunt ut oleum anethinum, de camomilla, rosatum, de andacocha, de lilio, & alia quæ confortãt uirtutem membri, & subtiliant materiam coniunctam, & præparant eam ad resolutionem uel euaporationem, cum qua fit mitigatio doloris, si loca doloris cum istis calidis ungas. Hoc idem flores in dictis & herbæ ingredientes faciunt, si in emplastris aut fomentationibus ponantur, uel alio modo applicentur: uerum oportet medicamen diuersificare secundum diuersitatem humoris prædominantis, & membri patientis, ut docuit Gal iii. Techni: & aliquãdo cum materia est multum frigida & uiscosa adde calefacientia, secundum necessitatem, ut sticados, & oleum liliorum, & alia experta, de quibus statim per me multa medicamina bona ponam. De eradicatiuis ex toto in ista ægritudine sermo iste non est, quoniam prædicta sunt in alijs modis curæ eradicatiuæ, sed de expertis mitigãtibus, quorum ista est una emplastri descriptio: R farinæ seminum lini, ordei, florum camomillæ, meliloti, ana unc.i. saluiæ,

Stupefactiua doloribus morbi Neap. curãdis minime cõueniunt.

absinthij, sticados, ana unc. s. uini montani dulcis q. s. puluerizanda puluerizentur, & fiat ex eis emplastrum, & pone super locũ doloris, quoniam resoluit & mitigat dolorem, quando materia est nimis frigida & grossa. Aliud emplastrum eiusdem uirtutis. R. florum camomillæ, sticados, ana unc. s. hermodactylorum unc. i. olei camomillini, uini aromatici, mellis optimi, ana unc. ij. mucilaginis sem. lini, fenugræci, & radicum altheæ, ana unc. i. bulliant ad ignẽ usquequo emplastri formam recipiat, & pone super locum doloris calidum. Aliud emplastrum pro pauperibus, & confert. Rec. furfuris, florum camomillæ, ana partes æquales, bulliant cũ sapa q. s. uel cum uino dulci, & fiat emplastrum, & pone super locum doloris. Quidam etiã cum absinthio calefacto super lapidem ignitum extinctum cum uino, calidum ponẽdo super locum, succurrũt doloribus. Et alij cum furfure in caldario calefacto, & in sacculo posito super locum doloris, deinde applicatum, mitigant dolorem. Et ego sæpe expertus sum, & inter remedia quæ aliquid conferunt, quoniam pauca sunt quæ conferunt, est de melioribus. Possumus hoc idem facere cum fomentis: uerbi gratia, R. florum camomillæ, meliloti, anethi, saluiæ, sticados, absinthij, ana, m. i. bulliãt in uino aromatico, & infunde in ipso calido spongiam, quam bene expressam pone super locum doloris, continuando unam applicationem post aliam &c. Et tu potes lauare, & etiam cũ alijs ingenijs sic procedere, ut cum ceroto nostro in cura per unctionẽ scripto hoc idem facere. Et hæc de sedatiuis dolorum satis dicta sint.

De modo resoluendi, maturandi, & aperiendi apostemata dura siue grumas. Caput IIII.

APostematibus duris siue grumis succurratur secundum diuersas intentiones ipsorum apostematum, uidelicet secundum propriam ex laudabilibus intentionem: nanq; apostemata uno quatuor modorum terminantur, scilicet resolutione, suppuratione, corruptione, & induratione: est sententia Principis tertia quarti cap. ij. ex quibus duo sunt laudabiles, scilicet primi, & duo mali scilicet ultimi, de quibus nihil dicam, ne sermo sit longus.

longus. Si igitur uis à principio resoluere, procede cum mollientibus calidis, in quibus sit aliqua siccitas, & non transcendas primum gradum, ut docent omnes doctores: quæ sunt multa, uidelicet pinguedo gallinæ, anatis, oleum camomillinum, de lilio, de Kerua: & Serapio laudat multum armoniacum, & est mirabile, ut dicit, quamuis excedat in caliditate: quare &c. ex istis potes componere & ungere tumores uel grumas dicti morbi. Vel etiam pone cerotum nostrum scriptum in fine curæ per unctionem, quoniam est medicamen mirabile in resoluendo. Vel pone hoc emplastrum si dicta non cõferunt. R. hyssopi, ceroti D. Mesue diachilonalis, parui emplastri de meliloto, ana ℥. i. pinguedinis gallinæ, equi, medullæ crurium uituli ana unc. s. misce, & ad ignem fiat emplastrum, & pone super duritiem, resoluit & mitigat dolorem. Aliud emplastrum eiusdem intentionis: Rec. diaquilonis cum gummis, unguenti mollitiui, ana unc. i. armoniaci dissoluti in aceto unc. s. pinguedinis anseris, terebinthinæ, ana unc. s. mercurij, unc. i. misce, & fiat unguentũ in bona forma, quod dissoluit omnem duritiem morbi Neapolitani si supra apponatur. Aliud unguentum siue linimẽtum resolutiuum. R. pinguedinis gallinæ, anatis, anseris, ana unc. i. medullæ crurium uituli, & cruriũ porci, ana unc. s. olei de camomilla drach. vi. misce, & fiat linimentum cum quo unge duritiem sæpe. Aliud linimentum resolutiuum bonum. R. unguẽti dialtheæ unc. i. olei liliorum alborum, pinguedinis gallinæ, butyri recentis, ana unc. s. misce, & unge locum actu calidum. Aliud unguentum resolutiuum quod ponitur super duritiem, extensum super corium uel pannum lini. R. armoniaci, bdellij, galbani, ana unc. i. dissoluantur in aceto: deinde adde mucilaginis sem. lini, fenugræci, altheæ, ana unc. s. lithargyrij unc. ij. bulliant usquequo formã ceroti recipiat, semper cum baculo agitando, & utere. Ad idem multum confert diaquilon cum gummis, quod sæpe expertus sum, resoluit & mollificat omnem duritiem &c. quare utere remedijs dictis secundum necessitatem. Nota tamen quod si in linimentis prædictis aliquando posueris portionem unguenti nostri benedicti,

cti, descripti in cura per unctionem, melius & citius resolues unamquanque duritiem. His igitur factis, & durities siue apostema grumosum non resoluatur, sed potius ad maturationem declinare uidebis, tunc cum maturatiuis cum adiuuare oportet, cum medicus sit adiutor naturae, & non impediens, ut dixit Hippocrates, de quibus p nam descriptiones multas, & primo emplastrum maturatiuum quod omne apostema durum & maxime morbi Neapolitani maturat. R. mucilaginis altheae, foenugraeci, sem. lini, ana unc. vi. fermenti, axungiae gallinae, radicum liliorum alborum sub prunas coctorum ana unc. iij. radicum altheae elixatae & bene pistatae unc. iiij. ficuum pinguium bene pistatarum unc. ij. incorporentur, & fiat emplastrum secundum artem, & pone super apostema. Aliud emplastrum maturans apostemata dura. Rec. radicis altheae bullitae, axungiae porcinae, gallinae, ana unc iij. pinguedinis cerui, resinae pini, terebinthinae, ana ℥. i. s. misce, & fiat emplastrum ad ignem, & ualet multum maturans apostemata dura. Aliud emplastrum maturatiuum. Re. radicum liliorum alborum, altheae, ana unc. vi. decoquantur in aqua communi, postea pistentur subtilissime, & adde farinae fenugraeci, se. lini, tritici, ana unc. ij. s. & cum decoctione dictarum radicum fiat emplastrum ad ignem, & in fine adde pinguedinis gallinae porcinae, butyri recentis, ana unc. ij. miscendo bene. Aliud emplastrum maturatiuum & resolutiuum. Rec. radicum altheae, unc. vi. incidantur & bulliant, & substilissime pistentur: postea accipe totidem pinguedinis porcinae per setonem colatae, & in mortario incorporentur, & pone super apostema. Ad hoc aliquando ualent diaquilon magnum, & unguentum mollitiuum seu de mucilaginibus super locum retentum, quoniam maturant & resoluunt. Valet etiam hoc emplastrum. Rec. radicis bryoniae elixatae & pistatae, axungiae porcinae colatae, ana partes aequales, incorporentur, & utere, quoniam maturat & resoluit, & est de secretis &c. Ex dictis potes multa alia componere resolutiua, & maturatiua, & ipsis addere: potes etiam facere fomentationes maturatiuas, & resolutiuas cum rebus

*bus appropriatis, quam rem tibi dimitto &c. Facta maturatione aperiatur apostema cum sagitella, uel alio instrumento incidente, & hoc secundum incessum uillorum, præterquam in fronte & in sumine, & alijs locis quæ contrario modo aperiuntur: causam uide de tertia quarti ab Auic. Quod si aliquod nocumentum per incisionem timueris, uel si magis diligis cauteriũ actuale propter eius confortationem, aperi cum ipso, & sit gladiale &c. Verum quia multi timent actualem, etsi potentiale nõ sit ita tutum, faciendũ tamen est si nõ habes aliam uiam, urgente necessitate, & cauterium potentiale sit domesticum & correctum. Et caue ne ipsum super iuncturas uel neruos ponas, ne destruatur mẽbri operatio. Et hoc debemus ita in actuali quàm in potentiali animaduertere. Ego sæpe utor isto in apostematibus dicti morbi, & in bubonibus aperiẽdis, & est tale: Rec. sublimati ʒ.ij.s. unguenti populeonis ʒ.iij. opij grana.v. lapidis hœmatitis ℈.s. misce, & fiat unguentum, & pone super apostema maturum secundum quantitatem foraminis qđ facere intendis, quoniam aperit, si per sex horas supra steterit: & postea eleuato cauterio pone ad procurandum casum escharæ butyrum cum folio caulis, usq; dum eschara cadat. Vel potes loco dicti cauterij uti oleo de uitriolo, & est mirabile sine dolore cauterizando: & fit hoc modo: R. uitrioli romani siue ciprini ℥.xxx. salis nitri, aluminis rochæ, ana ℥.iiij. misce, & puluerizentur omnia, & calcinentur ad ignem secundum artem: postea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata ad ignem fornacis alchymistarum, & per ignem actum habebis in recipiente oleum, quod est cauterium mirabile, & sine pari in quacunque operatione, & maxime in scrofulis & uerrucis magnis eleuandis: sed recipiens sit magnum, si uis facere dictum oleum. Nota tamen quod quando compono cauterium cũ sublimato, & uolo ipsum sine dolore, dimitto ipsum quiescere per aliquos menses, & pono etiam duplicatam dosim opij, & ipsum cauterizat sine dolore, uel cum paruissimo. quod si ipsum potentius desidero, addo plus de quantitate sublimati &c.*

*Olei uitrioli compositio.*

*Aliud cauterium ualde mirabile aperiens apostema, & scrophulas,*

*las, sine dolore notabili. R. cineris lignorum montium libras x. aquæ fontis lib. xxx. bulliant ad consumptionem tertiæ partis, deinde accipe calcem uiuam integram quantum sit sufficiens, ita ut aqua supernatet per duos digitos, & pone in dicta aqua siue lixiuio, & sic dimitte per dies octo, miscendo semel in die: postea cola per colatorium, & in colatura adde aluminis fezæ siue tartari unc. vi. & dimitte fermentari dies octo, & cola ut suprà, deinde R. lib. i. dictæ colaturæ, aquæ cum qua fit sapo lib. s. pone in cazia ad ignem, & bulliant usque ad spißitudinem mellis, & habebis causticum mirabilis operationis. Vel fiat hoc idem in aperiendo apostema cum trochiscis calidicon in antidotario* Dini, *in expositione tertiæ & quartæ* Fen, *quarti canonis, uel cũ trochiscis alchadicõ* D. Mesue *cap. de polypo, uel cũ aliquo alio descripto ab antiquis & modernis. Semper tamen siue cum actuali, siue cum potentiali cauterio apostema aperire intendis, securißimum est supra locum per iiij. digitos ponere defensiuum ad retinendum: ne noua materia propter dolorem currat ad locum. Et hoc potes cum isto facere. R. boli armeni, sanguinis draconis, chimoleæ, acaciæ, ana ℥. s. unguenti de plumbo ℥. i. albuminis ouorum, aceti, ana q. s. misce: & fiat unguentum in mortario, & pone ut suprà, quoniam mitigat etiam dolorem. Aliud unguentũ defensiuum. R. unguenti nostri benedicti unc. iij. sanguinis draconis, chimoleæ, boli armeni, acaciæ, ana unc. s. camphoræ scrup. s. misce, et pone ut suprà &c. & sic unumquodque apostema aperies.*

De cura omnium ulcerũ morbi Neapolitani. Caput V.

*APerto igitur apostemate, reliquum est de curatione ulcerum dicere. Sed cum in tam maligna ægritudine tot diuersitates ulcerum sint, & ut omnia unico uerbo complectar, omnia genera malignorum ulcerum in tali morbo apparent. Et ideo non sicco pede hac in parte ambulare decreui, sed aliquantisper expergefacere medentes intelligo: ad memoriam auocando id quod dictum est in cap. de essentia istius morbi, uidelicet de occulta & maligna qualitate in isto morbo reperta, quæ non solum radicalẽ impe-*

impedit curam: sed etiam accidentium, inter quæ enumerata fuerunt ulcera, quæ diuersimode impediuntur, ut testatus est Gal. iiij. de morbis curandis contra Thessalum, & alij doctores etiam: quæ impedimeta sunt multa, & primo ex parte ulceris, in eo quod est soluta continuitas, figuraq; uel est circularis, uel fistularis: impeditur etiam ex parte saniei, quoniam aut est nimis subtilis, uel nimis grossa, aut nimis calida, frigida, & de alijs qualitatibus, à quibus sequitur corrosio, mollificatio, exiccatio, &c. aut quia habent occultam qualitatem, ut dixi, qua in istis est peßima causa impedimenti consolidationis. Sunt etiam ex parte membri in quo est ulcus, aut quia naturaliter debile ut crus: aut quia multa humiditas naturaliter in ipso abundat, ut in uulua, & gutture: sunt etiam aliquando ex parte membri mandātis: ut est hepar in istis, quoniam quotidie nouas superfluitates ad ipsa ulcera hepar transmittit: uel ex parte totius, quoniam corpus est cacochymum &c. Complicationes etiam cum alijs ægritudinibus materialibus & immaterialibus sunt impedientes: & multi alij sunt modi, ut est ostracositas labiorum, corruptio oßium, &c. per quos omnes fit impedimentum consolidationis. Sed quoniam in istis tota uis est, ideo in primis regulas quasdam uniuersales pro istis ponam, postea ad particulares deueniam. Et primo si figura fistularis est impedimentum, & sit in loco ubi poßibilis sit apertio sine patientis particulæ discrimine, aperiatur instrumento, uel cauterio, si autem nō est poßibile, ponantur per foratas fistulas, lotiones, & unguenta dissoluta, ut dicā statim. Quod si figura circularis in causa fuerit, reducatur ulcus ad aliam figuram, aliquo leui medicamine domestico secundum medici iudicium. Quod si großities saniei impediat, subtilietur cum digestiuis, in quibus sit uirtus digestiua cum incisione. Quod si saniei subtilitas fuerit, ingrossetur cum conseruantibus calorē, in quibus sit uiscositas aliqua, ut sunt glutina &c. Et si caliditas, uel frigiditas, & aliæ qualitates impediāt, procedatur cum suo contrario, & remouebis consequentia quæ fuerunt corrosio, & reliqua dicta suprà. Qualitas occulta remouenda est cū

his quæ

*his quæ habent proprietatem, & sunt experta, ut sunt unguenta in quibus ingreditur argentum uiuum, & etiam puluis à me angelicus dictus: propter eius angelicam in tali morbo operationem, & est medicina mirabilis, cui non est par. Si uero membri debilitati consolidatio impediatur, confortetur cum calidis in quibus sit proportio cum membro: quoniam, ut inquit Auicen. ægritudo suo medicatur contrario, & conseruatur sanitas suo simili: & Galenus dixit, Calidiora calidioribus applicanda &c. Si autem hoc ab humiditate ad membra naturaliter fluente fuerit, utere exiccationibus fortibus, quod si impediens membrum transmittens fuerit, ut hepar, aut renes, uel cerebrum, purgentur membra illa, & rectificentur si est possibile. Sic etiam in corpore cacochymo facies, malos purgando humores. Quod si propter complicationes alterius ægritudinis, curetur ægritudo complicata impediēs, non tamen dimissa ex toto ulceris curatione, ut docet Auic. quarta quarti, & quarta primi cap. ultimo. Et sic remouendo unamquāq; causam, omne genus ulcerū sanabis, ut remouēdo duritiem ostracosam cum medicamine acuto, uel cum instrumēto apto, & ossium corruptionem siue denigrationem remoue cum medicamine faciente relaxare squamas, & frusta ossis correpti, & cum appropriatis, uel cum instrumentis, ut sunt fricatoria, scalpro, & tripano, uel aliquo alio instrumento secundum necessitatem membri, & quantitatē corruptionis ossis: & hæc dicta sufficiant. Et remedia quæ uniuersaliter superius tetigi, particulariter hic scribā, & primo unguentum digestiuum ulcerum morbi Neapolitani, quando sanies est cruda & grossa. R. axūgiæ porcinæ, terebinthinæ, ana ℥. ij. butyri ℥. i. olei liliorum alborum ℥. i. mercurij ʒ. s. succi arācio rum ʒ. vij. misce, & fiat unguentum, cum quo licinia ungantur ponenda in ulcus, & etiam pannum cum quo cooperies ulcus, dicto unguento illinies, & secundum membri conditiones ligabis &c.*

*Aliud unguentum digestiuū, ualet ut suprà, R. unguēti basiliconis D. Serapionis, dialthεæ, ana unc. i. terebinthinæ unc. s. misce, & fiat unguentum, & utere ut suprà. Aliud unguentum digestiuum*

eiusdem

eiusdem uirtutis. R. terebinthinæ, butyri, ana unc. i. unguẽti rasini unc. i. uitelli ouorum nu. ij. croci drach. s. misce, & fiat unguentũ. Aliud unguentum digestiuum quando sanies est uirulenta, subtilis & corrosiua. R. terebinthinæ lotæ unc. iij. uitelli ouorum nu. ij. olei rosati, lithargyrij, ana unc. i. in primis ducatur lithargyrium cum oleo rosato, ita ut fiat perfecta mixtio: postea adde terebinthinam & oua &c. & fiat unguentum, & utere super lichinia, ut dictũ est. Aliud unguentũ ut suprà digestiuũ. R. unguenti de plumbo, terebinthinæ, ana unc. i. butyri unc. s. axungiæ porcinæ unc. s. argẽti uiui unc. i. fiat unguentum secundũ artem dictã, & utere. Potes etiã cum isto procedere. R. olei rosati, terebinthinæ claræ, uitelli ouorum, ana ℥. i. misce, & fiat unguentum, & utere &c. Facta digestione quæ cognoscitur per bonitatem saniei, in albedine, lenitate, & æqualitate, oportet cum mundificatiuis procedere, & hoc secundum diuersitatem saniei, ulcerum & membrorum. Et in primis scribam unguenta mundificatiua communia, postea particularia notabo. Vnguentum igitur mundificatiuum commune est hoc: R. terebinthinæ ℥. ij. mellis rosati ℥. i. farinæ ordei q. s. misce, & fiat unguentũ, quod mundificat saniem laudabilem in quacunque parte corporis. Aliud unguentum mundificatiuum cõmune cum pulueribus. R. terebinthinæ ℥. ij. mellis rosati ℥. i. farinæ ordei, myrrhæ, olibani, mastichis, ana ʒ. ij. misce. & fiat unguẽtũ & utere super lichinia, ut dictum fuit. Et ne pars ista ex multorũ unguẽtorum descriptione sit nimis tædiosa, utere unguẽtis communibus ab alijs autoribus scriptis secundum necessitatem, uerbi gratia, in ulceribus capitis utere unguento de gumma ellenij, unguẽto de betonica, unguento de matre sylua &c. & in alijs membris secundum membri naturã, & ulcerum: ut unguento apostolorũ in ulceribus putridis, sordidis, malis & profundis, uel fistulosis. Quod si non potes alio modo, dissolue unguenta cum uino, uel aliquo alio appropriato, ut est lixiuium & acetum &c. Et multum confert dissoluere unguẽtum egyptiacum cum aceto uel uino, & in fistulã inijcere, quoniã remouet duritiẽ siue carnem callosam &c. Potes

etiam uti unguento ceraseos magno D. Mesue, & in minus malignis, miscendo dicta unguenta, cum unguento basilicone, uel cum unguento rasino, aut cum aureo D. Mesue. Et quando ulcus est calidum, possumus applicare mundificantia alterius ordinis, ut est unguentum de tuthia, & est pompholygos, unguentum de cerusa, cum camphora, & sine camphora, secundum maiorem & minorem inflammationem: & etiam factum magistraliter cum succo solatri, & decoctum, uel unguentum de plumbo, & in aliquo casu unguentum de minio cum camphora, & sine, & alia quamplurima mundificantia quæ sunt eiusdem uirtutis cum extinctione &c. & aliquando miscere unum cum alio, ut dictum est, secundũ alias complicationes ægritudinis, uel accidentium cum ipso ulcere, & sic extinguere caliditatem, aut prohibere corrosionem, & alia remouendo accidentia prohibentia consolidationem. Et habita sic consideratione omnium tam accidentium quàm aliorum impedientium recte procedes in ista ægritudine, in qua tanta malignitas reperitur, ut sensu apparet taliter quod medicamina scripta ab antiquis non semper conferunt, sed potius quandoq; irritant huiusmodi ulcera morbi Neapolitani. Et cum sint ita experta per me, & alios sæpe, medicamina hic scribere intendo cum eorum uirtutibus, ut ipsa canonice unicuiq; ulceri, & loco applicare ualeas. Et in primis puluis angelicus à me dictus ꝓpter mirabilẽ eius operationem & angelicam in isto morbo: nam est medicina exiccatiua cum aliquali domestica & sine dolore corrosione carnis mollis & superfluæ, & est remotiua malæ qualitatis occulte ulcerum, & maxime morbi Neapolitani: estq; digestiua cuiuscunque saniei, & mundificatiua remouens deambulationem & corrosionem, & prohibet deambulationem cancrenæ, dissoluitq; saniem grossam siue duram indigestam post apertionem grumarum. Et huic medicamini non est par in tali morbo, quoniam si cum ipso procedas, usq; ad perfectam cutis generationem ducit, ut ego sæpe expertus sum: & est nobilis in uirgæ ulceribus malignis. Et modus cõficiendi ipsum est iste. R. argenti uiui lib. i. pone in cucurbita parua uitrea,

trea, deinde pone desuper aquæ cum qua separatur aurū ab argē to lib. i. & pone cucurbitam in olla, & in spacio inter cucurbitam & parietem ollæ pone cinerem, ut conseruetur olla, ne ex imme diato contractu ignis rumpatur: quæ olla cum cucurbita intus po natur ad ignem in primis lentum, postea augeatur modo quodam medio, & sic cum forti igne dimittatur usquequo tota aqua con sumpta sit, quod cognoscitur quia non euaporat aliquid ab ipsa cu curbita, & habebis mercurium calcinatum rubeum, pulueriza ip sum, et si intus aliqua portio argenti uiui remanserit, pone dictum puluerem in catina ærea nitida ad ignem, & sic miscendo dimitte usq; dum tota argenti uiui pars sit consumpta: & isto puluere ute re ad omnia dicta, & maxime ad ulcera uirgæ, & aliorum loco rum, ubi putredo & sanies mala prohibet consolidationem, & in fistulis dissolue ipsum cum uino, & proijce per æneam fistulam, quoniam mirabiliter operatur. Modus faciendi aquam separatio nis auri ab argēto est iste: R. uitrioli romani lib. ij. aluminis rochæ ʒ. xvi. salis nitri lib. i. pone in cucurbitā curuam lutatam. uel si uis pone in rectam cum capello suo & recipiente ad ignem fornacis, ut faciunt alchymistæ, & habebis aquam cum qua separatur aurū ab argento, & cum qua fit puluis angelicus, quæ aqua est mirabi lis ad remouendas uerrucas in quacunq; parte, & maxime in ano & uulua: cauterizat etiam ista aqua ulcera maligna ambulatiua ubicunq;, etiam in gutture, & prohibet deambulationem ulcerum ubi sunt, ut puta, uirgæ, & uuluæ. Sed cum est nimis acuta, oportet lymphare ipsam cum aqua rosacea. Et ego sæpe sanaui ulcera ma la gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta, cū medietate aquæ rosatæ admixta, & est de secretis nostris. Et quamuis Ioannes de Vigo uir doctissimus, ipsum puluerem doceat componere sub no mine pulueris rubei, nihil ei debeo in hoc, quoniam antequam ipse scriberet: ego ipsum componebam, & habui à quodam uiro alchy mista sene, qui erat mirabilis experimētator, & multa alia ipse do cuit me, cuius anima requiescat in pace, quoniam mortuus est &c. Hoc uiso de unguentis scribam, & primo unguentum mundifica

*tiuum ulceris morbi Neapolitani expertum, remouens malam qualitatem occultam, & dissoluens duritiem grumosam reducendo ad bonam saniem, & mitigat dolorem, carnemq; laudabilem generat: cuius descriptio est ista: R. masticbis, thuris, colofoniæ, cerussæ, argenti uiui, olei rosati, ana ℥. i. s. axungiæ porcinæ lib. i. succi aranciorum ℥. i. cum quo argentum uiuum mortificabis, postea pone axungiam & reliqua in mortario, & cum pistillo ducendo fiat unguentum, cum quo ulcera super lichinia & pannum ponendo mundifica. Alind unguentum mundificatiuum optimum. R. unguenti rasini, axũgiæ porcinæ, ana unc. vi. argenti uiui unc. ij. masticbis, olibani, cerussæ, ana unc. i. lithargirij unc. s. olei de myrto unc. ij. misce, & fiat unguentum in mortario, & utere ut suprà. Aliud unguentum per me masticbinum dictum, & est de secretis, mundificat ulcera profunda, sordida, mala: & remouet malam qualitatem occultam, sanat quodcunq; ulcus uirgæ, & uuluæ, aliorumq; locorum humidorum, cui non est par. R. unguenti rasini unc. iiij. unguenti damasceni unc. ij. mercurij, masticbis, ana unc. i. cerussæ, lithargirij, ana ℥. vi. olei myrtini q. s. fiat ex eis unguentum in mortario, in bona forma, & extensibile, quo utere, quoniã ægris utilitatem, & tibi honorem dabit. Vnguenti damasceni descriptio est ista: R. unguenti rasini ℥. iij. uiridi æris ℥. i. dissolue in catina ad ignem unguẽtum, postea pone uiride æs bene pulnerizatum in fine, semper bene cum baculo agitando, donec perfectã habeat admixtionem, & est mũdificatiuum ulcerum profundorum, & putridorum, estq; exiccatiuum malarum humiditatum & cicatrizatiuum &c. Et hæc de unguentis sufficiãt. Cerotaria quæ ad hanc ægritudinem conferunt sunt diuersa, sicut est diuersitas in dispositionibus mẽbrorum. Ego uero in ulceribus capitis nunquã à cerotis de betonica discessi, & quãuis de ipsis multæ sint descriptiones, tamẽ unam tantum ponam: & est ista: R. terebinthinæ, resinæ pini, olei rosati, ana unc. vi. ceræ unc. v. betonicæ, matris syluæ: ana unc. vij. infundantur herbæ per tres dies in uino montano, dulci: & omnia alia simul decoque ad uini consumptionem,*

*postea*

postea per colatorium cola, & abiectis herbis pone ad ignem, & adde gummi elenij, sarcocollæ, olibani, ana unc. i. pro libra, & ad ignem secundum artem fiat cerotum, quod est mirabile cuicunque ulceri capitis, & morbi Neapolitani, quoniam cicatrizat post incarnationem omnia capitis ulcera: uerum quando indigeo maiori exiccatione, pono cum isto tertiam partem unguenti de minio, & est mirabilis operationis. In alijs corporis partibus optimū est cerotum de minio usuale, quoniam mundificat, & cicatrizat unumquodq; ulcus post incarnationem, uel post regenerationē carnis. Sed ut ultra usualia, aliqua alia habeas cerotaria, scribā cerotum de minio quod confert ut suprà. R. minij unc. vi. lithargyrij aurei unc. ij. cerussæ unc. i. olibani unc. i. olei rosati, liliorum alborum, ana lib. i. sepi hircini unc. iij. fiat cerotū ad ignem secundū artem, & utere secundum necessitatem. Aliud cerotum quod cicatrizat quæcunq; ulcera fraudulenta mala, & mollificat labia ostracosa, & occultam qualitatem remouet, maximumq; est præsidiū tibiarum ulceribus antiquis, quoniam sanat ipsa sine dubio. R. lithargyrij aurei unc. vi. boli armeni unc. ij. olibani, opopanacis, ana unc. i. cerussæ, minij, ana unc. i. s. camphoræ unc. s. ceræ albæ unc. viij. sepi castrati, olei laurini, ana unc. ij. olei cōmunis unc. v. fiat ex istis cerotum secundum artem, & utere, quoniā est de secretis expertis ad ulcera morbi Neapolitani maligna: nam remouet deambulationē, & cicatrizat, sorditiemq; & alias malas sanies digerit, & maxime in ulceribus cruriū. Ad eandem intentionem ualet & mirabiliter confert cerotū scriptum in cura per unctionē, & ego sæpe utor, quoniam incarnat, & cicatrizat mirabiliter &c. Sed quia aliquando loca ulcerū, & aliæ conditiones alias formas medicaminū requirūt, ideo his uisis, diuersa alia medicamina, quæ diuersis membris & ulceribus cōferunt, scribam. Et primo aqua consolidatiua ulcerū gutturis, palati, gingiuarum & labiorum, si cum ea bis in die cum radio, in cuius capite cotū sit, & in ipsa madefacto ulcera tanges. R. aluminis rochæ drach. iiij. zuccari fini drac. ij. uiridi æris scrup. i. aquarū plātaginis, rosarū, ana unc. iiij.

bulliant ad consumptionem tertiæ partis, & cola, & utere. Alia aqua quæ est fortior, & nobilioris operationis. R. aquæ separationis auri ab argento partem unam, aquæ rosatæ partes tres, misce, & tange ulcera, ut dictum est, quoniam sanabis ulcera dicta, quia ultra exiccationem remouet deambulationem, & prohibet descensum materiæ &c. Alia aqua siue decoctio cum qua fit gargarizatio in ulceribus malignis gutturis & oris uel gingiuarum, resoluitq; apostemata, & prohibet descensum materiæ, mundificat saniem, & ulcera ad cicatrizationem dirigit. R. rosarum, myrtillorum, arnoglossæ, bislingæ, plantaginis, ana ℥. iiij. balaustiarum, gallarum, ana ʒ. v. aluminis rochæ ʒ. iij. aquæ plantaginis lib. i. s. bulliant ad consumptionem tertiæ partis & cola, & in ipsa colatura pone ℥. iij. syrupi acetosi, uel diamoronis, uel mellis rosati, & de alijs secundum necessitatem. Alia decoctio lauatiua eiusdem uirtutis & maioris efficaciæ, & est incarnatiua, confortatiua loci ulcerati, & cicatrizatiua ulceris. R. rosarũ rubearum, balaustiarum, mirtyllorum, berberorum, ana manip. i. gallarum nu. vi. myrrhæ, aluminis rochæ, antimonij, ana ʒ. iij. aquæ plantaginis in qua ferrũ decies extinguatur, uini stiptici non uinosi, ana lib. ij. decoquantur secundum artem, & lauentur cum ista ulcera tempore necessitatis in quocunq; membro: & si ulcera sunt in gutture, fiat cum frusto spongiæ in capite radij, uel cum alio ingenio, ut in uuluam eijciendo per syringam, & etiam in fistulis. Quod si isto ingenio ulcera dicta non potes sanare, & maiorem exiccationem uolueris, utere isto puluere: R. tutbiæ præparatæ, terræ sigillatæ, acaciæ, corallorũ rubeorum, ana ʒ. s. sanguinis draconis, thuris, seminũ plãtaginis, myrtillorum, ana ℈. i. puluerizentur, & simul incorporentur, & per cannulam in ulcere fistuloso, uel in alio loco insufflabis & hoc bis uel ter in die secundum rei indigentiam &c. Alia lotio siue decoctio lauatiua, ualens ad inflationem membri genitalis & uuluæ præcipue, sanatq; eorum ulcera mala. R. rosarum rubearũ siccarum, foliorum myrti, corticum granatorum, balaustiarum, tartari uini albi, aluminis rochæ, ordei, seminũ caulium, ana partes

tes æquales, aquæ plantaginis q. s. fiat decoctio in olla lapidea secũdum artem, & cola, & in quacunq; libra decoctionis ponantur ℥. iij. mellis rosati, & utere, quoniam mirabiliter ulceribus confert, ut dixi. Postremo cicatrizabis cũ unguento mastichino suprà scripto. Unum tamen non prætermittam, quoniam iam dictum fuit inter enumerando signa & accidentia, quod aliquando post curam fixuræ in uolis manuum & plantis pedum: remanent etiam quædã squamositates quæ sunt malæ, non sólum propter defœdationem, uerumetiam quoniam sunt aliquando cum dolore: quare succurratur sic in primis: purgato corpore suffumigentur, seu lauentur manus, uel pedes cum ista lotione calida. Recipe maluæ, fumiterræ, parietariæ, ana manip. i. radicis altheæ, consolidæ, ana unc. iiij. bulliant in aqua dulci cum qua lauentur ut suprà. Postea ungantur cũ unguento nostro benedicto in cura per unctionem scripto, uel cum isto: Recipe albuminis ouorum nu. ij. pinguedinis hirci unc. s. sublimati scrup. ij. aluminis combusti drach. s. misce, & fiat unguentũ in mortario lapideo cum pistillo ligneo. Quod si aliqua inflatio, uel mordicatio sequatur ex dicto unguento, unge locum cum butyro recenti sæpe. Et si propter sublimatum times hoc unguentum, unge post lotionem manus & pedes cum unguẽto nostro hircino, cuius hæc est descriptio: R. olei rosati, ceræ, ana unc. iij. sepi hircini unc. i. succi rapæ uel napi unc. vi. bulliant ad consumptionẽ succi, & fiat unguentum, & utere, quoniam multum confert in fixuris manuum & pedum morbi Neapolitani, & etiam in ulceribus à uulgaribus bugance dictis, & ualet fixuris manuũ à frigore hyemis factis, & est medicina dicta mirabilis. Et hæc de remedijs ulcerum morbi Neapolitani secundum eorum diuersitatem in figura, sanie, & alijs. Sed quoniam sæpe corruptio, putrefactio, aut alteratio aliqua ossis est in causa ne ulcera consolidentur: ut dixi suprà, ideo secundum quantitatem cum instrumentis tota quantitas tollatur, utputa cum cauterio ignito, uel cum fricatorijs, & scalpro: quod si non fuerit magna, sed superficialis, & parua, cum diuersis medicinalibus ingenijs remouebis. Et primo ualet puluis iste squa-

*mans ossa superficialiter corrupta in quocunque ulcere. R. radicis ireos syluestris. aristologiæ, ana ʒ. i. centaureæ drach. ij. corticis pini drach. s. misce, & pulueriza subtilissime, de quo pone super os alteratum siue corruptum, quoniã remouet superficiem ossis corrupti siue denigrati. Potes etiam ex dicto puluere & melle facere unguentum, de quo ponatur super os, ut dictum est. Ad eãdem intentionem ualet aqua uitæ cum melle rosato, & calcanto adusto, in qua infundantur lichinia, & ponantur super os corruptum: uel ponatur pulueris euforbij super os, & est ultimum: aut fiat cũ iam dicto puluere, ana partes æquales mixtio, & ponatur: uel remoue cum unguento ægyptiaco super os posito &c. tamẽ semper bonũ est munire carnem circumcirca cum aliquo unguento defensiuo, maxime quando cum acutissimo medicamine procedimus, ut est euforbium, & alia &c. Remoto igitur osse corrupto, ad perfectam consolidationem cum incarnantibus, & reliquis, ut dictum est, uenies. De cura morbi & accidentium hæc satis dicta sint: reliquum est de præseruatione à recidiua, quæ rationi consona sunt, & experimento probata, dicere.*

## Qua ratione à recidiua quisque sibi præcauere possit, & quomodo vires sint restaurandæ. Caput VI.

*Visum est sæpe & sæpius, qui tali morbo laborauere, post sanationem, & totalem accidẽtium remotionẽ, post aliquot menses, imò post annos aliquos in recidiuam pessimam incidere, tũ ob dispositionem subiecti, tum etiam ex malo regimine in reliquis: quare si aliquas regulas à præseruatione dicti morbi posuero, non ingratas fore putaui &c. Rem igitur aggredior, que in tribus magnificis intentionibus consistit: prima quarum est regimen in sex rebus non naturalibus, de quibus iam sparsim dictum est: & ideo post sanitatem regimen illud quod iam dictum est confert si quis à recidiua præseruare uoluerit, & maxime regimẽ contactus in coitu & alijs contactibus, fugiendo dormitionem cum infectis, & maxime coitum cum muliere si est uir, aut cum uiro infecto si est mulier, faciendo lotionem cum uino in membro uirili uel uulua cum*

*uino*

uino calido simplici, uel cũ aceto non uinoso, quod magis mihi placet, quoniam conseruat humores ab alteratione mala: uel fiat lautio in dictis membris cum ista decoctione: R. rosarum, myrtillorũ, saluiæ, absinthij, ana manip. i. bulliãt in uino & aceto paruo: quod si sunt fortia, adde totidem aquæ, & laua post coitum immediate: hoc etiam facito quandoq; cum uino solo aut aceto, & etiam ante coitum, si quis fatuus cum infecta coiuerit sciens &c. Secunda intentio est confortare membra non solum intrinseca, sed etiam extrinseca, maxime si passa sint, puta dolores, apostemata, uel ulcera &c. Sed cum dictum sit intrinsecum membrum esse hepar, à quo tota quantitas materiæ transmittitur, ideo ipsi primo attendere oportet, non obliuioni dimittendo stomachum, quod est membrum seruiens hepati immediate. Hoc idem dico de alijs membris si fuerint membra læsa, per quæ hepatis nocumentum fouetur, ut est matrix in mulieribus in retentione menstrui: dicebat nanq; Hippocr. menstruis euenientibus & non eueniẽtibus fiunt ægritudines &c. Parti. 5. Apho. 57

Confortantia in primis hepar & stomachum sunt ista: diarhodõ abbatis, aromaticum rosatum, triasandali, diamuscum dulce, pliris arcoticum, lætificãs Almansoris, uel Galeni, uel cum unctionibus ab extra, maxime cordi: & ego utor ista quando sincopis accidit ægris à quacunq; causa. R. theriacæ bonæ, uel mithridati ℥. iij. succi buglossæ ℥. s. olei rosati, nenufarini, ana ʒ. v. fragmentorum de gemmis, corallorum rubeorum, ana ʒ. s. misce, & fiat unguentum, uel fiat epithema cordiale temperatum. Et multa alia scripta à doctoribus: & dabis de uno istorum rotulam unam uel duas in mane secundum necessitatem, per quatuor horas ante prandium: & hoc fiat per spacium unius mensis ad minus post sanationem: sed ego utor sæpe diarhodone abbatis. De tertia intentione utatur secundum patientis uirtutem aliqua euacuatione leui respiciente materiam phlegmaticam, de quibus iam superius dictum est, & uirtutes eorum in diuersis formis, uidelicet in electuarijs, pilulis, & confectione in rotulis, & ad hoc multum ualent confectio Hamech, & pilulæ nostræ, si quis magis

pilulas diligat, uel etiam cōfectio nostra in rotulis solutiua, in cap. de his quæ doloribus opitulantur dicta: & sic tuum erit secūdum necessitatem euacuare. Inter cætera summopere laudo prouocationem uomitus semel ad minus in hebdomada, si fieri potest sine patientis discrimine, quoniam euacuat materiam propriam ægritudinis, & præseruat à doloribus iuncturarum & ipsos mitigat, imò aliquando sanat diuertendo materiam: qui uomitus prouocetur per impositionem digiti, uel pennæ in ore, uel cum euomitiuo domestico, uerbi gratia, cum aqua tepida de syrupo acetoso, uel aliquo alio, ut est aqua rafani &c. semper tamen membra intrinseca confortando tam principalia quàm fouentia: puta si fuerit splen, aut renes, uel matrix, aut caput confortetur cum appropriatis ipsis membris, aperiendo splenis opilationem, & menstrua ducendo, & reliqua faciendo secundum necessitatem. Esto tamen memor semper de hepate quod est minera istius morbi. Et ut completam doctrinam habeas, utere isto electuario experto pro hepatis confortatione, quoniam mirabilis est eius uirtus, nam corrigit discrasiam hepatis frigidam. Malas humiditates ab ipso genitas cōsumit, stomachum corroborat, sanguinem mundificat, & digestionem perfectam procurat: cuius talis est descriptio: R. cinnamomi electi ℥. ij. macis ℥. i. cassiæ ligneæ ℥. i. s. florum granatorum agrestium ℥. v. croci ℈. i. rosarum rubearum ℥. s. sandalorū rubeorū ℥. i. passularū ℥. v. miuæ citoniorum q. s. misce, & fiat electuarium secundū artem, de quo detur in mane ad quantitatem castaneæ, aut ℥. iiij. Vel dentur istæ rotulæ per me sæpe expertæ: R. specierum diarhodon abbatis ℥. i. myrobalanorum nigrarum, Kebularū, indarum, rheubarbari, ana ℥. s. epithymi, polypodij, succi fumiterræ exiccati, ana ℈. i. succi eupatorij ℈. ij. spicæ, squinanti, ana ℥. s. zuccari fini q. s. fiat cōfectio in rotulis cum aqua rosata, de qua sumat æger rotulam unā aut duas in mane, ut dictū est suprà. Et sic præseruabis a recidiua istius ægritudinis. Sed quoniam interdum sunt dispositiones occultæ decipientes medicos, ita quod iterū redit ægritudo, quāuis sit omnis obseruatio, & in regimine diligētia:

quare

quare non oportet desistere, sed cum iterum in dictam ægritudinem ueniunt, audacter procede cũ regulis in primis curationibus dictis, uidelicet euacuando, aut cum potione aquæ ligni Indici, uel cũ unctionibus, siue cũ suffumigijs, & alijs ingenijs iam dictis, quoniam sunt remouẽtia istas occultas ꝓprietates, & sic domino auxiliante à quo cuncta procedunt, unãquanq; Neapolitani morbi dispositionem sanabis. Dicta itaq; hæc à me satis sint in negociosissima urbe morante, futurum est ut quæ cœpta iam sunt de alijs ægritudinibus & curis, expectes, quæ eodem domino fauente perficiã. Adesto igitur domine supplicationibus famuli tui, & huic nostri opusculi sigillationi, ut ea quæ tuo nomine, tuáq; protectione cœpi, tuo nomine & protectione finiantur.

NICOLAI MASSAE DE MORBI NEAPOLITANI CVRA FINIS.

## NICOLAI POLL CAESAREAE maiestatis physici de cura morbi Gallici per lignum Cuaycanum libellus.

### De præparatione ægroti ad curationem per lignum. Caput I.

IN primis igitur qui ab hoc morbo exitioso liberari percupiuerint, etiam quantumuis male per ipsum deturpati fuerint, purgari debent ab humoribus peccantibus, præmissis tamen, si opus fuerit, digestiuis appropriatis iuxta medici periti cõsilium, qui quidem medicus in primis uirtutis robur membrorum principalium, operationem complexionis innatæ ab acquisita distantia, & ipsius humoris abundantis peccantisq; qualitatem bene pensitauerit: quamuis etiam dixero aliquos inueniri, qui ad tantam, imò ad extremam resolutionem reducti sunt, ut in eis nullus fortassis humor purgari queat, nisi ille qui per lignum

Guaycanum educi solet, & talibus non uidetur cõpetere euacuatio. Certas præterea ponere descriptiones digerendi, purgandiq; quemlibet humorem, superuacaneum existimo, tum quia ægrotus uel puer, uel iuuenis aut senex, uir uel mulier est, tum quia regionis consuetudo, proprietas indiuidua &c. quæ sapiens medicus nouit, modum diuersificant digerendi, purgandi, atq; diætandi. Insuper aduertendum est, in quo etiam plurimi medicorum conuenerunt, dictum morbum fomentum suum habere à phlegmate salso innaturali, necnon melancholico humore: quare non incongruum iudico, imò necessarium, huiusmodi humorum rationem habere unà cum alijs humoribus purgandis.

## De diætandis Alemanis, aliter quàm Indis, aut Hispanis. Caput II.

OBseruare oportet uolentem curari à prædicto morbo, in custodienda diæta supradictas conditiones, ut sexum, ætatem, regionem, consuetudinem, & similia: aliter enim diætandi in uirtute debili quàm forti, aliter in ægritudine acuta quàm in chronica, aliter in assuetis uti cibo pauco, quàm non assuetis, aliter in adolescentia quàm in senectute, aliter in regionibus frigidis quàm in calidis, & alijs id genus: id quod fit: aut propter corporum, aut propter complexionũ, aut propter morborum diuersitatem. Indi enim habentes regiones calidißimas, tenui diætæ & subtili assueti sunt tempore sanitatis, & ideo tenuißima diæta aliquando in ægritudinibus suis utuntur: quamuis etiam nimis tenui respectu degentium in Europa, quemadmodum in eorum curationibus conscriptis uideri potest. Has igitur tenues diætas in corporibus Alemanorum non laudamus, tum propter operationes naturales, corporaq; robustiora, tum etiam propter climata frigidiora, consuetudines, proprietates, & similia. Verum experientia talium, & quæ sequuntur, in corporibus Alemanorum uerificabuntur apud omnes honestos, & maxime doctos medicinæ professores, quibus ut ueritatis amatoribus ea moderari, & quatenus illis conscientia dictauerit, hanc nostram lucubrationem augere

gere uel minuere liceat.

## De obseruãdis in tẽpore quo sumitur aqua ligni. Cap. III.

EXaminatis diligenti studio cõditionibus, quas omnino p̃ fun-
damẽto & regula nostræ digreßionis ab Hispanorũ diæta
statuimus, & æger, ut suprà dictum est, purgatus fuerit, aut
nõ purgatus, si minus indiguerit, sequẽti post purgationẽ die pars
quarta cibi & potus, quẽ in sanitate sumere cõsueuerat, subtraha-
tur: tertia die dimidiũ: quarta die partes tres aut plus, minúsue, se-
cundũ iudiciũ astantis medici nõ negligentis illam Hippocraticã
monitionẽ, Tenues & certæ diætæ sunt fallaces &c. Eadẽ quarta
die aut sequenti mane ante diem sumere incipiat potũ ligni Guaya-
cani, de quo infra, maneatq; in lecto coopertus & superdormiat,
& cũ sudare inceperit, cõseruet se in sudore ab aëre extraneo, &
cum panno calido lineo semper interim sudorem abstergat, patia-
turq; illũ donec uirtus toleret: sufficiat tamẽ in primis diebus per
duas aut tres horas: deinde innouet linteamina, maneatq; in lecto
usq; ad horã prandij, aut si uult, surgat, manendo tamen semper in
stupha uulgò dicta, aut in alio loco tepido, potius quàm calido, die
noctuq; se custodiendo ab aëre frigido aut uentoso, atq; calore su-
perfluo, ne siti nimia incẽdatur. Hora decima uel undecima sumat
in prandium, partem duntaxat tertiam, aut quartam cibi, ut suprà
dictũ est, ita ut semper cũ multa fame surgat à mensa, sitq; in mẽsa
cõtentus uno ferculo, & rarißime duobus: potius enim cibi quan-
titas fugienda est in hac curatiõe, quàm qualitas, cæteris paribus.
Neq; primis nouẽ diebus, aut duodecim aliquid dandũ est de car-
nibus, nisi debilitas uirtutis postulauerit, tũc enim detur caro, aut
succus eius, ut medico uidebitur. Hora quinta uespere cœnet, sitq;
cœna minor prandio, & cibus facilioris digestionis. A cœna ad
quatuor horas digesto cibo iterum sumat potum dicti ligni, quem-
admodum mane fecit, & meminerit quod utrobiq; potus semper
sumatur calidus: deinde uadat in lectum & dormiat, non tamen
adeò cooperiatur ut sudet, ne somnus impediatur: si uero sudor
sua sponte fluxerit, patiatur, quoniam id fortè à sagaci fit natura:
mane

mane reuertatur ad potum & cætera omnia, seruando ordinem sudandi, abstergendi, præseruandi se ab aëre, & cæteris omnibus supradictis, & hoc reiteret singulis diebus usq; ad octo uel nouem uel decem dies, ut uidebitur, non exeundo domum: neq; exponendo se aëri frigido, aut calori nociuo, neq; interim augendus est cibus. Expletis uero supradictis diebus, pluribus etiam, uel paucioribus pro modo uirium, sequẽtibus alijs decem augeatur cibus parumper, deinde alijs decem diebus usq; ad triginta auctior etiam administretur, & sic deinceps usq; in finem curationis, etiã si pluribus quàm triginta uel quadraginta diebus durauerit: quod cognosces ex uehementia & malignitate morbi. Si uero non tandiu morbus perdurauerit, ut fieri solet, cum recens est, aut ægrotus nondum à morbo nimium molestatur, tunc similiter diætim & proportione seruata, uelocius, tardius ue, pro morbi uehementia, & uirium robore, cibus erit augendus. Hoc item obseruandum est de aëre, ne ei subitò se exponat frigido uel calido nimium, sed paulatim, ut dictum est de diæta. Potum uero ligni sine intermissione sumat usq; in finem curationis, nisi constipatus fuerit, aut aliàs purgari oportuerit, de quo infra dicemus. Post finem primorum dierum aëre existente temperate calido atq; quieto, poterit aliquando exire domum, & post parum temporis iterum redire, aëri uero frigido aut uentoso, nequaquam per totum tempus curationis se exponat: abstineat penitus interim à coitu, etiam ad duos usq; menses post perfectam curationẽ, quærat q; uoluptates, & gaudia honesta, fugiat iram, tristitiam, solicitudinẽ, & similia: unde bonum erit apud se continue aliquem habere ex charis suis, utputa liberos, affines, cognatos, musicos, & id genus alios: utatur q; per aliquot menses bona & conuenienti diæta, caueat semper à satietate nauseatiua, à potu uini superfluo, à piscium usu, & rerum generantium phlegma salsum, aut melancholiam, ut sunt carnes antiquæ salitæ, pisces itidem saliti, porcinæ carnes, & auiũ degentium in aquis, quoniam ea ad recidiuam disponunt. Procurent etiam singulis diebus habere beneficium uentris, quod si natura fieri

ra fieri nequit, fiat arte, ut inferius dicemus. Interdiu nequaquam dormiat, & ideo conandum est semper habere sodales apud se, quemadmodum Alemani faciunt tempore phlebotomiæ.

## De cibis conuenientibus durante curatione. Caput IIII.

REstat ut cibos & potus enumerem, quibus nutriendi sunt per tempus curationis. Sunt igitur conuenientes carnes animalium omnis speciei aptæ humano esui, item uolatilium, præter degentium in aquis, ut sunt pulli, capones, gallinæ iuuenes, & similia, quæ omnia uel assa, uel elixa, præparari possunt, habita tamen ratione appetitus patiētis. Item oua tremula, aut ex cortice sorbilia, uuæ passæ, pruna passa, auenata, ordeata, cichorium, spinachia, betæ, caules romanæ, similiter rapæ, si conuenire possunt: si uero ex aliquibus prædictis cibis, fastidium aut nausea subsequatur, corrigantur cum tollente fastidium, sicut in carnibus cum succis malorum granatorum, muzorum, arantiorum, succo acetosæ, & similibus, & pro plebeis est acetum bene saporosum, hæc enim probibere solent putrefactionē cibi in stomacho, & maxime si ex carnib. fuerit: alios cibos quoscūq; prædictis oppositos durante ligni potione omittant, nisi indiuidua proprietas, aut aliqua supradictarum conditionum aliud exposceret, ut si fuerit mulier prægnans, id quod iudicio medici astantis relinquo.

## De potu conuenienti. Caput V.

POtus ipsorum per tempus curationis est multiplex. Primus, sumatur lignum quod remansit post decoctiodem & colationem primam, & supponantur libræ duodecim aquæ simplicis, & bulliant ad consumptionē medietatis, mox coletur, & colatum reseruetur in potum cum alijs cibis sumendum, aut inter eos, si adsit necessitas bibendi. Hic potus est principalis, & omnino obseruandus durante curatione secundum quosdam: quem similiter commēdo, si aliud quodpiam non impediuerit: quare & alios superaddidi potus propter Alemanorū diuersitatem. Secundus, bulliat in aqua simplici anisum, aut marathrum, cū modico cinnamomi.

momi. Tertius, bulliat mastix, & parum galangæ, similiter in aqua simplici. Quartus, & est potus qui tãtum debilioribus aut assuetis conceditur, bibat uinum clarum, album, odoriferum, lymphatum cum aqua simplici, hic potus potest concedi post x. aut xij. dies, durante etiam sumptione aquæ ligni usq; in finem. Quintus, bibat aquam simplicem, electam, & nulla mala qualitate infectam, in qua remollita sit mica panis, & illam concedimus istis qui sentiunt rugitum, & longam ciborum ueluti fluctuationem in stomacho propter usum aquarum decoctarum: sicut per experientiam nouimus: quod in eis ideo contingit, quia cum bonæ aquæ decoquuntur, redduntur aptiores corruptioni: quod non euenit aquis malis, ut quotidie experiuntur qui præparant ceruisias: quoniam aquæ malæ per decoctionem fiunt meliores: & hoc innuit Auic. tertia primi in cap. de regimine aquæ & uini. sic inquiens, Et aquæ quidem electionem iam demõstrauimus: & similiter emendationẽ eius ex ea quæ mala est. vbi expresse insinuat, tantum malarum aquarum esse emendationem, non electarum. Similiter in secunda primi cap. de dispositionibus aquarum: ubi tãtum aqua malas docet rectificare, & nullibi bonas per totum cap. Hæc autem hac tantum de causa adduximus, quia quidam ex modernis sibi persuadent omnem aquam crudam esse, & per consequens decoquendã, quasi omnes aquæ indigeant rectificatione, aut maturatione, cum tamẽ cruditas nõ nisi uegetatis insit è quibus minime est aqua cum sit elementum simplex non nutriens, sed tãtum nutrimentum penetrare faciens, & substantiam eius rectificans, quemadmodum posuit Auicenna secunda primi, capite nunc allegato.

## De modo soluendi uentrem ægri cum constipatus fuerit, Caput VI.

CAeterum sumptio dictæ aquæ solet quamplurimis inducere stipticitatem uentris, puta in octo uel decem diebus, aut etiam in quindecim, & tunc uentris solutio hoc modo procuranda est. Omittat patiens bibere uno uel duobus diebus, & loco aquæ, suaq; hora sumat puluerem dicti ligni Guaycani præparati hoc modo: Acci-

do: Accipiatur Guaycanū & teratur bene, quousq; in puluerē redigatur, q excribretur subtiliter atq; ex hoc puluere capiat æger in aurora pondus unius ducati cum dimidio, & dissoluat modica aqua decoctionis anisi, bibatq; calidam, deinde quiescat, non dormiendo, neq; sudando, in loco temperate calido, & tardetur cibus ad quinq; uel sex horas, sumat etiam dictum puluerem, si opus fuerit tertia die, nam omnino purgabit. Ego in corporibus Alemanorum darem pondus duorum ducatorum, habita ratione conditionum supradictarum, puta uirtutis, consuetudinis, regionis &c. & in sumendo hunc puluerem nullam dicunt esse difficultatem, neq; pericula. Si uero acciderit aliquem ægrum hoc modo non posse laxari, recurrendum erit ad enæmata, & medicinas lenitiuas, aut etiam euacuatiuas humorum secundum consilium medici astantis. His demum peractis redeundum est ad potionem ligni, sudores &c. si necessarium fuerit & hoc faciat usque ad perfectam curationem, quæ si prolongata fuerit, & iterum constipatus est, post certos dies purgandus, aut leniendus erit iterum, modo & ordine supradictis, tempore tamen purgationis nequaquam immutet diætam.

## De præparatiōe decoctionis ligni Guaycani. Caput VII.

NVnc ad præparationē decoctionis ueniendū est: accipiat igitur in nomine Iesu saluatoris nostri ligni Guaycani, qd̄ sanctū plurimi Hispanorū cognominãt, nigri aut crocei tincti lib. i. & cōminuatur in frustula minima, quãtū poßibile fuerit, & in uase mūdo posito superinfundãtur aquæ simplicis & electæ lib. xij. & bulliãt lento igne quousque cōsumpta fuerit medietas, ita enim sufficit pro mediocriter infectis, pro multū uero infectis, bulliat ad cōsumptionē duarū partiū, aut plus etiã, si extremè infectus fuerit, nam quanto plus in decoctione cōsumitur, tãto fortior operatio est. Seruata igitur mediocritate decoquēdi: ut suprà dictum est, & colata aqua: remanebunt duodecim doses pro sex diebus cōtinuis, cū dosis eius decoctiōis sit libra media, unde oportet singulis sex diebus nouam decoctionem fieri, & procedere modo

Lima solet atteri.

modo & ordine prædictis: iterum uero dum decoquitur, spuma quæ supernatat, colligatur, et in uase mũdo seruetur, exicceturq́: nam in puluerem redacta, & ulceribus, quæ in morbo Gallico fieri solent, superposita, est mirabilis in consolidandis illis. Lignum autem quod post colaturam, aut expreßionem remanserit, seruetur: nam cum penuria ligni fuerit, tunc libræ uni talis ligni, addatur libra media ligni recentis, & fiat decoctio cum tanta quantitate aquæ quantam prius diximus, coquendo ea quousq; medietas aquæ sit consumpta: deinde sumatur decoctio quemadmodum superior, quæ pro rei neceßitate idem quasi operabitur. Est prætereа alius modus præparationis dicti ligni per modũ syrupi, quo similem efficaciam, quam decoctio habet, plurimi Hispanorũ experti sunt, cuius præparatio est talis. Sumatur ex Guaycani ligni redacti in frustula minutißima, ut suprà, lib. i. & superfundantur aquæ simplicis electæ lib. vi. & bulliant ad consumptionem duarum partium, postea coletur cum expreßione, deinde accipiatur mellis boni lib. i. aquæ fontis siue simplicis libra una cum dimidia, & coquantur simul, & semper despumentur, quousq; aqua euaporata fuerit: hoc mel deinceps ita despumatum ponatur simul cum decoctione iam seruata, bene mouendo simul cum spatula lignea, quousq; ueniat ad modum syrupi, cuius erunt sumendæ ℥. iiij. uel v. in mane, & totidem in nocte post horas quatuor à cœna, & operabitur idem quod decoctio supradicta: operatur autẽ magis per urinam & egestionem, quàm per sudorem. Si uero quis uoluerit, ut per sudorẽ magis operetur, accipiat de syrupo ℥. ij. uel vij. secundum ægroti uirtutem, ut Hispani dicunt se esse expertos.

## De inæqualitate temporis curationis. Caput VIII.

TEmpus curationis morbi Gallici per Guaycanum ualde inæquale, & diuersum est: nam ut experti referunt ex India uenientes, Indi plebei multum etiam infecti, in decem diebus plus uno die aut minus, curam perficiunt seruantes diætam tenuißimam: nobiliores uero & reguli, curam perficiunt in una lunatione seruantes etiam tenuem diætam, licentiorem tamen plebea.

Hispani

Hiſpani autem curantur aliquando quindecim diebus, aliquando uiginti, aliquando triginta, aliquando quadraginta, pauci tamen prolongarunt curam ad ſexaginta dies. Cauſam huius inæqualitatis non iudico eſſe aliam, niſi uel fortitudinem morbi, uel debilitatem uirtutis mēbrorum principalium non potentis tam facile actuare medicinam ligni, aut ſimile quid, puta iram, aut triſtitiam, quam profecto extremè pernicioſam in huiuſmodi morbo homini eſſe experientia ipſa rerum magiſtra comprobauit, unde concluidendum erit eouſq; miniſtrandam eſſe medicinam, quouſq; æger uiderit ſe ſanum euaſiſſe. Sunt enim multa Alemanorum corpora adeò per argentum uiuum, ſiue aliud malum regimen deſtructa, ut illa parum aut nihil in eis operari poſſit: quare meo iudicio, etiam non ſine fructu ægri, medico aſtanti: & fideli, rem omnem puto eſſe committendam.

## De aſſumptione ligni Guaycani ſecundum modum ex Hiſpania allatum. Caput IX.

ACcipe lignum Guaycanum, atq; illud ita rade, ut ex eius minutiſſimis raſuris impleantur cyathi duo: quas deinceps raſuras pone in olla noua cum quindecim cyathis aquæ, & fac ut bulliant quouſq; cōſumentur tres aquæ partes, reliquū uero poſtquā fuerit refrigeratum, coletur, & ex hoc bibe unū cyathum mane, aliū in meridie, & aliū in nocte, & caue à frigore, ac ab aëre, nec egredere lectum. Præterea ægrotans tenui diæta debet uti, nec aliud comedere, quàm panem biſcoctum, pruna paſſa, uel uuas paſſas: nec bibere uinū, nec aquam. quod ſi à ſiti uexaretur, parū bibat decoctionis ſupradictæ, quæ propter malum ſaporem quem habet auferet uolūtatem bibendi, itaq; patiens utatur hoc regimine per octo uel nouē dies, poſt quos per ſex uel ſeptē dies ſequētes poterit comedere uitellum aliquem oui coctum in aqua cum pauco ſale: poſtea uero per uiginti aut uigintiquinq; dies ſuccedētes comedat in prādio, & cœna, quæ tēpeſtiua ſint pullos paruos: ſicq; agēdo ulcera etiā ad ipſa oſſa profunda conſolidabuntur, & dolores tollentur. Poſt ſumptam autem aquam ligni caueat à frigore, & à

comestione rerum acrium & ciborum malorum, & in primis à coitu, nec bibat uinum aut aquam puram, sed uinum bene lymphatum: & cum hoc regimine bibendo dictam aquam, etiam si per decennium uexatus fuisset patiens à morbo Gallico, & haberet ulcera profundissima, euadet. Si fortè autem ulcera non consolidentur per totum tempus quo sumitur aqua, non est timendum, quia ita etiam post tempus sumptionis operatur uirtute sua, ut ulcera omnia consolidet. Sed notandum est huiusmodi decoctionem esse faciendam singulis duobus uel tribus diebus, quia melius est ut recens bibatur, purgat enim per secessum, uomitum, urinam, & sudorem, ut in Hispania expertu est.

FINIS.

# BENEDICTI DE VICTORIJS Fauentini, philosophi & medici exquisitissimi, de morbi Gallici curandi ratione Liber.

QVANDOQVIDEM *& ante nos multi, ijdemq; expertissimi medici, de morbi Gallici curatione non pauca scripserunt, circaq; originem illius ac causas & signa non mediocrem insumpserunt operam, nos non abs re hoc loco de his uerba facere prætermittemus: quod autem ad uerã medendi huius morbi methodum attinet omnia compendiose trademus, ita tamen, ut nihil eorum negligatur quæ uel à ueteribus cõmode reperta sunt, uel à nobis felicissime comprobata. Cum itaq; prima morbi Gallici affectio ex cõtagione, ut omnes profitentur, ortum habeat, ideo primi membri affectio, hoc est uirgæ, sic curari debet. Primũ apparente in uirga ulcere, pustula, uel corrosione (hæc enim fœdarum mulierum commercia consequi solent) fiat lenitio uentris, & materiæ afficientis minoratio, modo infrascripto: R. florum cassiæ nouiter tractæ ℥.i. cõfectionis* Hamech *ʒ.ij. misce, & fiat bolus cũ zuccaro, exhibeaturq; per tres horas ante diem. Sequenti uero die quatuor uẽtosæ super nates è directo uirgæ affectæ, cũ scarificatione apponantur. Quod si his peractis, ulcera uirgæ augmentari non cessent, consulo ut quarta die fiat phlebotomia ex uena cõmuni, quãtitate quatuor unciarum: demũ quater per diem abluat ulcera cum sequenti decoctione, quæ illa optime mundificabit & absterget. Interea tamẽ obseruabis omnibus modis, quod postquam uirga commode abluta & abstersa fuerit, extendatur die sequenti unguẽtum supra peciam lineam albam & subtilem, ac loco exulcerato applicetur. Decoctio autem talis est: R. granorum myrti, rosarum rubearum, corticum granatorum, ana manip. i. bulliant in sufficienti quantitate uini albi usq;*

*ad tertiam partem, & colentur: postea uero cum colatura, uirga, ut suprà dictum est, abluatur. Vnguentum uero hoc est: R. unguenti albi unc. iij. aloes hepatici ʒ. i. tutiæ præparatæ ʒ. iij. camforæ, grana vi. aluminis usti ʒ. i. s. uiridis æris ʒ. i. olei rosarum ʒ. s. misce, & in mortario plumbeo bene ducantur quousq; fiat unguẽtum: & sic conficiendo, facta ablutione, totidem per diem renouetur unguenti applicatio. Nam hoc pacto ulcus uirgæ sine ulla dubitatione curabitur, citra alias medendi intentiones. Eo uero tempore quo uirgæ curatio expeditur, non est negligenda ipsius morbi Gallici incipientis curatio, ideo patiens capiat infrà scriptum bolum in aurora. R. diasenæ lenitiui unc. i. electuarij rosati Mesue drach. ij. misce, fiat bolus cũ zuccaro: altera autẽ die capiat infrà scriptũ syrupũ in aurora, continuando per septẽ dies perpetuos. R. oxymellis simplicis, syrupi de fumoterræ, mellis rosati colati, ana unc. s. aquarum fumiterræ, scabiosæ, cicoreæ, ana unc. i. misce. Postquam uero tertio die syrupum acceperit, consulo ut per duas horas post assumptionem syrupi faciat phlebotomiam basilicæ dextri lateris, quãtitate quinq; unciarum. Cæterum finitis bis septem diebus assumptionis syruporum, octaua die capiat sequentes pilulas: R. pilularum de fumoterræ, pilularum aurearum Nicolai, ana drach. s. misce, & fiant pilulæ numero quinq;. Nona die cõsulo ut intret balneum stuffamúe, & abluat corpus quamdiligentissime, & prouocet sudores sine appositione cucurbitularum: stet quoq; quietus per tres dies, ac studiose obseruet uictus sui rationẽ, comedendo cibos facilis concoctionis, boni nutrimẽti, idq; parcius quàm antea: bibat etiam uinum pauciferum & medij coloris inter album & rubeum quod cerislinũ appellatur. Postea autem capiat secundam purgationem, primum digerendo materiam per septem dies continuos cum infrà scripto syrupo. Rec. syrupi de lupulis, de fumoterræ, mellis rosati colati, ana ℥. s. aquarum bethonicæ, lupulorum, acetosæ, ana ℥. i. misce. Cum autem ter de hoc syrupo assumpserit, mane usurpato prius enæmate lenitiuo fiat phlebotomia saluatellæ lateris sinistri in manu prope digitum minimum, quantitate v. ℥.*

te v.ʒ.deinde continuet prædictum syrupum usq; ad octauam diẽ, qua capiat per tres horas ante lucem sequentes pilulas: R. pilularum fœtidarum, aurearum Nicolai, de fumoterræ, ana ℈.i misce, cum syrupo uiolato fiant pilulæ numero v. Facta huiusmodi purgatione, quiescat iterum per tres dies, & bono utatur regimine, prout superius dictum est. Post hæc iterum purgetur corpus, digerendo prius materiam cum infrascripto syrupo per septem dies continuos: R. oxymellis compositi, syrupi de fumoterræ, de endiuia, ana ℥.s. aquarum acetosæ, fumiterræ, lupulorum, ana ℥.i. misce. Tertio die assumptionis prædictorum syruporum consulo ut fiat phlebotomia per apertionem uenarum hæmorrhoidarum una hora post meridiem, cum appositione sanguisugarum ad quantitatem trium unciarum, aut ad maximum quatuor: deinceps octauo die, hora assumptionis medicinarum capiat hanc sequentem medicinam: R. diasenæ lenitiui, diacatoliconis, ana ℥.s. confectionis Hamech, electuarij succi rosarum, ana ℈.iiij. misce, & dissoluantur cum decoctione communi florum & fructuum in sero caprino facta, in qua bulliant polypodij quercini ʒ.ij. epithymi ʒ.s. & fiat potus. His omnibus factis purgationibus quiescat denuò, ac per quatuor dies bono utatur regimine. Quinta uero die ingrediatur stuffam, & idonea præcedente ablutione cum aqua calida, consulo ut ei applicentur sedecim cucurbitæ, scilicet quatuor in spatulis, quatuor in manibus, quatuor in coxis, quatuor in brachijs, cum scarificatione & cum sufficienti sanguinis extractione. Demum autem consulo ut adornet sibi sudatorium humidum, quod tali pacto conficitur: R. florum camomillæ, meliloti, anethi, fenugræci, seminis lini, ana manip. ij. absinthij, menthæ, pulegij, ana manip. i.s. calamẽti, abrotoni, iuæ, herbæ paralysis, ana manipu. i.s. chamæpityos, chamædryos, anisi, fumiterræ, lapatij acuti, rosarum rubearum, spicæ, squinanti, ana manipul. i. bulliant hæc omnia in quantitate aquæ unius mastelli cum dimidio, ad consumptionem quartæ partis: deinde facta forti expreßione ipsarũ herbarum coletur prædicta aqua: eidem aquæ addatur nitri, aluminis, ana ʒ. iiij. sulfuris

*uiui ℥.ij. & hæc omnia, iterum insimul bulliant in prædicta aqua, unica forti bullitiõe, & iterũ prædicta aqua coletur & usui reseruetur. Usus prædictæ aquæ talis est: quolibet mane in aurora, procurata uentris lenitione, præparent uas ad magnitudinem corporis humani, & imponant aquam prædictam in uase illo quantum expedit, & corpus totum aqua cooperiatur usq; ad furculam gutturis, excepto capite. Demum bene uasculum illud cooperiatur, ne uapores exhalent, & sic moretur in prædicto balneo per unam horam si sustinere queat, aut ad minimum per dimidium horæ. Quod si eo tẽpore aqua infrigidaretur, detineat aliquãtisper eius aquæ partem semper calidam, ut postea adiungẽdo ipsi frigidæ, tota fiat calida. Deinde uero non exeat balneum donec corpus patientis bene siccetur & abstergatur, ac ingrediatur statim lectum calidũ, dormiatq; duabus horis cõtinuis si fuerit possibile. Quod si id fieri non posset, stet diligenter coopertus pannis, & sudet quantum potest. Post hæc lectum egrediatur, & bene exiccetur, ac mundetur corpus suum, & induat uestes, nec se subitò aëri exponat frigido. Post exitum autem balnei immediate accipiat zuccari bolum infrascriptum: R. zuccari rosati ℥.s. theriacæ, uel mithridati optimi ℈.ij. misce. Quiescat uero sequẽti die, quo utatur exercitio mediocri, neq; corpus defatiget. Tertia die adueniente iterum balneetur modo prædicto. Quarta autem die loco zuccari rosati capiat sequentes pilulas: R. agarici trochiscati ℈.i. fiat pilula una. Postero die iterato continuetur balneum modo dicto, rursumq; sequenti die zuccaro rosato cum theriaca utatur. Peracta uero alia balneatione eandem pilulam deuoret, ac hoc pacto balnea ista continuet usq; septem dies. Si uero ex ipsis notabilem perciperet debilitatem, ut sufferre amplius difficulter possit, maiore interpollatione lauacra hæc instituat, hoc est, uel de duobus, in duos dies, uel tertio quoq; die, secundum quod uirium robur id tolerare possit. Interim uero post balnea, ingressus in lectum calidum, ac sudorum prouocatio, semper obseruanda sunt. Preterea animaduersione dignum est, quod huiusmodi humidum sudatorium magno-*

pere

pere conferat ad mundificationem pustularum quæ in corpore apparent, ac ad resolutionem materierum præparatarum ad faciendas gummositates in corpore, imò ad ulcerum quoque curationem, & ad abolitionem dolorum in morbo isto Gallico contingentium, in quacunque tandem hi corporis parte fuerint. Si autem patiens tolerare non poterit humidum sudatorium, fiat aliud, quod tale est: Recipe furfuris grossi in pecia ligati lib. x. florum camomillæ, calamenti, maioranæ, saluiæ, rorismarini, betonicæ, hyssopi, prasij, ana manipulum .i. bulliant in sufficienti quantitate aquæ, usque ad ebullitionem fortem: deinde remoueantur ab igne, & in prædicta aqua extinguantur lapides molares prius bene accensi, & post extinctionem stante refumatione ipsius aquæ cooperiatur ægrotus cum linteamine facto ad modum tendæ, & æger accomodet sese ad uas illud effumationis aquæ, sicque pannis indutus fumum recipiat continuando per tres aut duas horas ad minimum, continue huiusmodi lapides molares in tali aqua extinguendo. Magis tamen probo humidum illud quàm istud siccum, quoniam magis aperit ac resoluit. Factis porrò his sudatorijs per septem uel octo dies, consulo ut capiat semel in aurora infrascriptas pilulas: Rec. agarici trochiscati, pilularum de fumoterræ, aurearum, ana ℈. i. misce cum syrupo uiolato, fiant pilulæ numero v. Si uero uniuersis his transactis æger non releuetur a morbo Gallico, imò pustulæ & dolores membrorum crescant, uel in priori statu perseuerent, consulo ut septē diebus continuis, aut si id per uirtutis debilitatem non liceret, alternis saltem membra dolentia, excepto capite, unà cum iuncturis omnibus, infrascripto unguento illiniantur: & est unguentum descriptum à Mesue in antidotario de unguentis ad scabiem, in quo sine periculo mirabilē reperi effectum. R. axungiæ porcinæ ℥. v. olei laurini, argenti uiui, ceræ mundæ, thuris albi, masticis pulverizati, ana ℥. ij. salis communis ℥. viij. succi plantaginis, succi fumiterræ, ana ℥. ij. cōfice simul cerā & axungiam expurgatam à tela sua, & oleum laurinū immitte in uas glutinatū cū succis, & bulliāt donec liquefiāt, & adde puluerem

rem salis, olibani, & masticis in supradicta quantitate, quae & bulliant usq; ad completam decoctionem, & postea remoue ab igne, & adiunge argentum uiuum cum saliua extinctum, & cum pauco olei praedicti misce bene cum spatula, & fiat unguētum: cum quo priusquam iuncturae, & membra dolentia iniungātur, cōsulo ut experiatur: iniungendo tantum palmas, manus, & pulsus manuum, & pedum, eaq; bene & fortiter fricet. Quod si huiusmodi unguētum sic iniunctum non compleat curam, poteris inde iuncturas, & membra dolentia linire. Et nota quod huius unguenti consuetudo ratione mercurij est afficere ossa putredine, ac laedere os, palatum, & gingiuas. Consulo ergo, ad remittendum & prohibendū ingens nocumentum in membris futurum, apparente etiam prius calore, & aliquali ardore in gingiuis & palato, ut defensetur guttur à putrida corrosione: gargarizet per unum integrum diem, ac in ore detineat infra scriptam mixtionem: R. aquae ordei libras iij. aceti acerrimi albi lib. s. misce, fiat gargarismus. Quod si tandem membra haec exulcerata sint, gargarizet diu noctuq; ex lacte uaccino, & pluries post gargarizationem hāc utatur paululum in ore de melle rosato, & sic cum lacte & melle rosato procedat quousq; oris ulcera sanentur. Quod si aeger praedicta iniunctione non sanatur, uigeantq; adhuc uel ulcera, uel gummositates, uel dolores Gallici, uolo ut deueniatur ad decoctionem ligni Guayaci. Et iterum nota quod maius iuuamentum succedit assumendo decoctionem ligni praecedente iniunctione ex mercurio, quàm econtrà: imo cauendum est ab exhibitione decoctionis ligni Guayaci in principio morbi Gallici: & antequam habeas modum potandi aquam ligni, praescire debes modum conficiendi illius: R. ligni Guaycani ponderosi, abundantis medulla, recentis, solidi, & non porosi neque putridi, non de trunco, lib. i. s. puluerizetur, uel cum lima subtiliter limetur, aquae fontis clarae lib. xx. misce, & bulliant insimul usq; ad consumptionem medietatis aquae, deinde colentur, & colatura cum aqua colata reseruetur. De ista prima aqua detur continue in potu ipsi patienti cum assumit cibum suū, uel cum interdiu

contiger

contigerit sitis, de ipsa aqua sic colata bibat. Deinde accipe prædictum lignum iam semel bullitum: & ei adde ligni Guaycani similiter puluerizati ℥.ij. aquæ fontis lib.xx. & bulliant usq; ad cõsumptione medietatis, deinde coletur, & de aqua colata dabis paticti ℥.viij. in sero cum uadit dormitum: & mane in aurora loco syrupi. Atque sic continuando uesspere & mane dabis patienti ℥.viij. dictæ aquæ tepidæ. Deinde autẽ prædicto ligno prius bullito adde ligni Guayaci subtiliter puluerizati ℥.vi. aquæ fontis lib.xvi. bulliant usque ad consumptionem duarum medietatum, deinde colentur cum raro colatorio, & de prædicta aqua medicabuntur ulcera, gummositates, membra dolentia, iuxta modum infrà dicendum. Et nota quod si patienti post assumptionem aquæ superuenerint tormina & intestinorũ dolores, recordetur in primis duabus aquis continue bullire ℥.i. anisorum bene à puluere mundatorum, uel fœniculi, & hic est modus conficiendæ aquæ Guaycanæ. Modus autem operationis omnium istarum aquarum infrà scribetur. Vsus autem huius aquæ secundæ talis erit: Aqua huiusmodi confecta, consulo quod quolibet uesspere in ingressu lecti capiat ℥. viij. tepidæ: post uero eat dormitum & stet bene coopertus pannis: ita quod nulla aëris frigiditas, neque uentus aliquis posšit ipsum attingere: ideo laudo quod fenestræ & foramina quælibet & ostium cameræ bene obturata sint. Laudarem etiam si aut per totum tempus assumptionis aquæ, aut ad minus per dimidium: morã trahat in lecto, clausis & obturatis fenestris. Quod si contingeret ipsum surgere, quod in tempore dicto non laudo, sit bene pellibus uestitus & capite diligenter coopertus, quiescat, nõ laboret, neque fatigetur, & omnia cõsueta relinquat exercitia. Mane uero die apparente tantũ de prædicta aqua tepida loco syrupi accipiat & supra ipsam dormiat sufficienter per duas horas ad maximum uel per tres, & cum ista aqua secunda contentetur in solis istis potionibus. Aduentante uero hora prandij: quæ erit per sex horas post assumptum syrupum matutinum, disponatur sibi prandium tale. Capiantur ℥.vi. panis biscocti usq; ad summum, quo de pane

comedere debet, ipsumq; cum passulis enucleatis, cum amygdalis dulcibus mundis, ac cum iuiubis Damascenis comedat ad modestam saturitatem. Cum autem expedierit ipsum bibere, bibat de aqua decoctionis factæ: toties quoties uel in hora cibi uel post cibum illum sitis uexauerit, de die autem nihil penitus comedat, solo prandio contentus, cum rebus dictis comestibilibus, nullam aliam escam inquirendo, quoniam esset eius mors. Vespere iubeo ut nihil omnino comedat, sed contentetur tantum unc. viij. potu aquæ secundæ, ut diximus, & sic cōtinuet usq; ad quadragesimum diem inclusiue. Si autem percipiat patiens uirtutem non posse illud tempus sustinere sine uirium imbecillitate, consulo ut de sero comedat dimidium illius quod de mane comederit, non mutatis tamen dictis cibarijs: uerbi gratia, si unc. vi. de mane comederit, comedat tres de sero, & sic de singulis. Atq; sit conetur procedere ad quadragesimum diem. Quod si non posset perdurare usq; ad quadragesimum diem, consulo ut ei concedatur pullus in prandio paruus per duos dies continuos cum pane solo, uesperi autem uel nō comedat, uel si comederit solū panē biscoctū comedat, ut dixi. Transactis uero duobus diebus pulli comestionis, iterum sequatur primā diætā. Quod si interim sentiat se debilē, iterū comedat aliū pullum mane per alios duos dies, & sic usq; ad quadragesimum diem procedat, intercalatis diebus carnes pullinas comedendo. Nota tamen quod si poßit totam primam diætam quadraginta diebus tolerare, diætetur usq; ad hunc ipsum terminum, non permutando ullo pacto dictam uictus rationem. Si uero sufficere non ualeret, aggrediatur secundam diætam: neq; eam immutet usque ad præfatum tempus. Quod si eam quoq; sustinere nequeat, usurpet tertiam, quæ est in comestione pulli. Porrò si æger molestatur morbo Gallico cum doloribus uel ulceribus uel gummositatibus, consulo ut mediocriter cum tertia aqua iam suprà cōfecta, sic operando calefaciat ipsam aquam quātum poßit patiens sufferre, & madefaciat faldellas de stuppa linea in prædicta aqua, ac exprimēdo aliqualiter cum manibus ipsis, apponat eas particulæ patienti, apponendo

apponendo secundam supra primam, & tertiam consimiliter supra secundam: deinde uero membrum fascia sufficienter fascietur: & hic modus curationis bis in die obseruetur, mane scilicet ante cibum & uesperi: & hoc pacto tandiu procedat quousque totam diætam iuxta modum dictum perficiat. Et animaduerte quod in medio temporum huius dictæ diætæ, puta uigesimo die, patiens debet accipere infrascriptas pilulas: Rec. agarici trochiscati, pilularum de fumoterræ, aurearum, ana ℈.i. misce, fiant pilulæ nu. V. easdem quoq; pilulas sumet finitis quadraginta diebus. Quod si intra tempus diætæ patiens non haberet lenitionem uentris, consulo ut sibi paretur enæma ex sola aqua secunda cum uitello oui, zuccaro, sale, & oleo communi quantum fuerit expediens.

Atque hæc dicta sint de uera medendi morbi Gallici methodo.

FINIS.

# ANGELI BOLOGNINI DE CVRA VLCERVM EXTERIORVM LIBER I.

## Curatio ulcerum in quibus conſiſtat. Caput I.

CHIRVRGIA *artis medicæ ſui antiquitate & certitudine pars famoſiſsima, plures habet particulas, quarũ una eſt ulcerum exteriorum curatio, de qua in hoc libello agere intendimus. Curatio autem ulcerũ in duobus maxime conſiſtit, in cognitione uidelicet eorum quæ cõſolidationem impediunt, & eorum impedientium remotione: quo fit, ut hic libellus in duas partiatur partes: pars una cõſiſtit in cognoſcendo impedientia, altera in eorum remotione: prima quidem theorica eſt, contemplatur enim ea quæ impediunt, uidelicet quæ, & quot ſint, ad hæc quomodo noceant, ſimiliter quomodo cognoſcantur. Secũda uero pars practica, medicamina tam generaliter quàm ſingulariter adminiſtrare docet: his enim ſcitis propoſitam habebimus intentionem ad amicorum noſtrorum ſatisfactionem qui me ſæpe ad hoc impulerunt.*

## Conſolidationem ulcerum quæ impediant. Caput II.

*Vlcus qd.*

D*Icimus igitur quod ea quæ conſolidationem impediũt, aut ſe tenent ex parte ulceris, aut ex parte annexorum cum ulcere. Si ex parte ulceris, cum ulcus cõmuniter deſcribatur quod eſt ſolutio continui, à qua reſudat pus & ſanies: aut ergo hoc impediens ſe tenebit ex parte ſolutionis continuitatis, aut ſaniei. Si ex parte ſolutionis continuitatis, uel erit merito figuræ ſolutionis cõtinuitatis fiſtularis, uel alterius figuræ fiſtulari proportionatæ. Si ex parte ſaniei, aut merito ſubſtantiæ, aut ſuæ qualitatis. Si merito ſubſtantiæ, aut quia ſubtilis, fluida, aut quia groſſa, uiſcoſa. Si merito ſuæ qualitatis, aut quia acuta & corrodens per ſe, & eſſentialiter, aut quia per accidens. & hæc de his quæ ex parte ulceris*

*conſo*

consolationem impediunt, quæ duo fuere, uidelicet figura & sanies: figura inquam, uel figura fistularis, uel alia: sanies, uel grossa, uel subtilis, aut acuta, & corrodens per se, aut per accidens. Impedientia autem ex parte annexorum, aut se tenent ex parte eorum quæ immediate contraria sunt causis ad consolidationem facientibus, aut ex parte eorũ quæ contraria sunt ulceri, in eo quod ad deteriorem naturam quàm ulcus habeat in quantum ulcus disponunt. Si ex parte eorum quæ immediate contraria sunt causis ad consolidationem facientibus, aut quia contraria causæ materiali, aut quia causæ efficienti. Si causæ materiali, erit sanguis à natura alienus ipsi ulceri, & cuilibet membro etiam pro nutrimento delegatus, qui contrariatur sanguini laudabili, requisito ipsi ulceri pro materia restituendæ bonæ carnis: & tunc contrariatur, quia peccans in quanto, aut in quali: si in quanto, aut quia superfluus, aut quia diminutus: si in quali, & tunc istud erit, quia peccans in complexione uidelicet calida, frigida, humida siue sicca, simplici uel composita, cum materia, uel sine materia. Si uero causæ efficienti, erit similiter ea complexio quæ contrariatur complexioni naturali ulcerati loci tanquam causæ efficienti, & sic cõtrariatur quia nimis calida siue frigida, humida siue sicca, simplex uel composita, materialis uel sine materia. Si ex parte eorum quæ ulceri contraria sunt in eo quod ad deteriorem disponant naturam quàm ulcus habeat, aut ulceri contraria prout accidentia, aut prout ægritudines: si prout accidentia, accidentia erunt hæc, uidelicet dolor, fluxus sanguinis: si prout ægritudines, ægritudines erunt apostema, ostracatio carnis, superadditio carnis, caro mollis, serpigo, corrosio, putrefactio, quæ de se sunt ægritudines loco ulcerato superuenientes. Et hæc sint dicta de impedimentis ex parte annexorum, quæ sunt in genere duo, uti diximus, uidelicet impedientia contraria causis efficientibus. uel materialibus consolidationis, aut impedientia contraria ulceri tanquam accidentia, aut tanquam ægritudines. Quæ igitur, & quot sint impedientia ulceris consolidationem, dictum est.

Quonam

## Quonam modo præfata consolidationem impediunt. Caput III.

ENumeratis his quæ consolidationem impediunt, nunc diuersi sunt docendi modi, quibus talia impedimenta impediunt. Dico igitur in primis, quod figura fistularis, & quæcunque alia tali figuræ proportionata, consolidationi resistunt, eo quia ex ipsis consequitur indebita transpiratio saniei in ulcere congestæ, quæ postea in eo ulcere plus quam debeat moram cõtrahens, nitrositatem & uenenositatem adipiscitur, quæ ex parietum ulceris contractu, in eo maiorem concauitatem generat, & membrum debilitat, ad quod superfluitates totius corporis transmittuntur. Saniei uero substantia cõsolidationem impedit, quia subtilitas eius fluida, membri ulcerati substantiam corrigendo, nimis eam humectat & remollit, & sic putrefactioni disponit, quum ea quæ putrefiunt, molliora prius reddãtur & laxa. Grossities uero siue uiscositas poris membrorum adhærens, membrum putrefacit & corrumpit: quod enim à putrido tangitur, putrefit. Saniei uero qualitas acuta & corrodens, tam per se, quàm per accidens, cõsolidationem ulcerum retardat: cum humiditate membri, qua mediante fit partium continuatio, resoluat & consumat. Sanguis autem peccans in quanto consolidationem impedit, superfluus calorem membri suffocat naturalem. Diminutus uero, defectum ponit nutrimenti, unde frustratur natura pro generanda carne. At si fuerit peccans in complexione, siue simplici, siue composita, siue materiali, siue sine materia, tunc impedit cõsolidationem, uirtutes naturales mẽbri offendendo diminutè, ablatè, siue corruptè. Quum enim membri complexio ab aliquo offenditur, necesse est aliquam, uel aliquas, & fortè omnes uirtutes naturales deijci, aut diminui, uel corrumpi, cum ipsa cõplexio sit harum uirtutum famula, siue ministra. Mala loci ulcerati complexio tam calida quàm frigida, humida siue sicca, simplex uel cõposita, materialis uel immaterialis cõsolidationi obstat, naturalẽ deijciẽs complexionem, qua sicuti instrumẽto natura utitur ad nutrimenti cõuersionẽ in membrorũ

substantiam,

*substantiam, & rei superfluæ & nociuæ expulsionem. Si impedicẽtia consolidationẽ fuerint accidentia superuenientia ulceri, de quibus unũ est supfluus fluxus sanguinis, tunc inanitione materia carnis restaurandæ, & spiritus necessitas subtrahitur, unde consolidatio aufertur. Dolor autem uirtutem totius corporis & membri patientis prosternit, & humorum defluxum ad locum efficit, quare consolidatio deficit necessariò. Apostema etiam, quod est ægritudo una ex tribus morborum generibus composita, uidelicet mala complexione, mala compositione, & solutione continui: multo magis credendum, quod obuiet consolidationi, cum plures ægritudines magis naturam molestent, quàm una ægritudo. Carnis ostracatio cõsolidationem prohibet, ex eo quod talis ostrocatæ carnis porositates sunt compactæ & constrictæ ualde, unde ineptæ sunt transitu materiæ proportionatæ carni generãdæ, & cõsolidationis perficiẽdæ. Carnis similiter superadditio curationi oppugnat, tanquam quid superfluum in corpore extra naturam artificio auferendum. Caro autem mollis, corrosio, & putrefactio consolidationem impediunt, cum materia pro carne delegata à carnis mollitie alteretur, & à corrosione & putrefactione forma substãtialis mẽbri corrumpatur & destruatur. Et hæc satis sint dicta de diuersis modis, quibus præfata impedictia curationẽ ulcerũ impediunt.*

## De signis eorum quæ consolidationem impediunt, Caput IIII.

A*Ssignatis speciebus, & declaratis modis quibus cõsolidatio impediatur, subsequenter ponenda sunt eorũ signa. At quia consolidationem impedictium nonnulla sunt sensibus apparentia, itaque signis non indigeãt, sicuti sanies subtilis, fluida, similiter sanies grossa, uiscosa, fluxus sanguinis, dolor, apostema, siue inflatio, caro mollis, caro superflua, & similia. Alia uero occulta & sensibus immanifesta, ita qđ signis indigent ea significantibus, ut fistularis ulcerũ figura: & similiter quæcũq; alia figuræ fistulari pportionata, saniei qualitas locũ ulceratũ inficiẽs, mala cõplexio, sanguis à natura alienus, corrosio, putrefactio, ideo*

condigne

condigne mihi uisum est hoc in loco tantum eorum signa tradere, quæ occulta sensibus, & immanifesta sunt. Dicam igitur, quod figura fistularis, cuius proprietas est habere orificium strictum, & fundum profundum, abscõsum, & cauernosum, & similiter quæcunq; alia figura huic proportionata, denotantur per subtilem inquisitionem cum tentis & probis de argento, de plumbo, de radicibus, de cereis candelis, seu coloratis iniectionibus. Saniei uero qualitas acuta & corrosiua per se comprehenditur ex his: nam color eius tendit ad colorem rubeum siue citrinum, uiridem, siue nigrum. In ea quæ per accidens, & in ea quæ etiam per se, sentitur arsura, & compunctio, rubor, & inflammatio ulceris, & partium ei adiacentium: ex qua contingit, quod quicquid ab ea de substantiali forma membri occupetur, destruatur & corrumpatur, adeò tam naturæ malignãtis existit. Sanguis à natura alienus peccans in quanto quia superfluus, cognoscitur ex patientis carnosa & robusta habitudine, uenarum totius sui corporis inflatione, seu repletione saniei ab eo ulcere sanguinolentæ emanatione. Si uero diminutus, ita quod non defluit ad ulcus materia, ex qua caro generetur in eo ulcere, tunc ex opposito cognoscitur, uidelicet macilenta, seu extenuata patientis habitudine, uenarũ totius sui corporis inanitione, saniei ab eo ulcere quàm ulcus requirat diminuta resudatione. Si in quali, quia peccans in cõplexione calida, tunc significatur ex colore corporis, & faciei, & oculorum, uergente ad nimiam citrinitatem siue uiriditatem, habitudine sicca, & extenuata, sanie colorata, colore citrino, siue uiridi. Et si peccans fuerit in caliditate nimis superflua, præfata signa erunt uergentia ad fuscedinem & nigredinem. Si uero peccans fuerit in complexione frigida, cognoscitur discoloratione faciei & labiorũ, sanie cum substantia grossa uiscosa, seu cum substantia subtili aquosa, habitudine phlegmatica, phlegmatis abundãtia. Si in complexione humida, indicatur ex colore corporis tendente ad albedinem, sanie subtili aquosa, tumore faciei & oculorum, frequenti abundãtia saliuæ. Si in complexione sicca demõstratur ex colore corporis uergen-

ris uergēte ad nigredinē, siue subnigredinē, oculorū liuiditate, habitudine sicca, sanie nigra, cinerulenta, lutosa. Mala autē loci ulcerati cōplexio calida demonstratur ṕ ruborē, & per inflāmationē, & per caliditatem extraneā ulcerati loci, partiumq́; ei adiacētiū, & ṕ resudationē ab eo ulcere saniei, rubeo. siue citrino, uiridi, siue nigro colore coloratæ. Frigida similiter complexio manifrstatur membri & ulceris liuiditate, subalbedine, mollificatione, lociq́; frigiditate, quo ad tactum & patientis sensum, saniei grossæ, & uiscosæ, & indigestæ, seu subtilis cum substantia aquosa resudatione, priuatæ tamen omni mordicatione & incendio. Humidæ uero discrasiæ & exuberantis signa sumuntur ex his, quoniam caro in tali ulcere, ad humidum superfluum discrasiato: tendit ad laxitudinem & mollitiem: quare est facta squalida, mollis, & ab ea multa humiditas saniosa redundat. Siccam autem complexionem demonstrant loci ulcerati siccitas, durities, & asperitas, saniei subtilitas, interdum & paucitas, membri & labiorum ulceris gracilitas, siue accidat à mala complexione calida exiccante. siue priuatione substantificæ humiditatis. De putrefactione dicendum, cum alia sit de proximo futura, alia iam facta est, alia sit perambulans & procedens, alia sit sic in suo esse stans. Signa igitur futuræ de proximo eliciantur per alterationem coloris carnis, tendentis ad colorem malum, uidelicet liuidum, uiridem, siue nigrum, & per diminutiouem aliquam sensus eius. Signa uero iam factæ, quoniam color carnis iam factus est malus, & priuatus est locus ulceratus sensu omnino, ita quod dolor non percipitur, dato quod ille locus pungatur, aut incidatur, Signa iam factæ & perambulantis à posteriori denotatur, quoniam ad partes circunstantes ipsius putrefactionis fit dilatatio. Et hæc satis dicta sint de signis eorum, quæ consolidationem impediunt.

## De regulis, & modis generalibus curationis ulcerum. Caput I.

QVAENAM, & quot fuerint impedimenta in ulceribus consolidandis, & quot modis consolidationem impediant. similiter & eorum signa, quibus modis appareant, ex iam dictis & pro posse ingenioli mei ac uiribus, cuiq; perscrutanti satis innotescet. Reliquum autem est, ut accommodata tradatur eruditio, qua unumquodq; prædictorum, ne cõsolidationem impediat prohiberi potest: Hoc autem est curam ulcerum docere, & hoc primo in generali, & sub quadam summa, deinde in particulari magis. Pro qua eruditione dicẽdum, quod tale consolidationis impedimentum prohiberi potest triplici artis medicæ artificio, uidelicet diæta, potiõe, & chirurgia. Diæta, cibando ægrum cibis, qui substãtia, quantitate, & qualitate opponantur illis, quæ cõsolidationem impediunt. Potione uero totius corporis plenitudinem euacuante, materiam antecedẽtem eorum quæ consolidationem impediunt digerente, complexionem totius corporis rectificante: si mala fuerit, hepatis maxime, mẽbrorumq; hepati deseruientium, ut sanguinem laudabilem in quanto & quali generet. Chirurgia seu manualis operatio in generali uniuscuiusq; eorum quæ cõsolidationem impediunt, subministretur in hunc modum. Et primo si fuerit in causa figura fistularis, annihiletur, seu destruatur: & si non est poßibile, tunc sanies in eo ulcere congesta, merito figuræ ipsius ulceris expulsioni rebellis, antequam nitrositatem adipiscatur aliquo ingenio ad exteriora ipsius ulceris educatur. Si substãtia saniei subtilis fuerit humectãs, & remolliẽs membri substantiã, & consequenter eam putrefactioni disponens, exiccatiuis, in gradu proportionato, quæ putrefactioni resistunt,

& humidita

& humiditatem illam extraneam consumunt, curetur. Si uero fuerit substãtia saniei grossæ uiscosæ, orificijs pororum carnis sui uiscositate adhærens, & sic membri substantiã putrefaciens, medicinis quæ ipsam saniem attenuant & dissoluũt, & cõsequenter eius grossitiem & uiscositatem destruunt, ab orificijs pororum carnis elongetur. Si autem qualitas saniei acuta & corrodens, medicinis acuitatem ipsius saniei refringentibus corrigatur, necnon saniei antecedens materia ad oppositas partes distrahatur. Si in causa fuerit sanguis peccans solo quanto, quia superfluus, plenitudo sanguinis minoretur. Si peccans fuerit in quanto, quia diminutus nutrimentum quantulumcunq; sit, loco ulcerato attrahatur. Si peccans fuerit in quali, quia in complexione, quæcunq; sit illa contrarijs rectificetur. Si superfluus fluxus sanguinis, loco à quo sanguis fluit reparetur, & ad oppositas partes distrahatur. Si dolor, membri calor naturalis confortetur, seu doloris causa abijciatur. Si in causa fuerit caro mollis, humidum ipsis extraneum exiccetur. Si caro superflua, amputetur. Si caro ostracata, cũ eo quod lenit & resoluit, resoluatur: & si resolutiõi repugnat, abscindatur. Si apostema, fluens materia repellatur, & fluxa resoluatur, & si indigeat, resolutioni præparetur. Si in causa fuerit corrosio, materia antecedens diuertatur, & fluxa, & similiter loci malitia iam à materia coniuncta impressa consumetur. Si putrefactio quæ iam facta est, corruptum & putrefactum abscindatur. Si uero est de ꝓximo futura, ne omnes gradus ad putrefactionem requisitos acquirat; prohibeatur. Si autẽ perambulans fuerit putridum remoueatur, & subsequenter humidum extraneum in membri substãtia impressum, merito cuius iterum perambulatio fieret, quod tamen nõ fuit per putridi abscißionem totaliter remotum, dissoluatur. Sint ergo hæc dicta satis pro documento curationis in genere & sub quadã summa, qua unumquodq; eorum quæ in ulceribus cõsolidationem impediunt, remoueri habeat. Nunc autem de unoquoq; in particulari dicendum, prædicta tamen declarando, uidelicet quæ postremo artis medicæ instrumento tantum enumerata sunt.

## De cura formæ vlcerum fistularis. Caput II.

CUm in præhabito igitur capite dictum sit, quod figura ulcerum fistularis prohibetur ne cõsolidationem impediat, eam figuram fistularem destruendo & annihilando, seu saniem expulsioni rebellem merito formæ ulceris ad exteriora ipsius ulceris, antequam nitrositatem adipiscatur, aliquo ingenio educendo: hoc autem in loco dicendum erit in particulari, qualiter, quonam modo talis figuræ destructio & annihilatio perficiatur: similiter quæ sint ea ingenia, saniem ad exteriora ulcerum cum tali forma educẽtia. Dicatur igitur, quod figura ulcerum fistularis destruatur, secũdum se totam, aut secundum aliquam sui partem. Secundum se totã destruatur, secando figuram ulceris usq; ad eius radicem, ita quod nil de eius forma fistulari derelinquatur, nisi ubi non est possibile: quoniam si ibi adessent nerui, uenæ, & chordæ, tuæ sectioni se intersecantes, seu opponentes, seu os, aut magna loci distantia, seu cutis grossities, tunc & eo casu à tali exquisita sectione esset desistẽdum, & ad aliam sectionem seu alia ingenia deueniendum. Secundum aliquam sui partem figura ulcerum fistularis destruatur, illius orificium dilatando, & ampliando, seu portam in fundo ulceris cõstituendo. Fiat itaq; figuræ ulcerum fistularis sectio secundũ se totam, aut secundum aliquam sui partem cum nouacula aut cauterio: similiter orificij ulceris dilatatio, & amplificatio cum eisdem, seu impositione tentarum raræ & siccæ substantiæ existentium, sicuti de melegario, de sambuco, de spongia præparata, de radice aristolochiæ, de gentiana, & similibus. Educatur utiq; sanies ingenio se ad ulcerum exteriora expulsioni rebellis merito figuræ ulceris, altero istorum modorum, uidelicet medicinis lauantibus, & currẽtibus cursu, & lubricitate sua, quam facit ablutio, saniem ad exteriora ulcerum educentibus, sicuti sunt hæc in modo ablutionis administrata, uidelicet aqua ordei, uinum melitite, aqua maris, aqua aluminis, aqua cineris, decoctio iribis, decoctio centauriæ, cũ uino non multum uinoso. Licet etiam prædicta alio modo saniem ad ulcerum exteriora excutiant, & hoc eam exiccando, & abstergendo, seu

do, seu propulsione ipsius saniei ad exteriora ulceris, insistis mediantibus, unà cum plumaceolis super figuram fistularem decenter cõprimentibus, aut ea situatione membri, quod orificium ulceris inferius existat, & fundum superius. Solet præterea à quibusdam saniës ingeniose ad ulcerum exteriora educi, præparatione ulceris, ita quod ab eo ulcere sanies ad exteriora currat, & non retineatur, imò quod ea libere euentetur & expiret, & hoc cũ tentis cannulatis de braßica, de plumbo, de argento, & similibus. Expeditis his pro cura figuræ ulcerum fistularis & similiter cuiuscunq; alterius figuræ fistulari proportionatæ, nunc ad regimen substantiæ saniei transeundum est.

## De cura saniei subtilis. Caput III.

Regimen igitur humiditatis subtilis, saniosæ, remollientis substantiam partis ulceratæ, exiccatione perficitur maiori & minori, tamen secundum quod à loco ulcerato fit maior & minor humiditatis subtilis saniosæ resudatio, pro qua exiccatione optima sunt, & simplicia. & composita, uidelicet bolus armenus, plũbum ustum, cerussa, lithargyrium, antimonium, plantago, lanceola, tela aranei, galla, aristolochia combusta, myrobalanorum genera, cortex thuris, mastichæ, mirrha, aloë, sarcocolla, rheubarbarum, panis assatus, rasura panni uetustißimi, spongia combusta, symphytũ uel consolida maior, cauda equina, pix, resina, alumen, & similia. Item aqua aluminosa, aqua marina, aqua ardens, aqua azurea, unguentum de cerussa, unguentum de minio, unguentum de tuthia, unguentum de plumbo, unguentum nigrum compositione patris mei, unguentum citrinum usuale, unguentum de lino, unguentum irinum, unguentum de calce, unguentum de pulueribus. Vnguentum bonum pro sanie subtili exiccanda: R. unguẽti de lithargyro, unguenti de cerussa. ana unc. i. s. ceræ albæ unc. s. misce, dissolutis primo cera, & unguento de cerussa, & ultimo unguento de lithargyro. Aliud: R. cerussæ lotæ drac. vij. lithargyri drac. iij. scoriæ argenti. uel climiæ drac. ij. uitreoli drach. i. s. ceræ albæ unc. ij. s. oleiro. unc. vi. terebinthinæ unc. ij. fiat unguentum. Aliud: R. li-

*thargyri bene puluerizati cum aceto & oleo rof. misceatur, & imbibatur in mortario plumbeo, & bene agitetur cum pistillo suo donec ad augmentationem deueniat, & albificetur: deinde R. antimonij, æris usti, balaustiorum, uermium terrestrium exiccatorũ & pluerizatorum, gallarum, sanguinis draconis, aluminis, climiæ urgenti, ana omnium, terantur, & cribrentur, & de eis quantum est sexta pars unguenti, in mortario ponantur, & cum pistillo incorporentur, donec bene uniantur adinuicem.* Aliud: R. *terebinthinæ, ceræ, resinæ, ana, unc. iij. olei rosati uel communis unc. iiij. pulueris aristolochiæ rot. myrrhæ, olibani, aloës, mastiches, ana drach. ij. s. puluerizatis puluerizandis fiat unguentum.* Aliud: R. *unguenti basiliconis, unguenti de tuthia, unguenti de calce, ana ℥. i. misce, & alia plura tam simplicia quàm composita, quæ in libris antiquorum facile est reperire.*

## De cura saniei grossæ & uiscosæ. Caput IIII.

S*Aniei uero grossæ, & uiscosæ, orificijs pororum carnis sui uiscositate inhærentis, & sic membri substantiam putrefacientis, regimen complicatur applicatione localium, quæ sui subtilitate substantiæ in ipsam saniem penetrant, & suo calore eam attenuant, & dissoluunt: unde destructa eius grossitie & uiscositate, prohibetur ipsius saniei orificijs pororum carnis adhærentia, qua membri substãtia corrumpebatur: quæ similiter saniei grossæ & uiscosæ attenuatio & dissolutio intendatur & remittatur secũdum diuersitatem quantitatis saniei subtiliandæ, & similiter secũdum diuersitatem saniei peccantis in grossitie & uiscositate maiori & minori: de quibus optima sunt farina ordei, fabarum, ciceru, orobi, lupinorum, alKanna, aristolochia, hypericon, acetum, cinis anethi, fermentum, crocus, laurus, iris, uel ireos, centaurium, gentiana, absinthium, apium, baurach, mel, & omnes medicine habentes aliqualem amaritudinem, uel acuitatem, quæ semper cum melle præparentur. Item aqua lactis, aqua ordei, aqua mellis, aqua ciceris, uinum melitite, mundificatiuũ de melle, unguentum uiride, herbarum totius communitatis, mundificatiuum cõmune, mundificatiuum*

*tiuum de iride uel ireos, mundificatiuum de apio, unguentum de cẽtaurio. Vnguentum pro sanie grossa attenuanda bonum: R. mellis rosati, terebinthinæ non lotæ, ana ℥ ij. thuris, myrrhæ, ana ʒ. iij. misce. Aliud: R. mellis, terebinthinæ non lotæ, ana ℥. ij. coquantur ad spissitudinem aliqualem, deinde adde myrrhæ, sarcocollæ, aloës, iridis, ana ʒ. i. s. Aliud: R. terebinthinæ claræ ℥. vi. mellis rosati col. ʒ. iiij. s. myrrhæ, iridis, aristolochiæ longæ, ana ʒ. iiij. farinæ ordei q. s. ad inspißandum, dissoluta prius terebinthina cum melle, & ultimo additis pulueribus, fiat unguentum. Aliud: R. iridis, aristolochiæ, ana ʒ. iij. terantur optime, & misceantur tanta quantitate mellis, quod ea conglutinet, & in formam unguenti adducat. In maiori großitie & uiscositate, R. mellis ℥. ij. uiridis æris ʒ. v. misce. Item aliud: R. fecis olei ro. aceti puri, mellis, ana ʒ. i. aristolochiæ lõgæ, aluminis sicci, iridis, cerussæ, ana ʒ. i. s. uiridis æris ʒ. ij. misce omnia adinuicem. Valet præterea unguentum græcum maius, unguentum ægyptiacum.*

## De cura qualitatis saniei acutæ & corrodẽtis. Cap. V.

R*Egimen curatiuũ qualitatis saniei acutæ & corrodentis tã per se q̃ per accidẽs, quæ humiditatem membri, qua mediãte si membri partiũ continuatio, resoluit & cõsumit, perficiatur, præhabito conuenienti regimine in sex rebus nõ naturalibus, præhabitaq; euacuatione materiarũ peccantium, & defluentiũ diuersione, & similiter constrictione uiarũ & ductuum, per quæ talis materia posset deferri & defluí ad locum ulceratũ. Si fuerit qualitas acuta & corrodẽs per se, unguento de cerussa, albo unguẽto de lithargyro, unguẽto rubeo cãphorato, unguẽto de bolo, unguẽto de tuthia, unguẽti de cerussa cocto. Vnguentũ bonũ pro cura qualitatis saniei acutæ & corrodẽtis: R. tuthiæ lotæ, cerussæ lotæ, ana partes æquales, pulverizẽtur, & in mortario plumbeo cũ aqua plantaginis, cum pistillo suo diu ducãtur, addita terra sigillata, & aliquãdo boli armeni, & cũ cera sufficienti & oleo rosato fiat unguẽtũ. Aliud: R. lithargyri drac. viij. in mortario cũ aceto tãdiu ducatur, donec infletur, tumescat & albescat, & cũ drac. iij.*

cerussæ, & drach. ij. terræ sigillatæ, pulueris gallarũ, rosarũ, ana drach. i. cum oleo rosato & cera fiat unguentum. Aliud: R. gallarum, arnoglossæ siccæ, ana drach. v. olei rosati unc. v. ceræ albæ unc. ij. terebinthinæ unc. ij. misce, & fiat unguentũ in bona forma. Si autem fuerit saniei qualitas acuta & corrodens per accidẽs abscindatur cura, quæ est cura causæ, utputa, si fuerit in causa figura ulcerũ fistularis, ad quam sequitur indebita trãspiratio saniei, quæ diutius in loco detẽta, adepta est nitrositatẽ & acuitatẽ, tũc cure tur curatiõe data cap. ij. partis huius nostræ practicæ. Et hæc de cura qualitatis saniei acutæ & corrodẽtis, tã per se q̃ per accidẽs dicta sint. Nũc uero ad curationẽ eorũ quæ immediate cõtrariantur causis ad cõsolidationem facientibus dicendum esse uidetur.

## De cura sanguinis peccantis. Caput VI.

SAnguis autem peccans dicitur, ut suprà habitum est, aut quia peccans in quanto, aut in quali: & si in quãto, aut quia superfluus, aut quia diminutus: & si in quali, aut quia peccans in complexione, uidelicet calida, frigida, humida siue sicca, simplici uel composita, cum materia uel sine materia. Si igitur sanguis peccans fuerit in quanto quia superfluus, cura perficiatur diæta tenui, phlebotomia sanguinis minoratiua, & extractione sanguinis peccantis in quanto ab ulcere & eius circuitu sanguisugis, scarificatione, & similibus. Si sanguis peccans fuerit in quanto quia diminutus, curatio compleatur diæta lata & grossa, boni & multi chymi generatiua, trahaturq; nutrimentum ad locum ulceratum frictionibus, fomentationibus maluæ, bismaluæ, uiolarum, donec membrum infletur & rubescat: piceis emplastris, quorum forma una erit hæc: R. picis naualis, picis græcæ, resinæ pini, ana partes æquales, dissoluantur in cazola ad ignem, deinde per stamen in aqua frigida colentur, & manibus iiunctis oleo emplastrum malaxetur, & usui reseruetur. Si sanguis peccans fuerit in quali, quia in complexione calida materiali, euacuetur materia calida: si fuerit subtilis, cum rheubarbaro, myrobalanis, prunis tamarindis, pupa caßiæ, aqua pomorum granatorum, manna, & si necesse

fuerit cum electuarijs de succo rof. de psyllio Mesue, de prunis, de sebesten. Si autem fuerit grossa per adustionem, cum electuario lenitiuo diacathol. confectione Hamech, diasena, cassia uigorata cum sena, pilulis Indis, pilulis de fumoterræ, aqua lactis, sena, & similibus: hoc semper attendendo, quod ante euacuationem materia calida subtilis digeratur cum syrupo rosato, de endiuia, acetoso simplici, oxysacchara, neniuphar ino, uiolato, cũ aquis endiuiæ, uiolarum, acetosæ, ordei, hepaticæ, plantaginis, cucurbitæ, portulacæ, neniupharis, solatri, & similium. Materia autem grossa per adustionem cum syrupo de pomis, de buglossa, de lupulis, iuleb uiolato, & alijs talibus. Notando tamen quod semper uitæ regimen in cibo & potu, & alijs rebus non naturalibus, sit proportionatum peccato in his & in alijs. Et si fortè in his affuerit febris, tanto magis prædicta augeantur in gradu frigiditatis, aut minuātur, quanto febris fuerit ualidior, aut remissior. At si peccans fuerit in complexione calida simplici uel composita sine materia, tunc alterantia sola præfata sine euacuatione sibi conueniunt. Cæterum si peccatum fuerit in mala complexione frigida materiali, tunc materia ipsa euacuetur. Si fuerit phlegmatica, cum aloë, agarico, polypodio, turbit, electuario de dactylis, electuario Indo, pilulis aggregatiuis, pilulis de agarico, pilulis cochijs, diaturbit, benedicta: præparata prius materia cum syrupo de bysantijs completo, ieleniabin, oxymelle simplici & composito, syrupo acetoso composito, diarhodon & alijs, cum aquis fœniculi, boraginis, apij, melissæ, maioranæ, mēthæ, absinthij, aqua mellis, & similibus: quæ quidem alterantia & similia conferunt etiam in mala complexione frigida sine materia, exceptis euacuatiuis. Si peccās autem fuerit in complexione humida materiali, curetur cura prædicta immediate: & si peccans fuerit in complexione humida sine materia, sola digerentia conueniunt, euacuatione excepta. At si peccans fuerit in complexione sicca materiali, cura erit per euacuationem materiæ melancholicæ nō adustæ, cum rectificatione membrorū illam generātium. Et si immaterialis fuerit, cura est cū calidis &

humidis. Et haec pauca de cura sanguinis peccantis dicta sint: nūc ad curam malae complexionis partis ulceratae transeundum est.

## De cura malae complexionis partis ulceratae. Caput VII.

PRo cura igitur malae complexionis partis ulceratae dicatur, quod si in parte ulcerata peccauerit mala complexio calida, siue materialis, siue immaterialis fuerit, localibus curetur, unguento uidelicet de cerussa, albo unguento de tuthia, unguento de plumbo, aqua rosata, succo plantaginis, succo solani, succo de semperuiua. Si mala complexio frigida, unguento basilicone, unguento citrino usuali, unguento de dialthea compositione patris mei, unguento fusco, lotione uini boni tepidi, aqua cineris, aqua aluminis. Si mala complexio humida, curetur exiccatiuis iam dictis, & alijs uigoratis in siccitate, secundum quod locus ulceratus magis & minus abundat humiditatibus, & similiter secundum diuersitatem corporum & membrorum, in quibus existunt ulcera. sicuti unguento uiridi herbarum, unguēto gratia dei, unguento de diapalma, unguento de dialthaea compositione nostra, seu cum hoc, quod summe ualet in omni membrorum complexione: R. olibani, masticbes, aloës, ana ʒ. ij. picis graecae ℥. i. s. aristolochiae longae combustae ʒ. i. s. olei rosati ℥. iij. terebinthinae, cerae, ana ℥. ij. fiat unguentum. Aliud: R. olibani, masticbes, aloës, sarcocollae, sanguinis draconis, boli armeni, pulueris molendini, omnia puluerizentur subtiliter, & per pannum subtiliter cribra, & cum terebinthina misce, donec ad substantiam densam deueniant. Aliud: R. unguenti apostolorum ℥. i. uiridis aeris ʒ. i. misce. Si autem peccauerit mala complexio sicca, id est parum humida, curetur unguento basilicone, unguento de pice, unguento fusco, unguento diaquilone nigro dissoluto in cazola, id est, cochleari ferreo, cui addatur pro qualibet ℥. diaquilonis ʒ. i. pulueris rosarum. Seu cum hoc: R. masticis, olibani, picis graecae, boli armeni, ana ʒ. i. sepi arietini ℥. ij. cerae ℥. s. olei rosati ℥. ij. misce. Et alijs leuibus exiccatiuis, praemissis semper materierum peccantium euacuatione,

euatione, si fuerit cum materia, & defluentiũ diuersione, & similiter constrictione uiarum, & ductuũ, per quæ tales materiæ possunt deferri, & deflui ad locum ulceratũ, siue à toto corpore plenitudinem habente defluant, siue ab aliquo membro nobili & forti, plenitudinem habente. Pro notitia superiorum aduerte, quod in omni parte ulcerata propter ipsius debilitatẽ aggregatur humiditas superflua, non solum per uiam paulatinæ congestionis, imò & aliquando per uiam defluxus, siue à toto corpore defluat, siue ab aliquo membro nobili & forti plenitudinem habente, quæ humiditas in loco aggregata, uirtutis loci debilitate putrefit, et in saniem conuertitur. Et si talis humiditas multa, & male qualitatis extiterit, reddit ulcus semper cõpositum cum alia ægritudine, puta corrosione, siue putrefactione, ostracositate, seu alia dispositione, cõsolidationem ulceris prohibente. Aduerte secundo, quod in omni membro ulcerato, & maxime ubi quæritur carnis generatio & incarnatio, debemus administrare medicinas secundum duplicem respectum, primo quidem habendo respectum ad complexionem corporis, & membri in quo existit ulcus, ut complexionem ipsius naturalem à parte suæ similitudinis conseruent. Si enim in curatione morbi, complexio naturalis membri & corporis non conseruaretur, morbus non posset destrui, cum cõplexio naturalis membri sit instrumentum proprium, quo mediãte natura membri utitur ad conuersionem nutrimenti in membrorum substantiam, & rei superfluæ & nociuæ expulsionem. Secundo, habendo respectum ad morbum, ut ipsum à parte suæ contrarietatis destruant. Positis his pro cura eorum, quæ contrariantur causis ad consolidationem facientibus, nunc de cura eorum que ulceri contrariantur, prout sunt ei accidentia, dicendum est.

## De cura doloris. Caput VIII.

CVm doloris cura distinguatur penes ipsius doloris intẽsum & remissum, necnõ penes diuersitatẽ suæ efficiẽtis causæ, idcirco nõ absq; rõne ꝓ nos dolor distinguetur in qetũ & clamosum. Et clamosus in eũ, cuius acumen inducias cõcedit, & in eum cuius

*cuius acumen inducias non concedit, quorum dolorum causa in parte ulcerata communiter esse affirmatur mala complexio, aut solutio continui, seu utrunq; simul. Et cum ulcerata membra secundum quadruplicem possint labi complexionem, ut in præhabitis dictum est: & cum cæteris etiam in efficiendo dolorem uehementiora sint caliditas & frigiditas, quia tenuis impressuræ, ideo im præsentiarum tantum modo de dolore à mala complexione calida, & similiter à mala complexione frigida contingente dicemus. Dicimus igitur, quod si doloris causa fuerit mala complexio calida, cuius tamen doloris acumen inducias concedit, præmissis uniuersalibus, ualet unguentum de lithargyro, unguentum de cerussa album cum camphora, unguētum de minio, unguentum de tuthia, unguentum de plumbo, unguentum rubeum camphoratum, album oui conquassatum cum oleo rosato & lithargyro, & redacta ad formam linimenti in mortario plumbeo cum pistillo suo, quod unguentum postea bulliat lento igne in libra una succi semperuiuæ usq; ad succi consumptionem. Valet præterea album oui cōquassatum cum oleo rosato, emplastrum de paruis maluis & plantagine coctis & pistatis: cum cribratura furfuris & oleo rosato: bolus armenus cum terra sigillata, oleo rosato & aceto, succus solatri, seu semperuiuæ cum aceto. Item ualet aliud hoc in casu: R. ceræ albæ ℥. iiij. olei rosati ℥. x. sandalorum alborum & rubeorum, rosarum, myrrhæ, olibani, mastiches, ana ʒ. camphoræ ʒ. s. terebinthinæ ℥. ij. s. fiat unguentum. Si uero doloris causa fuerit mala cōplexio frigida, ualet unguentum fuscum, unguentum basilicon, unguentum citrinum usuale. Si autem doloris causa fuerit solutio continui, cuius doloris similiter acumen inducias concedit, præmissis semper uniuersalibus ualent ea quæ quemcunq; dolorem indifferenter sedāt. Ea autem sunt, quæ calorem membri naturalē multiplicant & confortant. Calor enim naturalis membri confortatus repugnat omni rei nocenti, uti uitellus oui: terebinthina & crocus, terebinthina cum oleo rosato, oleum abietis cū oleo rosato: hæc ad intra ulcus applicentur, cum etiam aliquali exiccatione*

*catione*

catione humiditatem medicinarum humectantium refringente participent. merito cuius etiam ulceri conueniunt. Ad extra uero oleum rosatum cum amygdalino, oleum de Kyro, butirum recens, pinguedo recēs: pulli gallinæ, anatis, porci, & similiū, hyssopus humida, oleum de oliuis maturis, fex olei, oleum rosarum, oleum uiolarum, oleum chamæmelinum, oleum uulpinum, mumia, oleum de sisamo, mucilago seminis lini, fœnugræci. Emplastrum ualens in casu: R. foliorum maluarum manip. i. s. farinæ seminis lini, fœnugræci. ana unc. s. olei chamæmelini, liliorū alborum; ana drach. vi. olei rosati unc. iij. mucilaginis altheæ unc. i. s. farinæ ordei q. s. cum duobus uitellis ouorum fiat emplastrum. Si uero doloris causa fuerit mala complexio, & solutio continui simul cuius doloris etiam acumen inducias concedit, ex iam dictis habita est curatio. Nunquid cura compositæ ægritudinis sumitur ex curatione simplicium ægritudinum, ipsam inquam compositā componentiū? Quare suppositis uniuersalibus, ad intra ulcus applicentur ea, quæ sunt uere & proprie doloris sedatiua, exiccatiuis aliqualiter: & laudabilibus commixta: ab extra uero extraneæ complexionis remotiua. Si tamen doloris acumen inducias non concedit, loco dolenti & circundolenti narcotica applicētur, ut emplastrū satis leue de contritis folijs papaueris albi, & urgente magis dolore applicetur emplastrum uidelicet de folijs mandragoræ, emplastrum de folijs iusquiami cū puluere chamæmeli. philoniū etiā persicum illinitū, theriaca recens emplastrata. Ex oleis, oleum de mandragora, oleum de papauere, oleum de nenuphare. cum opio succo hyoscyami, opium dissolutum cum lacte ouillo, seu mulieris, & similia. Et hæc de cura doloris dicta sunt. Nunc de cura superflui fluxus sanguinis dicendum esse uidetur.

## De cura superflui fluxus sanguinis. Caput IX.

PRo regimine curatiuo superflui fluxus sanguinis, cū sanguis non nisi à uenis effluat, in primis est sciendum, quod diuersitas in modo sistendi sanguinē, non solum sumitur penes diuersitatem causæ facientis talem fluxum, ut si fuerit corrosio, uel putrefactio

trefactio, seu ab extrinseco eueniens solutio, uerumetiam secundum quod uena a qua sanguis egreditur est profunda in membro, aut superficialis occulta, aut manifesta, magna, aut parua. His præmissis dicatur, quod sanguinis fluxus curationis genere duabus intentionibus perficitur, uidelicet diuersione, & reparatione loci, à quo sanguis fluit. Diuersio quidem fit aliquando per sanguinis euacuationem ad oppositam partem, uti per phlebotomiam, uentosas scarificatas, sanguisugas, quæ tamen modificari debent secundum uirtutis & ætatis tenorem: aliquando cum præsatis absque euacuatione, & cum ligaturis, uentosa super hepate & splene, quæ mirabilis est. Loci autem reparatio à quo sanguis fluit, sic completur: ut si fuerit in causa corrosio siue putrefactio, tunc locus à quo sanguis fluit, cauterizetur cum ferro ignito, siue medicina cauterizante. & escharam inducente: ut cum hoc: R. unguenti populei drach. ij. uitrioli usti drach. i. argenti sublimati drac. i. s. misce, & locus à quo sanguis fluit tantummodo repleatur. Siue cum hoc alio: R. argenti sublimati, lapidis hematitis, uitrioli rom. lithargyri, ana, & fiat puluis, & cũ albumine oui & puluere isto licinia liniantur, & loco applicetur. Exiccatione autem cauterij fit rectificatio corrosionis, & putrefactionis, & exiccatione & corrugatione partis à qua sanguis egreditur facta per cauterium, fit sanguinis fluxus restrictio, quare nil cauterio præstantius in cura fluxus sanguinis euenientis à corrosione siue putrefactione. Si autẽ uena fuerit parua, manifesta, & superficialis, tunc cum acu & serico perforetur sub & supra uenam, & ligetur uena, dummodo apostema siue dolor non contradicat, quoniam stante dolore seu apostemate, talis ligatio prohibẽda est: & in medio incisionis ponatur medicamen habens has proprietates, uidelicet quod sit cõgelans, ut sanguinis fluentis fiat ingrossatio: necnon inuiscans, ut fiat sanguinis super caput uenæ cõglutinatio: & exiccans, ut fiat superfluitatum defluxarum & congestarum consumptio, & consequenter solutæ continuitatis incarnatio, qua mediante fit uera & propria sanguinis fluxus restrictio:

*strictio: cuius medicaminis descriptio talis est:* R. *thuris albissimi, uiscosi, aloës, sanguinis draconis, boli armeni, ana partes æquales, pulverizentur subtiliter, & cum albo oui misceantur, & stuelli siue licinia in eo medicamine tingantur, & in incisione ponantur, in circuituq; ulceris & supra stuellos ponantur stuppæ plures in aqua rosata, seu communi, & aceto madefactæ, & aliqualiter expressæ, & cum ligatura satis comprimente ligentur, dimittaturq; ulcus à quo sanguis egreditur cum illa ligatura usq; ad tres uel quatuor dies, quoniam ante illud tempus non putatur quod natura fecerit tantum de carne quod sit sufficiens ad oppilandum uenam.* Si *uero uena fuerit magna, reparetur locus per impletionem corporis uenarum, cum stuellis linitis in supradicto medicamine, siue alijs infrà dicendis.* Et *si uena fuerit profunda, immanifesta, magna aut parua, siue alterius diuersitatis diuersificantis curationem fluxus sanguinis, reparetur locus ille modo isto satis communi huic, & alijs etiam diuersitatibus in fluxu sanguinis contingentibus uidelicet ponendo digitum super orificium uenæ, dummodo talis impositio sit possibilis, & aliquantulū tenendo donec sanguis aliquo modo congeletur, deinde ponantur stuelli plures liniti in albumine oui agitato cum aliquibus ex medicinis dicendis, iam dictas proprietates habentibus, & cum ligatura, decenter comprimente, ligentur.* Medicinæ *simplices in compositione medicinarum, pro restrictione fluxus sanguinis facientium connumerātur hæ, uidelicet tela aranei, terra sigillata, cortex thuris, pentaphyllon, plumæ gallinæ combustæ, bolus armenus, cinis rasuræ chartarum cōbustarū, coriandrū torrefactū, cauda equina cornuum rasura, cinis lignorum stipticorum, corrigiola, omnia ossa cōbusta, puluis rheubarbari torrefacti, pilus leporis cōbustus, sanguis draconis, spongia combusta & pulverizata, uirga pastoris, sanguinaria, fuligo furni,* Karabe, *acacia, folia salicis: galla cōbusta extincta in aceto, lapis hematites, cōsolida maior, rasura panni uetustissimi, lanugo adhærens corticibus castanearum à parte intrinseca, thus gummosum, aloë, gypsum: farina uolatillis molendini,*

*dini, amylum, uiscus, gummi arabicum, dragagantum, rasura corrigiarum uel coriorum à parte intrinseca, omnes species gummi.* Ex *medicinis cōpositis fluxum sanguinis cohibentibus, prima forma erit hæc:* R. *pilorum leporis torrefactorum* ℈.s. *boli armeni* ℥.i.s. *sanguinis draconis, terræ sigillatæ, ana* ʒ.i. *thuris gummosi* ʒ.ij. *misce, & fiat puluis.* S*ecūda forma, gypsum cum albumine oui & mumia.* T*ertia forma:* R. *gallarum torrefactarum, boli armeni* ʒ.s. *olibani, aloës, mastiches, sanguinis draconis, pilorum leporis minutim incisorum, ana* ℈.i. *misce, & fiat puluis.* Q*uarta forma compositorum:* R. *gypsi* ℥.i. *mumiæ, telæ aranei, caliginis furni, boli armeni, dragaganti, ana* ʒ.i. *misce.* E*t hæc de cura accidentium consolidationem ulcerum prohibentium sic dicta sufficiant.* N*unc autem ad curationem accedamus eorum, quæ ægritudines denominantur.*

## De cura apostematis. Caput X.

D*E apostemate, quod est ægritudo una ex tribus morborū generibus composita, uidelicet mala complexione, mala compositione, & solutione continui, incidentaliter præmittendū, quod cura eius distinguitur secūdum diuersitatem temporis ipsius apostematis, secundum diuersitatem materiæ apostematis, necnon secundum diuersitatem locorum in quibus fiunt apostemata.* Q*uare hoc præmisso, intendens hoc in loco pertractare tantummodo de cura apostematis ulceri, ex defluxu humorum contingentis, cū secundum plurimum, ad ipsum ulcus consequatur apostema calidū sanguineum, dicatur quod si tale apostema fuerit in principio supposita diæta, conuenienti diuersione, & humorum peccantium minoratione, & non prætermissa cura ulceris, curetur superponendo emplastrum ex grano dulci, integro, decocto cum uino pontico, cum cortice suo: seu emplastrū de malæ citoneis, & piris decoctis in aqua, & uino rubeo, & postea in mortario contritis, & incorporatis cum puluere myrti: siue emplastrum de lentibus decoctis, & rosis cōtusis & incorporatis cum terebinthina & puluere corticum granatorum.* S*i autem apostema fuerit in augmento, cu*

*to, curetur emplastris prædictis, quibus adiungatur farina fabarum, ordei, tritici, & chamæmeli.* Existente autem tali apostemate in statu, curetur emplastro ex folijs absinthij, & maluarum, decoctis in uino dulci, & pistatis cũ sapa, & cribratura furfuris. Et si apostema tendat in uiam exituræ, tunc maturatiuis appositis adiuuanda est saniatio: & de maturatiuis ꝓprie in isto casu est emplastrũ de folijs maluarũ decoctis ĩ aqua, & in mortario contritis cũ farina sem. lini, fœnugræci, & axungia porci recẽtis, & similiter emplastrũ ex farina tritici, aqua, oleo, & croco: & facta sanie perforatione saniati loci extrahatur: seu si ad orificiũ ulceris talis sanies declinare uideatur, tunc tentis seu expreßione aut ligaturis ad eum deducatur. Si autem apostema ulceri superueniẽs esset aliud à phlegmone, tunc quæratur cura posita tractatu nostro de apostematibus. Et hæc satis pro nunc dicta sint de cura apostematis ulceri ex defluxu humorum contingentis.

## De cura ostracatæ carnis, seu callosæ & duræ. Caput XI.

Posita cura apostematis, de cura ostracatæ carnis agendum est. Curatio autem eius distinguitur secundũ intensum & remissum duriciei talis carnis: nã carnis ostracatæ alia est duriciei intensæ, alia remissæ. Ea igitur quæ remissa est medicinis lenientibus, in quibus sit resolutio aliqualis, curari & rectificari potest. Cæterũ carnis duriciei intensæ cura perficitur altero istorũ modorũ, uidelicet incisione cum nouacula, aut cauterio: & si cauterio, aut cauterio actuali, aut potentiali, cõsiderata primo anatomia loci, quia ubi esset timor de disruptione alicuius uenæ, seu arteriæ, & cõsimiliter de effusione sanguinis, eligenda potius esset carnis ostracatæ remotio per cauterium potẽtiale, quam per incisionẽ cum nouacula, aut cauterio actuali: nam per cauteriũ potẽtiale fit remotio carnis ostracatæ, & prohibitio effusionis sanguinis, si disruptio uenæ seu arteriæ fieri contingat: & quonã modo cõsidera. Præterea si talis caro ostracata secundum totã eius substantiam nõ fuisset abscisa, applicatione incisionis siue cauterij

actualis, tunc maior fiet ab ægris abominatio reiterationis cauterij actualis, & incisionis cũ nouacula, quàm potentialis: quare magis dilectũ apud me est cauterium potẽtiale quàm incisio, & quàm cauteriũ actuale. Medicamen per me pluries expertum, quod pro efficaßißimo habui à patre meo: R. lithargyri, lapidis hematitis, uitrioli romani, ana ℥. ij. argenti sublimati ℥. ij. s. misce. Et pro pleniori notitia medicaminũ in casu ualentium, recurras ad ea quæ scribuntur in de amputãda carne superflua eximiæ siue miræ quãtitatis. Carnis uero duriciei remissæ curatio compleatur inferius dicendis: incipiẽdo primo à simplicibus, deinde gradatim procedẽdo ad cõposita. Ex simplicibus, & primo ex oleis oleum liliorũ alborum, oleum amygdalarũ dulcium, oleum de lumbricis, oleum uulpinum, oleum de granis sesami, fex olei, œsipus humida ex mucilaginibus, mucilago altheæ, seminis lini, fœnugræci. Ex pinguedinibus & unctuosis, pinguedo gallinæ, anseris, uituli, bouis, cerui, & proprie medullæ eorum, & adeps hirci & asini, & rapacium, scilicet leonis, ursi, leopardi, lupi, uulpis, & rapacium ex auibus, scilicet aquilæ, uulturis, & similium: & meliora earũ sunt, quæ sunt minoris antiquitatis, & exiccationis, & uehementioris humiditatis. Ex cõpositis præparatis, unguentũ basilicon, unguentum diaquilon album cum gummis, & sine gummis, unguẽtum de medulla cruris uituli, unguentum mollitiuum, unguẽtum de mucilaginibus, hyssopi cerotum, emplastrum bonum pro remittenda duritie carnis ostracatæ duritiei remissæ, de farinis seminis lini, fœnugræci, cæpis, lilij, pĩguedine gallinæ, porci, sine sale hyssopo humida, oleo lilij, chamæmeli, & medulla uituli. Aliud: R. medullæ cruris uaccini, olei rosati, omphacini, ceræ parum misce. Aliud: R. medullæ cruris uituli, mucilaginis, seminis citoniorum, dragagãti, olei amygdalarum dulcium, cum cera & modico terebinthinæ fiat unguentum. Aliud: R. œsipi humidæ, adipis anatis, gallinæ, cerui, mellis, ana, ceræ q. s. Aliud. R. caput unum castrati semicontritum, & in uino dulci decoquatur usq; ad carnis dissolutionem, & quod supernatauerit collige, & usui reserua. Aliud: R. medullam cruris

equi

*equi bullitam in uino albo dulci, ut suprà de capite castrati, collige & reserua. Aliud: R. unguenti de cerussa, medullæ cruris uaccæ, adipis anatis, gallinæ, ana.*

De cura carnis mollis. Caput XII.

P*Ostquam de curatione ostracatæ carnis eloquuti fuimus, nunc de cura carnis mollis dicendum erit. Dicimus igitur, quod cum mollities carnis consequatur ad malam membri ulcerati complexionem, seu sanguinis delegati malitiam, aut ulceris insufficientem mundificationẽ, quod pro eius curatione, si fuerit in causa mala complexio, corrigatur medicinis descriptis capite septimo huius partis nostræ practicæ. Si delegati sanguinis malitia, castigetur assignatis cap. vi. Si ulceris insufficiens mundificatio, mũdificetur antidotis quæ humiditatem extraneam, ad quam mollitio carnis consequitur, exiccant & consumunt, positis capite tertio & quarto, & tertiodecimo, in de amputanda carne superflua quantitatis paucæ, huic artificiose supposito: nam ad carnis mollitiem, nisi prohibeatur, carnis superadditio consequitur.*

De cura carnis superadditæ atq; superfluę. Cap. XIII.

S*Icuti carnis creatio, & ulceris consolidatio actione naturæ fiunt, ita & per oppositũ amputatio, & carnis superfluæ diminutio, de qua ad præsens agit sermo noster, nõ fit actiõe naturæ, sed medicinarũ applicatarũ qualitate. Et ideo cũ medicinæ tales sint diuersorũ modorũ, quia quædam debiles, quædã fortes, quædã magis fortes, ne ex earũ applicatione cõtingat error, prætermittendũ erit, quod diuersitas in applicanda medicina carnis diminutiua, sumitur penes diuersitatem quantitatis diminuendæ carnis, necnon penes diuersitatem nobilitatis, seu sensilitatis membri super quod cadit generatio carnis amputandæ, ut in dura matre, & similibus. Hoc præmisso, si caro amputãda siue diminuenda fuerit quantitatis paucæ, diminuatur medicinis his satis debilibus, uidelicet alumine rochino usto, permixto cum bolo aut sine bolo, alumine zuccharino, & hermodactylis, simul cum tartaro, nucleis dactylorum ustis, cinere conchylium combustorum,*

cinere quercus, cinere ficus, borace, nuce, candida sale & melle, aqua aluminosa cum sale, aqua ardenti sola, aqua ardenti cum sulfure & sale, semine urticæ, serpentaria, unguento apostolorum. Si uero caro amputanda fuerit quantitatis notabilis, amputetur medicinis satis fortibus, uidelicet radice uel cinere uitis albæ, radice asphodelorum uitriolo romano, uiridi æris, unguento apostolorũ fortificato cum uiridi æris, unguento ægyptiaco, unguentis uiridibus uigoratis cum sale gemma, aqua rosata cum uiridi æris, aqua ardenti cum uiridi æris. ut: R. aquæ ardentis ℥.ij. uiridis æris ʒ.ij. misce. Aqua mirabilis in remotione carnis superfluæ quãtitatis notabilis: R. argenti sublimati ʒ.ij. aluminis rochini ʒ.v. aquæ ros. siue plantaginis ℥.vi. misce, & bulliant ad consumptionem quartæ partis. Si autem caro amputanda fuerit eximiæ siue miræ quantitatis, amputetur medicinis prædictis fortioribus, uidelicet trochiscis calidiconis, trochiscis ex alKali, & calce non extincta, permixta cum aqua in forma luti, & redacta ad formam trochiscorum, puluere ex alumine zuccarino, thure, & arsenico, & calce uiua, puluere ex calce uiua & melle simul malaxatis in modum pastæ, & redactis ad formã magdaleonis, qui in pasta tritici reuoluatur, & in furno decoquatur aqua, per quam fit separatio auri ab argẽto, oleo de uitriolo, aqua rosata in qua argentum fuerit sublimatũ dissolutum; unguento ex argento sublimato drach. ij. s. unguento populeo drach. i. puluere ex lithargyro, lapide hematitis, uitriolo romano, argẽto sublimato partibus æqualibus. Expertum per me pluries: R. aquæ rosatæ, succi limonum, ana ℥.ij. argenti sublimati, ʒ.iij. cerussæ ʒ.ij.s. misce, & bulliant ad consumptionẽ quartæ partis. Aliud expertũ: R. salis nitri, uitrioli romani, aluminis, ana ʒ.s. argenti sublimati ʒ.s. aquæ plantaginis ℥.vi. aceti acris ℥.ij. misce, & bulliant modo præscripto. Item sciendum, quod loco medicinarum hoc tertio in loco descriptarum, ab aliquibus laudatur carnis superfluæ amputatio per cauterium actuale, à nonnullis per incisionem; ab alijs per compositionem istorum duorum modorum ad inuicem; uidelicet cauterij actualis & incisionis, in hunc modum,

sumptis

*sumptis forficibus bene & notabiliter incidentibus, & in ignem positis usque ad rubrificationem earum, sic per illos, eo instrumẽto taliter præparato, caro amputanda amputatur, positis nonnullis causticis, quibus caro superaddita remoueri habeat. At pro eorum applicatione erudita, dicimus quod in remotione carnis superflue utendum est potius medicinis à mordicatione denudatis, quàm quibuscunq; alijs, nisi necessitate ductus, in qua necessitate adhuc meliores erunt & laudabiliores illæ, quæ erunt minoris mordicationis. Præterea notandum etiam, quod cum remotiua carnis superflue mordicantia applicantur, linitio facta circumcirca membrum in parte sana cum unguento defensiuo communi solo, seu unguento populeo secum admixto, aut succis frigidis, ut plantaginis, solatri, semperuiuæ, & his similibus, multũ iuuatiua est. Ex dictis iam clare demonstratum est, quis sit modus carnis superflue curatiuus. Nunc autem ad curam serpiginis siue pruriginis accedamus.*

## De cura serpiginis seu pruriginis, in circuitu ulceris contingentis. Caput XIIII.

*CVm non rarò contingat partes ulcerum circumadiacentes superficialiter ulcerari multis & paruis ulceribus, situsq; inordinati, cum earum partium punctione & arsura, ex quibus ulceris consolidatio difficultatem consequitur, ideo priusquam modus curatiuus prænominatæ dispositionis explicetur, duo erunt præmittẽda: & primum, quod talis dispositionis causa potest esse intrinseca, aut extrinseca. Intrinseca secundum plurimum, sanies ab ulcere resudãs acuta, mordicatiua, cuius saniei materia dicitur cholera adusta, seu phlegma subtile choleræ adustæ admixtum, locum ulceratum & partes adiacentes inundans, & eas contingendo sui acuitate superficialiter ulcerans. Extrinseca uero causa, uti calefacientium appropinquatio magis, quàm dispositio ulcerosa & membri natura requirant, humores in loco contentos dissoluẽtium & acuentium, necnon antecedentem materiam ad locum attrahentium. Secundo præmittẽdum, quod posita hac dispositione, duo adinuicem coniunguntur, quorum quodlibet necessariò trahit*

ad se curam, uidelicet mala complexio calida, & superficialis ulceratio. Dispositioni igitur huic succurrendum diæta, cauendo a salsis, & ab acutis, & potione materiam peccantem euacuante, & hoc maxime si causa fuerit intrinseca. Item succurrendum in recenti serpigine localibis alterantibus malam complexionem calidam, & exiccantibus saniem subtilem ab ulcere superficiali resudantē, & secundum quod trahit ad se curam magis una passio iam dictarū quàm altera, sic compositum antidotum in exiccatione prædominetur, seu in alteratione malæ complexionis calidæ, secūdū prædominium unius istarum dispositionum super alteram. Et quia accommodata siccitas ad curationem ulcerum non semper requisita stat cum frigido, quare nimirum calida cum frigidis in aliquibus dicendis admiscemus, imò in tali dispositione consequitur multotiens ex applicatione pure infrigidantium, humoris constipatio, suæq; malæ caliditatis concentratio, quæ postea est causa deterioris malignitatis ipsius morbi: de quorum alteratiuorum & exiccantium in recenti serpigine est linimentum ex lithargyro, cerussa lota, oleo rosato cum aceto forti, confectum in mortario plumbeo cum pistillo suo. Item unguentum album cum aceto acri. Item aliud: R. radicum lapathi, chelidoniæ recētum, ana unc. i. aluminis usti, salis communis, ana drach. ij. s. cum axungia porci rancida & salita, & succo plantaginis, fiat linimentum in mortario contritis conterendis. Certa autem experientia scio etiam ista in casu ualere, quorū aliqua iuuatiua sunt sui exiccatione, alia exiccatione & stipticitate simul, uidelicet oleum de tartaro, oleum de frumento, oleum de uitellis ouorum, aqua maris, decoctio acetosæ, aqua fabrorum in qua ferrum extinguitur, aqua existens sub rota fabrorum ubi acuuntur ferramenta, siue instrumenta. Vnguentum bonum per me quotidiana experientia comprobatum, quo patiens uolis suis ambarum manuum locum serpiginosum, siue pruriginosum inungat, & taliter fricetur, donec unguentum ingrediatur, & imbibatur in membrorum substantiam: & quonam modo tale unguentum taliter administratum sit serpiginis curatiuum; considera:

R. axun-

℞. axungiæ ueteris unc. iij. tartari, thuris, ana unc. s. argenti uiui extincti cum saliua, unc. ij. succi absinthij q. s. misce, & fiat unguentum in mortario absq; igne. Item aliud: ℞. axungiæ porci ℥. iiij. aceti acris ℥. ij. argenti uiui ℥. ij. s. dissoluatur axungia ad ignem, & bulliat aliquantulum cum aceto, & per pānum coletur, & in mortario diu aceto conteratur, & incorporetur: deinde adde ultimo argentum uiuum cum saliua extinctū, & modo præfato locus serpiginosus etiam inungatur. Item aliud: ℞. sepi castrati, medullæ bouis, ana ℥. ij. succi saluiæ ℥. i. s. argenti uiui ℥. ij. thuris ℥. vi. misce, et fiat emplastrum absq; igne, mortificato prius argento uiuo cum aceto acri. Conuenit etiam in inueterata serpigine pro eius cura, præhabitis uniuersalibus, euacuatio materiæ contētæ in loco per scarificationem, uentosas scarificatas, sanguisugas, & per similia: & dum necesse fuerit, conuenit etiam apertio uenæ respicientis locum tali serpigine infectum, ut si in coxis fuerit, saphenæ, si in brachijs, saluatellæ: & sic de alijs corporis partibus: deinde ad localia iā dicta deuenire. Et hæc de cura serpiginis siue pruriginis in circuitu ulceris euenientis dixisse sufficiant. Quis autem sit uerus modus corrosionis curatiuus, ex sequenti capite quisq; sufficienter intelligere poterit.

## De cura corrosionis. Caput XV.

Corrosio, quæ est dispositio in qua humiditas terminans inter partes membri resoluitur, ita quod partes membri remanent discontinuatæ, absque hoc quod humiditas quæ remanet in membro sit corrupta, cuius causa fortè dicitur cholera adusta, quæ propter sui acuitatem & adustionem fraudulentiam adipiscitur, septem his instrumentis curetur: quorum primum erit prohibitiuum, ne materia faciens corrosionem multiplicetur: secundum erit minoratiuum materierum corrosionis antecedentium: tertiū erit diuersiuum materierum corrosionis defluentiū: quartum erit eductiuum ab ulcere & à partibus ulceri proximis materiæ corrodentis: quintum erit remotiuum carnis corrosæ, in qua fortè etiam malitia corrosionis fundatur: sextum erit alte-

ratiuum malæ complexionis calidæ derelictæ, partim ab humore corrodente, partim à medicina caustica, qua mediante facta fuit remotio carnis corrosæ: septimum erit exiccatiuum superfluitatum in loco existentium. Primum itaq; instrumentum perficiatur debito regimine in sex rebus non naturalibus, uergente ad frigidum & humidum. Secundum instrumentum subministretur euacuatione facta per secessum, educente choleram adustam: pro quo recurras ad caput de cura sanguinis peccantis in complexione calida nimis superflua. Tertium instrumentum compleatur phlebotomia partis oppositæ, eductione omni die superfluitatum primæ digestionis cum clysteri, uel suppositorio, si sponte non educerentur. Et omni alio modo diuersionis, ex uentosis, frictionibus, refrigeratione partis superioris, cum superappositione medicinarum frigidarum stypticarum, uti solani, plantaginis, materiam fluentem ingrossantium, & uias & ductus per quæ fluit materia constringentium, necnon & membrum confortantium, ut à se materiam depellat, & non recipiat. Quartum similiter instrumentum perficitur educendo materiam cum scarificatione ulceris, & partis circumadiacentis, seu applicatione sanguisugarum super membro. Quintum instrumentum perficiatur cauterio actuali cum ferro ignito, siue potentiali, cum hoc: R. argenti sublimati drac. ij. s. unguenti populei, uel dialthææ (quod multum acuitatem sublimati refringit) drach. i. misce. Sextum instrumentum unguento de minio, unguento de cerussa albo, unguento de succo solatri, unguento de tuthia, unguento rubeo camphorato, & similibus. Septimum uero & ultimum instrumentum compleatur unguentis prædictis, siue cum hoc, & melius: R. unguenti de tuthia, unguenti de calce, ana unc. i. misce. Seu cum hoc: R. aluminis, fecis aceti, pulueris gallarum, ana partes æquales. Valet præterea sua exiccatione, repercussione, & membri confortatione, aqua plãtaginis, siue uinum mellitum, decoctionis aluminis. Posita cura corrosionis, de cura putrefactionis dicendum est.

## De cura putrefactionis Caput XVI.

Cum

QVum putrefactio in ulcere, quæ est corruptio substantiæ membri absq; eius dissolutione, consequatur ad corruptionem complexionis membri, seu ad prohibitionem aduentus spiritus ad membrum, ideo antequam ad curationem putrefactionis accedamus, connumeranda erunt à quibus membri complexio corrũpitur, & similiter à quib. fit prohibitio aduẽtus spiritus ad mẽbrum. Membri complexio corrumpitur in genere ab omni eo quod sibi contrariatur, quia quod corrumpitur, corrumpitur à suo contrario in specie, sicuti à saniei substantia, ab humoris transmissi ad ulcus malignitate & uenenositate: ab intensa ab extrinseco, seu ab extrinseco euenienti caliditate, frigiditate seu humiditate, à uenenorum morsu, ut canis rabidi, scorpionis, uiperæ, & similiũ, à uenenatæ sagittæ, siue rei alterius ueneno infectæ disruptione, siue punctura. Prohibitio aduentus spiritus ad membrum utiq; in genere fit ab omni eo quod in uijs transitus, per quos deferuntur spiritus, oppilationem inducit, sicuti in specie à materia incuneata, & constricta, siue per causam primitiuam, siue antecedentem, ab immoderata frigiditate, à forti & exasperata strictura, siue illaqueatione, à materiæ coniunctæ excessiua quantitate, seu multitudine, à materiæ coniunctæ grossitie & uiscositate. Assignatis causis tam in genere quàm in specie putrefactionis in ulcere euenientis, tali quali modo dictum est, nunc autem dicendum consequenter quod cura putrefactionis distinguitur secundũ quod ea putrefactio est de proximo futura, aut iam facta est: & quæ iam facta est, aut secundum quod est perambulans & procedens ad partes uicinas corrumpendo per uiam corruptionis complexionis membri, aut secundum quod non est perambulans nec procedens partes uicinas corrumpendo saltem pro tempore, sed sic in suo esse stans. Cura itaq; putrefactionis, quæ est de proximo futura perficiatur, ne talis putrefactio omnes gradus ad putrefactionem acquirat, ut si in causa fuerit saniei substantia perficiatur antidotis descriptis capite iij. & iiij. huius nostræ partis practicæ. Si in causa fuerit ab intrinseco seu ab extrinseco eueniens caliditas

liditas, cura compleatur succo solatri, succo plantaginis, albumine oui conquassato cum aqua ros. Si frigiditas, decoctione chamaemeli, melitoti, & similium. Si humiditas, aqua ciceris, aqua aluminis, emplastro ex farina ordei, orobi, fabarum, aqua cineris, aceto, & melle & alijs exiccatiuis fortioribus fortè. Si uero fuerit in causa humoris malignitas, & uenenositas, seu rei alterius extrinsecae uenenatae morsura, disruptio, siue punctura, tunc talis malignitas & uenenositas eradicetur & consumatur cauterio: seu scarificatione, appositione uentosarum super loco, suctione cum ore & alijs. Si materia incuneata & constricta, relaxetur scarificatione loci, & circumuicinae partis. Si in causa fuerit fortis & exasperata ligatura, dissoluatur, & à tali desistatur. Si materiae cõiunctae multitudo, minoretur scarificatione, seu sanguisugarum appositione. Si uero materiae cõiunctae uiscositas & grossities fuerit in causa, tunc ipsius fiat sensibilis dissolutio scarificatione loci, & circumuicinae partis. Cura uero putrefactionis quae iam facta est, & nõ perãbulans nec procedẽs ad partes uicinas corrũpẽdo, saltem pro tẽpore, sed sic in suo esse stans, compleatur abscißione putrefacti cum nouacula, seu quouis alio modo corruptũ abscindẽte, sumpta indicatione de profunda & superficiali abscißione, secundũ quod talis putrefactio magis & minus in membro profundatur. Cura autem putrefactionis, quae est perambelans & procedens, in hũc modum administretur, incisione corrupti iuxta sanũ, accipiendo etiam de parte sana, & consequenter causticatione residui; cum igne: & melius: aut medicinis cauterizantibus, ut humidum extraneum in membri substantia fortè derelictum, quia non per incisionem & amputationem totaliter remotum, aptum partes uicinas sanas corrũpere & inficere, cõsumatur & exiccetur: seu cum his, quae in illam humiditatem extraneam exiccando & cõsumendo cauterio proportionãtur, sicuti uitriolo romano, calce uiua, seu unguento tali: R. uitrioli rubei ℥.x. aluminis ℥.iiij. calcis uiuae ℥.v. psidiae ℥.v. thuris ℥.xi. gallarum ℥.i.s. cerae ℥.xl. olei ℥.vi. pinguedinis uituli ℥.xl. incorporentur more unguenti. Idem ualet

hoc

hoc aliud: R. aquæ primæ unc: x. calcis uiuæ. argenti sublimati, aluminis, ana unc. i. misce, & bulliant simul ad ignem, donec ad substantiam densam deueniat. Item etiam unguentum ægyptiacum, & similia. Hæc itaq; de cura putrefactionis, & uniuersaliter earum dispositionum quæ in ulceribus superueniunt, dicta sint.

## De cura corruptionis ossium. Caput XVII.

CVm ad ulcera multotiens consequatur ossium corruptio, qua existente ulcus in carne non potest sanari, nisi prius ossis corruptio eradicetur: ideo & rationabiliter data prius ulcerum cura, in calce huius nostri libelli curationem corruptionis ossium aggressus sum, non distinguendo tamen putrefactionem à corrosione, cũ curatio, quæ perficitur postremo artis medicæ instrumento, pro sui maiori parte penes hæc non diuersificetur. Dico igitur quod corruptionis oßium curatio distin guitur secundũ quod talis corruptio est de proximo futura, aut iam facta est, & secundũ quod est in osse magis & minus profunda, aut magis & minus superficialis. similiter secundum diuersitatem membrorum in quibus fundata sunt ossa, ut in capite, dorso, coxendicibus: iuncturis & consimilibus. Scita hac diuersitate, dicendum secũdo, quod oßis corruptio quæ de proximo futura est: denotatur ex istorum præsentia, uidelicet apostematis naturæ inobediẽtis, doloris in loco, & cũ perseuerantia infestantis, coloris oßis naturalis, coloris liuidi conditiones assumẽtis, carnis ulceratæ in corruptionẽ tendentis, ulceris sub imperio annui se supponentis. Oßis corruptio quæ iam facta est denotatur, quoniam secundum plurimũ & quasi semper facta est oßis denudatio à panniculo eum naturaliter cooperiente, quæ comprehenditur ex facili penetratione carnis, & panniculi usq; ad ipsum os, tenta plumbea siue argentea mediante. Item caro quæ super ipsum existit os facta est mollis, necnõ sanies ab ulcere emanãs est cũ fœtore, & facta prætenuis. Si igitur oßis corruptio fuerit futura de proximo curetur, ne omnes gradus ad corruptionem acquirat, & hoc remotione suæ causæ facientis talem corruptionem, circa quam fiat diligẽs consideratione

ſideratio. Si autem oſsis corruptio iam facta ſit & ſuperficialis exiſtat, eradicetur frictione ſeu ſcalptura ipſius oſsis corrupti, uſquequo peruenias ad ultimum corruptionis eius, cognita oſsis corrupti eradicatiõe dum eius ſit frictio quod ſanguis ex eo egreditur. Si uero corruptio profunda fuerit, abſcindatur ipſum os corruptum fricando ſeu ſcalpendo, & ſubſequenter cum cauterio actuali cauterizando, ut inde ſi quid humidi fuerit extranei, non iam ex toto per frictionem remoti, apti particulas uicinas adhuc inficere, exiccetur & conſumatur: & ſi oſsis corruptio profunda uſque ad ſui medullam comprehendatur, curetur ipſum os malleo & ſcalpello, ſeu alijs inſtrumentis conuenientibus, concauendo & remouendo cum ſui medulla. Si uero oſsis corruptio fuerit uniuerſalior, ita quod totum os ſit corruptum, ſerratura totius oſsis deſtruatur. Si oſsis corruptio exiſtere uideatur in capite, dorſo, anchis ſiue iuncturis, aut membris nobilibus propinquis, annihiletur medicinis complexionem ipſius oſsis conſeruantibus, & humidum corruptum & extraneum in oſsis corrupti ſubſtantia contentum exiccantibus & conſumentibus, ſicuti cum unguento de agarico, cuius hæc fertur eſſe deſcriptio: Recipe ſalis, agarici, tartari, ana, fiat puluis, & cum melle unguentum. Siue cum hoc alio: Recipe ariſtolochiæ rotundæ, ireos, myrrhæ, aloës, corticis plantæ opopanacis, cambil aduſti, ſcoriæ æris, corticis pini, ana, miſce, & fiat puluis, ſeu cum melle unguentum. Item ualet in caſu radix dragonteæ, betonica, radix peucedani pulueriz ata, radix uitis albæ cum uino emplaſtrata, euforbium pulueriz atum, uitriolum romanum, & ſimilia. A nonnullis uero fit humiditatis corruptæ in oſsæ ſubſtantia contentæ conſumptio & reſolutio medicinis his quæ cauterio proportionantur, uidelicet oleo feruenti, radice aſphodelorũ ignita ualde, cum uino, ſulphure ignito, aqua per quam ſit ſeparatio auri ab argento. Tu tamen de membri ulcerati nobilitate, & ad membra nobilia propinquitate, & ſimiliter de prædictorum medicaminum fortiori & debiliori potentia conſidera, ne ex eorũ applicatione in membro ulcerato cadat error.

*Quot igitur sint impedientia curationem ulcerum, & quibus diuersis modis impediant, & per quæ signa impedientia occulta cognoscantur, quæ ad theoricam pertinent curationis ulcerum: ad hæc autem quæ sint, & quot sint ingenia auferentia præfata impedientia, quia tria, scilicet potio, diæta, & chirurgia, tam generaliter in quadam summa, quàm particulariter circa unumquodq;, quod ad practicam attinet, in hoc nostro compendioso libello qui de cura ulcerum exteriorum inscribitur, quæ est chirurgiæ pars, sufficienter dictum est.*

ANGELI BOLOG. LIBRI
DE CVRA VLCERVM
FINIS.

# ANGELI BOLOGNINI DE unguentis quæ communis habet usus pra-cticantium hodiernus in solutæ continuitatis medela Liber.

## PRAEFATIO.

CVM *in florentissimo Bononiensi studio, à Senatu Bononiensium stipẽdio adductus fuerim, ut chirurgiæ principis lectiones nõ paucæ scholasticorum multitudini publice profiterer, eorum & doctorum quidẽ maior pars ingeminatis indies ꝓcibus, ut quæ unguenta communis habeat usus practicantium hodiernus in solutæ continuitatis medela, & quonam modo & uia ea unguenta solutis cõtinuitatibus applicata, in illis operationes à medico intentas inferant, deinde in quo tẽpore solutis cõtinuitatibus applicanda sunt, postmodum quonam modo & quo in loco applicari habeant, adhuc quanto tempore in eorum applicatione continuandum erit, ultimo eorum descriptionem & componendi modum describere uellem, & eis cæteræq; studiosæ iuuentuti imprimi curarem, sæpissime me efflagitauit. Assiduis igitur eorum debitis ac precibus non obtemperare arbitratus ingratissimum, his paucis, non omnia, sed quæ opportuniora & meliora ad rem uisa sunt dicens, ero contentus.*

### Quot & quæ sint unguenta in communi practicantium usu. Caput I.

V*Nguentorum quæ sunt in communi practicantium usu pro curandis solutis continuitatibus, quædam sunt quæ pluribus membris, quædam quæ pluribus solutis continuitatibus sunt communia: alia quæ uni determinato membro, nonnulla uni soluti continuitati tantum sunt propria. Quæ pluribus membris pluribusq; solutis continuitatibus sunt communia, dicuntur esse hæc,*

*uide-*

uidelicet unguenta defensiua, unguenta digestiua, unguenta mundificatiua, quæ unguenta non magis uni particulari membro determinato quàm alteri, & similiter non magis uni particulari solutæ continuitati determinatæ quàm alteri, sunt appropriata, nec pro illis principaliter inuenta, ideo in hac parte communia dicuntur. Quæ uni membro determinato sunt propria, siue illi appropriata, sunt unguenta capitalia, quæ pro curandis solutis continuitatibus in capite tantum contingentibus principaliter fuerunt inuenta. Quæ uni solutæ continuitati similiter sunt propria & appropriata, sunt unguenta Mercurialia, quæ utiq; procuranda ulcera quadam scabie miro quodam modo reperta sunt.

## De unguentis defensiuis. Caput II.

A Communioribus rationabiliter incipiens tanquam notioribus, de unguentis defensiuis dicẽdum, quorum officium & operatio est quum frigidis & stipticis sint composita, frigiditate sua & stipticitate sanguinẽ fluentẽ & hũores admixtos sanguini, congelare, condensare, & ingrossare, & sic ex eorum tali acquisita substantia, ineptos fluxui reddere, necnon substantiã membri patientis inspissare, porositatesq; ipsius constringere, caliditatem eius attractiuam refringere, uirtutes membri læsi unire, & unitas fortiores in suis operationibus reddere, uidelicet in expellendo maxime, & sic ex his defluentes humores loco soluto copulari phibere. Virtus enim unita, fortior est seipsa dispersa: qd' idem est, omnis potentia manens impartibilis, maior est. Humoribus itaq; in fluxu, seu de proximo influere existentibus, applicẽtur defensiua in parte sana, uidelicet ea parte qua existunt uiæ & ductus per quos defluũt humores & spiritus ad locum læsum. Quibus defensiuis continuandum erit donec & usq; humorum defluxus cessauerit, quod comprehendi poterit priuatione doloris, delitescentia tumoris, si apparuerint, bonitate saniei in substantia & qualitate, ipsiusq; proportionata ulceri quantitate: quorum plurimæ describentur formæ, quarum prima forma erit unguẽti defensiui cõmunis, quæ talis est: R. olei rosati ℥.i.s. myrtini ℥.s. ceræ

albæ ʒ.vi.boni ponderis,boli armeni ʒ.s.sang.drach.terræ sigillatæ,ana ʒ.i.s.Conterendorum unumquodq; per se primo,subsequenter commixta in unum in mortario subtilissime cõterantur (& non ab re,dum dicitur unguentum subtile & emplastrũ grossum) & per setonem subtilem transmittantur,dissolutaq; cera in oleis ad ignem lentum & ferè infrigidatis dentur pulueres, ducendo tale commixtum continue baculo usq; ad ultimam infrigidationem. Vltimo in aqua rosata,seu aceto rosato,infundatur & abluatur. Tale autem defensiuum sub tali forma administratum, consuetum est non remutari nisi de tertia in tertiam diem,applicando ipsum eo modo & loco quibus suprà. Solet præterea à quibusdam pro unguento defensiuo cõmuni,& alijs unguentis defensiuis particularibus,in nõnullis particulis humani corporis (licet in omnibus etiam) linimentum unguento supra scripto proportionatum administrari,cum non in illis particulis accõmodate unguẽtum administrari possit,cuius forma erit hæc: Re.olei ros.unc.ij.boli arm.unc.i.aceti drach.i.misce,& in mortario tale aggregatum ducatur,factaq; eorum simplicium adinuicẽ bona permixtione,eo linimento partes circunstãtes uulneri siue ulceri spatio triũ digitorũ illiniantur,cooperta prius tamen solutione cõtinui,lẽtis, licinijs,seu faldellis & petijs emplastratis unguento,seu unguentis solutæ continuitati illo tunc tempore conuenientibus & opportunis: quæ linitio omni tempore medelæ præstitæ reiterãda est. Ab alijs uero tempore magni æstus & caloris,seu infirmorũ inopia, loco unguenti defensiui,& similiter linimẽti de quibus suprà,subministrantur nõnullæ defensiuorum formæ,sub forma embrocæ: quarum prima erit hæc: R.succi solatri partes duas,plantaginis partem unam,aceti parum,misce. Infusa petia una in tali aggregato & aliqualiter expressa,partes circunstantes solutæ cõtinuitati embrocentur,& extensa supra membrum usq; ad tempus mutationi congruum permittatur: & iterum imbibita in tali medicamento applicetur,cooperta prius soluta cõtinuitate tentis,faldellis,ut suprà habitum est. Alia forma: R.aquæ rosatæ unc.iij.aceti

unc.s.

unc. s. misce, & applicetur ut suprà. Alij aliter defensiua loco & tempore quibus suprà applicãda applicãt, & hoc modo tali, uidelicet loco ex oleo rosato circũquaq; inũcto, eidẽ pulueres sanguinis draconis & boli armeni hincinde superaspergunt, & eorũ digitis nõ ualde cõprimentibus prædictos pulueres leniũt & dissoluunt.

## De unguentis digestiuis. Cap. III.

DEscriptis nonnullis in defensiuorum materia, de quibus in procemio nos declaraturos esse diximus, nũc de unguẽtis digestiuis dicẽdũ, quorũ officiũ & operatio est tã in uulneribus, quàm in ulceribus indigestis & crudis, sui caliditate cũ humiditate & unctuositate permixta, præparare ad expulsionẽ, caliditate digestiuam uigorando, multiplicato calore naturali, & humiditate & unctuositate disponendo ad alterationem similem illi quæ fit in generatione saniei cum putrefactione permixta molliendo & leniendo. In uulneribus dico sanguinẽ, & superfluitates admixtas sanguini, cõgelatum seu constrictũ in extremitatibus uenarum notabiliũ, & capillarium partiũ solutarũ, & in locis proximis ambientibus ipsam solutã continuitatem, quæ sanguinis congelatio & cõstrictio cõsecuta fuit applicatione albuminis oui, siue frigiditate aëris circundantis, seu alia de causa. Et similiter præparant ad expulsionem superfluitates quæ aggregantur in loco partim per uiã defluxus, uirtute expulsiua forti membrorum, potẽtiũ suas superfluitates ad membrum debile expellere, partim per uiam congestionis, uirtute digestiua & expulsiua debili mẽbri patientis. In ulcerationibus uero crudis & indigestis, præparãt ad expulsionẽ humores digestioni rebelles sui cruditate, heterogeneitate seu forti multitudine. Existentibus igitur uulnere ĩ sua secũda siue tertia die, ulceratione indigesta & cruda in suo tempore, applicentur digestiua, replẽdo uulnus siue ulcus tentis, faldellis seu licinijs & petijs in ipso digestiuo intinctis. Quibus digestiuis procedendum erit in eorũ administratione, donec & usquequo tibi uisum fuerit sanies ex ipsa soluta continuitate proportionata resudari, quæ ut plurimum in uulneribus hyemis tempore sextam siue septimam, in

æstate quintã siue sextã diẽ insequitur. In ulcerationibus uero procedendum donec præ cæteris dolor & tumor delituerint cum præsentia saniei laudabilis in substantia & qualitate, quorum digestiuorum plurimæ describentur formæ, quarum prima erit unguenti digestiui communis, quæ talis est: R. uitellorum ouorum numero. i. olei ros. unc. i. misce. Alia forma: R. terebinthinæ unc. i. s. uitellorum ouorum numero. v. olei ros. unc. s. misce: huic composito potes addere parum croci si placet, & erit magis in suis operationibus efficax, & in sedatione doloris præstans. Alia forma: R. terebinthinæ lotæ unc. ij. uitellorum ouorum numero. ij. croci scrup. s. olei ros. unc. s. farinæ ordei. q. s. ut bonæ formæ & compositionis reddatur. Alia forma magistralis: R. axungiæ porci liquefactæ siue butyri, unc. i. s. ceræ albæ terebinthinæ, ana unc. s. croci scrup. s. dissolutis axungia siue butyro & cera simul, & ultimo terebinthina, & quasi infrigidatis detur crocus, & ducatur aggregatum ex his baculo, donec ad ultimam infrigidationem deueniat. Item alia forma satis mihi domestica in ulceribus & in uulneribus etiam à tertia siue quarta die citra administranda cum humiditate & unctuositate exiccationi permixta participet: R. unguenti basilico. serap. ℥. i. dialtheæ ℥. s. misce.

## De unguentis mundificatiuis. Caput IIII.

CVm unguẽta mũdificatiua ea denominãda sint, quæ solutas continuitates mundas reddunt, eapropter non immeritò hoc in loco dicendũ esse puto, mũdificatiuũ tripliciter sumi posse, uidelicet large, stricte, & strictißime. Si large sumatur, sic omnia unguenta quæ habent mundare solutas cõtinuitates, siue mũdent eas à sanie, crustis, escharis, siue squamis, carne molli, carne putrida, carne ostracata, & sic de alijs, mundificatiua dici poterunt. Si autem stricte sumatur, mundificatio ex unguentis celebrata propriè solutæ continuitati ulcerosæ tantum competat. Sic ea dici poterũt mundificatiua stricte, quæ habent ipsum ulcus mũdare ab altera duarum superfluitatũ, solutas cõtinuitates ulcerosas insequẽtiũ: ex quarum præsentia tale ulcus interdum sortitur denominationem,

tionem, ut à ſanie ſubtili qua ulcus uirulentum denominatur, ſeu à ſanie groſſa qua ulcus ſordidū. Si ſtrictiſsime, ſic ea unguenta quæ habent mundare ſolutas continuitates ulceroſas à ſuis proprijs ſuperfluitatibus ſimul & collectiue, uidelicet à ſanie ſubtili & groſſa ſimul, quæ duæ ſuperfluitates ſecundum plurimum ſolutas continuitates ulceroſas inſequuntur. Non contrahentes tamen tale ulcus ad aliquam differentiam determinatam, mundificatiua ſtrictiſsime denominanda ſunt. Data hac mūdificatiuorū diſtinctione, de mundificatiuis ſtrictiſsime ſumptis, de quibus in hac parte principaliter fit ſermo noſter, ſubſequenter de ſumptis ſtricte, ultimo de ſumptis large dicendum erit. Officiū itaq; & operatio unguentorum mundificatiuorum eſt ſolutas continuitates mundas reddere. Et cum in ſolutis continuitatibus ulceratis, ut ſuprà dictum eſt, duæ ſuperfluitates inueniri ſoleant, una ſubtilis, altera groſſa: ſubtilis quæ exiccantibus curatur, groſſa quæ attenuantibus & diſſoluentibus, hoc eſt abſtergentibus: quapropter mundificatiuū ſtrictiſsime ſumptum ex exiccantibus & abſtergētibus ſimul & collectiue componi habeat. Apparente itaque in ulcere ſanie ſubtili & groſſa, repleatur ulcus tentis, lichinijs ſeu faldellis, emplaſtris, unguento mundificatiuo ipſis ſuperfluitatibus proportionato ſecundum prædominiū unius ſuperfluitatis ſuper alteram. quibus continuandum erit donec locus mūdificatus fuerit: quod non falſo comprehendere poteris, dum ſaniei diminuta quantitas, ipſiusq; in ſubſtantia & qualitate perfecta laudabilitas affuerint, quorum plurimæ annotabuntur formæ, quarum prima erit hæc: R. terebinthinæ unc. ij. mellis roſati colati unc. i. myrrhæ drach. i. thuris, ſarcocollæ, ana drach. ij. Vnumquodq; eorum quæ conterenda ſunt in mortario per ſe primo, ſubſequenter commixtis in unum ſubtiliſsime conterantur, factaq; deinde bona permixtione adinuicem mellis & terebinthinæ in cazola ad ignem lentum, & ab igne depoſitis & penè infrigidatis, dentur pulueres, ducendo tale commixtum baculo uſque ad ultimam infrigidationem. Alia forma: Rec. unguenti raſini unc. ij. mellis roſati colati unc. i. diſſo-

luto unguento in cazola ad ignem lentum, & addito melle, ducendo ea baculo, fiat illorum adinuicem perfecta mixtio. Alia forma, & dicitur unguentum de dialthæa patris mei: R. terebinthinæ, unguenti dialtheæ, ana unc. i. ceræ, resinæ pini, ana drach. v. scrup. i. butyri, boli armeni, ana unc. i. s. floris æris drach. i. s. misce. Alia forma: R. unguenti basiliconis unc. ij. mellis rof. col. unc. i. fiat eo modo quo suprà. Et hæc pauca ex unguentis mundificatiuis strictissime sumptis connumerata sufficiant: nunc ex unguentis mundificatiuis sumptis stricte nonnulla connumeranda erunt, quorum aliqua erunt consumptiua saniei subtilis, alia dissolutiua & attenuatiua saniei grossæ, hoc est abstersiua: & eorum quæ erunt cōsumptiua saniei subtilis, alia erunt ad caliditatem declinantia, alia ad frigiditatem. Quæ uero erunt consumptiua saniei subtilis, & ad caliditatem declinantia, eorum prima forma erit hæc, & dicitur unguentum resinatum: Reci. resinæ pini, terebinthine, ceræ citrinæ, olei communis, ana unc. iij. dissoluta cera, & resina, & oleo, & ultimo terebinthina in cazola ad ignem lentum, & colatis per setarium infrigidari permittatur, & usui seruetur. Alia forma, & dicitur unguentum basilicon maius, siue uasilicō, seu imperiale siue macedonicum: Re. ceræ albæ unc. ij. resinæ pini, terebinthinæ, ana unc. s. sepi uaccini, pici naualis, thuris, myrrhæ, ana drach. ij. ℈. ij. olei communis unc. iij. Quæ sunt conterenda primo per se, subsequenter simul & in unum in mortario conterantur, deinde in cazola ad ignem lentum, oleum, sepum, ceram, resinam, ultimo terebinthinam, subsequenter picem imponito, & omnibus dissolutis & colatis per petiam siue setarium, & ferè infrigidatis dentur pulueres, & cum baculo tale aggregatum tandiu ducito donec infrigidetur. Alia forma, & dicitur unguentum aureum: Rec. ceræ nouæ unc. i. olei communis unc. iiij. terebinthinæ unc. s. picis grecæ drach. ij. thuris, mastiches, ana drach. i. scrup. i. croci ℈. s. subtilissime puluerizetur mastiche, pix, & thus. Vnumquodq; istorū per se primo, subsequenter mixtis in unum in mortario, & dissoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina, & penè infrigidatis dētur

pulueres,

pulueres, subsequenter crocus, ducendo tale commixtum baculo, donec eorum simplicium fiat perfecta mixtio, & tandem ultimata infrigidatio. Quæ autem erunt saniei subtilis consumptiua siue exiccatiua, & ad frigidum uergētia, eorū forma prima erit hæc, & dicitur unguentum de cerussa album: R. olei rosati, cerussæ pulurizatæ per setarium, ana unc. ij. ceræ albæ drach. vi. dissoluta cera in oleo in cazola ad ignem lentum, & ab igne depositis, & quasi infrigidatis, pone cerussam pulurizatam, & ultimo lauetur cum aqua rosata. Alia forma: Reci. olei ros. cerussæ pulurizatæ per setarium, ceræ albæ, ana unc. i. fiat eo modo quo suprà, præter quod non lauetur cum aqua rosata, neque re alia. Alia forma: R. olei rosati, cerussæ pulurizatæ ut suprà, ceræ albæ, terebinthinæ, ana ℥. ij. dissoluatur cera in oleo, deinde terebinthina, quibus dissolutis, & quasi infrigidatis, adde cerussam, & usui reserua. Alia forma: R. ceræ albæ, olei rosati, cerussæ pulurizatæ per setarium, terebinthinæ, ana unc. ij. minij unc. i. s. dissoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina, & penè frigidatis, adde cerussam & minium commixtis in unum, & ducatur tale aggregatum baculo, donec ultimate infrigidetur. Alia forma, & dicitur unguentum de plumbo. per me Saturninum: Recipe antimonij, cerussæ, ana ℥. s. plumbi usti, lithargyri, terebinthine, ana ℥. i. olei rosati ℥. ij. ceræ albæ ℥. i. s. Quæ sunt conterenda, subtiliter eo modo quo suprà contere, & per setarium subtiliter cribra, dissolutaq; cera in oleo, & ultimo terebinthina, quibus dissolutis, & penè frigidatis dentur pulueres, & ducatur tale aggregatum baculo, donec eorum fiat perfecta mixtio & ultimata infrigidatio. Alia forma, & dicitur unguentum de tuthia, siue diapompholicon: R. olei rosati, ceræ albæ, ana ℥. v. succi granorum, solatri ℥. iiij. cerussæ lotæ ℥. ij. plumbi usti, tuthiæ præparatæ. ana ℥. i. thuris ℥. s. quæ sunt terenda in mortario subtiliter tere eo modo quo suprà, & per subtilem setarium transmittantur, dissolutaq; cera in oleo, & quasi infrigidatis dentur pulueres, ducendo tale aggregatum baculo, donec ultimate infrigidetur: postremo ponatur tale unguentum

*guentum in mortario cum succo solatri, & tandiu cum pistillo ducatur, donec succi & unguenti adinuicem fiat perfecta unio & incorporatio, & usui seruetur. Et quia multoties accidit applicatione iam dictorum unguentorum & aliorum similium, licet hæc ad frigidum & siccum sint uergentia, in solutis cōtinuitatibus caro mollis generari ex eorum substātia unctuosa & oleaginosa remolliente partis ulceratæ substantiam, ideo hoc in loco dignum mihi esse uidetur nonnulla unguenta enumerare, ut ab errore præfato tuearis, quorum substantia non ita oleaginosa & unctuosa existit, imò in substantia quasi ceratis simillima est: & eorum prima forma erit unguētum de minio, cuius descriptio talis est: R. olei rosati siue communis, terebinthinæ, ana ℥.ij. ceræ citrinæ. ℥. iiij. minij ℥. vi. subtiliato minio in mortario, & per setariū transmisso, dissolutisq; cera, & ultimo terebinthina in oleo ad ignem, & ferè his tribus infrigidatis & per petiam colatis, detur minium, ducendo tale aggregatum baculo usq; ad infrigidationem ultimam. Alia forma unguenti substantiæ tenentis medium inter molle seu oleagineum, & durum siue terrestre, & dicitur unguentum de cerussa coctum: R. cerussæ pulucrizatæ per setarium, ceræ albißimæ, ana ℥.i. olei communis ℥. iij. terebinthinæ ℥. i. dissoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina in cazola ad lentū ignē, & ab igne depositis & quasi infrigidatis detur cerussa: ultimo uero loco manibus in aqua ros. infusis malaxetur, & usui tuo reseruetur. Alia forma unguēti præfatæ substantiæ, alijs quibuscunq; eiusdem tamen rationis præualens, & dicitur unguentum nigrum descriptione patris mei: R. cerussæ pulucrizatæ per setariū, lithargyrij pulucrizati subtiliter, ana ℥. i. s. ceræ citrinæ ℥. s. olei cōmunis unc. iiij. s. Positis cera & oleo in cazia una capacitatis satis magnæ ad flammam ignis lignorum & nō carbonum, & tandiu teneantur super ea donec illa notabiliter ferueant, & subsequenter ponantur in illis feruentibus cerussa & lithargyrum, & ducantur continue baculo, ne ea feruendo fundo caziæ adhæreant, & in tantū bulliant usquequo tale aggregatū ad colorē liuidū deueniat, & tūc subitò ponatur gutta una*

ta una

ta una ipsius aggregati super marmore aut ferro seu re alia frigida, & infrigidari permittatur. Infrigidata considerare habeas utrum talis gutta sit substantiæ mollis & oleaginosæ, siue duræ & terrestris, seu inter ista duo tenentis medium, uidelicet inter molle & oleaginosum, siue durũ & terrestre. Si uero extiterit substãtiæ tenentis medium inter illa duo iam dicta, tunc tãdiu tale aggregatum ferueat, donec ad colorem nigrum deueniat. Si substantiæ duræ & terrestris fuerit, tunc detur aliquantulum de oleo, & tãto tempore bulliat donec prædictam substantiam & colorem assumat, superaddendo de oleo bis siue ter, & fortè pluries secundum opportunitatem. Tamen consilium meum est circa hoc, quod esto magis parcus in effundendo oleum, quàm abundãs. Melius est reiterare uices olei, quàm indebitam quantitatem infundere. Si autem substãtiæ mollis & oleaginosæ affuerit, tunc taliter ferueat donec colorem nigrum, & substantiam inter illa duo iam dicta tenentem medium attingat. Quæ uero erunt saniei grossæ attenuatiua & dissolutiua, hoc est abstersiua, eorum prima forma erit unguenti mundificatiui de melle, cuius descriptio talis est: R. mellis rosati unc. i. iridis subtilissime puluerizati drach. ij. misce. Alia forma, & erit unguenti mundificatiui de succo apij: R. terebinthinæ unc. ij. mellis rosati colati unc. i. s. succi apij unc. i. farinæ ordei. q. s. Fiat in cazola ad lentum ignem perfecta mixtio mellis, terebinthinæ, & succi ad inuicem, & in fine adde tantundem farinæ ordei donec ad formã unguẽti extẽsibilis deueniat. Alia forma, & erit unguenti mundificatiui de succo absinthij, quæ fit eodẽ modo quo fit unguentum de succo apij. Sint hæc de unguentis mundificatiuis largè sumptis strictè, dicta satis: de unguentis modo mũdificatiuis large, nonnulla assignanda erũt: quorum prima forma erit unguenti mũdificatiui solutæ continuitatis ulceratæ à carne molli, non iam habente aliquem putrefactionis gradum, sed bene de proximo ad putrefactionem disposita: & tale dicitur unguentum apostolorum seu uenereum, cuius descriptio talis est: Recipe ceræ albæ, resinæ pini, armoniaci, ana drach. xiiij. opopanacis, flo-

*ris æris, ana drach. ij. aristolochiæ lõgæ, thuris, bdellij, ana drach. vi. myrrhæ, galbani, ana drach. iiij. lithargyrij unc. i. olei communis lib. i. Quæ sunt pulverizanda primo seorsum & divisim pulverizentur subtiliter, subsequenter commixtis in unum, deinde dissolutis in oleo ad ignem lentum resina & cera, per setarium colatis & quasi infrigidatis dentur prædicti pulueres, eos insimul permiscendo: postmodum addantur gummi præparata præparatione qua præparari solent: ultimo incessanter tale aggregatum baculo ducatur, & infrigidari permittatur. Alia forma consimilis præfatæ in operationibus, & dicitur unguentum damascenum: R. unguenti resinati unc. i. floris æris scrup. i. dissoluto unguento in cazola ad ignem lentum, & ab igne deposito & penè infrigidato detur flos æris, ducendo tale aggregatum baculo, donec eorum fiat inseparata mixtio, & tandem ultima infrigidatio. Forma una unguenti mundificatiui solutæ continuitate ulceratæ, à carne iam habente gradum confirmatum, imò gradus corruptionis & putrefactionis: quod unguentum, ut quidam aiunt, & ego cum eis, prohibet ambulationẽ, facit cadere quod est putrefactum, & seruat illud quod sequitur ipsum. Tale uero unguentum ægyptiacum denominatur, cuius descriptio: Re. mellis crudi, aceti, æris, aluminis rochini, floris æris, ana unc. i. puluerizanda subtiliter in mortario pulverizentur, ut suprà de alijs. Subsequenter omnia in mortario ducantur donec eorum fiat mixtio concedens, deinde ponantur in cazola ad ignem lentum, ducendo cum spatula tale aggregatum, & separando illud à parietibus cazolæ ne cõburatur, & tãdiu bulliat donec ad colorẽ rubrũ, & similiter ad substãtiã densam & nullo modo raram & fluxilem deueniat. Si enim tale aggregatum esset substãtiæ raræ & fluxilis, duo non opportuna in eius administratione cõtingerent. Vnum, quod in eo solutæ continuitati applicito, in spatio tẽporis minimi actum fluxilitatis reduceretur, & sic in ea tam paruo tempore nõ operationes à medico exoptatas inferret. Aliud, quum de ratione grauis & terrestris sit inferiora petere (conseruato eo unguento in aliquo uase) alumen, mel,*

mel, & flos æris, tã quàm terrestria grauia & grossa ipsius uasis fundum peterent: acetum uero, & maxime ipsius aceti substantia subtilis, superficiem. Quare dum crederes tale aggregatum administrare, tantummodo per te acetum administraretur, derelicta basi & radice ipsius aggregati, quia melle, alumine, & flore æris, nisi per te prius eorũ permixtio fieret. His uero rationibus moti, confirmamus eius substantiam densam & terrestrem utiliorem & magis collaudandã fore. Forma una unguenti mũdificatiui solutæ cõtinuitatis ulceratæ à carne ostracata, callosa & dura, quod unguentum diaberich à quibusdam denominatur, per me martiale, cuius descriptio talis est: R. argenti sublimati, unguẽti populei seu dialthææ, quæ dialthæa multum acuitatem sublimati refringit, ana partes æquales quo ad oculum, conteratur subtiliter sublimatum in mortario, subsequẽter addatur unguẽtum dialthææ seu populeũ, & tandiu simul conterantur donec eorũ fiat mixtio concedens. Et hæc satis ex unguẽtis quæ pluribus membris pluribusq; solutis continuitatibus sunt communia. Nunc autem tractandum erit de unguentis, quæ uni determinato membro, & similiter de illis quæ uni solutæ continuitati tantum sunt propria: & primo de illis quæ uni determinato membro sunt propria siue appropriata. Et antequam ad ea deueniamus ne ab enumeratione unguentorum malam complexionem remittentium, & similiter unguẽtorũ carnem generantium, & unguentorum incarnantium, & unguentorum cicatrizantium defecisse uidear, dicatur quod pro unguentis malam complexionem remittentibus recurratur ad ea, quæ de unguentis mundificatiuis saniei subtilis scripta sunt: pro unguentis uero sua primaria intentione carnem generãtibus, & pro unguẽtis incarnantibus, & pro unguentis cicatrizantibus, quũ mundificationis tempore & in actu mundificandi sæpe contingat, præter medici intentionem et medicaminis applicatiui rtualem operationem, in una parte solutæ continuitatis ulceratæ caro generari, in alia cicatrizari, in altera mundificari: quapropter in attẽta consideratione horũ effectum diu permanens, arbitratus sum has

operationes actione naturæ fieri, remotis tamen impedimentis, ut tota medicorũ schola tenet: & adhuc à continuissima & frequẽti illorum effectuũ consideratione non deficiens, & circa magis mihi necessaria pro nunc occupatus, his de causis dicatur ab enumeratione unguentorum iam dictorum nunc supersedendum esse.

## De unguentis capitalibus. Caput V.

NOn possum non admirari, cur priores posterioresq; medici huius antiquæ, certæ, & non deceptoriæ, necessariæ & continuò honoratæ artis, nõ cuilibet determinato mẽbro unguenta propria & appropriata inuenerint, sicuti capiti, pro curãdis solutis continuitatibus in eo cõtingentibus inuenere, pro quo unguentum ex quampluribus proprietatibus constitutum omni studio composuere, uidelicet aromaticitate, exiccatione, caliditate & attractione. Aromaticitate, ut fiat ipsius membri dilatatione animæ & spiritus cõfortatio, exiccatione uero superfluitatum consumptio, complexionis naturalis membri conseruatio. Omne enim simile à suo simili cõseruatur. Caliditate, innati caloris membri naturaliter debilis uigoratio, cõseruatio & multiplicatio, attractione autem superfluitatũ extranearum in profundo solutæ continuitatis existẽtiũ ad exteriora euulsio. Ecce quàm posteriores medici hac tempestate nostra laborauere in inuestigatione præfati unguenti pro conseruatione complexionis, & uigoratione caloris naturalis istius membri, præsupponentes ea maxime fore basim & fundamẽtum ferè requisitæ curationis, quod unguentum administrandum erit dum sanguis ex ipsa soluta continuitate penitus fuerit restrictus: quia sua secunda die cõputata ab hora percussionis, emplastratis ex eo lichiniis seu faldellis, & magna una petia occupante de parte sana per spatiũ quatuor digitorum secundum omnem differentiam positionis, quæ lichinia: faldellæ & petiæ emplastratæ in oleo rosato infundantur, & aliqualiter exprimantur, & loco actu calida taliter præparata applicentur, donec appareat in loco soluto aliqualis digestio & doloris penitus remissio, & tunc oleo postposito eo solo unguento continuetur

tur

tur donec & usq; quo ab accidentibus malis tutus fueris, & caro iam cuti quasi adæquata fuerit, & ad alia medicamenta eiusdem tamen rationis deueniendum erit, his duabus rationibus moti, prima, cum natura tali permutatione gaudeat, secunda, ut uidearis non uno semper medicamento procedere, sed diuersis, ex quib. infirmi & astantium spes salutis corroboratur. Et tunc ad cerota transeundum, quæ unguentis præstantiora erunt in cura, stante carne iam quasi adæquata cuti, & hoc cum non oleaginositate & unctuositate participent, quibus fit aliqualis refractio aromaticitatis & exiccationis unguentorum. Descriptio eius talis est: R. terebinthinæ, resinæ pini, olei communis siue rosati, ceræ nouæ, ana unc. vi. betonicæ, matrissyluæ, ana lib. s. hoc est unc. vi: uini albi potentis & odoriferi ad aliqualem dulcedinem tendentis q. s. pro sepultura herbarum: betonicam & matrissyluam minutim incidito, deinde ea in mortario aliqualiter contundito, & sic præparata in uino albo odorifero infundito, quæ duo stent in tali infusione per dies tres naturales, & fortè plures miscendo prædictas herbas & uinũ omni die bis siue ter: postea prædictũ uinum cum prædictis herbis sumito, & in caldario siue cazia magna, & similiter terebinthinam, oleum, resinam, & ceram imponito, & tandiu ad lentum ignem simul bulliant, permiscendo ea baculo ne fundo caziæ adhæreant donec uini fiat consumptio, postmodum per setarium siue petiam raræ substãtiæ colentur, & exprimãtur in catino uitreato, & in eo infrigidari permittantur, infrigidatis iterum ponãtur in una cazia ad ignem & dissoluãtur: quibus etiã dissolutis, addantur sarcocollæ, myrrhæ, ana partem unam, gummi, elenij partes iij. ita quod uni libræ unguenti correspondeãt istorum trium pulueriza torũ unc. ij. & aliqualiter bulliant, & iterũ colentur, & unguentũ ex his iam dictis simplicibus & modis constitutum usui seruetur. Forma una ceroti capitalis præ alijs nobilior constituatur ex modis & simplicibus iam dictis ad inuicẽ proportionatis, præter oleo, quibus unguentũ capitale præscriptum cõstituitur, quo cõstituto manibus oleo inunctis malaxetur & usui seruetur.

*seruetur. Alia forma ceroti capitalis:* Rec. *resinæ pini, ceræ ana unc. vi. terebinthinæ unc. xij. succi betonicæ, plantaginis, apij, ana lib. i. bulliant succi adinuicem cum cera, resina, in cazola ad ignem lentum, & quasi succis consumptis & exiccatis detur terebinthina, qua dißoluta & aliqualiter per ebullitionem cum illis incorporata colentur, & usui cerotum confectum reseruetur.* Et *hæc de unguentis & cerotarijs quæ uni determinato membro sunt propria siue appropriata.*

## De unguentis mercurialibus. Caput VI.

P*Ositis nonnullis unguentis & cerotis quæ membris appropriantur, hoc in loco tractandum erit de unguentis & cerotis quæ ulceribus appropriata sunt, & maxime cuidā ægritudini ulcerosæ mali modi, cui applicatis unguentis, quæ alijs ulceribus applicari solent, potius compertum est nocumentum quàm iuuamentum. Cuius tam absurdæ diuersitatis dubius, & multo tēpore in eius consideratione anxius cōmorans, tandem experimento ratione comprobato uisum est per me & alios quamplures, iam dictæ ægritudinis curam fieri applicatione medicaminum corpus â superfluitatibus indesinenter mundantium, neglectis iam dictis localibus & alijs. Qua de re non erit erroneū dicere, & sine hæsitatione credere, hāc ægritudinem à materia antecedente & forti & continue eam fouente dependere: cuius cura ut habitum est, erit euacuatio illi debita & proportionata. Quæ uero ea sit in his & alijs in hac parte incidentaliter dicendis, considera.* Et *primo quod euacuationum per medicos seniores & iuniores adinuentarum, aliæ fiunt assumptione solutiui assumpti per os in forma pillulari, cōfectionis, electuarij, pulueris, uel sub alia forma.* N*onnullæ linitione iliorum & uentris inferioris cū unguento arthanite uel laxatiuo, certa linitione extremitatū. Quædā uero fiūt assumptione solutiui assumpti per os, & similiter linitione uentris. Quæ per os, de quibus sermocinandū est, educunt solūmodo humorē ad quē conuertūtur, pro eo tempore quo fit retenta & digesta medicina solutiua in corpore: cuius digestiōis terminus cōmuniter est circa*

horas

*horas octo, in quo tempore interdum educuntur omnes humores ferè peccantes, licet raro, interdum eorũ pars, educendo eos per secessum, & nõ regione alia. Quæ euacuatio mea sententia in uno uidetur diminuta, in alio erronea. Diminuta, quia non educit cõtinue & successiue superfluitates donec corpus redditur mundum. Posito enim interuallo, ut res exigit, inter assumptionẽ unius medicinæ solutiuæ & aliam, in tempore autem intermedio fiet reaggregatio (dico in hac magna causa) tantæ humiditatis in corpore, quantæ facta fuit euacuatio per priorem medicinam, & fortè plus. Præterea non educit pluralitate regionum, sed tantũ unica. Pluribus enim humoribus peccantibus uariæ substantiæ & degentis in loco longinquo & fortè rebelli à uia secessus, nõ fiet eorum debita & appropriata euacuatio. Vnica regione, quia per secessum. Erronea, quoniam non inueniendo humorem ad quem cõuertitur, & in quem est propriũ agere, educit humiditates radicales, & illas eliquat & dissoluit, & sic est causa magni terroris & multarum ægritudinum, senij, & mortis intempestiuæ. Et in actu euacuandi sæpe accidit quod mouet humores & illos non euacuat: & si euacuat, laboriose euacuat, aut euacuat plusquam oportet. Et facta euacuatiõe accidit interdum febris, dolor capitis, uertigo, debilitatio uisus, debilitatio stomachi, sitis, singultus, dolor stomachi, dysenteria, egestio sanguinea, tinesmos, laßitudo & debilitatio corporis: de quorum accidentium superuentu nullus admiretur, cum medicina qua fit talis euacuationis modus, malignitate & uenenositate participet, quia fortè aliter nõ educeret. Non igitur mirũ, si transeundo per os & membra nobilia, præfata accidentia subsequãtur. Quæ autem fiunt linitione extremitatum, educent superfluitates peccantes tantummodo & ægritudinem fouentes, siue sint a, siue b, educendo eas continue & succeßiue, die noctuq;, donec corpus redditur mundum unica regione siue pluribus, quibus habilius & commodius tales superfluitates euacuari possunt. Et quamuis hi prænominati effectus & operationes ex tali modo euacuandi consequentes, reuera digni sint non minima admiratione,*

*tione, eapropter ut admirantium animus sedeat, erit innotescendum hos effectus & operationes non fieri ui medicinæ educentis illum humorem peccantem, sed ui uirtutis expulsiuæ membrorum principalium, expergefactæ & irritatæ à qualitate linimenti ad expellendū nocitiua superflua, ac si irascens incitaretur ut furiat: opus enim naturæ præ alijs ratiõabilibus ualidius & incolumius. Item innotescendum secundo, quod non raro accidit uirtute exiccatiua linimenti quo fit prænominatus euacuandi modus, consolidatio ulcerum iam dictorum fieri, absq; ullo signo sensibili euacuationis: & non ab re: exiccatis enim extremis partibus, exiccatur totum corpus: sicuti infrigidatis extremis partibus, omnes totius corporis partes infrigidantur. Accidentibus uero timorosis ex hac linitione siue euacuatione apparentibus, illis succurrendum erit de facili, & hoc per remotionem causæ extrinsecus applicatæ: quod non fieri cõtingit in euacutione facta ui medicinæ assumptæ per os. Et si quis mordaci dente de ulceribus in ore euenientibus ex linitione præfata, talem modum euacuandi accusauerit, taceat, maiorum suorum documentis, dicentium in cura scabiei antiquæ & ulcerosæ disenteriam prouocari: similiter in cura scrophularum, intestinorum excoriatione apostema scrophulosum curari: in paßionibus oculorum posteriorem partem colli ignitam acu & setone perforari: in magnis causis, ut in lepra, uenena intrinsecus exhiberi, quod maius est. Quàm miræ & excellentis uirtutis existat in præfata ægritudine euacuationis modus linitione extremitatum administratus, uere, Nõ mihi si linguæ centum sint, oraq; centum, ferrea uox, sufficienter enarrare possem. Sed pro posse nostro debili hæc pauca de eius uirtute & operatione satis dicta sint, hoc uno non omisso, quod tuum erit ex præfatis euacuandi modis unum in hac dura & sæua & ultima ægritudine, quod magis concedens uideatur eligere, & illum in infirmorū languentium subsidium afferre. Deueniens modo ad linitionis modum, dicatur quod primo præparentur loca in quibus fieri habeat talis illinitio, tali præparatione, quod fiat habilior uirtutis linimenti impreßio,*

*impreßio, & consequenter effectus exoptatus facilior, uidelicet fomentando manus & pedes. Manus à cubitis & supra cubitos per quatuor digitos usq; ad palmam manus. Pedes à genibus & supra genua per quatuor digitos usq; ad plantam pedis decoctione hac, uidelicet: R. calamenti, origani, menthæ, ruthæ, marrubij, foliorum lauri, scabiosæ, lapatij acuti, fœniculi, ana manip. i. bulliant hæc in sufficienti quantitate aquæ usq; ad consumptionem tertiæ partis, & stuffentur membra prædicta omni sero circa causam horæ melancholiæ uergentem uersus horam phlegmatis, quum in tali ægritudine multum prædominetur phlegma humori melancholico admixtum, quod persuaderi potest ex dolore & angustia infestantibus & se mouentibus hora motus humorum peccantium. Nam patientes talem dispositionem ægritudinis incipiunt molestari à doloribus & angustijs circa casum horæ melancholiæ, continuando per totam horam phlegmatis, quia incipiunt molestari à uigesima siue uigesimasecunda hora, perdurando per totam noctem, quæ sunt horæ prædictorum humorum. His locis præparatis ad suscipiendas uirtutes linimenti, subsequenter ea pannis lineis calidis abstergãtur, & dei nutu inungat infirmus per semetipsum loca fomentata, eo in loco calido sedente, utputa inter duos ignes, unguento in extremitatibus digitorum tepefacto, de quo infra. Inunctis his partibus fascientur loca illa cum fascia calida, suprapoſita prius stuppa cannabina, continueturq; talis fasciatio donec continuatur talis iuũctio, & continuetur talis inunctio usque ad diem quartam siue quintam inclusiue & fortè plus, donec dentes dolere inceperint, siue phlegmata per gingiuas notabiliter dissolui, siue superfluitates peccantes alia regione sensibiliter seu insensibiliter euacuari, & tunc à tali linitione desistendum erit. His autem apparentibus abstergantur & mundentur loca inuncta à tali linimento cum panno lineo rudi & nouo, cauendo infirmum summopere à principio linitionis usq; ad finem curæ à frigore, ita quod non egrediatur domum donec ceßabit fluxus phlegmatis & aliarũ superfluitatũ euacuatio: & ne prænominatus eua*

*cuandi*

*cuandi modus in aliquibus casibus uideatur fallax & mendosus, erit attendendum, quod forti ægritudine apparente, & medicamini tuo resistente, uirtute existente robusta satis, non est absurdum totum corpus stuffari, & linitionem nostram usq; ad humeros & ilia fortè & dorsum terminari, subsequenter infirmum pannis calidis inuolutum in molli lecto collocari, & cum sacculis calefacti ordei circundari. Et econtrà uirtute debili existente & ægritudine infestante, ab his iam dictis euacuandi modis erit desistendum, & à leuioribus pro eius cura procedendum, seu localibus appropriatis, de quibus infra, palliandum: quare æqualiter librando fortitudinem uirtutis & ægritudinis, & liniendi modum inter se, interdum tui honore, linimenti uenerationis conseruatione, infirmi utilitate, non erit inutile. Et si quæratur, quænam post talem innunctionem diæta competat, utrum subtilis & tenuis, an grossa: Respondeo mea sententia, ut suprà dictum est, cum effectus & operationes ex linitione ista consequentes non fiant ui medicinæ educentis illum humorem peccantem, sed ui uirtutis expulsiuæ membrorum expergefactæ & irritatæ ad expellendum nocitiua à qualitate talis linitionis, ideo omni posse oportet naturam totius confortare & conseruare, ut confortata & uigorata fiat potentior in expellendo nocitiua superflua: & cum à re nulla præstãtius & uelocius uirtus confortetur quàm à bono & laudabili cibo & potu, quare in casu erit æger cibandus cibarijs generatiuis boni laudabilis & nõ putrescibilis chymi, uti carne gallinarum, caponum, pullarum iuuenum, hœdi lactantis, castrati iuuenis, perdicum, fasianorum, auicularum cum rostro subtili, ouis gallinarum coctis, præterquam elixis & frixis. Item potus eius sit uinum suauius quod haberi potest sine admixtione aquæ. Tale autem uinum est naturæ amicissimum, & maxime uinum album subtile aromaticũ, & adbibẽdum suaue, & est de eo de quo sanguis & spiritus quasi nullo medio generatur. Ad pleniorem doctrinam euacuationis linitione extremitatum succedentis, cum incidentaliter in superioribus tactum sit de eius accidentibus unicuiq; intellectui pauorem*

*inferenti*

inferentibus, & similiter de eorum cura per remotionem causæ extrinsecus applicatæ, erunt hæc consideranda, uidelicet quæ & quot sint talia accidentia: deinde cum quibus & qualibus ea curanda sunt. Accidentia connumerantur hæc, uidelicet dentium & gingiuarum dolor, gutturis asperitas & inflammatio, phlegmatis ex gingiuis superflua euacuatio, fluxus phlegmatis ex gingiuis, ante tempus restrictio, phlegmatis non in suo tempore à gingiuis expulsio, masticationis cibi difficultas, uirtutis debilitatio, uentris constipatio, coloris faciei mortificatio. Primum itaq; accidẽs curetur cum succo absinthij & albo oui simul mixtis, ex quibus partes iunctæ iungantur, cureturq; ex lacte ouillo tepido ipsum os colluendo. Secundum accidens cum melle rosato, melle simplici, aqua ordei, aqua lactis. Tertium accidens castigetur cum bolo arm. dissoluto cum succo lanceolæ, & ex isto composito colluatur os, & eo iungantur loca iuncta prius, siue teneat in ore frigidam aquam seu succum solatri, & sic fiet restrictio fluxus. Quartum accidens cum masticatione staphidis agriæ, siue thapsiæ, hoc est piperinæ. Quintum uero accidens corrigatur cum fomentatione partium quæ prius fuerunt iunctæ, ex rore marino, saluia, bullitis in aqua. Sextum accidens cum diæta sorbili ex bono brodio contuso, destillato, quibus si admisceantur corbialia non erit inutile. Septimum accidens destruatur cum sacchararo. buglossato, boraginato, cibis bonis & cordialibus, epithematibus cordialibus, electuarijs cordialibus, & potib. cordialibus. Octauum uero accidens cum clystere communi, seu ex brodio pulli cum saccharo & uitellis ouorum & sale, & utatur saccharo uiolato dum adest uentris cõstipatio cum uirtutis debilitate. Nonum accidens annihiletur cum gũmi arabico: axungia ursi, oleo rosato, ana, & misce totũ cum pauco balsami, & iungantur manus, facies, & tempora, & tunc reddetur color naturalis & pulcher. Et hæc breuiter de cura accidentium dicta sint. Interroganti uero causam, unde est quod ex præfato liniendi modo fit secundum plurimum superfluitatum euacuatio per sputum: licet in tem-

dum per secessum, sudorem, & urinæ fluxum. Dicatur, quod existente nõ raro materia huius ægritudinis à prædominio phlegmatis, natura sagax regionem euacuationi phlegmatis, & maxime à capite descendentis, & similiter humoris cursu phlegmatis expulsi si quis fuerit, hanc non rebellem, uidelicet per sputum, imò sibi solitam & familiarem experta est. Siue dicatur, linitionem prædictam sui proprietate occulta dentibus & gingiuis nocere, & ea debililare, qua parte debilitata, fit in ea aggregatio superfluitatum ægritudinem apostemosam constituentium, partim per uiam defluxus, partim per uiam congestionis: cuius ægritudinis apostemosæ materia coniuncta in aliquibus colore naturali, calori extraneo prædominante suppuratur, in nonnullis calore extraneo calori proprio prædominante corrumpitur, & sic quicquid ab ea corruptione tangitur, similiter corrumpitur: quare facta in eo loco solutione continui, & porta, ex exitura siue putrefactione, debilitate adhuc procedente, ut res exigit, fit inde per sputum ratione hac superfluitatum expulsio, & sic earum euacuatio. Miror etenim in casu si ita est ex hac solutione ulcerosa phlegma non alteratum euacuari, aßignata interroganti hac causa. Nunc autem describenda erit ea linimenti ex intensione nostra consolati descriptio, quo inunctis extremitatibus est omnium membrorum principalium corroboratiuum, membrorumq; illis deseruiẽtium confortatiuum, necnon membrorum quibus applicatur uigoratiuum, spiritus & animæ dilatatiuum, cunctarum uirtutum sed expulsiuæ maxime, omnium membrorum ad expellendum nocitiua incitatiuum, superfluitatũ peccãtium cõtinue & succeßiue die noctuq; donec corpus redditur mundũ unica regione siue pluribus eductiuũ: R. laridi pulchri nõ rãcidi gladio minutim rascati unc. viij. gariof. bẽzuin, ana drac. ij. cinnamomi, nucis muscatæ, storacis calamitæ, ana drach. i. s. corticum citri, croci, ana drach. ij. corticũ paradisi drac. iiij. euforbij scrup. iiij. aquæ ros. unc. vi. ceræ albæ minutim incisæ, sed tempore æstatis, unc. s. lauetur lardo in aqua scabiosæ duabus uicibus continuè abijciendo aquam, deinde laue-

tur tribus uicibus cum aqua rof. optima eodem modo quo lotus fuit in aqua ſcabioſæ, continue illam aquam abijciendo, poſtea gariofili & alia ſupraſcripta bene puluerizata cum lardone in aqua roſ. infundantur per diem naturalem, poſtremo in uaſe duplici bulliant, utputa per balneum mariæ, obturato bene orificio uaſis uſq; ad cõſumptionem aquæ roſ. per horã, ultimo per petiam lini ſubtilis colentur & infrigidari permittantur: deinde adde ſibi de mercurio terreſtri quantum infra deſcribitur, in mortario ligneo ducto adeò ut minima pars mercurij tangat minimam partem ſupraſcripti unguenti. Præparetur mercurius hoc modo: Re. mercurij terreſtris unc. iij. mercurij ſublimati drac. ij. ſucci citrangulorum unc. s. fellis tauri, ſaliuæ hominis ieiuni q. s. ſubtilietur aliqualiter mercurius cum ſputo, deinde ponatur mercurius ſublimatus in mortario diligentiſſimeq; conteratur, addendo de ſucco citranguli & alijs ſupraſcriptis: R. laridi ex intẽtione noſtra præparati unc. vi. mercurij terreſtris in naturam cælicolæ conuerſi unc. iij. miſce, & fiat unguentum in mortario lapideo ſiue ligneo per diem integram conterendo, ita quod minima pars unius ſimplicis contingat minimam partem alterius. Forma una unguenti mercurialis ſubſtantiæ tenentis medium inter molle & durum, quod per me cerotum mercuriale denominatur, cuius officium & operatio erit membrum cui applicatur permaxime uigorare, & cunctas uirtutes principaliter membri læſi, & ſecundario membrorũ quibus tale membrum alligatur irritare digeſtiuam & expulſiuã præ cæteris, quod unguentum adminiſtrãdum erit hora prima qua ad infirmũ perueneris, extenſum ſuper petia una capacitatis magne, ita quod comprehendat notabiliter de parte ſana membri ulcerati ipſum ulcus ambiente, repleto ulcere prius lichynijs, faldellis emplaſtratis unguento de quo infra, quod continuandũ erit donec locus penitus cõſolidatus fuerit, cuius deſcriptio talis eſt: R. linimẽti ſupraſcripti unc. iij. mercurij cælicolæ unc. ij. ceræ unc. ij. s. terebinthinæ unc. s. Alteratur linimentum ſupraſcriptum cum mercurio cœlicola in mortario ligneo cum piſtillo ſuo eodem modo quo

*suprà: deinde dissolutis insimul cera & terebinthina in cazola ad ignem lentum, & ab igne depositis & quasi infrigidatis detur linimentum mercurio suprascripto admixtum, illius infundendo partem post partem. Forma una unguenti mercurialis quo lichinia & faldellæ emplastrentur, cuius officium & operatio erit ulcus à suis proprijs superfluitatibus emundare & subsequenter non primaria sui intentione, sed secundaria carnem generare: Recipe lateridi ex intentione nostra primaria præparati unc. vi. mercurij terrestris unc. iij. aluminis rochini usti drach. vi. corticum thuris puluerizati drach. iij. misce. Sint ista connumerata satis de unguétis & cerotis quæ ulceribus appropriata sunt. Et licet quamplura dicta incidentaliter tamen, in de unguentis mercurialibus uisa sunt, uerum id non absq; ratione factum arbitrandum est, cũ nõnulli ad pauca respicientes asserant curationem ueram & ratione comprobatam iam dictorum malignorum ulcerum unguentis mercurialibus minime fieri posse, nec ea unguenta in humano corpore canonice administrari debere: qua de re ut præfata & alia clarius elucidentur,*

*Quærendum erit & primo, utrum unguenta mercurialia pro curanda dispositione iam dicta & alijs in humano corpore administrari habeant? Pro quo dicendum quod sic, cum Galenus, Auicenna, Mesue, cæteriq; talibus usi fuerint, indiesq; communis medicorum cœtus utatur etiam, & hoc inunctis pulsibus pro curanda scabie. Et si dicatur quod in compositiõe unguentorũ pro curãda scabie mercurius non ingreditur, neq; administratur in tãta dosi, quẽadmodũ administratur in unguentis p curandis ulceribus præfatis, in quibus dosis mercurij satis adaucta est: dicendũ, quod sicut non est proportio æqualis inter scabiem & hanc ægritudinem ulcerosam, cum hæc ægritudo sit sæua, & ultima, & mali modi, sic non debet esse æqualis proportio mercurij in unguento quod administratur ad scabiem, & in unguento quod administratur ad iam dictam ægritudinem. Vltima quidem seu fortis ægritudo, fortibus seu ultimæ indiget adiutorijs pro sui cura.*

Quæratur

Quæratur secundo, unde est quod unguenta mercurialia curãt scabiem, & præhabitam ægritudinem, inunctis pulsibus tantũmodo? Dicẽdum, quod curant scabiem & præhabitam ægritudinem, euacuando materiam antecedentem eorum, sicuti dicitur à maioribus nostris de unguento experto ad scabiem ipsius Mesue.

Quæratur tertio, propter quid est, & unde hoc accidat ex talibus unguentis talis euacuatio fieri eo modo quo dicitur? Dicẽdũ, quod irritando sua qualitate expulsiuam morborum principaliũ, fit talis euacuatio. Inunguntur enim partes ualde & summe principalibus alligatæ, neruis, arterijs, & uenis magnis mediantibus, sicuti dicitur de unguento arthanite Mesue, quod expulsiuam intestinorum stimulando & irritando euacuat.

Quæratur quarto, utrũ linimẽto iã dicto quæcunq; ægritudo de repletione curari posset: quũ per nos tot & tãta de eius uirtute & operatione dicta sint? Dicendũ quod sic, dũmodo uirtus sit fortis, & ægritudo nõ acuta, nec cũ malis accidẽtibus in aliquo tẽpore sui pximi cõplicata. Et hoc ideo, cũ de facili infirmus in tẽpore infestationis accidentiũ, & in principio paroxysmorũ deficere posset, natura à tot & tãtis infestata. Nõne unusqsq; magis se uno inimico notabiliter lædente potest se defendere, quàm à pluribus?

Quæratur quinto, utrum membra principalia ex tali linitione ledantur? Dicendum quod non læduntur læsione quæ non corrigi ac rectificari poßit, quum causa poßit abscindi & remoueri, quia se tenens ab extrinseco. Necnon quum poßint applicari per intus & extra, principalia membra uigorantia & cõfortãtia. Et adhuc natura à superfluitatibus exonerata non deficit postea in necessarijs, quia maxime in uigoratione principalium. Et sicuti dictum est, remiße læduntur quum mercurij qualitatis satis sit refracta & consolata. si quis diligentißime compositionem nostram inspexerit uti dicitur de scamonia in electuario succi ros. coloquintida, helleboro, agarico, turbit, & in alijs.

Quæratur sexto, utrum tale medicamen uenenositate participet? Dicendum quod sic, refracta tamen.

Quæratur septimo, unde est quod à talibus ulcerationibus absoluti, post aliquod tempus, utputa per annum, de nouo in ulcerationes incurrunt? Dicendum, quod nõ obseruato debito regimine in sex rebus non naturalibus, multiplicatisq; superfluitatibus, & superueniente iterum causa ab extrinseco, tales iterum in ulcerationes incurrunt, sicuti accidit in alijs ægritudinibus particularibus, ut pleuresi: & uniuersalibus, ut febre. Cognitum enim est experimento talem morbum esse contagiosum.

Quæratur octauo, unde est quod in aliquibus casibus curatio redditur mendosa? nam illa ulcera uidentur quasi exiccari, & in breui tempore rescindi. Dicendum quod contingit ex ijs uidelicet quod non facta fuerit euacuatio completa & sufficiens, sed incompleta & diminuta: quia diminute facta fuit illinitio, seu quod fortè infirmus exposuit se frigido aëri in tempore euacuationis, unde materiæ antecedentes obturatis porositatibus & constipatis, non potuerunt exhalare & expirare, quare delegatæ ad locum debilem fuerunt causa recidiuæ.

Quæratur nono, utrum inueniantur alia medicamina similem qualitatem habentia, ita quod ex eorum approximatione ad membra, inducant talem euacuationem? Dicendum quod sic, non tamen à natura præfati medicaminis denudata ualde, ut suffumigia: quædam enim administratio usitata culpari poterit: & causam considera: pertransit siquidem subtiliata substantia ingredientium suffumigij compositionem, immediate super principalia & eis deseruientia.

Quæratur decimo, utrum unguentis mercurialibus eo modo quod dicitur utendum sit? constitutum enim est, quod nullo modo talia unguenta super principalibus applicanda sint, & cum irritando naturam membrorum principalium, irritatio talis nõ possit fieri, nisi uirtus ipsius cadat super principalia, igitur non eis eo modo utendum est. Dicendum, quod si cadunt super membra principalia, remisse tamen cadunt extremis partibus iunctis, & sic uirtus eorum ad principalia remisse accedit.

Quæratur

Quæratur undecimo, utrum sit euacuandum repente, & multum, quemadmodum faciũt unguenta mercurialia, ut quamplures uerbo uno asseruere? Talis enim euacuatio fallax est & naturæ inimica: paulatina uero certa & uera. Dicendum quod talis euacuatio non est repentina, quare non est fallax nec naturæ inimica. Fit enim talis euacuatio actione naturæ potentiam in materiam habentis, ut supponitur, & non medicinæ. Si nanque fieret actione medicinæ, tunc repentina & multa euacuatio esset fallax & naturæ inimica.

Quæratur duodecimo, utrum huius ægritudinis ulcerosæ, & maxime cum dolore uigilia complicatæ, negligenda seu differenda sit curatio? Dicendum quod nõ. Nam dolore infestante, uigiliaq́;, & ægritudine (ut compertum est) contagiosa existente, indies totum corpus corrupta, maligna, seu uenenosa & ad euacuationem inobediente superflua materia inficitur, humores exacuũtur, innaturalis siccitas adducitur, & sic totum corpus dissolutum & consumptum redditur. Hæc & quantula & qualiacunque sint, pro uirili nostri ingenioli, ut nostrorum desiderio scholasticorum satisfaceremus, ædidimus, quibus si hæc haud ingrata fore cognouerimus, licet credimus pro iunioribus utilia, nos ad maiora cælis fauentibus accingemur.

ANGELI BOLOGNINI DE VNGVENTIS LIBRI FINIS.

# INDEX COPIOSISSIMUS RERŪ PROPÈ OMNIŪ

huius operis quę in curationem morbi Gallici seu Neapolitani cadere possunt.

## A

Absinthij decoctū quantum in morbo gallico conferat. pagina 172
Absterſiuorum vnguētorū conficiendi ratio. 260.262
Accidentia ægritudinem sequuntur. 106
Accidentia vnctiones comitantia. 167
Actio cuiuſq; rei à specie eā regulante prouenit. 55
Aër quo pacto corrigēdus. 20.78.112
Aeger ab ægroto quid differat. 23
Aegroris ea sæpe vſui sunt, quæ sanis incommodarēt. 156
Aegyptiaci unguenti deſcriptio. 264
Affectus animi q̄ ſint.36,119
Affectus animi morbos ſæpius conciliant. 36.119
Agarici dosis & vires. 133
Aggregatoris Lugdunensis error. 18
Albotim glutinis effectus. 172
Aloë unicum morbi gallici præsidium est. 172
Aluus quō confortanda. 26
Aluus quomodo quotidie cienda. 34
Amygdalæ caput dolentibus incommodæ. 114
Angelici pulueris cōficiēdi modus & effectus eius. 192
Anodinorum enumeratio. 83.& 183
Apostematis definitio. 223
Apostematū aperiendi modus. 187
Apostematū in morbo gallico cōtingentiū ratio. 103
Apostematum completa curandi ratio. 184.238
Apostolorum vnguentum quomodo fiat. 263
Appetitus instaurandi ratio. 29
Aquæ bonæ rectificatione non indigent. 206
Aquæ male per decoctionē fiunt meliores. 206
Aqua non nutrit. 206
Aquæ oris & gutturis vlcera sanantes. 195.196
Aqua per se assumpta in morbo gallico uehemēter nocet. 117

Aqua quõ corrigenda. 115
Aqua separans aurum ab argento quo pacto confici soleat. 193
Arãtia quę & mala aurea. 21
Arantia quæ & poma hesperidum. 30
Argenti viui definitio. 54
Argenti viui extinguẽdi modus. 55
Argenti viui correctiua. 154.155
Argẽti viui facultates. 51.53
Argenti viui temperatura. 87.90.155.156
Argenti viui virtutes Galenus ignorauit. 55
Argentum viuum cur Mercurij appellationem nactũ sit. 55
Argentum viuũ quo pacto frigefaciat. 156
Argentum viuũ cur cæteris medelis in hac ægritudine præstantius sit. 87
Argentũ viuũ vtrũ in morbo gallico conueniat. 90
Astronomorũ sententia confutatur. 17
Aurei vnguẽti faciendi modus. 260

B

Balnea num ad morbũ gallicum profligandum conferant. 171
Balnei vires. 170
Balnei conficiendi ratio qd' morbo gallico mire quadrat. 82
Balneum ab inunctionibus non confert. 170
Basiliconis vnguenti conficiendi modus. 260
Bilis flauæ signa. 92
Biliosi morbi gallici recens cõtracti curãdi modus. 30
Biliosi morbi Gallici signa & curandi ratio. 27
Boraginis facultates. 78

C

Caliditas tẽperata confert omni rei. 142
Capitalium cerotorũ descriptio. 263
Capitalis vnguẽti effectus. 267
Carduus benedictus herba, quæ & tunex. 51
Carnis callosæ seu duræ curandi modus. 241
Carnis mollis curãdi ratio. 243
Carnis ostracosæ, callosę & duræ, curandi ratio. 265
Caro mollis ne in vulneribus generetur, quomodo cauendum. 262
Caro quæ cauterio inusta est, quomodo curanda. 69
Caro superflua quomodo curanda.

curanda. 243
Causæ morborum diligēter inquirendæ sunt. 14
Causę quotuplices sūt, quęq; ordinem obtineant. 74
Cauterij efficacia & laus. 154
Cauterij potentialis cōficiendi modus. 187
Cauteriū super iuncturas nō est faciendum. Ibid.
Cauterij potentialis descriptio. 71
Cauterio operandi mod⁹. 69
Cerota qn̄ applicanda. 267
Cerotorum conficiendi modus, eorumq; varius effectus. 166.194
Cerusæ cōficiendi mod⁹. 261
Chirurgiæ laus, partes, & antiquitas. 220
Chirurgia in cura vlcerum quomō administrāda. 226
Chirurgia à vetustissimis quibusq; commendatur. 67
Cibi in morbo gallico conuenientes. 112.205
Ciborum diuersitas vitāda. 31.32
Cibus quanto interuallo sit assumendus. 34
Cibus quandoq; eadem die ter assumi potest. 34
Cicatricem obducentia. 68
Cinnamomi facultates. 114
Clystere lauatiuum. 170
Clystere lenitiuum. 80
Clysteris communis descriptio. 273
Coitum Paulus Aegineta, qua ratione post repletionē commendat. 41
Coitus iuuenibus vtilis. 40
Coitus nimij noxæ. 40
Coitus post repletionem noxius. 41
Coitus qua cautela exercendus. 86.120.121.198
Coitus quanto temporis interuallo repetendus. 41
Coitus morbum gallicū patientibus planè est fugiendus. 120.121
Color malus carnis. 225
Comestionis commodum tempus. 116
Cōplexio mala vlceris quomodo curāda. 231.232.234
Cōdita pituitoso morbo gallico affectis conferentia. 33
Confortatiua capitis, pectoris, mēbrorū extremorum, vētriculi & hepatis. 172.199
Confortandorum membrorum ratio. 83
Constipatio vētris quomodo medenda. 170
Contagio quomodo in mēbris naturalibus figatur. 98
Contagiosi morbi. 85

Cõualeſcẽtes ex morbo gallico quomodo ſeſe gerere debeant. 27
Cordiale vnguentum. 199
Cordis confortatiua. 199
Cordis refocillandi modus. 25
Corpus quomodo ĩ ſomno componendum. 36
Corpus totũ exiccari, extremis partibus exiccatis. 278
Corroſio qũo curanda. 247
Coturnicibus nõ veſcendũ. 20
Curati à morbo gallico cur obeſiores reddantur. 110
Cucurbitularum vſum Germani ſæpius commodum experiuntur. 48
Cucurbitularum vtẽdi modus. 125. 136
Cucurbitulæ nũ melancholico gallico morbo conferant. 48
Cucurbitulæ loco venæ ſectionis vſurpandæ. 23
Cucurbitulæ in repletis prætermittendæ. 24
Cydonia mala qbus rebus commodent. 21

D

DAmaſceni vnguenti deſcriptio. 194
Damaſcenũ vnguentũ quomõ cõficiatur. 264
Decoctionũ digeſtiuorũ deſcriptiones. 125
Decoctiones maiorem efficaciã obtinẽt quàm aquæ deſtillatæ. 42
Defenſiuum commune. 255
Defenſiuorũ deſcriptio. 188
Defenſiua quandiu applicãda. 255
Defenſiuorũ vnguentorum effectus & conficiendi ratio. 255
Dentes vacillantes quomodo corroborandi. 47
Dẽtium & gingiuarũ dolor quomodo mitigãdus. 273
Dies vigilijs, nox quieti nata. 36
Diætæ morbo gallico conferentes. 202
Diæta morbo Gallico quæ in genere conueniat. 78
Diætetices autoritas. 78
Digeſtiua morbi gallici. 157 158
Digeſtiua doloroſis puſtulis conferentia. 121. 142
Digeſtiuorum vnguentorũ effectus, vſus, & conficiẽdi modus. 257
Dolores ab argenti viui vſu prouenientes quomodo mitigandi. 181
Dolores acutiſſimi quid ſignificent. 109

Dolores cur noctu plerunque augeantur. 76
Dolores cur in iuncturis magis quàm in aliis locis multiplicentur. 81
Dolores in morbo Gallico quomodo appellandi. 88
Dolores morbi gallici cur noctu magis affligant. 104
Dolores quare post principium inunctiouis augeantur. 89
Doloris causæ. 103
Doloris remedia. 83. 182. & 135
Dolorum à quolibet ex quatuor humoribus prouenientium signa. 76
Dormitio ieiuna noxia est. 35

E

ELectuarium cordiale. 169
Electuarium ex ligno guayaco quomodo conficiatur. 148
Electuarium vires restaurans. 63. 64
Elephãtia à melancholico tantum humore pendet. 13
Elephantia inueterata nõ recipit curationem. 12
Elephantiam Galenus quomodo curauerit. 12
Elephãtiæ duæ species. 11
Elephantiæ signa, definitio, ortusque. 9. 10.
Elixa melius digerũtur quã assa. 113
Empericorum temeritas. 14
Emũctoriis repercussoria nequaquam applicanda. 67
Epithema cordiale. 199
Epithymi decoctio & eius vires. 124
Euacuandi methodus. 120
Euacuatio num inter vngendum conferat. 170
Euacuationum effectus varius. 268
Excoriationum vlceratiuarum medendi ratio. 181
Exercitiis quod tẽpus in primis commodum sit. 34
Exercitium gallico morbo affectis confert. 22. 118. 119
Extremis morbis, extrema quoque remedia adhibẽda. 154

F

FAciei color malus & membrorum quomodo corrigendus. 273
Fames nimia, itidemque cibus, vitanda. 33
Fauces vlceratæ quomodo medicandæ. 70. 84
Febris cur quandoque in morbo gallico contingat. 102
Fixuræ manuum quomodo medi-

medicandæ. 131.197
Fluxui ſanguinis quomodo medendum. 237
Fluxus qua ratione ſtringendus. 170
Fiſtularis vlceris curatio. 226
Fiſtulæ quomodo perſcrutãdæ. 224
Fluxus ventris remedia. 168 169
Frigida & ſicca non putrefiunt. 87
Fruct⁹ pituitoſo morbo gallico laborantibus conferẽtes. 33
Fructus q morbo gallico affectis conferant. 114.115

G

Gallici morbi origo & cauſæ. 7.15
Gallici morbi curãdi ratio. 110.220
Gallici morbi à quouis ex quatuor humoribus pendẽtis ſigna. 8.9
Gallico morbo affecti q difficulter ſanentur. 108
Gallicus morbus à quouis humore fit. 8
Gallico morbo affecti cur macreſcant. 101.102
Gallicus morbus calidus & ſiccus. 87
Gallicus morbus cũ ſola pituita nõ complicatur. 14
Gallicus morbus cur per os terminetur. 86
Gallicus morbus cur aliquãdo inſanabilis. 74
Gallicus morbus cur à pudẽdis incipiat. 86
Gallicus morbus cur quãſæpiſſime ex coitu cõtigat. 99
Gallicum morbũ cur febris aliquando comitetur. 102
Gallici morbi definitio. 72. 95.102
Gallici morbi degeſtiua. 8
Gallicum morbum euitare cupientibus, quid obſeruãdum. 85
Gallicum morbum elephantia ſæpius inſequitur. 10.11
Gallicus morbus ex quibus humoribus pendeat. 202
Gallici morbi ex ſanguine pendentis ſigna & curandi ratio. 20
Gallici morbi intẽtiones curatiuæ. 77
Gallici morbi minera. 97
Gallicus morbus non idem eſt quod Elephantia. 9.12
Gallicum morbum non eſſe mentagram. 18
Gallicus morbus num ex ſolo coitu generetur. 16
Gallicus morbus olim multò fuit pernicioſior. 19
Gallicus morbus quãdo per

ſolã euacuationẽ cureť. 120
Gallico morbo q magis obnoxij. 76
Gallici morbi ſigna. 75.107
Gallicus morbus ſub vna ægritudine continetur. 105
Gallicus morbus tum vetus tum recens curabilis eſt. 12
Gallici morbi victus rō. 111
Gallicus morbus vtrũ ſemper per contagionem contrahatur. 96
Gaudij definitio. 39
Gaudij nimij effectus. 39
Germani cucurbitularũ vſũ ſæpius proficuum experiũtur. 48
Gingiuarum vlcera quomodo medenda. 46.47
Gradus ſimplicium quomodo colligendi. 140
Guaiaci aqua quomodo propinanda. 59
Guaiacũ cum vino decoctũ valentius redditur. 60
Guaiacum lignum & Indicum idem. 58
Guaiacum lignum quo pacto oleum reddat. 59
Guaiaci propinatio quam victus rationem requirat. 61
Gummoſitates & nodi quo modo curandi. 84.167
Gutturis inflãmatio & aſperitas quomodo leniendã. 273
Gutturi vlcerato quomodo ſuccurrendum. 25.195

H

Hepatis confortatiua. 200
Hermodactylorum pulueris deſcriptio. 182
Hircini vnguẽti deſcriptio. 197
Humor in morbo gallico p̃dominans. 99
Humorum in puſtulis ſigna 102
Humor purus raro dať. 102

I

Indicum & Guaiacũ idẽ eſt. 138
Indicum lignum adminiſtrando, quæ obſeruanda ſint. 203
Indicum lignũ à quibus inuentum. 58
Indicum lignum cur quandoq; inutiliter bibatur. 152
Indici ligni deſcriptio. 137
Indici ligni electio. pagi. 59. 138
Indicum lignum num antiquis cognitum fuerit. 138
Indici ligni præſidio potius, quàm per inediã morbus gallicus curatur. 59.151
Indici ligni præparandi admini-

ministrandiq; ratio. 207
142.144.217
Indicum lignũ qua ratiõe in Hispania assumatur. 209
Indicum lignum quanto tẽpore assumendum. 208
Indici ligni temperatura & vires. 58.139.141
Inediæ incommoda. 32.151
Inedia totum corpus æqualiter purgat. 150.151
Inguen splenis & iecinoris emissarium est. 67
Inuentionis instrumẽta sunt duo. 136.137
Inuidia quid sit. 39
Ira quid. 37
Ira quid ab odio differat. 37
Ira quas passiones causet. 38

L

LAcnum ĩ gallico morbo offerendum. 78
Laurentius Frisius taxatur. 18
Legumina morbo Gallico obnoxijs mala. 114
Lepræ quatuor. 11.12
Lichen morbus. 17
Lignum Indicũ quibus conferat, aut econtra. 15
Liniendo, quali diætæ insistendum. 272
Linimenta cur per sputum euacuent. 273.277
Linimẽta pituitoso morbo Gallico conferentia. 44
Linimẽta melancholico gallico morbo cõferẽtia. 52
Linimenta quandiu administranda. 271
Linitionum effectus in vlceribus mali modi. 269
Linitionem quæ accidentia insequantur qua'ue ratione curanda sint. 272
Linimentum quomodo superfluitates peccãtes ex mẽbris educat. 270
Linimenta vtrum quamuis ægritudinem de repletione pendentem curare possint. 277
Luxuriosi cur morbo gallico obnoxij. 109
Luxuriæ fœditas. 39

M

MAla qualitas an possit esse ægritudo. 75
Mala qualitas morbi gallici quomodo exacte sustollatur. 64
Martialis vnguenti descriptio. 265
Masticatiõis difficultas quomodo corrigenda. 273
Mastichini vnguenti descriptio & efficacia. 194
Maturatiua apostematũ. 186
Maturatiuũ emplastrũ. 67
Medicinæ finis. 110

Medici

Medicinæ tres sũt partes. 19

Medicinæ per os assumptæ incommoda. 269

Medicamentum lenitiuum bilioso morbo gallico conferens. 28

Medicationis summa tribus rebus completur. 110

Medicorum Germanorum in exhibendo ligno Indico error. 15

Medicus virtutem æque ac morbum considerare debet. 149

Mel rosatũ, vel syrupus rosatus, mellinus aut gelenia bin idem sunt. 123

Melancholia quo tempore diei moueri soleat. 271

Melãcholiã purgãtia. 49. 50

Melancholici morbi gallici signa & medẽdi modus. 48

Melancholici cur nõ omnes morbo gallico obnoxij. 87

Membra quomodo ante linitionem præparanda. 271

Mentagra morbus. 17

Mentagra à gallico morbo differt. 18

Mercurius quomodo præparandus. 275

Mercurij seu argenti viui vires. 53

Mercurij extinguendi modus. 55. 56

Mercurialis vnguenti, seu ceroti descriptio & effectus. 275

Mercurialia vnguenta num cõmode in corpore humano applicari possint. 276

Mercurialia vnguẽta qua ratione scabiem curent. 277

Mercurialiũ vnguentorũ cõficiendi modus, effectus, ac vtendi methodus. 268

Minera gallici morbi. 97

Minij vnguentum. 262

Modus omnium rerum est optimus. 39

Morborũ omnia genera cũ gallico concurrunt. 9

Morbum gallicũ aliqui elephantiam esse putant. 9

Mulieres morbo gallico citius quàm mares afficiuntur. 109

Mũdificatiuũ emplastrũ. 68

Mundificatiuorũ vnguẽtorũ conficiendi modus, effectus, & vtendi ratio. 258

N

Nodi & gummositates quomodo curãdi. 84

O

Odium quid sit. 38

Odium ab ira quid differat. 37

Odio ira accenditur. 38

Odorata omnia calida. 140

Odores vnde oriantur. 139
Odores boni citissime virtutem restaurant. 151.169
Odores membra principalia confortantes. 173
Olera morbo gallico affectis noxia. 114
Oleum ex ligno Indico quo modo paretur. 59
Operationes vnde prodeāt. 98.
Oris dolor qua ratione sit mitigandus. 162
Oris nocumento quomodo præcauendum. 89
Oris vlcera quomodo medicanda. 46.167.216
Os gall.morbo affectis cur fœteat. 86
Os ventris quibus rebus roborandum. 26
Ossa à corruptione quomodo defendenda. 69
Ossa corrupta quomodo medicanda. 69.197.251

P

PAlatū vlceratū quomodo curandum. 76.70
Panis recocti descriptio. 62
Patursa qui & morbus gallicus. 72
Pauli Aeginetæ de coitu sententia explicatur. 41
Pectoris partes nequaquam inungendæ. 160.162
Pharmaca gallico sanguineo morbo conferentia. 23
Pharmaca solutiua. 81
Pharmaca solutiua in bilioso morbo gallico. 30
Pharmaca melancholicam purgantia. 48.
Pharmaca tum digestiua, tū solutiua melācholico morbo gallico conferentia. 48
Pharmacum lenitiuum. 80
Pharmacum minoratiuum 80
Pharmacum pituitam educens. 42
Philosophica aqua quomodo exhibenda. 65
Philosophica aqua qua morbus gallicus recēs curat. 64
Pilæ exercitij laus. 34.118
Pilulæ melancholicam purgantes. 50
Pilularum Indarum efficacia. 131
Pilularum variarum descriptio. 130.131
Pinguedines quē effectū in vnguentis obtineant. 162
Pisces cur noxij. 32
Pituitæ signa. 93
Pituita ad iuncturas defluit. 14
Pituitosa materia quo pacto digerenda. 42
Pituitosi morbi gallici signa & cu-

& curandi methodus. 31
Pituitosis agninæ carnes omnino fugiendæ. 32
Pituitoso morbo gallico quæ victꝰ ratio cõgruat. 32
Plumbeum vnguentũ quomodo conficiatur. 261
Poma hesperidum quæ & arantia. 30
Pomorũ esus cur noxius. 115
Pomum artificiosum pituitosis conferens. 31
Potio qua morbus gallicus recẽs à quauis materia prouenies, perfecte curatur. 57
Potus tẽpore assumptionis ligni guayaci commodus. 205.
Potus pituitosis cõmodi. 32
Præcipitati præparatio & effectus. 50
Præcipitatum & Mercurius extinctus, siue viuum argẽtum extinctum, idẽ sunt. 56
Prognostica circa morbum gallicum. 76.108
Pruritus remedia. 245
Puluis aromaticus in cibis ponendus. 79
Pustularum curãdi ratio. 179
Pustulę morbi gallici cui rei proportionẽtur. 89
Putredinis factæ uel futuræ signa. 225
Putrefactionis curatio. 249

Q

Qualitates simpliciũ quomodo examinãdæ. 139
Quartanæ profligandæ secretum. 51

R

Rancor quid sit. 308
Recidiuæ morbi gallici variæ. 105.106
Recidiua morbi gall. quomodo præcauenda. 198
Recidiuæ in morbo gall. caussæ. 98
Recocti panis parandi modus. 62
Remedia cur aliquando in principio conferãt, postea autem nihil prosint. 88
Repletio ex comestione rarius contingens minus cæteris nocet. 114
Repletiones summopere fugiendæ sunt. 116
Resoluentia quamuis duritiem. 84.184.

S

Salsa omnia hepati nocent. 114
Sanguinei morbi gallici mediẽdi methodus. 20
Sanguinis fluxui quomodo medendum. 237
Sanguinis missionis termini. 28

Sanguinis peccantis curatio. 232
Saniei corrodentis curandi methodus. 231
Saniei digestiua. 190
Saniei grossæ ac subtilis mūdificandi modus. 259
Saniei grossæ & uiscosæ curandi ratio. 230
Saniei mundificatiua. 191 193.194
Saniei subtilis curandi modus. 228
Sapores qui morbo gallico affectis conferant. 115
Scabiei conferens vnguentum. 84
Scrofularum curandi modus. 187.188
Serpiginis medelæ. 245
Signa eorum quæ vlceris cō solidationem impediunt. 223
Signa flauæ bilis. 93
Signa pituitæ. 93
Signa sanguinis. 92
Signorum ordo. 91
Sitis quomodo medicanda. 21
Sitis quo pacto post cibum reprimenda. 33
Solutiua in morb.gall. 131. 143.157.
Solutiuum in rotuls. 182
Somni capiendi ratio. 79
Somni īmoderati effectus. 118
Somni nocturni cōmoda. 36
Somni prouocatiua. 169
Somni prouocandi ratio. 27
Somnus diurnus nū in morbo gall. conueniat. 152
Somnus ieiunus noxius est. 36
Somnus post cōcoctionem de die malus. 36
Somnus qua lege à cibo capessendus. 35
Somnus quàm longus esse debeat. 35
Somnus quo tempore diei capessendus. 118
Somnus supra uentrem incipiendus. 118
Sparadrapum quod per se morbum gallicū delet. 56
Spasmus & cōtractio membrorū cur quādoq; in morbo gallico contingat. 105
Spermatis retentio febrem quandoq; & alios noxios morbos generat. 39.40
Squamarum in manibus apparentium ratio. 105
Stipticitati ventris quomodo prouidendum. 206.105
Stupefactiuis in morbo gallico nequaquā vtendū. 183
Sudatoria morbo gallico cōferentia. 213

Suffitus in morbo gallico quibus conferant. 45
Suffitus quomodo peragendus. 46
Suffumigandi terminus. 175
Suffumigijs qui curādi sint, quoq; modo ea conficiantur. 173.174.176.
Sulphurati olei effectus & conficiendi modus. 52
Sulphur mire in morbo gallico confert. 171
Syncopi quomodo succurrendum. 168
Syrupi melancholico morbo gallico conferentes. 48
Syruporum variorum descriptiones & virtutes. 122
Syrupus bilioso morbo gallico commodus. 29
Syrupus confortans cor. 175
Syrupus ex ligno Indico cōfectus. 208
Syrupus pituitosam materiam digerens. 42
Syrupus quo solo melancholicus gallicus morbus curari potest. 49
Syrupus sanguinem mundificans. 23

T

TAbidi quomodo inungendi sunt. 160
Tempus comestioni commodum. 116
Timoris definitio. 38
Timoris effectus. 38
Tormina intestinorum quo modo curanda. 217
Tristitiæ definitio & effectus. 38
Tuberum iuduratorum curandi ratio. 71.84.
Tumorum medelæ. 163
Tunex herba, quæ & carduus benedictus. 51
Tutiæ vnguentum seu diapompholicon. 261

V

VArix quid sit. 11
Venam secandi modus. 22
Venæ sectionis conditiones. 136
Venę sectio quādo ī morbo gallico cōueniat. 29.88.134
Venæ sectionem in morbo gallico semper cōferre. 29
Venæ sectio quibus, quóue tempore fugienda. 43
Venæ sectio ī pituitoso morbo gal. superuacanea est. 43
Veneris vsus quātum interualli postulet. 41
Ventriculus quo confortandus. 219
Ventris constipationi quomodo medendum. 273
Ventris leniēdi modus. 219
Venus morbosis fugiēda. 39

Verru-

Verrucis quomodo medendum. 187.193
Victus ratio in assumptione ligni Indici. 217.218
Victus tenuis morbo gallico affectis in primis conuenit. 149
Vigiliæ nimiæ nocumenta. 118
Vina dulcia oppilant. 33
Vini intemperãs vsus quas noxas afferat. 116
Vinum quale in morbo gallico conferat. 115
Virgæ virilis vlceratæ curatio. 85.192.196.211
Virtus sæpe per se morbos euincit. 171
Virtutis confortatiua. 159. 169.178
Vitriolinum oleũ quomodo componatur. 187
Vlcus post apertionẽ quomodo curandum. 68
Vlcera quomõ ab his quæ eorum sanationem prohibent, muniri debeant. 188
Vlcera cur quandoq; sicca. 105
Vlcera quibus de causis sanationem quandoq; non recipiant. 189
Vlcera qualia in morbo gallico contingant. 104
Vlcera morbi gallici quomodo curanda. 152
Vlcerationes faucium quomodo curandæ. 70
Vlceris definitio. 220
Vlcerum consolidationem quæ impediant. 220.223
Vlcerum vestigia quomodo remouenda. 179
Vlcerum cauernosorum curandi ratio. 69
Vlcerum figuræ quomodo emendandæ. 189
Vlcerum curandi ratio. 179 180.226
Vlcerum malignorum curandi modus. 268
Vnctiones melãcholico gallico morbo conferentia. 51. 52.
Vnctionibus quantisper insistendum. 25
Vngendi commodius tempus. 172
Vngendi terminus. 159
Vnguenta quomodo administranda. 157.159
Vnguenta ex argento viuo confecta, num morbo gallico conueniant. 153
Vnguẽta qua ratione in corpore humano operẽtur. 165
Vnguenti ægyptiaci vis. 46
Vnguenti digestiui descriptio. 81

Vnguenti vis quomodo reprimenda. 161
Vnguentis etiam quiuis frigidi morbi sanant. 165.166
Vnguentorum conficiendorum ratio. 25
Vnguẽtorum communium enarratio. 254
Vnguẽtorum enumeratio, eorumq́ effectus. 161.164
Vnguentorum morbo gallico conferentiũ, conficiendi modus. 153.158
Vnguentorum basis. 164
Vnguentum scabiei conferens. 84
Vnguẽtum ad pustulas gallicas & vlcerosas cancrosasq́. 84
Vnguentum carni vstæ cõferens. 69
Vomitus prouocandi ratio & effectus. 200
Vomitus qua ratione conferat. 133
Vuluæ vlceratæ quomodo succurrendum. 196

INDICIS FINIS.

LVGDVNI,

Expensis Scipionis de Gabiano, & Fratrum.

Anno 1536.

Mense Augusto.